

UNIVERSITATEA PEDAGOGICĂ DE STAT „ION CREANGĂ” DIN CHIȘINĂU

Cu titlul de manuscris

C.Z.U.: 373.091(043.3)

SEMENIUC Natalia

**CONTEXTUALIZAREA PARTICIPĂRII ELEVULUI ÎN PROCESELE
DECIZIONALE DEMOCRATICE ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL GENERAL**

Specialitatea: 531.01. Teoria generală a educației

Teză de doctor în științe ale educației

Conducător științific:

Andrițchi Viorica, dr. hab., prof.univ.

Autor:

Chișinău, 2026

CUPRINS

Adnotare	5
LISTA TABELELOR	7
LISTA FIGURILOR	8
ABREVIERI.....	9
INTRODUCERE.....	10
1. REPERE TEORETICE PRIVIND PARTICIPAREA ELEVULUI ÎN PROCESELE DECIZIONALE DEMOCRATICE ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL GENERAL	20
1.1. Esența conceptului de „participare” a elevilor în procesele decizionale democratice în învățământul general	20
1.2. Modele teoretice ale participării elevilor în procesele decizionale democratice	28
1.3. Valoarea formativă a participării pentru dezvoltarea personalității elevilor	37
1.4. Cadrul european și național privind promovarea participării elevilor în procesele decizionale democratice în învățământul general	47
1.5. Concluzii la capitolul 1	55
2. MODELUL PEDAGOGIC AL PARTICIPĂRII ELEVILOR ÎN PROCESELE DECIZIONALE ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL GENERAL	56
2.1. Cadrul axiologic al participării elevilor în procesele decizionale democratice în învățământul general	56
2.2. Principiile participării elevilor în procesele decizionale democratice în învățământul general	67
2.3. Condiții ale participării elevilor în procesele decizionale democratice în învățământul general ⁷⁴	
2.4. Concluzii la capitolul 2	89
3. DEMERSUL EXPERIMENTAL ÎN DOMENIUL PARTICIPĂRII ELEVILOR ÎN PROCESELE DECIZIONALE DEMOCRATICE ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL GENERAL	91
3.1. Nivelul inițial de dezvoltare a competenței cadrelor didactice în domeniul participării elevilor în procesele decizionale democratice în învățământul general	91
3.2. Programul de dezvoltare a competenței cadrelor didactice în domeniul participării elevilor în procesele decizionale democratice în învățământul general	106
3.3. Valori experimentale ale implementării Programului de dezvoltare a competențelor cadrelor didactice în domeniul participării elevilor în procesele decizionale democratice în învățământul general ¹¹⁵	
3.4. Concluzii la Capitolul 3	132
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI	134
BIBLIOGRAFIE	140

ANEXE.....	153
DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII	182
CV-UL CANDIDATULUI	183

© SEMENIUC Natalia, 2026

Adnotare

Semeniuc Natalia. Contextualizarea participării elevilor în procesele decizionale democratice în învățământul general: Teză de doctor în științe ale educației. Chișinău, 2026.

Structura tezei: Introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 156 de titluri, 139 pagini de text de bază, 19 figuri, 12 tabele. Rezultatele obținute sunt publicate în 11 lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: participare, implicare, co-decizie, proces decizional democratic, structuri de participare, valorile participării, principiile participării, condițiile participării, model pedagogic al participării elevilor.

Scopul lucrării: fundamentarea teoretico-metodologică, elaborarea și operaționalizarea Modelului pedagogic contextualizat al participării elevilor în procesele decizionale democratice din învățământul general și în verificarea praxiologică a funcționalității componentelor sale, prin dezvoltarea competențelor cadrelor didactice și examinarea modificărilor asociate indicatorilor participării elevilor.

Obiectivele cercetării: esențializarea conceptului de *participare* a elevilor în procesele decizionale democratice prin analiza comparativă a modelelor teoretice; elucidarea conceptului de *proces decizional democratic* școlar și identificarea formelor de participare a elevilor în învățământul general; argumentarea valorii formative a participării elevilor în procesele decizionale democratice din perspectiva dezvoltării personalității elevilor; analiza cadrului normativ național și internațional și a practicilor educaționale privind participarea elevilor în procesele decizionale democratice; elaborarea și validarea experimentală a *Modelului pedagogic contextualizat al participării elevilor în procesele decizionale democratice din învățământul general*; elucidarea condițiilor de implementare a *Modelului pedagogic contextualizat al participării elevilor în procesele decizionale democratice din învățământul general*.

Noutatea și originalitatea științifică rezidă în: fundamentarea conceptului de participare autentică a elevilor în procesele decizionale democratice din perspectivă pedagogică și contextuală; fundamentarea mecanismului de contextualizare a modelelor participării la particularitățile învățământului general din Republica Moldova; elaborarea Modelului pedagogic contextualizat, care articulează într-un sistem unitar fundamentele, valorile, principiile, condițiile pedagogice și instituționale, competențele profesionale și reperele de calitate ale participării; precum și operaționalizarea modelului printr-un referențial al participării și un construct de dezvoltare a competențelor cadrelor didactice, verificate praxiologic în condițiile cercetării realizate.

Problema științifică soluționată constă în fundamentarea teoretico-metodologică și operațională a participării elevilor în procesele decizionale democratice din învățământul general, prin elaborarea și validarea modelului pedagogic contextualizat, bazat pe un sistem de valori și principii autentice, însoțit de standarde de implementare și de un program de formare a competențelor cadrelor didactice, fapt care a permis clarificarea conceptuală și operaționalizarea participării elevilor în viața instituției școlare, asigurând baza teoretico-metodologică pentru participarea autentică a elevilor în procesele decizionale democratice din învățământul general.

Semnificația teoretică: 1) dezvoltarea cadrului conceptual și metodologic al participării elevilor în procesele decizionale democratice din învățământul general, prin clarificarea și delimitarea conceptului de participare în raport cu conceptele conexe (implicare, consultare, co-decizie), precum și prin sistematizarea fundamentelor psihopedagogice, sociologice și axiologice ale participării elevilor în mediul educațional; 2) fundamentarea axiologică și principială a participării elevilor, prin identificarea valorilor nucleu și a principiilor care susțin participarea autentică a elevilor în viața școlii, precum și elaborarea cadrului conceptual integrator al participării elevilor în procesele decizionale democratice; 3) elaborarea modelului pedagogic contextualizat al participării elevilor în procesele decizionale democratice, care integrează sistemic valorile, principiile, condițiile pedagogice și standardele participării elevilor.

Valoarea aplicativă este demonstrată de: 1) condițiile propice pentru implicarea elevilor în procesele decizionale democratice în învățământul general; 2) standardele participării elevilor în procesele decizionale democratice în învățământul general; 3) sistemul de competențe specifice ale cadrelor didactice în promovarea participării elevilor în procesele decizionale democratice în învățământul general; 4) programul de dezvoltare a competențelor cadrelor didactice în domeniul participării elevilor în învățământul general.

Implementarea rezultatelor științifice: Rezultatele teoretico-praxiologice ale cercetării au fost implementate în cadrul instruirilor desfășurate cu cadrele didactice, în cadrul conferințelor internaționale și naționale, prin intermediul seminarelor științifico-metodologice, publicațiilor științifice în revistele naționale de specialitate, precum și prin publicarea unui ghid practic privind constituirea Consiliilor Consultative ale Copiilor ca platformă de participare.

Annotation

Semeniuc Natalia. Contextualizing student participation in democratic decision-making processes in mainstream education: Doctoral thesis in educational sciences. Chişinău, 2026.

Thesis structure: Introduction, three chapters, general conclusions and recommendations, bibliography of 156 titles, 139 pages of main text, 19 figures, 12 tables. The achieved results are published in 11 scientific papers.

Keywords: participation, involvement, co-decision, democratic decision-making process, participation structures, values of participation, principles of participation, contextualized pedagogical model.

The aim of the study: to provide the theoretical and methodological substantiation, development, and operationalization of the Contextualized Pedagogical Model for student participation in democratic decision-making processes within general education, and to praxiologically verify the functionality of its components through the development of teacher competencies and the examination of shifts in student participation indicators.

Research objectives: conceptualizing the concept of students' participation in democratic decision-making processes through a comparative analysis of theoretical models; elucidating the concept of democratic school decision-making and identifying forms of students' participation in general education; substantiating the formative value of students' participation in democratic decision-making processes from the perspective of students' personality development; analyzing the national and international normative framework and educational practices regarding students' participation in democratic decision-making processes; developing and experimentally validating the contextualized pedagogical model of students' participation in democratic decision-making processes in general education; clarifying the conditions and mechanisms for the implementation of the contextualized pedagogical model of students' participation in democratic decision-making processes in general education.

The scientific novelty and originality lie in: providing a pedagogical and contextual foundation for the concept of *authentic student participation* in democratic decision-making processes; substantiating a mechanism for contextualizing participation models to the specific characteristics of general education in the Republic of Moldova; developing the *Contextualized Pedagogical Model*, which integrates into a coherent system the foundations, values, principles, pedagogical and institutional conditions, professional competencies, and quality benchmarks of student participation; and operationalizing the model through a *participation framework* and a *teacher competency development construct*, both of which were empirically validated in the context of the conducted research.

The addressed scientific problem consists in the theoretical-methodological and operational substantiation of students' participation in democratic decision-making processes in general education through the development and validation of a contextualized pedagogical model based on a system of authentic values and principles, accompanied by implementation standards and a teacher competency development program. This approach enabled the conceptual clarification and operationalization of students' participation in school life, ensuring a theoretical and methodological foundation for authentic student participation in democratic decision-making processes within general education.

Theoretical significance: 1) the development of the conceptual and methodological framework of students' participation in democratic decision-making processes in general education by clarifying and delimiting the concept of participation in relation to related concepts (involvement, consultation, co-decision), as well as by systematizing the psychological-pedagogical, sociological, and axiological foundations of students' participation in the educational environment; 2) the axiological and principled substantiation of students' participation through the identification of core values and principles that support authentic student participation in school life, as well as through the development of an integrative conceptual framework of students' participation in democratic decision-making processes; 3) the development of the pedagogical model of students' participation in democratic decision-making processes, which systemically integrates the values, principles, pedagogical conditions, and standards of student participation.

Applied value is demonstrated by: 1) the identification of favorable conditions for students' involvement in democratic decision-making processes in general education; 2) the development of *Standards of Student Participation* in democratic decision-making processes in general education; 3) the system of specific competencies of teachers in promoting students' participation in democratic decision-making processes in general education; 4) the professional development program aimed at strengthening teachers' competencies in the field of student participation in general education.

Implementation of scientific results: The theoretical-praxeological results of the research were implemented through training sessions conducted with teachers, international and national conferences, scientific-methodological seminars, scientific publications in national specialty journals, and through the publication of a practical guide on the establishment of Advisory Boards of Children as a participation platform in the social field.

LISTA TABELELOR

Tabelul 1.1. Delimitări conceptuale	26
Tabelul 1.2. Tabelul sintetic al modelelor/teoriilor participării elevilor	35
Tabelul 1.3. Delimitări conceptuale ale dimensiunilor participării elevilor.....	41
Tabelul 2.1. Interdependența dintre valori și principii	72
Tabelul 2.2. Standarde ale participării elevilor în procesele decizionale democratice în învățământul general.....	78
Tabelul 3.1. Referențialul de evaluare a nivelului inițial al competenței în domeniul participării elevilor în procesele democratice decizionale în învățământul general	100
Tabelul 3.2. Rezultatele sintetice pentru faza de constatare a experimentului.....	103
Tabelul 3.3. Distribuția nivelurilor de competență ale participanților	105
Tabelul 3.4. Cadrul competențial al formării cadrelor didactice în domeniul participării elevilor în procesul decizional democratic.....	108
Tabelul 3.5. Programul de dezvoltare a competențelor specifice ale cadrelor didactice în domeniul participării elevilor în procesele decizionale democratice în învățământul general.....	110
Tabelul 3.6. Demersul acțional al formării competențelor privind participarea elevilor în procesele decizionale democratice în învățământul general.....	112
Tabelul 3.7. Distribuția nivelurilor de competență ale participanților pentru etapa de postexperiment.....	120

LISTA FIGURILOR

Fig. 2.1. Modelul pedagogic contextualizat al participării elevilor în procesele decizionale democratice în învățământul general	86
Fig. 3.1. Opinii ale elevilor cu privire la participarea în viața școlii	93
Fig. 3.2. Opinii ale elevilor privind participarea lor în procesul de planificare și realizare a procesului educațional	94
Fig. 3.3. Opinii ale cadrelor didactice despre participarea elevilor	96
Fig. 3.4. Opinii ale cadrelor didactice privind participarea în procesele decizionale.....	97
Fig. 3.5. Nivelul de înțelegere a conceptului de „participare” a elevilor de către cadrele didactice	120
Fig. 3.6. Nivelul de dezvoltare a competenței cadrelor didactice în domeniul participării elevilor în procesele decizionale democratice	120
Fig. 3.7. Nivelul de dezvoltare a competențelor cadrelor didactice: preformare și postformare	121
Fig. 3.8. Opinii ale elevilor privind faptul că școala îi învață să devină cetățeni activi	122
Fig. 3.9. Opinii ale elevilor privitoare la încurajarea participării lor în viața școlii.....	123
Fig. 3.10. Opinii despre faptul că elevii împărtășesc ideile democratice	123
Fig. 3.11. Opinii ale elevilor privitoare la alegerea în Consiliul Elevilor	124
Fig. 3.12. Opinii ale elevilor referitoare la faptul că în școală învață să fie cetățeni activi.....	125
Fig. 3.13. Opinii ale elevilor privind disciplinele opționale și cele la alegere	125
Fig. 3.14. Opinii ale elevilor despre încurajarea de a identifica disciplinele/temele pe care doresc să le studieze.....	126
Fig. 3.15. Opinii ale elevilor referitoare la disciplinele opționale	127
Fig. 3.16. Opinii ale elevilor referitoare la selectarea metodelor de învățare.....	135
Fig. 3.17. Opinii ale elevilor privind resursele utilizate	128
Fig. 3.18. Opinii ale elevilor privind existența acordurilor încheiate cu alte instituții de învățământ	129

ABREVIERI

ANACEC	Agenția Națională de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare
CES	Copii cu Cerințe Educaționale Speciale
CONUDC	Convenția Organizațiilor Națiunilor Unite cu privire la Drepturile Copilului
CRCCD	Cadrul de Referință al Competențelor pentru Cultura Democratică
CRCN	Cadrul de Referință a Curriculumului Național
IPP	Institutul de Politici Publice
MEC	Ministerul Educației și Cercetării al Republicii Moldova
PNUD	Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare
OECD	Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică
ONG	Organizație Non - Guvernamentală
ONU	Organizația Națiunilor Unite
UE	Uniunea Europeană
UNESCO	Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură
UNICEF	Fondul Națiunilor Unite pentru Copii
UNFPA	Fondul Națiunilor Unite pentru Populație

INTRODUCERE

Actualitatea temei. Promovarea și respectarea drepturilor copilului constituie un indicator de bază al nivelului de dezvoltare democratică și al bunăstării unei societăți. În acest context, literatura de specialitate relevă faptul că, o perioadă îndelungată, științele educației și științele sociale au abordat copilăria dintr-o perspectivă predominant adultocentrică, în care copilul era perceput ca un actor pasiv, cu un rol limitat în procesele decizionale care îl vizează. În consecință, dimensiuni precum *participarea elevilor la viața școlară și socială, exprimarea opiniei și manifestarea inițiativei* au fost insuficient valorificate în plan teoretic și practic.

Odată cu adoptarea Convenției Organizației Națiunilor Unite cu privire la drepturile copilului (CONUDC), participarea copilului a fost consacrată drept principiu fundamental al dezvoltării democratice, devenind un obiect central al cercetărilor din științele educației și științele sociale.

În consecință, paradigma educațională cunoaște o transformare radicală, școala fiind conceptualizată nu doar ca spațiu de transmitere a cunoștințelor, ci și ca un mediu de formare activă, în care elevii sunt implicați în mod autentic în procesul de învățare și în luare a deciziilor. Educația contemporană promovează abordarea centrată pe elev, orientată spre dezvoltarea autonomiei, a gândirii critice și a responsabilității. Studiile [11; 36; 37] evidențiază faptul că elevii implicați activ, care formulează întrebări, colaborează, participă la procese decizionale, manifestă un nivel mai înalt de motivație pentru învățare și obțin rezultate mai bune. Totodată, participarea contribuie la consolidarea sentimentului de apartenență la comunitatea educațională și la dezvoltarea competențelor necesare pentru exercitarea cetățeniei democratice.

În plan teoretic, participarea este susținută de repere epistemologice relevante, în centrul cărora se poziționează *teoria capitalului social* [31]. Conform acesteia, funcționarea eficientă a comunităților este condiționată de existența relațiilor de *încredere, cooperare și reciprocitate*, care facilitează acțiunea colectivă și implicarea civică. Totodată o comunitate (societate) civică – despre care se poate spune că deține în mare măsură *capital social* – este caracterizată de următoarele elemente:

- *angajare civică*: cetățenii participă activ în domeniul public, promovându-și și realizându-și interesele, în contextul mai larg al societății, înțelegând, în același timp, interesele celorlalți;
- *egalitate politică*: comunitatea este legată prin relații de reciprocitate și cooperare, nu prin relații de autoritate și de dependență. Oamenii sunt angajați în procesul de autoguvernare, autogestionare, urmărind normele de reciprocitate;

- *solidaritate, încredere și toleranță*: cetățenii sunt activi, egali, se ajută reciproc, se respectă, au încredere unii în ceilalți, chiar dacă au păreri diferite, sunt toleranți cu oponenții lor;
- *un sistem de valori, norme* care facilitează integrarea elevului în societate și care permite atât relaționarea cu ceilalți, cât și cu instituțiile.

Transpusă în mediul educațional, această perspectivă evidențiază faptul că implicarea elevilor în procesele instituționale nu reprezintă doar o expresie a unui drept, ci un mecanism important de consolidare a capitalului social al școlii, contribuind la dezvoltarea unei culturi organizaționale democratice, bazate pe dialog, responsabilitate și participare autentică.

Rezultatele cercetărilor empirice confirmă că elevii implicați activ în viața școlii dezvoltă competențe sociale și civice relevante, manifestă un nivel mai ridicat de motivație și apartenență și contribuie la îmbunătățirea calității deciziilor educaționale. În același timp, absența unor mecanisme reale de participare generează efecte inverse, precum diminuarea încrederii, pasivitatea, percepția deciziilor ca fiind impuse, ceea ce afectează funcționarea democratică a instituției școlare.

Totodată, datele empirice disponibile la nivel național, inclusiv cele furnizate de primul *Barometrul Școlar Național*, confirmă discrepanța dintre cadrul normativ și practica educațională. Deși majoritatea respondenților (90%) recunosc importanța participării în procesul decizional, nivelul implicării reale rămâne limitat, fiind predominant consultativ și sporadic [4]. Această situație indică existența unui decalaj între cadrul normativ și practicile educaționale, determinat de insuficienta conceptualizare și operaționalizare a participării elevilor în procesele decizionale.

Descrierea situației în domeniul cercetării

Analiza literaturii de specialitate evidențiază existența unor modele teoretice relevante privind participarea elevilor, dezvoltate la nivel internațional, care definesc nivelurile, formele și condițiile participării autentice. *Din perspectivă psihopedagogică*, J. Piaget [133], prin *teoria dezvoltării cognitive*, evidențiază caracterul progresiv al autonomiei elevilor, iar L. Vîgotski [152], prin *teoria socioculturală*, subliniază rolul interacțiunii sociale în formarea competențelor și internalizarea normelor.

J. Dewey [87; 88] fundamentează participarea elevilor prin *pedagogia democratică*, dezvoltată ulterior de M. Fielding [101], C. Cook-Sather [78; 79; 80] și G. Biesta [65], care accentuează rolul elevului în calitate de partener al procesului educațional. În acest context, L. Lundy [124; 125] propune un model operațional al participării, structurat în jurul elementelor-cheie: *spațiu, voce, audiere și influență*, care reprezintă un cadru relevant pentru implementarea participării autentice a elevilor în procesul decizional.

Din perspectivă sociologică, W. Corsaro [81], prin conceptul de „reproducere interpretativă”, și R. Putnam [31], prin *teoria capitalului social*, evidențiază participarea ca mecanism de integrare și cooperare socială. Modelele participării sunt dezvoltate ulterior de Sh. Arnstein [59] și R.A. Hart [111; 112], care formulează *scara participării*, completată de tipologiile propuse de S. White [154], P. Treseder [118, p. 7] și H. Shier [143], ce evidențiază diferite niveluri și condiții ale implicării elevilor. În aceeași logică, o abordare integratoare este propusă de M. Jans și K. Backer [119], prin *modelul triunghiular al participării*, care explică participarea prin interacțiunea dintre *provocare, capacitate de acțiune și conexiune socială*.

Constatăm că și în literatura științifică autohtonă recentă se regăsesc contribuții relevante care abordează impactul participării elevilor asupra climatului educațional și asupra calității procesului instructiv-educativ, precum și strategiile de motivare a elevilor pentru implicarea activă în procesele decizionale la nivel instituțional [17; 19; 27; 43; 45; 46; 47]. Literatura editată în Republica Moldova și în România demonstrează, de asemenea, că implementarea participării elevilor este profund influențată de cultura organizațională și de capacitatea actorilor educaționali de a operaționaliza principiile participării. Totuși, cercetările rămân fragmentare, iar abordările existente sunt preponderent descriptive sau orientate spre politici și intervenții punctuale [1; 4; 11; 33; 34; 35; 37].

Deși în Republica Moldova există un cadru legal favorabil participării elevilor, inclusiv Codul Educației al Republicii Moldova, care include *principiul respectării dreptului la opinie al elevului* [8], Strategia de dezvoltare „Educația 2030” [20], Standardele de calitate pentru instituțiile de învățământ primar și secundar general din perspectiva școlii prietenoase copilului, aprobate prin Ordinul Ministerului Educației al Republicii Moldova nr. 970 din 11.10.2013, se atestă totuși un deficit al *culturii participării elevilor în procesele decizionale* [50].

Studiile realizate de Institutul de Politici Publice [11] arată că, deși legislația promovează participarea democratică, implementarea acesteia rămâne fragmentară și adesea formalizată. De exemplu, consiliile elevilor funcționează în majoritatea instituțiilor, însă rolul lor este perceput mai degrabă ca formal, fiind rar implicate în procese decizionale importante. Un element important este discrepanța între percepția cadrelor didactice și experiența elevilor. În timp ce profesorii consideră că elevii beneficiază de suficiente mecanisme de consultare, elevii raportează lipsa unor spații reale de dialog, întruniri neregulate ale consiliilor elevilor și consultări formale asupra unor decizii deja adoptate. Totodată, se atestă lipsa monitorizării participării elevilor în procesele decizionale școlare [1]. Această disonanță ilustrează persistența unei culturi școlare tradiționale, mai degrabă ierarhice decât participative, în pofida orientărilor europene și a cadrului conceptual național în acest domeniu.

Același lucru este confirmat de studiile UNICEF, care subliniază că elevii declară oportunități limitate de a-și exprima punctele de vedere referitoare la teme relevante ale vieții școlare, iar implicarea lor se rezumă frecvent la activități extracurriculare. Se evidențiază faptul că vocea elevilor este rareori integrată în procesele de elaborare a politicilor școlare; doar un număr redus de școli aplică mecanisme sistematice de feedback, precum consultări periodice, sondaje anonime sau protocoale clare de sesizare. În plus, atunci când astfel de mecanisme există, ele nu sunt întotdeauna urmate de măsuri concrete, ceea ce afectează încrederea elevilor în sensul/utilitatea participării și motivația de a se implica [36].

Totodată, se înregistrează un nivel scăzut de dezvoltare a competențelor pedagogice, acest lucru constituind o barieră structurală în participarea autentică a elevilor. Potrivit studiului realizat de Institutul de Politici Publice, „mulți profesori declară că nu au beneficiat de instruire în domeniul participării democratice sau al facilitării proceselor consultative, ceea ce conduce la abordări intuitive, neuniforme și, uneori, la rezistență față de implicarea elevilor în deciziile școlii” [11, p. 48].

În contextul problematicii cercetate, Cadrul de Referință al Curriculumului Național (CRCN) subliniază nevoia de cultivare a responsabilității civice, de respectare a drepturilor omului și de formare a unei culturi participative în rândul elevilor [2]. Acest lucru creează un cadru conceptual favorabil implicării elevilor în luarea deciziilor, nu doar ca beneficiari ai educației, ci și ca actori sociali. Competențele-cheie promovate de CRCN includ explicit *participarea și angajamentul civic*, prin promovarea gândirii critice, a abilităților de comunicare și colaborare, a competențelor sociale și civice. Acestea nu sunt doar competențe academice, ci funcționează ca *instrumente de exercitare a participării la nivel instituțional*, inclusiv în consiliile elevilor, în consultări și în procese colective. CRCN conceptualizează școala drept un spațiu formativ în care elevii au posibilitatea de a experimenta în mod direct procesele democratice, prin implicare în activități de deliberare, luare a deciziilor și asumare a responsabilităților în cadrul comunității școlare și comunitare. Documentul accentuează importanța dezvoltării unui mediu participativ, în care elevilor să li se creeze condițiile necesare pentru a-și exprima opiniile, pentru a contribui activ la procesele de planificare educațională și pentru a fi integrați în mod real în viața și dinamica instituției școlare.

Totodată, participarea elevilor este integrată transversal în ansamblul domeniilor și disciplinelor curriculare. Documentul promovează în mod consecvent principii pedagogice care facilitează participarea, precum învățarea centrată pe elev, utilizarea proceselor interactive, co-crearea experiențelor de învățare și evaluarea, care încurajează reflecția personală. Aceste orientări generează oportunități concrete pentru consultarea elevilor, implicarea lor în selectarea

temelor, proiectelor și modalităților de lucru, precum și pentru participarea activă la evaluarea propriilor performanțe.

În acest mod, participarea nu este tratată ca o componentă adițională a organizării școlare, ci devine o dimensiune intrinsecă a procesului educațional. Flexibilitatea oferită de cadrul curricular constituie un spațiu important pentru consolidarea participării elevilor la procesele decizionale din școală. CRCN promovează această flexibilitate printr-o serie de opțiuni curriculare, activități extracurriculare, module opționale și proiecte interdisciplinare, care permit adaptarea experienței educaționale la nevoile și interesele elevilor. În interiorul acestor componente, elevii pot influența direct asupra alegerii disciplinelor opționale, asupra modului de organizare a activităților școlare și asupra stabilirii priorităților de proiect ale instituției. Astfel, curriculumul creează oportunități reale pentru *co-decizie* și *implicare activă* în viața școlii.

Studiul analitico-sintetic al cercetărilor de ultimă oră, al cadrului normativ internațional și național, precum și al practicii educaționale, a permis să identificăm următoarele **contradicții ale cercetării**:

a) *contradicția conceptual-operatională* între multitudinea de concepte („implicare”, „consultare”, „participare”, „co-decizie”) utilizate în literatura de specialitate și lipsa unei delimitări clare și a unui model pedagogic contextualizat pentru învățământul general;

b) *contradicția normativ-practică* între recunoașterea dreptului copilului la participare și absența unei culturi participative autentice și a mecanismelor pedagogice funcționale în instituțiile de învățământ general;

c) *contradicția axiologic-instituțională* între idealul educațional, valorile și principiile educației, subliniate în Codul Educației, și structura ierarhică tradițională a instituției de învățământ general, bazată pe autoritate unilaterală și decizie centrată pe manager/profesor/adult;

d) *contradicția dezvoltării competențelor*, exprimată prin necesitatea formării competențelor democratice la elevi și nivelul insuficient de competență al cadrelor didactice în domeniul participării elevilor în procesele decizionale;

e) *contradicția transferului de modele* între modelele internaționale consacrate și caracterul nedeterminat al contextualizării participării elevilor în procesele decizionale în învățământul general din Republica Moldova.

Astfel, insuficienta fundamentare teoretico-metodologică și operațională a participării elevilor în procesele decizionale democratice din instituțiile de învățământ general limitează transformarea acesteia dintr-un principiu normativ într-o practică educațională autentică și funcțională.

În consecință, **problema științifică a cercetării** rezidă în insuficienta fundamentare teoretico-metodologică și operațională a participării autentice a elevilor în procesele decizionale democratice din învățământul general, în condițiile decalajului dintre recunoașterea normativă a dreptului elevului la participare și caracterul predominant formal sau consultativ al practicilor școlare, precum și în lipsa unui model pedagogic contextualizat care să coreleze valorile și principiile democratice, condițiile pedagogice și instituționale, competențele cadrelor didactice și mecanismele de monitorizare și evaluare a participării.

Obiectul cercetării îl constituie participarea elevilor în procesele decizionale democratice din învățământul general.

Scopul cercetării constă în fundamentarea teoretico-metodologică și elaborarea, contextualizarea și validarea unui model pedagogic al participării elevilor în procesele decizionale democratice, aplicabil în învățământul general.

Obiectivele cercetării:

1. Fundamentarea și delimitarea conceptuală a participării elevilor în procesele decizionale democratice, prin analiza critică a modelelor teoretice relevante.
2. Argumentarea valorii formative a participării elevilor și identificarea dimensiunilor pedagogice, psihologice și sociale prin care aceasta contribuie la dezvoltarea personalității și a competențelor pentru cultura democratică.
3. Analiza cadrului normativ și a practicilor participative internaționale și naționale, în vederea identificării particularităților de context, a decalajelor și a condițiilor necesare contextualizării participării în învățământul general din Republica Moldova.
4. Elaborarea și validarea experimentală a *Modelului pedagogic contextualizat al participării elevilor în procesele decizionale democratice din învățământul general*.
5. Elucidarea condițiilor și a mecanismelor de implementare a *Modelului pedagogic contextualizat al participării elevilor în procesele decizionale democratice din învățământul general*.

Ipoteza cercetării. Implementarea unui model pedagogic contextualizat al participării elevilor în procesele decizionale democratice, fundamentat pe valori, principii, condiții operaționale clare și susținut prin formarea competențelor cadrelor didactice, determină creșterea participării autentice a elevilor în procesele decizionale democratice din instituția de învățământ general.

Metodologia cercetării integrează metode teoretice, empirice, experimentale și de modelare, selectate în raport cu obiectivele cercetării și cu caracterul multidimensional al participării elevilor. *Metodele teoretice* – documentarea, analiza și sinteza științifică, comparația,

generalizarea, sistematizarea, abstractizarea și deducția – au fost utilizate pentru fundamentarea conceptuală a participării, analiza modelelor și cadrului normativ și deducerea valorilor, principiilor și condițiilor participării autentice. Modelarea teoretică și pedagogică a permis integrarea acestor rezultate în Modelul pedagogic contextualizat. *Metodele empirice* – ancheta prin chestionar, conversația structurată, observația pedagogică și analiza răspunsurilor și produselor participanților – au fost utilizate pentru diagnosticarea percepțiilor și practicilor participative și pentru evaluarea competențelor cadrelor didactice. Experimentul pedagogic, organizat în etapele de constatare, formare și control, a permis examinarea modificărilor asociate implementării Programului de dezvoltare a competențelor profesionale ale cadrelor didactice. *Metodele de prelucrare și interpretare a datelor* au inclus statistica descriptivă, analiza comparativă și interpretarea calitativă. Alegerea complementară a acestor metode a făcut posibilă investigarea fenomenului la nivel conceptual, perceptiv, comportamental și praxiologic și integrarea perspectivelor elevilor, cadrelor didactice și părinților.

Noutatea și originalitatea științifică a cercetării constă în: fundamentarea conceptului de participare autentică a elevilor în procesele decizionale democratice din perspectivă pedagogică și contextuală; fundamentarea mecanismului de contextualizare a modelelor participării la particularitățile învățământului general din Republica Moldova; elaborarea Modelului pedagogic contextualizat, care articulează într-un sistem unitar fundamentele, valorile, principiile, condițiile pedagogice și instituționale, competențele profesionale și reperele participării; precum și operaționalizarea modelului printr-un referențial al participării și un construct de dezvoltare a competențelor cadrelor didactice, verificate praxiologic în condițiile cercetării realizate.

Problema științifică soluționată constă în fundamentarea teoretico-metodologică a participării elevilor în procesele decizionale democratice din învățământul general, prin elaborarea și validarea modelului pedagogic contextualizat, bazat pe un sistem de valori și principii autentice, însoțit de standarde de implementare și de un program de formare a competențelor cadrelor didactice, fapt care a permis clarificarea conceptuală și operaționalizarea participării elevilor în viața instituției școlare, asigurând baza teoretico-metodologică pentru participarea autentică a elevilor în procesele decizionale democratice din învățământul general.

Importanța teoretică a cercetării constă în dezvoltarea cadrului conceptual și metodologic al participării elevilor în procesele decizionale democratice din învățământul general, prin clarificarea și delimitarea conceptului de „participare” în raport cu conceptele conexe („implicare”, „consultare”, „co-decizie”), precum și prin sistematizarea fundamentelor psihopedagogice, sociologice ale participării elevilor în mediul educațional.

Valoarea teoretică este reflectată și în fundamentarea axiologică a participării elevilor, în identificarea valorilor nucleu și a principiilor care susțin participarea autentică a elevilor în viața școlii, precum și în elaborarea cadrului conceptual integrator al participării elevilor în procesele decizionale democratice.

Totodată, cercetarea aduce contribuții teoretice prin elaborarea modelului pedagogic contextualizat al participării elevilor în procesele decizionale democratice, care integrează sistemic valorile, principiile, condițiile pedagogice și standardele participării elevilor, constituind o bază conceptuală solidă pentru dezvoltarea ulterioară a cercetărilor în domeniul educației pentru cetățenie democratică și al managementului participativ în instituțiile educaționale.

Prin aceste contribuții, cercetarea realizează o sistematizare teoretico-praxiologică complexă a participării elevilor în procesele decizionale democratice în învățământul general din Republica Moldova, oferind un cadru conceptual, metodologic și aplicativ pentru participarea autentică a elevilor în procesele decizionale democratice din învățământul general.

Valoarea aplicativă a lucrării este reprezentată de:

- condițiile facilitatoare ale participării elevilor în procesele decizionale democratice în învățământul general;
- standardele participării elevilor în procesele decizionale democratice în învățământul general;
- sistemul de competențe specifice ale cadrelor didactice în domeniul participării elevilor în procesele decizionale democratice în învățământul general;
- programul de formare a competenței cadrelor didactice în domeniul participării elevilor în învățământul general.

SUMARUL CAPITOLELOR TEZEI

În Capitolul 1, *Repere teoretice privind participarea elevilor în procesele decizionale democratice în învățământul general*, se argumentează cadrul de fundamentare teoretico-metodologică integrată a participării elevilor în procesele decizionale democratice, prin delimitarea conceptelor conexe („implicare”, „consultare”, „co-decizie”) și elucidarea dimensiunilor și nivelurilor participării în context educațional. Capitolul conține clarificări teoretice și metodologice privind conceptul de „proces decizional democratic școlar”; formele și mecanismele concrete de participare a elevilor în învățământul general. O contribuție distinctă a acestui capitol rezidă în valorificarea critică și sistematizarea modelelor teoretice ale participării elevilor, prin integrarea acestora într-un cadru conceptual unitar, relevant pentru mediul educațional. Totodată, se argumentează importanța participării elevilor, ca mecanism pedagogic

cu valoare formativă în dezvoltarea personalității și a competențelor democratice. Un rol aparte în elucidarea problematicii tezei se acordă analizei cadrului european și național privind promovarea participării elevilor în procesele decizionale democratice în învățământul general.

Capitolul 2, *Modelul pedagogic contextualizat al participării elevilor în procesele decizionale democratice în învățământul general*, argumentează setul de valori specifice participării elevilor în procesele decizionale democratice la nivelul instituției de învățământ, structurat în patru categorii interconectate – *valori personale, valori sociale, valori naționale și valori general-umane*, abordarea fiind coerentă și favorabilă dezvoltării integrale a elevilor.

În aceeași ordine de idei, sunt analizate principiile fundamentale ale educației, prin prisma prevederilor Codului Educației al Republicii Moldova, care validează normativ și sustenabil modelul axiologic-participativ dezvoltat. *Principiile echității, calității, relevanței, centrării educației pe beneficiar, respectării dreptului la opinie, transparenței, participării și responsabilității comunității, părinților și a altor actori sociali relevanți* au constituit subiectul central al analizei. Se evidențiază relația structurală dintre valorile fundamentale ale participării și principiile care reglementează aplicarea acestora în practică. Se demonstrează că valorile oferă temeiul etic și normativ al participării, în timp ce principiile constituie mecanismele operaționale prin care acestea devin realitate. În acest temei, cercetarea deduce și argumentează setul de valori și principii specifice participării elevilor în procesele decizionale democratice.

Continuând logica cercetării, se prezintă condițiile pedagogice care susțin participarea elevilor în toate dimensiunile vieții școlare și *Standardele participării elevilor în procesele decizionale democratice în învățământul general*, structurate pe patru domenii-cheie. Standardele participării elaborate în cercetare au statutul unor repere științifico-metodologice, constituie un referențial pentru proiectarea, monitorizarea, autoevaluarea și dezvoltarea participării elevilor la nivel instituțional și pot fundamenta ulterior elaborarea unor instrumente normative de către autoritățile competente.

În Capitolul 3, *Demersul experimental în domeniul participării elevilor în procesele decizionale democratice în învățământul general*, se prezintă demersul experimental, scopul major fiind validarea prin experiment a modelului pedagogic contextualizat de participare a elevilor în procesele decizionale democratice în învățământul general, având drept criteriu de bază *competența cadrelor didactice în domeniul participării elevilor*. Respectiv, în acest capitol, se prezintă demersul de formare a competenței cadrelor didactice în baza *Constructului de formare a competențelor specifice ale cadrelor didactice în domeniul participării elevilor în procesele decizionale democratice în învățământul general*.

Partea de **concluzii** prezintă structurat rezultatele investigaționale obținute, corelate cu tema, ipoteza, scopul și obiectivele tezei, cu evidențierea clară a contribuției personale, sublinierea semnificației teoretice și a valorii practice a cercetării, a impactului elaborărilor în dezvoltarea științelor educației.

1. REPERE TEORETICE PRIVIND PARTICIPAREA ELEVULUI ÎN PROCESELE DECIZIONALE DEMOCRATICE ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL GENERAL

1.1. Esența conceptului de „participare” a elevilor în procesele decizionale democratice în învățământul general

Unul dintre mecanismele fundamentale prin care instituțiile educaționale își organizează funcționarea, își definesc prioritățile de dezvoltare și își reglementează raporturile dintre actorii comunității școlare îl reprezintă *procesul decizional*. În sens managerial, *decizia* exprimă alegerea unei variante de acțiune dintre mai multe, posibile, în vederea soluționării unei probleme sau a atingerii unui obiectiv instituțional. Din această perspectivă, decizia nu este un act izolat, ci rezultatul unui proces de analiză, deliberare, selecție, implementare și evaluare [30, p. 66].

În context educațional, procesul decizional depășește cadrul strict administrativ, întrucât influențează nu doar organizarea instituției, ci și calitatea experienței de învățare, climatul relațional și formarea competențelor civice ale elevilor. Din această perspectivă, decizia educațională are, simultan, funcție *managerială*, *pedagogică* și *axiologică*: reglementează activitatea instituțională, orientează procesele formative și modelează raportarea elevilor la autoritate, responsabilitate și participare.

Literatura de specialitate definește *procesul decizional* ca pe un demers sistemic, care include *identificarea problemei, colectarea și analiza informațiilor relevante, formularea alternativelor, evaluarea consecințelor posibile, adoptarea soluției optime, implementarea acesteia și monitorizarea efectelor produse* [24]. Această structură evidențiază faptul că decizia instituțională reprezintă nu doar un act final, ci un proces participativ de cunoaștere, comunicare și responsabilizare colectivă.

Din perspectiva prezentei cercetări, relevanța procesului decizional derivă din posibilitatea integrării elevilor în etapele sale de bază – respectiv, în *identificarea problemelor care îi privesc, formularea alternativelor, exprimarea opiniilor, implementarea soluțiilor și evaluarea impactului acestora asupra vieții școlare*. Astfel, analiza procesului decizional nu vizează exclusiv actorii care adoptă formal decizia, ci și mecanismele prin care beneficiarii direcți ai educației participă la configurarea acesteia.

Așadar, în instituția de învățământ general procesul decizional poate fi structurat în mai multe etape logice: identificarea problemei, colectarea și analiza informațiilor, consultarea

actorilor implicați, formularea alternativelor de acțiune, deliberarea asupra soluțiilor posibile, adoptarea deciziei, implementarea acesteia, monitorizarea rezultatelor și oferirea feedbackului. Această structură permite includerea elevilor în diferite momente ale procesului: *în identificarea problemelor care îi vizează, în exprimarea opiniei, în formularea soluțiilor, în implementarea deciziilor și în evaluarea impactului acestora asupra vieții școlare.*

Caracterul democratic al procesului decizional școlar constituie o dimensiune centrală a managementului educațional și reflectă nivelul de participare reală a actorilor educaționali la configurarea mediului instituțional, curricular și relațional al școlii. În contextul paradigmei educației centrate pe elev și al orientării sistemelor educaționale europene spre formarea competențelor pentru cultură democratică, procesul decizional nu mai poate fi interpretat exclusiv ca prerogativă managerială, ci ca un proces deliberativ colectiv, bazat pe dialog, transparență, responsabilitate partajată și participare autentică.

În literatura de specialitate, *procesul decizional democratic* este definit ca un proces instituțional organizat în care actorii implicați participă la identificarea problemelor, formularea alternativelor, adoptarea deciziilor și evaluarea consecințelor acestora în condiții de egalitate a șanselor de exprimare și influență asupra rezultatului final [65, p. 32]. Din această perspectivă, caracterul democratic al deciziei nu derivă doar din existența unor structuri reprezentative, ci din *calitatea interacțiunilor dintre actorii implicați și din gradul real de influență exercitată de aceștia asupra deciziilor adoptate.*

Consiliul Europei subliniază că sistemele educaționale trebuie să pregătească tinerii pentru a deveni persoane active, participative și responsabile, capabile să înțeleagă consecințele propriilor decizii și să participe la viața democratică [136, p. 8]. Documentul citat evidențiază, de asemenea, că *pregătirea pentru cetățenie democratică* reprezintă una dintre misiunile fundamentale ale școlii [136, p. 8].

Aceeași perspectivă este consolidată prin ideea că educația pentru cetățenie democratică presupune formarea cunoștințelor, abilităților, atitudinilor și comportamentelor care îi abilează pe elevi să-și exercite drepturile și responsabilitățile democratice și să participe activ la viața democratică [136, p. 15].

În acest context, menționăm că *participarea elevilor la procesele decizionale* nu reprezintă doar o practică managerială modernă, ci și o formă de *învățare „prin democrație”*, în care elevii exersează *deliberarea, responsabilitatea și asumarea deciziilor* în contexte reale. Participarea elevilor în procesele decizionale democratice reprezintă, deci, forma instituționalizată de implicare a beneficiarilor direcți ai educației în identificarea problemelor, formularea alternativelor, adoptarea și evaluarea deciziilor privind organizarea vieții școlare.

Caracterul democratic al procesului decizional școlar se manifestă printr-un set de principii fundamentale care asigură participarea autentică a actorilor educaționali, pe care le prezentăm în continuare:

– *Principiul transparenței decizionale* presupune accesul liber la informațiile relevante privind obiectul deciziei, procedurile de adoptare și rezultatele implementării acesteia. Transparența creează condițiile necesare pentru participarea informată și responsabilă a elevilor, prevenind transformarea consultării într-un exercițiu formal, fără impact real.

– *Principiul deliberării colective* presupune existența unor spații instituționale în care opiniile elevilor pot fi exprimate, discutate și integrate în procesul decizional. În pedagogia democratică, deliberarea reprezintă un proces de negociere a sensurilor și intereselor, în care actorii educaționali contribuie la formularea soluțiilor colective [87, p. 87]. În acest context, participarea elevilor la deliberare constituie o experiență formativă importantă pentru dezvoltarea gândirii critice și a responsabilității sociale.

– *Principiul reprezentativității actorilor implicați* presupune participarea diverselor categorii de elevi, indiferent de statutul social, performanța școlară sau apartenența culturală. Literatura de specialitate evidențiază faptul că participarea limitată a elevilor cu performanțe academice ridicate sau a liderilor informali ai clasei conduce la distorsionarea procesului decizional și la reducerea legitimității acestuia [111, p. 10].

– *Principiul existenței mecanismelor instituționale*, care permit exercitarea influenței reale asupra deciziilor adoptate.

– *Principiul responsabilității partajate* presupune asumarea colectivă a consecințelor deciziilor adoptate. În context educațional, responsabilitatea partajată contribuie la dezvoltarea sentimentului de apartenență la comunitatea școlară și la consolidarea culturii organizaționale participative. Studiile realizate de Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OECD) evidențiază că implicarea elevilor în luarea deciziilor contribuie la creșterea motivației pentru învățare, la consolidarea relațiilor dintre elevi și profesori și la dezvoltarea competențelor civice necesare pentru participarea socială [147, p. 41].

– *Principiul feedbackului instituțional* le permite elevilor să cunoască modul în care opiniile lor au fost valorificate. Absența feedbackului reduce încrederea în instituție și diminuează motivația pentru participare. Cercetările asupra participării elevilor arată că procesele decizionale în care elevii primesc informații privind rezultatele consultării contribuie la dezvoltarea sentimentului de eficacitate personală și la consolidarea culturii participative [101, p. 37].

Aplicarea acestor principii creează condițiile necesare pentru participarea autentică a elevilor și previne transformarea consultării într-un exercițiu formal, fără impact real asupra deciziilor.

La nivelul Republicii Moldova, procesele decizionale democratice din instituția de învățământ general sunt reglementate prin structuri formale de conducere și consultare. Un rol central îl deține Consiliul de administrație, definit în Regulamentul-cadru drept organ de conducere al instituției de învățământ, cu rol de decizie în domeniul administrativ [41]. În urma analizei atribuțiilor acestui organ, deducem că procesele decizionale școlare vizează mai multe domenii: dezvoltarea strategică a instituției, gestionarea resurselor, aprobarea regulamentului intern, organizarea activităților instituționale, asigurarea transparenței decizionale etc. [Ibidem].

Această structură permite identificarea mai multor categorii de procese decizionale în școala din Republica Moldova:

- *deciziile strategice*, care vizează planul de dezvoltare instituțională, prioritățile educaționale, direcțiile de modernizare și responsabilitatea publică a instituției;

- *deciziile administrative și bugetare*, referitoare la resurse, organizarea activității instituției și gestionarea proceselor interne;

- *deciziile curriculare și pedagogice*, care vizează componenta școlară a curriculumului, disciplinele opționale, organizarea procesului didactic și activitățile extracurriculare;

- *deciziile privind climatul școlar, regulile de conviețuire, siguranța, prevenirea violenței, participarea la proiecte și relația școală-familie-comunitate.*

Deducem, că procesele decizionale din instituția de învățământ se structurează pe trei niveluri:

- 1) primul nivel este cel reprezentativ, realizat prin structuri oficiale, precum Consiliul de administrație, Consiliul Elevilor sau alte consilii consultative;
- 2) al doilea nivel este cel consultativ-deliberativ, realizat prin chestionare, audieri, focus-grupuri, întruniri ale elevilor, dezbateri și forumuri școlare;
- 3) al treilea nivel este cel participativ-transformativ, în care elevii nu doar exprimă opinii, ci contribuie la formularea alternativelor, la implementarea soluțiilor și la evaluarea efectelor deciziei. Acest ultim nivel este cel mai apropiat de participarea autentică, deoarece presupune influență reală și responsabilitate partajată.

O importanță deosebită pentru tema cercetării o are faptul că deciziile curriculare și instituționale nu sunt concepute exclusiv ca acte administrative, ci presupun *consultarea actorilor educaționali*.

Regulamentul-cadru de organizare și funcționare a instituțiilor de învățământ primar și secundar, ciclurile I și II prevede consultarea Consiliului profesoral, a Consiliului Elevilor, a asociațiilor de părinți și, după caz, a comunității locale, în raport cu anumite decizii privind componenta școlară a Planului-cadru pentru învățământul primar, gimnazial și liceal, și a curriculumului instituției [41]. Această prevedere este importantă, deoarece recunoaște elevii ca actori consultați în configurarea experienței educaționale și creează cadrul instituțional pentru participarea lor la decizie.

În baza principiilor analizate anterior, caracterul democratic al procesului decizional școlar poate fi dezvoltat, dar și evaluat în funcție de următoarele *criterii fundamentale*:

- transparența informației;
- accesul elevilor la mecanisme de exprimare;
- reprezentativitatea elevilor implicați;
- existența deliberării reale;
- influența asupra deciziei;
- feedbackul privind modul în care au fost utilizate opiniile.

În absența acestor condiții, procesul decizional poate rămâne formal, chiar dacă instituția dispune de structuri participative. Caracterul democratic al procesului decizional școlar trebuie analizat nu doar din perspectiva cadrului normativ, ci și din perspectiva culturii instituționale. Or, existența structurilor participative nu garantează automat participarea autentică a elevilor, acest lucru depinzând de disponibilitatea cadrelor didactice de a facilita dialogul, de nivelul de încredere dintre actorii educaționali și de capacitatea instituției de a integra contribuțiile elevilor în procesul decizional [78, p. 363].

În acest context, *procesul decizional democratic în instituția de învățământ general* poate fi definit ca un proces deliberativ și participativ, prin care actorii comunității școlare contribuie la formularea, adoptarea și implementarea deciziilor ce influențează organizarea vieții școlare, dezvoltarea curriculumului și configurarea climatului educațional, în condițiile transparenței, reprezentativității, responsabilității partajate și influenței reale a elevilor asupra rezultatelor deciziei. Astfel, democratizarea procesului decizional școlar reprezintă nu doar o condiție a bunei guvernante instituționale, ci și un mecanism important de formare a competențelor de cetățenie democratică ale elevilor.

Cercetătorul R.A. Hart susține că gradul de democratizare al unei societăți depinde de nivelul de implicare al cetățenilor săi, iar competența și încrederea, necesare participării active, *trebuie dezvoltate în mod gradual, prin practică* [111, p. 5]. Această idee este relevantă pentru

școală, întrucât participarea elevilor trebuie proiectată progresiv, adaptată la vârstă, nivelul de maturitate și experiența lor.

Rezultă deci că procesul decizional școlar nu poate fi interpretat exclusiv ca un instrument administrativ de conducere, ci trebuie înțeles ca un *mecanism pedagogic de formare a competențelor democratice și de consolidare a culturii participative*.

În această perspectivă, participarea elevilor nu poate fi interpretată exclusiv ca un mecanism procedural al managementului educațional, ci trebuie înțeleasă ca un instrument pedagogic de formare a cetățeniei active și ca un indicator al nivelului de democratizare instituțională a școlii.

Prin urmare, *participarea elevilor în procesele decizionale democratice din învățământul general* poate fi definită ca un proces instituțional, pedagogic și deliberativ prin care elevii, în calitate de beneficiari direcți și membri ai comunității școlare, sunt informați, consultați, ascultați și implicați în identificarea problemelor, formularea alternativelor, adoptarea, implementarea și evaluarea deciziilor care se referă la viața școlară. Caracterul democratic al acestei participări este determinat de transparență, reprezentativitate, acces la informație, deliberare, feedback și posibilitatea reală ca opinia elevilor să influențeze decizia finală.

Este important să specificăm că participarea nu trebuie înțeleasă ca un fenomen uniform, ci ca un proces gradual, care cunoaște niveluri și forme distincte, adaptabile la vârstă, nivelul de maturitate și contextul de dezvoltare a elevului. În acest sens, competența de participare se construiește prin experiență și exercițiu, nu apare spontan, odată cu atingerea unei anumite vârste. Cu cât nivelul de participare este mai ridicat, cu atât elevul devine mai competent, mai încrezător și mai disponibil pentru implicarea ulterioară. Participarea are, așadar, caracter cumulativ și formativ, contribuind la maturizarea socială și civică a elevului.

În domeniul educației, respectarea dreptului copilului de a fi ascultat și de a participa la procesele decizionale constituie o condiție de bază a realizării autentice a dreptului la educație. Din această perspectivă, elevii trebuie consultați și implicați nu doar în anumite aspecte ale vieții școlare, ci și în probleme ce vizează politicile educaționale, organizarea școlii, climatul instituțional, protecția copilului și calitatea experienței educaționale.

În același timp, cercetările recente evidențiază persistența unor disfuncționalități: deficitul culturii participative, insuficiența practicilor de ascultare autentică, lipsa resurselor adecvate, funcționarea formală sau mimată a structurilor participative și nevalorificarea opiniilor copiilor în procesele care îi privesc.

În esență, *participarea elevilor* reprezintă dreptul acestora de a-și exprima opiniile și de a fi implicați în deciziile care îi vizează în viața școlară, familială și comunitară, în condițiile în

care aceste opinii sunt ascultate, luate în considerare și valorificate în mod real. Din această perspectivă, elevul este recunoscut ca subiect al drepturilor și ca actor, nu doar ca beneficiar pasiv al educației.

În literatura de specialitate, se disting mai multe **niveluri** ale participării elevilor în procesele decizionale: *implicarea, consultarea, participarea propriu-zisă și co-decizia* [117].

În accepțiune largă, *implicarea* desemnează angajarea elevilor în diverse activități școlare sau extracurriculare, fără a presupune, în mod necesar, influență asupra deciziilor instituționale. R.A. Hart definește acest nivel ca fiind predominant executiv: elevii „participă la ceea ce a fost deja decis pentru ei” [111, p. 9]. *Consultarea*, în schimb, se referă la procesele prin care opiniile elevilor sunt solicitate, documentate și luate în considerare, însă responsabilitatea decizională le revine exclusiv adulților [112]. Prin urmare, consultarea reprezintă o formă emergentă de participare, dar ea nu garantează influență reală asupra rezultatului.

Participarea, într-o accepțiune consolidată, depășește simpla exprimare a opiniei. Conform modelului lui L. Lundy, participarea este structurată pe baza a patru dimensiuni interdependente: *spațiul, vocea, audierea și influența* [125]. În această perspectivă, participarea devine autentică atunci când elevii dispun de un cadru sigur și incluziv pentru exprimare, primesc sprijin în formularea opiniilor, sunt ascultați activ de către adulți, iar contribuțiile lor au efect vizibil asupra deciziilor.

La nivelul superior al continuumului se situează *co-decizia*, care presupune partajarea explicită a responsabilității și a puterii decizionale între elevi și adulți în raport cu politicile, regulile sau acțiunile școlare [91]. Această formă corespunde unui model democratic autentic de guvernare școlară, în care elevii devin parteneri instituționali ai adulților.

În vederea sintetizării diferențelor dintre aceste concepte, propunem delimitarea lor în funcție de specificul procesului și de nivelul de influență exercitat de elevi, așa cum este prezentat în Tabelul 1.1.

Tabelul 1.1. Delimitări conceptuale

(sursă: prelucrare proprie)

<i>Termen</i>	<i>Caracteristici definitorii</i>	<i>Nivel de influență a elevilor</i>
Implicare	Angajarea elevilor în activități școlare sau extracurriculare, fără garanția influenței asupra deciziilor instituționale. Specific: participarea la activități are mai mult rol executiv, pasiv.	Scăzut
Consultare	Solicitarea opiniilor elevilor asupra unor subiecte relevante, cu menținerea deciziei finale în responsabilitatea adulților. Specific: exprimarea opiniei în cadrul unui proces formal, fără putere de decizie.	Moderat, dar fără putere de decizie

Participare	Implicarea activă a elevilor în procesele decizionale și în viața școlii, într-un cadru care reclamă responsabilitate și oferă posibilitatea influenței reală asupra rezultatelor. Aceasta presupune nu doar exprimarea opiniei, ci și capacitatea de a contribui efectiv la luarea deciziilor. Specific: exprimarea opiniei, cu influență reală asupra deciziei.	Ridicat
Co-decizie	Partajarea efectivă a responsabilității decizionale între elevi și factorii de decizie ai școlii. Acest lucru presupune un proces formalizat, prin care elevii au drept de veto sau drept real de influență asupra rezultatelor. Specific: putere partajată, guvernanță democratică, responsabilitate în comun cu adulții.	Foarte ridicat

În acest cadru, se înscrie și conceptul de „cetățenie școlară”, promovat în literatura internațională, care tratează participarea elevilor în procesele decizionale democratice ca pe o orientare valorică și o practică instituțională. Nu este vorba despre transformarea școlii într-un forum permanent, ci despre organizarea unor activități, procese și mecanisme care să permită dialogul, schimbul de opinii, inițiativa și asumarea responsabilităților într-un cadru democratic.

Considerăm că este important să specificăm că Comisia pentru Guvernare Globală propune o grilă comună de drepturi și responsabilități, care ar putea constitui baza *cetățeniei școlare*.

Cetățenia școlară înseamnă, în același timp, un statut și un rol social. Ca statut juridic și politic, aceasta ar reprezenta un ansamblu de drepturi și libertăți acordate elevilor, un echilibru între drepturi și responsabilități, asigurarea accesului la viața publică și participarea civică. Într-o societate democratică, școala este instituția care trebuie să educe copiii într-un mod participativ și care trebuie să se asigure că modalitatea în care funcționează nu contravine drepturilor copilului [19].

K. Dürr, în una din lucrările sale, afirmă că, pentru ca copii să-și interiorizeze democrația, trebuie să învețe, să experimenteze și să trăiască democrația [91, p. 47]. Autorul subliniază că democrația nu poate fi învățată doar teoretic, ci trebuie trăită prin experiențe concrete, în viața de zi cu zi. Elevii își formează valori democratice atunci când participă activ, își exprimă opiniile și iau parte la decizii, nu doar când aud despre ele.

În consecință, participarea elevilor în procesele decizionale democratice trebuie interpretată nu doar ca un mecanism procedural al managementului educațional, ci ca un instrument pedagogic de formare a competențelor pentru cultura democratică și ca un indicator al nivelului de democratizare instituțională a școlii.

În această logică, *participarea elevilor* este definită ca un proces continuu și gradual, prin care elevii sunt implicați în luarea deciziilor care îi privesc, în funcție de vârstă, nivelul de maturitate și de contextul instituțional, într-un cadru care asigură exprimarea liberă a opiniilor,

ascultarea autentică, influența reală asupra deciziei și asumarea responsabilității pentru rezultatele ei. Această definiție integrează dimensiunea drepturilor copilului, dimensiunea formativă a participării și dimensiunea democratică a guvernanței școlare.

În cercetarea noastră participarea elevilor este abordată prioritar ca fenomen pedagogic cu funcție formativă. Participarea devine experiență de învățare democratică prin care elevul își dezvoltă autonomia, responsabilitatea, capacitatea deliberativă, competențele sociale și civice și identitatea de actor al comunității educaționale. În această logică, valorile, principiile, condițiile instituționale și mecanismele manageriale sunt transformate în condiții ale procesului pedagogic, iar competența cadrului didactic de a proiecta și facilita experiențe participative reprezintă mecanismul profesional care conectează arhitectura instituțională cu dezvoltarea elevului.

1.2. Modele teoretice ale participării elevilor în procesele decizionale democratice

Participarea elevilor în procesele decizionale democratice este fundamentată de un ansamblu de modele teoretice dezvoltate în sociologia copilăriei, în pedagogia democratică și în teoria participării civice, care explică relația dintre elev, putere și managementul instituțional.

În prezenta cercetare, conceptul „participarea elevilor” poate fi înțeles în profunzime prin raportare la teoriile care abordează copilul în calitate de actor social și participant activ la procesele de construcție a realității educaționale. În acest sens, abordarea socioculturală a lui L. Vîgotski contribuie la reconceptualizarea rolului copilului în calitate de subiect activ al propriei dezvoltări, evidențiind importanța interacțiunii sociale în formarea funcțiilor psihice superioare [152].

În pedagogia democratică contemporană, contribuțiile lui J. Dewey constituie fundamentul conceptual al participării elevilor în procesele educaționale. Savantul argumentează că „democrația nu poate fi învățată doar ca set de cunoștințe, ci trebuie trăită prin experiențe educaționale interactive, colaborative și orientate spre rezolvarea problemelor reale” [88, p. 78]. În viziunea sa, școala este o microsocietate democratică, în care elevii învață să participe prin asumarea responsabilității, deliberare colectivă și reflecție critică. Educația democratică presupune crearea contextelor în care vocea elevilor este ascultată și valorizată, iar profesorii adoptă rolul de facilitatori ai experiențelor comune, nu doar de transmițători ai cunoștințelor.

J. Dewey pune accent pe continuitatea dintre experiență și învățare, afirmând că procesele participative dezvoltă autonomia, gândirea critică și simțul comunității. Astfel, pedagogia democratică devine un cadru pedagogic și etic important pentru înțelegerea participării elevilor în educația contemporană. Or, *participarea* este o valoare, în măsura în care satisface nevoia umană de implicare și integrare, asigură securitatea afectivă și de apartenență, de identificare cu

acel univers de viață, care conferă sens și orientare existenței individuale și sociale. Pe de altă parte, lipsa participării sau o participare socială scăzută, exprimată prin indiferență, alienare sau apatie, este un simptom al lipsei de sens, al izolării sociale, ca și indiciul stării de nerealizare a nevoii de recunoaștere și apartenență. Dacă există coincidență între orientarea (scopurile, motivațiile, interesele) persoanelor și oportunitățile oferite de structura socială sau dacă o structură socială este astfel organizată, încât funcționarea ei normală se bazează pe participarea indivizilor, atunci participarea tinde să atingă cote maxime.

În aceeași direcție, teoria dezvoltării cognitive a lui J. Piaget [133] refocalizează imaginea copilului ca agent activ al dezvoltării, accentuând rolul interacțiunii și al experienței sociale în construirea autonomiei și a responsabilității. Totuși, această teorie acordă o importanță mai redusă participării sociale în sens instituțional și democratic, aspect dezvoltat ulterior în teoriile contemporane ale sociologiei copilăriei.

Din această perspectivă, concepția de „reproducere interpretativă”, elaborată de W. Corsaro, evidențiază faptul că elevii nu sunt receptori pasivi ai culturii adulților, ci co-participanți la producerea și transformarea realității sociale [81]. În această nouă abordare, accentul cade pe copilărie, în calitate de construcție socială, rezultată din acțiunile colective ale copiilor împreună cu adulții și între ei.

Copilăria este recunoscută ca o formă structurală și copiii sunt considerați agenți sociali care contribuie la reproducerea copilăriei și a societății prin negocierea cu adulții și prin producerea creativă a unor serii de culturi ale copiilor, împreună cu alți copii. Aceasta reflectă traseul copiilor în propria cultură, traseu care începe în familie și se extinde pe măsură ce copiii creează o serie de comportamente specifice, bazate pe structura instituțională a culturii adulților.

Concepția dată a constituit o provocare pentru noi. Această perspectivă este relevantă pentru problematica prezentei cercetări, deoarece susține ideea că elevul este actor competent și legitim în procesele care îl vizează.

În literatura dedicată participării au fost elaborate numeroase modele explicative care analizează relația dintre *elev*, *putere* și *procesul decizional*.

Modelul scării participării civice, propus de S. Arnstein, constituie una dintre cele mai influente abordări teoretice ale participării, fundamentată pe ideea că participarea autentică presupune acces real la influență și redistribuire a puterii [59]. Deși modelul evidențiază dimensiunea politică a participării, reducerea participării exclusiv la logica redistribuirii formale a puterii poate fi considerată limitativă, deoarece ignoră posibilitatea unor procese deliberative colaborative bazate pe dialog și încredere reciprocă.

Pornind de la această perspectivă, R.A. Hart [111] dezvoltă *scara participării copiilor*, evidențiind caracterul gradual al implicării acestora, de la forme simbolice până la inițiative autentice, realizate în parteneriat cu adulții. Modelul oferă un cadru conceptual relevant pentru analiza participării elevilor în procesele decizionale din învățământul general, întrucât tratează participarea ca pe un continuum adaptabil vârstei, capacităților și contextului instituțional. În mediul școlar, acest model poate fi aplicat prin adoptarea unor măsuri reale, precum crearea platformelor (consilii ale elevilor) în care elevii pot contribui la deciziile școlii și pot propune inițiative, proiecte participative – activități care îi implică în soluționarea problemelor din școală –, crearea unor mecanisme prin care opiniile acestora să fie luate în considerare la elaborarea regulamentelor interne sau a programelor educaționale [112]. Înțelegerea „scării” are importanță pentru adulți, pentru ca aceștia să creeze condiții favorabile activității elevilor la orice nivel dorit de ei. Modelul menționat oferă cadrul conceptual util pentru înțelegerea importanței implicării elevilor în procesele decizionale în învățământul general, întrucât nu tratează participarea în termeni absoluți: prezentă sau absentă, ci ca pe un continuum al nivelurilor de implicare, de la forme simbolice până la inițiative propuse și realizate de copii, în parteneriat cu profesorii. Susținem această perspectivă graduală, deoarece reflectă mai realist dinamica instituțională a școlii: nu toate situațiile permit sau necesită același grad de autonomie decizională, iar participarea autentică poate îmbrăca forme diferite, adaptate la vârstă, capacități și context.

În Republica Moldova, unde participarea elevilor este frecvent integrată în politici și documente strategice, dar nu întotdeauna consolidată în practică, această clarificare este importantă pentru transformarea acestui proces dintr-o obligație birocratică într-un mecanism de influență reală și participare autentică. Totuși, aplicarea în contextul local generează și provocări, precum cultura organizațională încă predominant ierarhică, percepția asupra elevilor în calitate de beneficiari pasivi ai procesului, lipsa competențelor adulților de a facilita procesele participative sau riscul formalizării excesive a structurilor, existența consiliilor fără influență reală etc. În aceste situații, modelul lui R.A. Hart devine nu doar descriptiv, ci și normativ, oferind un reper clar pentru autoevaluare: la ce nivel real de participare se află instituția și ce pași sunt necesari, pentru a avansa.

Un alt model explicativ important este *tipologia participării*, elaborată de S. White, care distinge patru forme ale participării: *nominală*, *instrumentală*, *reprezentativă* și *transformativă*. Autorul evidențiază faptul că politicile de participare sunt bazate pe tensiunile existente în ceea ce privește *constituenții*, *termenii* și *puterile*. Modelul evidențiază faptul că participarea poate servi interese diferite și că nu orice formă de implicare conduce automat la influența reală asupra procesului decizional [154]. Modelul scoate în evidență aspecte ce trebuie încurajate sau,

dimpotrivă, eliminate, pentru o participare semnificativă la nivelul instituției școlare. *Participarea nominală* este caracterizată de faptul că elevii sunt implicați formal în activități, pentru a crea iluzia că participarea există, dar, de fapt, ea nu are impact real asupra vieții școlii. *Participarea instrumentală* crește eficiența activităților educaționale, dar scopul principal rămâne implementarea inițiativelor coordonate de către adulți. Elevii au rol central când se discută despre o participare reprezentativă sau transformativă, când sunt împuterniciți să ia decizii și să inițieze schimbări în școală. Acest nivel presupune trecerea de la o participare formală la una autentică, oferindu-le elevilor un rol activ și responsabil. Totodată, menționăm că granițele dintre cele patru tipuri nu sunt întotdeauna clar delimitate. În practică, formele de participare se suprapun frecvent: o inițiativă poate fi simultan instrumentală pentru instituție și reprezentativă pentru participanți. Această ambiguitate face dificilă încadrarea riguroasă a unor procese concrete într-o singură categorie și poate reduce utilitatea modelului ca instrument analitic sau evaluativ.

Modelul circular al participării, propus de Ph. Treseder [118], completează această perspectivă prin evidențierea faptului că formele participării trebuie adaptate la context, nivelul de maturitate și experiența elevilor. Abordarea sa pune accent pe relațiile dintre actori și pe caracterul flexibil al participării, contribuind la dezvoltarea unei culturi instituționale bazate pe dialog și cooperare.

Autorul propune cinci *grade de participare*, prezentate sub forma unui cerc: inițiază, împărtășesc deciziile cu adulții; sunt consultați și informați; sunt informați; adulții inițiază, împărtășesc deciziile cu copiii; sunt inițiați și îndrumați. Astfel, profesorii trebuie să ia în calcul că în anumite împrejurări implicarea din partea elevilor poate fi diferită. Pentru ca acest model să fie aplicat eficient în școală, profesorii trebuie să evalueze și să adapteze gradul de participare al fiecărui elev în funcție de maturitatea, interesele și experiențele sale. Este oportună crearea unui mediu prietenos, în care elevii sunt încurajați să propună sugestii de inițiere a unor schimbări în școală.

Prin urmare, modelul propus de Ph. Treseder este aplicabil în Republica Moldova, deoarece susține implementarea flexibilă, realistă și centrată pe nevoile elevilor, permițând instituțiilor să aleagă pentru fiecare context cea mai adecvată formă de participare, menținând, totodată, autenticitatea și relevanța implicării elevilor în procesele care îi vizează. Un alt avantaj al aplicării acestui model constă în *accentul pus pe relații și procese, nu doar pe structuri*. În contextul nostru, unde participarea este uneori limitată la existența unor mecanisme instituționalizate, abordarea lui Ph. Treseder încurajează dezvoltarea unei culturi participative bazate pe dialog, încredere și respect reciproc între adulți și elevi.

În aceeași direcție, modelul *căilor participării*, elaborat de H. Shier, evidențiază cinci niveluri progresive ale implicării copiilor, fiecare susținut de condiții instituționale specifice: oportunități, deschidere organizațională și mecanisme reale de participare [143]. Cele cinci niveluri propuse de H. Shier se axează pe organizarea sesiunilor de feedback și a dezbaterilor regulate, astfel încât elevii să fie ascultați. În acest context, menționăm că sunt importante integrarea punctelor de vedere ale elevilor în politicile școlare, pentru ca opiniile copiilor să fie luate în considerare; crearea consiliilor elevilor cu rol activ în școală pentru nivelul trei, propus de autor – elevii sunt implicați în luarea deciziilor, împart puterea și responsabilitatea în luarea deciziilor ce vizează proiectele în care iau decizii împreună cu profesorii și administrația instituției. Permisivitatea elevilor de a iniția și a gestiona propriile inițiative și proiecte reprezintă cel mai înalt nivel, în care aceștia controlează procesul decizional.

Modelul triumfiular al participării, formulat de M. Jans și K. Backer [119], subliniază că participarea elevilor devine posibilă atunci când există un echilibru între *provocare*, *capacitate* și *conexiune socială*. În primul rând, trebuie să existe o provocare, care incită la participare. Aceasta poate fi o temă personală sau socială de care elevul este atras și căreia dorește să i se dedice. În al doilea rând, elevii trebuie să simtă că pot înțelege provocarea și că pot face diferența prin eforturile lor. Capacitatea lor de a face diferența îi va incita într-o mare măsură la acțiuni participative – participarea necesită nevoia de a face ceva, de a schimba, de a forma competențe. În cele din urmă, elevii trebuie să se simtă conectați și sprijiniți de cadre didactice, idei, organizații, pentru a lucra împreună; ei trebuie să conștientizeze că au competențe necesare pentru a face față provocărilor și că eforturile lor pot avea rezultate reale, că sunt parte a unei rețele de persoane, comunități, organizații care îi susțin și cu care colaborează, pentru schimbare.

Complementar cu *triumfiul de participare* a copiilor, M. Jans și K. Backer analizează, de asemenea, *participarea internă în raport cu cea externă*, precum și *participarea directă în raport cu cea indirectă*. „Când tinerii contribuie la activitățile care îi vizează direct, vorbim de participare internă. Când tinerii intră în interacțiune cu alți adulți, vorbim de participare externă”. Când interacțiunile dintre elevi și alți actori implicați se desfășoară fără intermediari, participarea este directă, iar când acest proces este mediat și de alți actori, vorbim despre participarea indirectă [119, p. 5].

Perspectiva lui D. Driskell completează această abordare prin integrarea dimensiunilor *puterii decizionale* și a *interacțiunii sociale*, demonstrând că participarea autentică presupune atât distribuirea responsabilității, cât și cooperarea între elevi și ceilalți actori ai comunității educaționale. Modelul lui D. Driskell [89] împrumută cele opt grade de participare și neparticipare de la S. Arnstein și R.A. Hart și le aranjează într-o diagramă, pentru a construi un

cadru conceptual care se concentrează pe două dimensiuni: puterea elevilor de a lua decizii și de a afecta schimbarea și interacțiunea elevilor cu ceilalți, din comunitatea lor. Autorul susține că, deși participarea nu poate fi reală fără un anumit grad de împărțire a puterii, participarea adevărată oferă atât putere, cât și interacțiune. În cazul în care elevii sunt, totuși, tratați ca parteneri egali și valoroși, luarea deciziilor în comun poate influența asupra unor probleme mai mari și puterea de a lua decizii poate afecta schimbarea la maximum.

În dezvoltarea conceptului de „participare”, R. Mayfield, în 2006, a dezvoltat *legea puterii de participare* [118]. În viziunea autorului, software-ul social reunește grupuri pentru a descoperi și a crea valoare. Elevii, de exemplu, pot folosi instrumente digitale pentru a colabora la proiecte, dezbateri sau inițiative școlare. Nu toți elevii vor avea același nivel de angajament; unii vor fi lideri activi, în timp ce alții vor contribui ocazional, conform intereselor lor. Dar, ei pot fi motivați să devină mai activi prin recunoașterea contribuțiilor lor și prin crearea unui mediu care să le valorifice ideile. Profesorii pot folosi, în acest scop, tehnici cum ar fi învățarea bazată pe proiecte, discuțiile deschise, metodele interactive etc.

În acest context, menționăm *Matricea de participare* a lui T. Davies, elaborată în 2009 [85], care include *Scara de participare* a lui R.A. Hart pe axa verticală și adaugă o axă orizontală, care constă din diferite abordări de participare, rulând de la o participare de o singură dată, pe termen scurt sau cu abordări informale, la abordări mai structurate și pe termen lung. Este important să menționăm că *Matricea de participare* poate fi utilizată pentru a dezvolta strategii educaționale care să încurajeze implicarea elevilor în funcție de context și de nivelul lor de angajament. Elevii pot fi implicați în activități punctuale, cum ar fi sondaje de opinie, sesiuni de feedback sau inițiative școlare pe termen scurt, care se încadrează în participarea ocazională. Proiectele colaborative, cluburile tematice și inițiativele de voluntariat le pot oferi elevilor un rol mai activ și constant, constituind participarea pe termen mediu. Participare structurată și de lungă durată vizează implicarea în consiliile elevilor, în procesele decizionale ale școlii sau în proiecte de leadership educațional și contribuie la formarea spiritului civic și a unor competențe sociale importante. Prin integrarea acestei matrice în sistemul educațional, școala poate asigura o gamă variată de oportunități de participare, permițând fiecărui elev să se implice, conform intereselor sale și nivelului său de disponibilitate.

Este important să specificăm că aplicarea modelelor și a conceptului de „participare” în școală nu este doar un exercițiu teoretic, ci o necesitate practică pentru dezvoltarea unei comunități educaționale dinamice, incluzive și eficiente. Acest lucru aduce beneficii considerabile nu doar pentru elevi, ci și pentru profesori și întreaga comunitate educațională.

Contribuții la teoria participării elevilor are și M. Fielding, care propune modelul *democrației radicale*, ce depășește abordările instrumentale și consultative ale participării. În viziunea sa, „școala devine un spațiu comunitar în care elevii și adulții co-construiesc procesele educaționale prin dialog autentic, reciprocitate și partajarea puterii” [101, p. 351].

Spre deosebire de modelele tradiționale, care tratează participarea ca pe un mecanism de îmbunătățire a eficienței școlare, perspectiva lui M. Fielding se centrează pe relații democratice complexe, în care elevii sunt considerați co-autori ai învățării și ai guvernanței școlii. Radicalitatea modelului constă în accentul pus pe reciprocitate și pe recunoașterea elevilor ca membri egali ai comunității educaționale, ceea ce implică forme avansate de co-decizie și responsabilitate comună. Astfel, teoria lui M. Fielding oferă un cadru conceptual solid pentru analiza participării elevilor ca practică democratică transformatoare, nu doar ca instrument al politicilor educaționale.

La rândul său, modelul de participare *Vocea elevilor*, dezvoltat de C. Cook-Sather, promovează una dintre cele mai influente teorii ale participării elevilor în educație [78; 79]. C. Cook-Sather contestă poziționarea tradițională a elevilor în ipostaza de receptori pasivi ai cunoașterii și propune reconceptualizarea lor, în calitate de „actori care contribuie la producerea cunoașterii și la configurarea procesului de predare-învățare”. În această perspectivă, vocea elevilor nu este doar un accesoriu sau o practică consultativă, ci o condiție structurală pentru o educație echitabilă și relevantă. Elevii sunt considerați *co-autori ai experienței educaționale*, iar dialogul dintre elevi și profesori devine un instrument transformativ pentru reconstrucția raporturilor de putere din școală. Teoria *Vocea elevilor* subliniază și importanța *ascultării autentice*, care presupune nu doar colectarea opiniilor elevilor, ci și integrarea lor reală în decizii, precum și oferirea feedbackului privind modul în care aceste opinii au fost utilizate. Participarea devine, astfel, un proces reflexiv, caracterizat de co-responsabilitate, respect și reciprocitate.

O contribuție importantă la teoriile școlii democratice o are G. Biesta, prin analiza funcțiilor educației democratice. În viziunea autorului, educația democratică trebuie să creeze condiții pentru ca elevii să devină subiecți autonomi, capabili să ia poziție, să conteste și să intervină în procesele care îi vizează. G. Biesta argumentează că „școala democratică nu se limitează la a oferi spații de consultare, ci trebuie să creeze oportunități autentice pentru exercitarea libertății, responsabilității și pluralismului” [65, p. 112]. În perspectiva lui G. Biesta, vocea elevilor se manifestă nu doar ca exprimare individuală, ci ca proces comunicativ, în care toate părțile implicate își asumă riscul dialogului într-un cadru etic. Astfel, participarea devine parte integrantă a unei educații orientate spre demnitate, recunoaștere și deliberare democratică.

Școala trebuie, de asemenea, să fie locul unde tinerii trăiesc experiența democrației în acțiune și unde este susținută, încurajată și considerată a fi utilă participarea lor la luarea deciziilor care îi vizează. Toate acestea evidențiază necesitatea implementării dreptului copilului de a fi ascultat la nivelul instituțiilor școlare.

Unul dintre cele mai aplicabile cadre teoretice pentru domeniul educației este modelul participării, propus de L. Lundy, deoarece operaționalizează în mod clar dreptul la participare, prevăzut de *Organizația Națiunilor Unite* prin *Comitetul ONU pentru Drepturile Copilului* și *Convenția ONU cu privire la drepturile copilului*, în special articolul 12. Spre deosebire de modelele ierarhice, L. Lundy nu clasifică participarea pe trepte, ci o structurează în jurul a patru condiții de bază și interdependente: *spațiu*, *voce*, *audiență* și *influență*. Modelul subliniază că *participarea autentică nu înseamnă doar a întreba elevii ce părere au, ci presupune crearea unor condiții sistemice*.

Mai întâi, elevii trebuie să beneficieze de un *spațiu sigur și incluziv*, pentru a-și exprima opiniile (ședințe, forumuri, lecții de dirigenție, consilii ale elevilor). Apoi, trebuie să li se ofere *voce*, adică sprijin, pentru a formula și a comunica idei (informare, dezvoltarea abilităților de argumentare, facilitare). În al treilea rând, este necesară o *audiență reală* – adulți care ascultă activ și iau în serios opiniile exprimate. În final, participarea devine autentică doar dacă există *influență*, adică opiniile elevilor au impact vizibil asupra deciziilor. Remarcăm că un avantaj important al acestei abordări este caracterul său practic și operațional. Ea permite școlilor să transforme participarea într-un proces concret și măsurabil, integrat în managementul instituțional: prin includerea elevilor în consilii, oferirea sistematică a feedbackului asupra deciziilor, bugete participative, co-elaborarea regulilor interne sau evaluarea serviciilor educaționale. În plus, modelul accentuează dimensiunea drepturilor copilului, nu doar utilitatea pedagogică, consolidând ideea că participarea este o obligație instituțională, nu o favoare.

Propunem în continuare un tabel sintetic al modelelor/teoriilor participării elevilor, cu evidențierea valorii acestora pentru constructul cercetării noastre (Tabelul 1.2).

Tabelul 1.2. Tabelul sintetic al modelelor/teoriilor participării elevilor

(sursă: prelucrare proprie)

Autor	Teoria/modelul promovat	Ideea de bază
J. Piaget [133]	Teoria dezvoltării cognitive	Participarea elevilor trebuie corelată cu nivelul de dezvoltare cognitivă; autonomia decizională se construiește progresiv.
L. Vîgotski [152]	Teoria socioculturală	Dezvoltarea copilului se produce prin interacțiune socială; participarea, susținută prin ghidare, favorizează dezvoltarea funcțiilor psihice superioare.

W. Corsaro [81]	Reproducerea interpretativă	Copiii nu sunt receptori pasivi ai culturii, ci actori sociali, care participă la producerea și transformarea realității sociale.
R. Putnam [31]	Teoria capitalului social	Participarea dezvoltă încrederea, cooperarea, contribuind la consolidarea comunității școlare democratice.
Sh. Arnstein [59]	Scara participării civice	Participarea autentică presupune acces la influență și putere, nu doar prezență formală sau consultare simbolică.
R.A. Hart [111]	Scara participării copiilor	Participarea copiilor este graduală, de la forme simbolice la inițiative autentice și la co-decizie.
S. White [154]	Tipologia participării	Participarea poate fi nominală, instrumentală, reprezentativă sau transformativă; nu orice participare este autentică.
P. Treseder [118]	Modelul circular al participării	Formele participării trebuie adaptate la context, la vârstele și experiențele elevilor; nu există o singură formă, „ideală”.
H. Shier [143]	Căile participării	Participarea devine reală atunci când școala creează oportunități, deschidere și mecanisme instituționale de susținere.
J. de Backer [119]	Modelul triunghiular al participării	Participarea elevilor depinde de existența unei provocări relevante, a capacității de acțiune și a conexiunii cu ceilalți.
J. Dewey [87]	Pedagogia democratică	Democrația se învață prin experiență; școala trebuie să funcționeze ca o microsocietate democratică.
M. Fielding [101]	Democrația radicală în școală	Elevii și adulții trebuie să co-construiască procesele educaționale prin dialog autentic și partajarea puterii.
C. Cook-Sather [78]	„Vocea elevilor”	Elevii trebuie recunoscuți ca parteneri în învățare și în configurarea procesului educațional.
G. Biesta [65]	Educația pentru subiectificare democratică	Participarea contribuie la formarea elevului ca subiect autonom, capabil să ia atitudini și să intervină în procesele care îl vizează.
L. Lundy [124]	Modelul participării: spațiu, voce, audiere, influență	Participarea autentică presupune condiții clare pentru exprimare, ascultare și influență reală asupra deciziei.

Analiza comparativă a modelelor și a teoriilor participării elevilor evidențiază caracterul multidimensional al acestui concept, fundamentat simultan pe perspective psihologice, sociologice, pedagogice și democratice. Teoriile dezvoltării cognitive și socioculturale explică participarea ca proces de formare progresivă a autonomiei și a competențelor sociale ale elevului, în timp ce modelele participării civice și educaționale subliniază relația directă dintre participare, distribuirea puterii și democratizarea guvernantei școlare. Contribuțiile autorilor contemporani din domeniul pedagogiei democratice evidențiază trecerea de la participarea formală la participarea autentică, caracterizată prin dialog, co-responsabilitate și influență reală asupra deciziilor educaționale. În ansamblu, aceste perspective teoretice confirmă faptul că

participarea elevilor constituie nu doar un drept educațional fundamental, ci și un mecanism formativ important pentru dezvoltarea competențelor civice și pentru consolidarea culturii democratice a instituției școlare, oferind, totodată, cadrul conceptual necesar pentru fundamentarea modelului pedagogic al participării elevilor în procesele decizionale democratice din învățământul general.

1.3. Valoarea formativă a participării pentru dezvoltarea personalității elevilor

În structura personalității, participarea nu este doar un efect secundar al integrării sociale, ci constituie un mecanism complex de mediere între potențialul intern al individului și recunoașterea sa în mediul exterior.

Având la bază *teoria învățării sociale* și teorii ale constructivismului, participarea activă devine un spațiu de transformare, facilitând trecerea de la „sinele ideal” la „sinele real”, fundamentat pe competențe validate prin experiență.

Susținem ideea că personalitatea nu precedă acțiunea, ci se cristalizează prin ea. În acord cu viziunea constructivistă a lui L.Vîgotski, participarea activă transformă relațiile sociale în funcții psihologice interne. Astfel, autorul evidențiază că în procesul dezvoltării copilului se produc transformări ale oricărui element din structura personalității, care se referă la valoarea, semnificația, manifestările, simptomatologia și importanța aspectului selectat [152]. Trecerea de la o vârstă la alta restructurează necesitățile și valorile copilului, fapt ce constituie impulsul spre dezvoltare și implicare activă. Prin implicare, individul nu doar rezolvă sarcini externe, ci își reconfigurează propriul sistem de valori și capacitatea de autoeficacitate, transformând experiența socială în fundament al identității personale [63].

Valoarea formativă a participării se manifestă, în primul rând, la nivel *pedagogic*. Întreaga comunitate educațională beneficiază de multiple avantaje, ca rezultat al acestui proces. Elevii învață să-și exprime opiniile și să-și argumenteze punctele de vedere, își dezvoltă capacitatea de a lua decizii informate și de a evalua consecințele acestora. Atunci când elevii simt că opiniile lor contează, devin mai interesați de activitățile școlare, mai motivați de a participa în deciziile legate de curriculum sau de viața școlii, oferindu-li-se sentimentul responsabilității. Ei învață să coopereze, să negocieze și să găsească soluții eficiente la problemele comunității școlare; se simt mai valoroși și mai încrezători în propriile abilități, fapt ce contribuie la reducerea anxietății și a sentimentului de izolare.

Studiile realizate de cercetătoarea D. Mitra arată că elevii implicați în structuri participative „student voice groups” „au rezultate academice mai bune și sunt mai rezilienți în fața dificultăților” [127]. Acest tip de implicare favorizează perseverența, îmbunătățirea

performanțelor și creșterea satisfacției față de școală, „susține dezvoltarea motivației intrinseci și a implicării academice” [Ibidem], mai ales când elevii experimentează niveluri superioare de influență.

În planul relației pedagogice, participarea contribuie la reconfigurarea raportului profesor-elev. Consultarea elevilor duce la transformare a relațiilor profesor-elev, la îmbunătățiri semnificative ale practicilor profesorilor și la dobândirea de către elevi a unui nou simț al propriei persoane, ca membri ai unei comunități de cursanți [127].

Climatul școlar devine mai favorabil, iar cadrele didactice pot gestiona mai eficient situațiile problematice. Atunci când elevii sunt implicați în luarea deciziilor, respectă mai ușor regulile și își asumă responsabilitatea pentru propriile acțiuni. Participarea reconfigurează relația pedagogică din una predominant ierarhică într-un parteneriat educațional. C. Cook-Sather demonstrează că atunci când elevii sunt recunoscuți ca „parteneri epistemici”, profesorii își schimbă abordările didactice: devin mai receptivi la feedbackul elevilor, adaptează strategiile de predare-învățare-evaluare la specificul și interesele clasei de elevi și construiesc o relație pedagogică bazată pe respect și reciprocitate [80]. Practic, procesul devine o co-construcție continuă. Profesorul rămâne expertul în domeniul de studiu, însă recunoaște elevul ca expert în propria sa experiență de învățare. Acest schimb de perspective conduce la o mai bună adaptare a strategiilor didactice, la o înțelegere mai subtilă a ritmurilor și a intereselor elevilor și la o mai mare flexibilitate în aplicarea curriculumului. Rezultatul este o *co-construcție a procesului educațional*, percepută de elevi ca relevantă, legitimă și orientată spre nevoile lor reale.

Participarea contribuie la evitarea conflictelor în școală, prin promovarea dialogului, a transparenței decizionale și a responsabilității partajate. Atunci când elevii sunt ascultați și întrebați în mod constant despre propriile nevoi și experiențe, conflictualitatea scade, iar nivelul de încredere în instituția educațională crește. Procesul participativ creează premise pentru eliminarea în mod colectiv și non-violent a tensiunilor și consolidează cultura școlii ca spațiu sigur și incluziv.

Prin implicarea în deliberări, consultări, voturi sau procese de co-decizie, elevii învață să-și formuleze opiniile, să argumenteze, să negocieze și să accepte diverse perspective. Când vine vorba de școală, elevii au o mulțime de opinii „și acestea nu sunt doar despre înghețată gratuită în cantină”. „Când îți faci timp să asculți, vei descoperi că aspirațiile elevilor pot impulsiona școala către noi obiective interesante, iar atunci când elevii știu că sunt ascultați, își dezvoltă stima de sine, se implică în mod semnificativ în propriul succes academic și devin hotărâți în educația lor” [135, p. 56].

Aceste competențe sunt considerate fundamentale pentru cetățenia activă și responsabilă. Totodată, abilitățile sociale – cooperarea, ascultarea activă, gestionarea conflictelor, empatia – sunt dezvoltate în contexte participative, în mod natural și progresiv. Astfel, școala își asumă rolul formativ nu doar în plan academic, ci și în modelarea comportamentelor civice.

Școlile devin spații democratice, unde elevii sunt încurajați să participe la viața comunității. O școală care promovează participarea activă a elevilor este percepută ca fiind inovatoare și orientată spre viitor, care poate atrage mai multe resurse și parteneriate benefice pentru dezvoltarea instituției. Părinții se simt mai implicați, iar comunitatea locală poate sprijini mai activ inițiativele școlare.

Participarea elevilor în procesele decizionale și educaționale are efecte pozitive, care se reflectă și asupra părinților, influențând modul în care aceștia interacționează cu școala și sprijină dezvoltarea copiilor. Participarea elevilor le oferă părinților o perspectivă clară asupra proceselor școlare, asupra valorilor instituției și asupra modului în care sunt luate deciziile. Acest lucru contribuie la consolidarea încrederii în școală și în personalul educațional. Raportul „Australian Institute for Teaching and School Leadership” subliniază că implicarea părinților, atât acasă, cât și la școală, crește „performanța și starea de bine a elevilor”, implicând cultura colaborării între părinți și profesori [153, p. 880]. Elevii care participă activ devin intermediari între părinți și școală. Ei pot comunica mai eficient despre nevoile și preocupările lor, ceea ce reduce neînțelegerile și tensiunile dintre părinți și cadrele didactice. Participarea elevilor stimulează dialogul constructiv, iar părinții devin mai implicați în viața școlară și în luarea deciziilor privind educația copiilor lor. În studiul „Modele și practici de participare a copiilor la viața socială”, autorii menționează că participarea tinerilor și, implicit, a reprezentanților familiei „contribuie la dezvoltarea stimei de sine, a competențelor sociale și a sentimentului de apartenență, ceea ce sugerează potențialul unei colaborări mai largi între elevi, părinți și școală” [27].

Părinții observă direct beneficiile implicării elevului: creșterea responsabilității, autonomia, capacitatea de a argumenta și de a coopera. Aceste competențe, dezvoltate în contexte participative, facilitează comunicarea în mediul familial, consolidarea disciplinei și formarea unei relații mai echilibrate între copil și părinte.

Atunci când părinții văd că participarea elevilor are rezultate reale și că vocea lor este luată în considerare, se modifică percepția asupra calității educației. Aceștia devin mai încrezători în procesul educațional și mai motivați să sprijine activitățile și inițiativele școlare. Participarea elevilor încurajează părinții să se implice, la rândul lor, în proiecte școlare, în consilii, în activități extracurriculare sau în luarea deciziilor comunitare.

La nivel *societal*, participarea directă poate ajuta elevii să creeze societăți pașnice și democratice, care respectă drepturile omului. Cetățenia activă poate consolida comportamente civice pozitive, cum ar fi participarea la viața societății civile și politice, informarea despre evenimentele politice și comportamentele democratice, cum ar fi votul și candidatura pentru funcții oficiale [148]. Lucrul cu elevii poate contribui, de asemenea, la consolidarea coeziunii sociale, asigurând că măsurile adoptate sunt receptive și bine fundamentate, și îi poate sprijini în revendicarea propriilor drepturi, precum și în responsabilizarea autorităților pentru angajamentele nerespectate [100]. Participarea la luarea deciziilor în contexte precum familia și școala îi ajută pe elevi să-și dezvolte capacitatea de a gestiona conflictele interpersonale și să-și consolideze autonomia, lucru care poate contribui la crearea unei culturi a respectului, în care deciziile sunt luate prin negociere cu ceilalți, mai degrabă, decât prin conflict [70].

În contextul managementului educațional, există numeroase beneficii în implicarea mai directă a părților interesate în procesul decizional și de elaborare a politicilor. Acest lucru poate duce la rezultate mai bune în materie de politici, asigurându-se că politicile sunt adaptate la nevoile și interesele diferitor grupuri de părți interesate, valorificând, în același timp, expertiza și cunoștințele acestora, pentru a face politicile mai adecvate scopului. De asemenea, poate sprijini procesul de implementare prin îmbunătățirea înțelegerii unei politici, sporind astfel eficiența și inducând prezența sentimentului de apartenență. În cele din urmă, așa cum s-a menționat anterior, acest lucru poate stimula o mai mare încredere între factorii de decizie și părțile interesate [77].

De exemplu, rezultatele PISA 2018 arată că elevii din școlile în care exista o platformă pentru a-și exprima opiniile au avut tendința de a obține rezultate mai bune la evaluarea la citire decât cei din școlile care nu au solicitat feedback de la elevi [148].

Totodată, participarea elevilor la luarea deciziilor poate contribui la formarea simțului comun al responsabilității pentru traseele educaționale, asociată cu niveluri mai ridicate de motivație și performanță ale elevilor. Participarea este, de asemenea, asociată cu rezultate pozitive în ceea ce privește starea de bine. Menționăm că formele autentice de participare la școală sunt asociate pozitiv cu starea de bine a elevilor, în timp ce atunci când elevilor li se oferă, pur și simplu, o „voce”, acest lucru poate să nu fie singurul predictor al stării de bine.

Participarea autentică în școală poate lua diferite forme, inclusiv posibilitatea de a avea un cuvânt de spus, alături de persoanele care au influență, capacitatea de a face alegeri, de a influența și colaborarea cu ceilalți, în timp ce atunci când elevii se exprimă și simt că perspectivele lor nu sunt luate în considerare, acest lucru nu constituie o participare autentică, în ciuda faptului că li se acordă „voce”. În general, există un consens în literatura de specialitate

asupra faptului că participarea elevilor constituie o caracteristică importantă a programelor de succes, care pot îmbunătăți experiențele elevilor la școală [116].

O școală prietenoasă și democratică pentru elevi nu înseamnă lipsa structurilor ierarhice, ci este o școală în care relațiile dintre membrii instituției se bazează mai puțin pe teama față de superiori și mai mult pe încredere și respect reciproc. Într-o astfel de școală, copiii li se oferă posibilitatea să-și exprime temerile, primesc responsabilități în probleme care privesc funcționarea școlii și li se oferă condiții de implicare activă și creativă în soluționarea problemelor, în activități care îi vizează în mod direct. Or, școala reprezintă una dintre principalele platforme de învățare și exprimare a opiniei elevilor.

Astfel, *cetățenia activă* devine unul dintre conceptele integratoare ale formării și educației elevilor, o modalitate de alfabetizare civică a elevilor în obținerea cunoștințelor, aptitudinilor, abilităților și valorilor pentru traiul într-o societate democratică. Într-o paradigmă educațională centrată pe elev, implicarea activă a acestuia nu mai este un element opțional, ci o condiție necesară pentru formarea unei persoane capabile să interacționeze responsabil și reflexiv cu propriul mediu social.

Valoarea participării devine mai evidentă atunci când este analizată în raport cu dimensiunile sale: *pedagogică, psihologică și socială*, care acționează complementar, pentru a crea un cadru coerent pentru dezvoltarea personalității elevului.

Analizând participarea elevilor în procesele decizionale în învățământul general, evidențiem importanța delimitării clare a acestor trei dimensiuni complementare. Deși par a fi interdependente, totuși, se referă la niveluri diferite ale experienței participative (a se vedea, în acest sens, Tabelul 1.3).

Tabelul 1.3. Delimitări conceptuale ale dimensiunilor participării elevilor

(sursă: prelucrare proprie)

<i>Dimensiunea participării</i>	<i>Esența</i>
Pedagogică	Participarea este abordată ca metodă de învățare prin care elevii dobândesc competențe civice, sociale și democratice, precum gândirea critică, argumentarea, cooperarea, luarea deciziilor.
Psihologică	Participarea este abordată ca o trăire individuală de valorizare a elevului, ce dezvoltă încrederea în sine, sentimentul de apartenență, motivația, asumarea responsabilității.
Socială	Participarea este un mecanism instituțional și colectiv, caracterizat prin capacitatea de acțiune colectivă, influență asupra deciziilor, responsabilitate comunitară.

Din perspectivă *pedagogică*, participarea elevilor este conceptualizată ca o strategie de învățare care valorifică implicarea activă a acestora în procesul educațional, transformând

experiența școlară dintr-o activitate transmisivă într-un proces dialogic și colaborativ. Reiterăm, în contextul creării valorii formative a participării pentru personalitatea elevului, ideea despre importanța teoriei constructiviste, care argumentează că învățarea este profund dependentă de interacțiune, reflecție și co-construcția sensului, iar participarea elevilor facilitează tocmai aceste procese. J. Dewey argumentează că educația nu este doar transmiterea cunoștințelor, ci un proces de formare a cetățenilor activi, capabili să participe la viața comunității. Elevul este văzut ca un actor activ, nu pasiv, iar experiența directă în luarea deciziilor, în rezolvarea problemelor și în cooperarea cu ceilalți este decisivă pentru dezvoltarea gândirii critice și a responsabilității sociale. Subliniem că J. Dewey accentuează în mod special importanța învățării prin experiență și a implicării directe a elevilor în luarea deciziilor, dar această abordare nu ia suficient în considerare diferențele de vârstă, maturitate, competențe cognitive și nivelul de pregătire socială. În practică, unii elevi pot fi incapabili să înțeleagă pe deplin consecințele deciziilor sau să participe eficient la negocieri, ceea ce poate conduce la frustrări, decizii inefficiente sau la dominanța unor elevi mai vocali.

Conform teoriei socioconstructiviste a lui L. Vygotsky, dezvoltarea cognitivă a copilului este strâns legată de interacțiunea socială: cunoașterea se construiește în colaborare cu ceilalți, mai experimentați, prin comunicare și ghidare. În acest context, un concept central este „zona de dezvoltare proximală” [152] – diferența dintre ceea ce elevul poate realiza singur și ceea ce poate realiza cu ajutorul unui adult sau al colegilor mai capabili. Considerăm oportun să subliniem că acest concept sugerează faptul că elevii pot fi implicați în decizii și în activități mai complexe decât le-ar permite nivelul lor individual, dacă primesc sprijin adecvat din partea profesorilor sau a colegilor. Participarea nu trebuie să fie absolută, perfectă sau complet independentă; ea devine eficientă atunci când există ghidare, mentorat și structuri care îi permit elevului să învețe prin implicare.

J. Piaget oferă o perspectivă importantă asupra modului în care elevii pot fi implicați în procesele decizionale democratice, punând accent pe dezvoltarea etapizată a gândirii și a capacității de judecată [133].

Teoria dezvoltării cognitive evidențiază etapele cognitive ale copilului, de la gândirea concretă la cea formală, și subliniază necesitatea adaptării participării la nivelul de dezvoltare al elevilor. Deciziile și responsabilitățile oferite elevilor trebuie să fie corespunzătoare capacităților lor cognitive, complexitatea și autonomia crescând progresiv, pe măsură ce aceștia înaintează spre adolescență. Susținem perspectiva oferită de J. Piaget, conform căreia participarea nu trebuie să fie uniformă pentru toți elevii, ci progresivă și diferențiată, autonomia și responsabilitatea crescând pe măsură ce elevii avansează cognitiv.

În pedagogia contemporană, implicarea elevilor este considerată o condiție de bază pentru dezvoltarea autonomiei, metacogniției și responsabilității față de propria învățare [157]. Cercetările recente arată că elevii implicați în luarea deciziilor educaționale manifestă niveluri mai înalte de motivație intrinsecă, autoeficacitate și angajament academic [72; 73; 147]. În plus, participarea contribuie la adaptarea strategiilor de predare la nevoile reale ale elevilor, generând un climat de învățare mai favorabil, orientat spre colaborare și relevanță. Astfel, participarea nu reprezintă doar un principiu democratic, ci și un instrument pedagogic cu potențial demonstrat în ceea ce privește îmbunătățirea calității procesului educațional și rezultatele învățării.

În plan *psihosocial*, participarea elevilor în procesul educațional joacă un rol fundamental în dezvoltarea autonomiei personale, a stimei de sine și a competențelor socioemoționale. Numeroase studii arată că implicarea activă a elevilor în luarea deciziilor care îi vizează contribuie la consolidarea sentimentului de autoeficacitate și la întărirea percepției propriului control asupra mediului școlar [63]. Teoria autodeterminării susține că autonomia și sentimentul de competență sunt factori-cheie pentru motivația intrinsecă, iar contextul educațional participativ favorizează exact aceste nevoi psihologice de bază. Menționăm că motivația umană este rezultatul satisfacerii a trei nevoi psihologice fundamentale: *autonomia, competența și relaționarea*. Potrivit acestei perspective, indivizii manifestă o tendință naturală spre dezvoltare și autoreglare, însă această tendință se activează în mod optim doar în medii care susțin libertatea de alegere, oferă oportunități de afirmare a capacităților și cultivă relații bazate pe respect și apartenență. În absența acestor condiții, motivația devine predominant externă și controlată, ceea ce poate limita implicarea autentică și starea de bine. Astfel, teoria subliniază că participarea activă și asumarea responsabilității nu sunt doar rezultate ale disciplinei sau constrângerii, ci expresii ale unui proces intern de internalizare, susținut de un climat relațional securizant și autonomizant. În același timp, participarea elevilor contribuie la dezvoltarea competențelor socioemoționale prin stimularea empatiei, a abilităților de comunicare, negociere și cooperare [111; 125]. Când vocea copilului este recunoscută și valorizată, relațiile cu adulții devin mai deschise și mai echilibrate, ceea ce reduce anxietatea, crește sentimentul de apartenență și facilitează dezvoltarea identității personale și sociale [127; 101]. Astfel, dimensiunea psihosocială a participării nu se limitează la beneficii individuale, ci contribuie la formarea unor tineri capabili să-și gestioneze emoțiile, să ia decizii responsabile și să participe activ la viața comunității.

Dimensiunea socială a participării se fundamentează pe ideea că școala reprezintă primul spațiu instituțional în care copiii și tinerii experimentează practicile democratice. Conform perspectivei lui G. Biesta, participarea elevilor operează ca un mecanism de „subiectificare

democratică” [65], prin care elevii învață să devină actori ai vieții publice. Cercetările europene și internaționale, inclusiv cele realizate de Consiliul Europei, relevă că elevii implicați în procesele decizionale dezvoltă competențe civice superioare, manifestând un nivel mai ridicat de responsabilitate, autonomie și angajament democratic, înțelegerea critică a normelor democratice și o dispoziție mai accentuată spre implicare comunitară [73; 77]. Participarea le oferă ocazia de a experimenta deliberarea, reprezentarea, responsabilitatea colectivă și negocierea intereselor – elemente de bază ale capitalului civic. În această paradigmă, școala nu este doar un loc de transmitere a cunoștințelor, ci un laborator democratic, în care elevii învață să fie cetățeni activi, competenți și responsabili. Implementarea structurilor participative (consilii ale elevilor, buget participativ, consultări curriculare) contribuie la formarea culturii democratice durabile și la consolidarea competențelor necesare pentru participarea civică pe termen lung.

La nivel organizațional, participarea elevilor se manifestă prin existența și funcționarea structurilor formale de reprezentare, precum consiliile elevilor, parlamentele școlare, senatele școlare sau grupurile de inițiativă. Aceste structuri oferă cadrul instituțional pentru exprimarea opiniilor elevilor și pentru influențarea deciziilor care vizează viața școlii, de la regulamente interne până la planificarea activităților extracurriculare. Literatura de specialitate prezintă că școlile cu mecanisme participative solide tind să manifeste un climat organizațional mai deschis, un nivel crescut de transparență decizională și o colaborare mai bună între elevi, profesori și administrație [140]. În plus, structurile participative dezvoltă competențe organizatorice și de leadership la nivelul elevilor, în timp ce instituțiile beneficiază de perspective relevante privind nevoile reale ale comunității școlare. Participarea organizațională reprezintă, astfel, o componentă de bază pentru guvernanta democratică a instituțiilor educaționale.

Literatura de specialitate evidențiază faptul că participarea elevilor poate fi analizată pe multiple niveluri, fiecare nivel conținând mecanisme și caracteristici distincte ale procesului educațional. Aceste niveluri reflectă atât contextul instituțional, cât și gradul de influență pe care îl au elevii în exercitarea rolului de a lua decizii ce îi vizează.

La nivelul clasei, elevii sunt implicați în decizii privind organizarea procesului de învățare: stabilirea regulilor clasei, alegerea metodelor de învățare, oferirea feedbackului asupra activităților didactice. Participarea în sala de clasă crește motivația intrinsecă și calitatea relației profesor-elev [80].

Participarea la nivelul școlii implică structuri și procese instituționale precum Consiliul Elevilor, Senatul Elevilor, comisiile consultative, grupurile de inițiativă, procesele de planificare strategică. Aceste structuri le permit elevilor să influențeze deciziile școlii, climatul din școală.

Implicarea elevilor la acest nivel contribuie la creșterea transparenței decizionale, la dezvoltarea leadershipului democratic [151].

Participarea elevilor dincolo de granițele școlii, incluzând colaborarea cu autoritățile locale, organizații neguvernamentale, structuri de tineret sau de inițiative civice, reprezintă participarea la nivel de comunitate. Elevii pot participa la consultări publice, proiecte comunitare, procese de discutare a bugetului, campanii de sensibilizare. Aici, elevii își dezvoltă sentimentul de cetățeni activi, implicați, cu responsabilități sociale [Ibidem].

O tendință mai recentă este participarea digitală a elevilor, care include diverse platforme digitale de feedback, cu aplicații de consultare, spații de învățare colaborativă online, instrumente digitale de co-creație, vot electronic, consultări virtuale, activism digital și comunități online ale elevilor. Mediile digitale extind spațiul participativ prin acces mai liber, prin asigurarea anonimatului și posibilitatea de exprimare a elevilor care deseori sunt marginalizați în activitățile în format fizic. Acest tip de participare contribuie la alfabetizarea media, la autonomie în gestionarea informației și la identificarea unor noi modalități de colaborare și leadership.

Deși participarea elevilor este recunoscută pe scară largă ca un element central al educației democratice și al dezvoltării copilului, literatura de specialitate subliniază că acest proces nu este lipsit de riscuri și provocări. Identificarea acestor riscuri permite conceptualizarea realistă a participării și contribuie la dezvoltarea unor modele de implementare care protejează interesul superior al copilului.

Un risc frecvent, menționat de R.A. Hart și L. Lundy [112; 124], îl prezintă reducerea participării la acțiuni formale, simbolice, în care elevii sunt invitați să fie prezenți, dar nu influențează decizia. Participarea devine, astfel, un exercițiu de „tokenism” (R.A. Hart), în care elevii sunt folosiți pentru a legitima deciziile adulților, ceea ce poate genera frustrare, cinism și pierderea încrederii în instituțiile școlare.

Consultările ocazionale, care nu se traduc în schimbări reale, prezintă un alt risc identificat în literatură cu referire la „student voice” [80]. Elevii pot fi invitați să-și exprime opinia, însă deciziile rămân integral în mâinile adulților, iar mecanismele de feedback lipsesc. Această formă fragmentată de participare subminează principiul responsabilizării instituționale și transformă procesul participativ într-o procedură formală, golită de conținut.

Structurile școlare tradiționale, profund ierarhice, pot percepe participarea elevilor ca pe o amenințare la adresa autorității profesionale. Studiile lui G. Biesta arată că unele cadre didactice resping ideea co-deciziei, considerând că elevii nu sunt pregătiți pentru un rol activ [Ibidem].

Această rezistență instituțională limitează implementarea reală a participării și conduce la discrepanțe majore între teorie și practică.

Este important să subliniem că participarea autentică presupune abilități pedagogice specifice: facilitarea dialogului, leadership partajat, gestionarea proceselor participative, co-crearea activităților educaționale. Literatura arată că multe programe de formare nu includ aceste competențe [140]. În absența lor, există riscul ca participarea să fie nestructurată, confuză sau să se transforme în simple dezbateri, fără finalitate pedagogică.

În același timp, extinderea participării în spațiul digital introduce riscuri specifice: expunere la comentarii negative, cyberbullying, colectare neetică de date, presiune socială în medii deschise, vulnerabilități privind identitatea digitală. UNICEF subliniază că participarea digitală necesită protocoale de siguranță, moderare adecvată și instruirea elevilor în privința competențelor digitale și a gestionării riscurilor [149].

Totuși, valoarea formativă a participării necesită condiții specifice. În primul rând, gradul de autonomie trebuie să fie adaptat la nivelul de dezvoltare cognitivă al elevilor; altfel, implicarea poate fi frustrantă sau inefficientă. Elevii prea mici sau insuficient pregătiți pot percepe deciziile complexe ca fiind inaccesibile, ceea ce poate genera anxietate sau pasivitate. În al doilea rând, participarea trebuie să fie susținută și structurată – prin mentorat, ghidare și feedback constant. În absența sprijinului oferit de adulți sau de colegii mai experimentați, elevii pot fi marginalizați, iar opiniile lor riscă să rămână la un nivel simbolic, fără un impact real asupra proceselor decizionale. Analiza dimensiunii formative a participării evidențiază că efectele ei dezvoltative nu sunt inerente participării în sine, ci depind de calitatea cadrului pedagogic în care aceasta este organizată, de gradul de dezvoltare a culturii participative în școală.

În concluzie, participarea elevilor are o importanță formativă majoră, deoarece contribuie simultan la dezvoltarea autonomiei, a stimei de sine, a competențelor socioemoționale, a gândirii critice și a competențelor civice. Ea susține transformarea relației pedagogice, îmbunătățește climatul școlar și îi oferă elevului experiențe concrete de asumare a responsabilității și de influență democratică. Totodată, beneficiile participării nu decurg automat din simpla existență a unor structuri participative, ci depind de calitatea cadrului pedagogic și instituțional în care această analiză este realizată. Această constatare susține necesitatea dezvoltării unui model pedagogic contextualizat, capabil să transforme participarea elevilor din practică formală în experiență autentic formativă.

Analiza modelelor participării evidențiază convergența acestora spre ideea că participarea autentică presupune existența unui cadru instituțional deschis dialogului, acces la informație, influență reală asupra deciziilor și asumarea responsabilității partajate între elevi și adulți.

1.4. Cadrul european și național privind promovarea participării elevilor în procesele decizionale democratice în învățământul general

Participarea elevilor își are fundamentul în documente internaționale și europene: de exemplu, în Convenția ONU cu privire la drepturile copilului (ratificată de Republica Moldova în 1990), care constituie cadrul tuturor politicilor europene referitoare la participarea elevilor, chiar dacă nu este un document exclusiv european [10]. Articolul 12 al Convenției stabilește în mod clar obligația statelor de a le garanta copiilor dreptul de a-și exprima liber opinia și de a influența deciziile care îi afectează în mod direct. În contextul școlii, acest principiu se traduce prin necesitatea introducerii unor mecanisme clare de consultare, precum consiliile elevilor sau forme structurate de dialog între elevi și profesori. În același timp, instituțiile educaționale sunt chemate să creeze spații sigure și accesibile, care să favorizeze exprimarea liberă a opiniilor elevilor și participarea lor autentică în procesele decizionale care îi vizează, în care copiii să se simtă încurajați să-și exprime gândurile fără teamă de repercusiuni. Nu în ultimul rând, Convenția reclamă recunoașterea copiilor ca parteneri legitimi în procesele de guvernanță școlară, valorizând contribuțiile lor și oferindu-le oportunități reale de a participa la modelarea mediului în care învață și se dezvoltă. Dreptul la participare cuprinde dreptul copiilor de a-și exprima opiniile în toate problemele care îi vizează și de a li se lua în considerare aceste opinii (ținându-se cont de vârstă și de gradul de maturitate). Totodată, dreptul de participare reglementează implicarea elevului în deciziile care îl vizează, având legătură strânsă cu dezvoltarea lui psihică și morală. Posibilitatea participării contribuie la dezvoltarea încrederii în sine, cultivă sentimentul de recunoaștere și valorizare ca ființă umană, oferă oportunitatea de a exprima propriile opinii și consolidează convingerea că schimbarea este posibilă. Carta Consiliului Europei privind educația pentru cetățenie democratică și educația pentru drepturile omului (adoptată prin Recomandarea CM/Rec (2012)) [38] constituie un cadru normativ important pentru promovarea participării elevilor în instituțiile de învățământ. Documentul afirmă că implicarea elevilor în procesele de luare a deciziilor reprezintă atât un drept fundamental, cât și o condiție pentru formarea competențelor democratice. Conform Cărții, școlile sunt responsabile de crearea structurilor și culturilor organizaționale care facilitează exprimarea opiniei elevilor, dialogul, cooperarea și asumarea responsabilității. Mecanisme precum consiliile elevilor, consultările periodice sau implicarea în proiecte comunitare sunt

considerate instrumente indispensabile pentru dezvoltarea participării autentice și pentru consolidarea culturii drepturilor omului în educație.

Atât Convenția ONU cu privire la drepturile copilului, cât și Carta Consiliului Europei privind educația pentru cetățenie democratică și educația pentru drepturile omului accentuează unul dintre obiectivele fundamentale ale educației pentru cetățenie democratică și drepturile omului, care nu se rezumă doar la dobândirea de către elevi a cunoștințelor, capacităților și atitudinilor, ci se referă la abilitarea acestora de a întreprinde acțiuni în societate pentru apărarea și promovarea drepturilor omului, a democrației și a statului de drept.

Standardele europene, cele promovate de Consiliul Europei disting între diferite niveluri de participare [136]: participare consultativă, participare colaborativă și participare condusă de elevi. În contextul participării consultative, școala solicită opinia elevilor pe teme predefinite (de exemplu, uniforma școlară, orarul lecțiilor). Participarea colaborativă asigură că elevii și adulții lucrează împreună, pentru a identifica problemele și soluțiile. Nivelul superior al participării este considerat în cazul participării conduse de elevi – aceștia preiau inițiativa, conducând procesul de la identificarea problemei la rezolvare. Republica Moldova a creat premisele pentru participarea la nivel consultativ și colaborativ prin crearea consiliilor elevilor, unde selecția membrilor este adesea democratică, bazată pe vot. Totuși, evaluările europene și naționale indică faptul că, în practică, participarea este adesea formală sau se rezumă la activități extrașcolare [11].

Recomandarea CM/Rec(2012)2 a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei vizează consolidarea participării copiilor și a tinerilor sub 18 ani în viața publică și privată, subliniind necesitatea de a garanta implementarea efectivă a instrumentelor internaționale de protecție a drepturilor copilului. Această recomandare, adoptată la 28 martie 2012, abordează obiectivele Consiliului Europei în domeniul drepturilor copilului și al politicilor de tineret. Recomandarea Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei scoate în evidență principiile de bază care trebuie luate în calcul. Astfel, participarea elevilor în viața școlii trebuie să depășească nivelul formal sau decorativ și să devină un proces cu adevărat semnificativ, în care opiniile lor au impact real asupra deciziilor. Pentru ca acest lucru să fie posibil, copiii trebuie să fie informați corect, pregătiți și sprijiniți în a-și exprima punctele de vedere, astfel încât participarea lor să fie competentă și încrezătoare. Școlile au responsabilitatea de a crea și menține structuri permanente de participare – precum consiliile elevilor, grupurile de lucru sau mecanismele de consultare –, care să ofere oportunități regulate și autentice de implicare. În același timp, întregul proces trebuie să fie incluziv și să prevină orice formă de discriminare, asigurând că toți elevii,

indiferent de mediu, capacități sau identitate, au acces egal și se simt în siguranță să-și exprime opiniile. Astfel, participarea devine un element central al culturii școlare democratice.

Recomandarea le solicită statelor să integreze participarea elevilor în mod coerent și constant în toate dimensiunile vieții școlare. Acest lucru presupune includerea principiilor participative în curriculum, prin activități de educație civică ce încurajează implicarea activă, dialogul și asumarea de responsabilități. De asemenea, participarea trebuie să devină parte din guvernanta școlii, astfel încât elevii să fie implicați în procesele de luare a deciziilor și în structurile democratice ale instituției. Totodată, se subliniază necesitatea ca participarea să fie integrată în evaluarea și planificarea instituțională, prin mecanisme prin care vocea elevilor contribuie la îmbunătățirea continuă a mediului educațional și la definirea priorităților școlii. Astfel, participarea nu rămâne un concept abstract, ci se transformă într-o practică reală, durabilă și cu impact.

În același cadru de cercetare, Manualul pentru participarea copiilor (Consiliul Europei, 2010) reprezintă un document de referință valoros pentru formarea cadrelor didactice și a specialiștilor implicați în lucrul cu copiii [70]. Acesta oferă un cadru practic și conceptual solid, promovând tehnici participative care încurajează implicarea activă a copiilor în procesele educaționale și comunitare. Manualul prezintă modele variate de consultare, adaptate la diferite contexte școlare și comunitare, și propune indicatori clari pentru evaluarea nivelurilor autentice de participare, permițându-le, astfel, profesioniștilor să distingă între implicarea reală și cea doar simbolică.

În completarea acestui instrument, Strategia Consiliului Europei pentru Drepturile Copilului [98] consolidează participarea elevilor ca prioritate transversală în politicile europene. Strategia promovează implicarea copiilor în procesele de luare a deciziilor la nivel local, recunoscând rolul acestora în modelarea comunităților din care fac parte. De asemenea, subliniază importanța participării în viața școlară, încurajând instituțiile educaționale să creeze oportunități și structuri democratice în care vocea elevilor să fie auzită și valorizată. Totodată, documentul pune accent pe instituirea unor mecanisme eficiente de feedback, asigurându-le copiilor posibilitatea de a semnală probleme, de a propune soluții și de a contribui la îmbunătățirea mediilor în care trăiesc și învață.

Garanția europeană pentru copii (European Child Guarantee), deși centrată în principal pe asigurarea accesului egal la servicii de bază pentru copiii vulnerabili, reafirmă în mod explicit dreptul copiilor de a participa la deciziile care îi privesc, inclusiv în domeniul educației. Documentul subliniază că incluziunea reală nu poate fi realizată fără implicarea activă a copiilor în procesele ce le influențează parcursul educațional. În acest sens, școlile sunt încurajate să

adopte practicile participative – de la consultări regulate cu elevii până la includerea lor în structurile de guvernare școlară –, acordând o atenție deosebită copiilor din grupuri vulnerabile, ale căror perspective sunt adesea trecute cu vederea [99]. Prin aceste recomandări, *European Child Guarantee* evidențiază faptul că participarea nu este doar un drept fundamental, ci și o condiție importantă pentru crearea unor medii educaționale echitabile, incluzive și adaptate la nevoile tuturor copiilor.

Se constată o atenție deosebită acordată participării copiilor, considerată decisivă pentru respectarea drepturilor fundamentale și pentru consolidarea democrației în mediul educațional. Printre principalele măsuri promovate se numără crearea unui mecanism european de participare a copiilor, menit să faciliteze implicarea lor directă în procesele de luare a deciziilor la nivel european, precum și promovarea structurilor democratice în școli, care să asigure oportunități reale de exprimare și influență asupra vieții școlare. În plus, Strategia încurajează implicarea elevilor în elaborarea politicilor educaționale la nivel național și local, recunoscând valoarea contribuției lor în definirea strategiilor și practicilor care le afectează în mod direct parcursul educațional.

În paralel, Recomandarea Consiliului UE (2018) privind competențele-cheie pentru învățarea pe tot parcursul vieții subliniază importanța dezvoltării competențelor civice și sociale, considerate fundamentale pentru participarea democratică în școală. Aceste competențe includ gândirea critică, implicarea civică, luarea deciziilor și colaborarea, toate constituind instrumente importante prin care elevii pot exercita participarea în mod activ și responsabil în comunitățile educaționale și în societate [40].

Constatăm că modelele europene de participare a elevilor la nivelul școlii reflectă o schimbare de paradigmă, de la participarea simbolică, orientată mai degrabă spre conformitate, la participarea autentică, în care elevii sunt recunoscuți ca actori legitimi ai procesului educațional. Documentele europene subliniază că școlile trebuie să creeze oportunități reale de implicare, cu impact asupra culturii organizaționale, a guvernării și a proceselor didactice [98; 99].

Guvernanța democratică este un element central al participării elevilor în viața școlii. În viziunea Consiliului Europei, structurile consultative și decizionale ale elevilor nu trebuie să fie formale, ci să ofere puteri reale, influențând procese precum elaborarea regulilor școlare, politicile de disciplină, planificarea activităților extracurriculare sau evaluarea calității educației [19]. Astfel, consiliile elevilor, comitetele mixte și grupurile de lucru tematice devin mecanisme instituționalizate prin care vocea elevilor este integrată constructiv în viața și activitatea școlii. Din cele menționate, conchidem că implicarea elevilor în comitete de disciplină sau comisii de evaluare contribuie la creșterea responsabilității, a conformității față de reguli și la dezvoltarea

abilităților civice. Barometrul Școlar, realizat în 2025 de Ministerul Educației și Cercetării al Republicii Moldova, relevă că cea mai populară formă de participare a elevilor este Consiliul Elevilor (opt din zece elevi au confirmat existența acestuia în școală, iar fiecare al patrulea a participat personal în această structură). A doua formă, după popularitate, este Consiliul de administrație al școlii (șase din zece elevi au confirmat existența acestuia în școală, iar 9% au participat personal în această structură).

Grupul de inițiativă al elevilor are cea mai mică incidență de a fi organizat în școală (cinci din zece elevi au confirmat existența acestuia în școală, iar 16% au participat personal) [4].

La nivel european, se accentuează tot mai mult dimensiunea curriculară a participării. Educația civică participativă include activități precum dezbaterile, proiectele sociale și procesele deliberative, care le permit elevilor să înțeleagă, să exerseze și să internalizeze comportamente democratice. Aceste metode facilitează trecerea de la o abordare teoretică, orientată spre conținut, la una experiențială, în care elevii învață prin acțiune. Participarea nu poate fi separată de cultura școlară. Mediile autoritare, ierarhice sau punitive limitează inițiativa elevilor și inhibă dialogul, ceea ce contravine standardelor europene privind climatul școlar democratic. Atât UE, cât și Consiliul Europei subliniază necesitatea cultivării relațiilor deschise, bazate pe respect reciproc, siguranță emoțională, autonomie și valorizarea diversității. Cercetările evidențiază că participarea crește atunci când elevii se simt în siguranță să-și exprime opiniile, fără teama de sancțiuni sau ridiculizare [127].

Un element important al modelelor europene îl reprezintă instituirea unor mecanisme transparente și eficiente de feedback. Școlile sunt încurajate să realizeze evaluări periodice ale satisfacției elevilor, să dezvolte platforme anonime de raportare și să implementeze proceduri clare și respectuoase de sesizare. Conform Comisiei Europene (2021), aceste mecanisme contribuie la îmbunătățirea calității actului educațional și la consolidarea încrederii elevilor în instituțiile școlare. În plus, feedbackul anonim și consultările regulate facilitează identificarea timpurie a problemelor și contribuie la elaborarea unor soluții participative la nivelul comunității educaționale [120; 121]. Prin urmare, modelele europene de participare a elevilor la nivelul școlii reflectă o abordare integrată, în care dimensiunea structurală, curriculară și culturală a participării se completează reciproc. În centrul acestor modele se află recunoașterea elevilor ca subiecți ai dreptului la participare, conform Convenției ONU privind drepturile copilului.

Totuși, deși există un cadru legal solid privind participarea elevilor în procesele decizionale școlare, cercetările naționale relevă un decalaj vădit între prevederile normative și realitățile instituționale. Studiile realizate de Institutul de Politici Publice (IPP) arată că, deși legislația promovează participarea democratică, implementarea acesteia rămâne fragmentară și

adesea formalizată. De exemplu, consiliile elevilor funcționează în majoritatea instituțiilor, însă rolul lor este perceput mai degrabă ca decorativ, fiind rar implicate în procese decizionale de substanță [11]. Acest lucru este confirmat și de evaluările UNICEF, care subliniază că elevii declară oportunități limitate de a-și exprima punctele de vedere pe teme relevante ale vieții școlare, iar implicarea lor se rezumă frecvent la activități extracurriculare [4].

Un element recurent în studiile IPP este discrepanța între percepția cadrelor didactice și experiența elevilor. În timp ce profesorii consideră că elevii beneficiază de suficiente mecanisme de consultare, elevii raportează lipsa unor spații reale de dialog, întruniri neregulate ale consiliilor elevilor și consultări formale asupra unor decizii deja adoptate. De aici, deducem importanța monitorizării participării elevilor în procesele decizionale școlare [Ibidem]. Această disonanță ilustrează persistența culturii școlare tradiționale, mai degrabă ierarhice decât participative, în pofida orientărilor europene și a cadrului conceptual național.

Evaluările UNICEF, rapoartele Avocatului Poporului privind respectarea drepturilor copilului completează acest tablou, evidențiind că vocea elevilor este rareori integrată în procesele de elaborare a politicilor școlare; doar un număr redus de școli aplică mecanisme sistematice de feedback, precum consultări periodice, sondaje anonime sau protocoale clare de sesizare. În plus, atunci când astfel de mecanisme există, ele nu sunt întotdeauna urmate de măsuri concrete, ceea ce generează sentimentul de inutilitate a participării. Această lipsă de consecvență contribuie la scăderea motivației elevilor de a se implica, consolidând, astfel, percepția că participarea este un exercițiu de rutină, și nu un drept substanțial [33; 34; 35; 36; 37].

Datele naționale confirmă, de asemenea, că o barieră structurală o constituie lipsa competențelor pedagogice privind participarea. Potrivit studiului „Evaluarea blocajelor și barierelor de participare ale tinerilor și adolescenților din Republica Moldova în procese de luare a deciziilor”, „mulți profesori declară că nu au beneficiat de instruire în domeniul participării democratice sau al facilitării proceselor consultative, ceea ce conduce la abordări intuitive, neuniforme și, uneori, la rezistență față de implicarea elevilor în deciziile școlii” [11, p. 43]. Se subliniază că profesorii tind să echivaleze disciplina cu conformismul, ceea ce limitează spațiul pentru exprimarea critică și inițiativa elevilor.

Prin urmare, literatura națională demonstrează că implementarea participării elevilor este profund influențată de cultura organizațională și de capacitatea actorilor educaționali de a operaționaliza principiile participării. În timp ce cadrul normativ creează premise favorabile, factorii instituționali și culturali determină măsura în care elevii se pot implica autentic. Decalajul persistent dintre reglementări și practică sugerează necesitatea unei abordări sistemice,

care să includă dezvoltarea profesională a cadrelor didactice, consolidarea mecanismelor de feedback și promovarea culturii democratice în școală.

În ultimii ani, se înregistrează progrese concrete în direcția consolidării participării elevilor la nivelul instituțiilor de învățământ generale, chiar dacă implementarea rămâne incompletă și inegală. Autoritățile centrale au revizuit și clarificat mecanismele de participare instituțională a elevilor [19].

Programe finanțate de donatori externi precum UNICEF, PNUD ș.a. și proiecte sectoriale au introdus intervenții care sprijină implicarea elevilor în activități de educație civică, inițiative de tineret, pilotări la nivel școlar. Instituții de supraveghere, precum Avocatul Poporului pentru drepturile copilului și organizații naționale, au efectuat monitorizări tematice, anchete și vizite în școli, ceea ce a crescut vizibilitatea problemelor legate de participare și a generat recomandări concrete pentru autorități și școli. Activitatea de monitorizare sporește responsabilitatea actorilor școlari și determină implementări mai transparente pe teren.

Strategia de dezvoltare „Educația 2030”, în special Secțiunea a II-a – *Educație incluzivă pentru o societate incluzivă* –, este elaborată în deplină concordanță cu actele și angajamentele internaționale în domeniul educației și drepturilor copilului. Prin raportare directă la Obiectivul de Dezvoltare Durabilă 4 (ODD-4) privind asigurarea accesului la educație de calitate pentru toți pe parcursul întregii vieți, Strategia promovează principii fundamentale precum *echitatea, incluziunea și participarea activă*.

Totodată, documentul aduce în prim-plan participarea elevilor ca element central al unei educații democratice, punând accent pe „extinderea educației pentru democrație, pace și cetățenie activă, precum și pe dezvoltarea competențelor interculturale, multilingve, de sănătate și protecție a mediului”. Astfel, participarea elevilor nu este tratată doar ca un principiu declarativ, ci ca un element strategic al transformării sistemului educațional într-un spațiu incluziv, orientat spre formarea cetățenilor activi și responsabili.

Codul Educației al Republicii Moldova menționează expres, la nivel de principii fundamentale și norme explicite, participarea elevilor ca dimensiune structurală a sistemului educațional [8]. În acord cu viziunea democratică asupra educației, recunoscută la nivel internațional, actul normativ reglementează nu doar accesul la instruire, ci și implicarea activă a beneficiarilor în viața instituției de învățământ.

Astfel, drepturile elevilor includ libertatea de a-și expune opiniile, convingerile și ideile, accesul la informație, precum și dreptul de a fi aleși în structurile de conducere ale instituției și de a participa la evaluarea și promovarea calității învățământului, în condițiile stabilite de legislație și regulamentele interne. Considerăm că prevederile menționate reflectă abordarea

centrată pe elev, în care participarea nu este limitată doar la exprimarea opiniilor, ci presupune implicare reală în procesele democratice decizionale și în mecanismele de asigurare a calității în instituțiile de învățământ.

Cadrul normativ național privind organizarea și funcționarea consiliilor elevilor reflectă aderarea explicită la standardele și actele internaționale în domeniul drepturilor copilului și al participării democratice. Prevederile referitoare la dreptul elevilor de a-și exprima liber opiniile, de a avea acces la informație și de a participa la structurile de conducere instituțională sunt în concordanță cu principiile consacrate la nivel internațional privind participarea copiilor la luarea deciziilor care îi privesc.

Din perspectivă normativă, aceste mecanisme sunt concepute astfel încât să corespundă rigorilor și exigențelor actelor internaționale, oferind un cadru procedural clar pentru reprezentare, consultare și implicare activă.

Totodată, se constată că procedura de constituire și funcționare a consiliilor elevilor este complexă și pronunțat birocratizată, structurată pe etape și în comisii distincte, cu cerințe formale detaliate privind organizarea, alegerea reprezentanților și desfășurarea activității. Deși această abordare asigură conformitatea juridică și rigoarea instituțională, ea poate limita, în practică, flexibilitatea și dinamica participării autentice a elevilor, transformând uneori mecanismele participative într-un exercițiu predominant formal.

Prin urmare, cadrul normativ național oferă o bază solidă, racordată la standardele internaționale, însă eficiența participării elevilor depinde în mare măsură de modul în care aceste prevederi sunt implementate și adaptate la realitățile comunității școlare. Constatăm că literatura internațională, precum și prevederile naționale relevă un consens clar: participarea elevilor în școli constituie atât un *drept fundamental*, cât și o *necesitate pedagogică*. Implicarea autentică a elevilor contribuie la învățarea democratică, la consolidarea factorilor de protecție și la dezvoltarea unor instituții educaționale mai incluzive și mai receptive. Totodată, remarcăm un decalaj persistent între angajamentele politice și practica de zi cu zi, ceea ce impune necesitatea unor eforturi continue pentru integrarea mecanismelor participative în funcționarea cotidiană a școlilor. Credem că lipsa unui model pedagogic operațional și a standardelor de referință clare în domeniul participării elevilor determină caracterul predominant formal al participării în învățământul general.

Astfel, în accepțiunea prezentei cercetări, *contextualizarea participării elevilor în procesele decizionale democratice* reprezintă procesul de adaptare pedagogică și operațională a principiilor și modelelor generale ale participării autentice la particularitățile normative, axiologice, curriculare, organizaționale și socioculturale ale învățământului general din

Republica Moldova, prin identificarea condițiilor, mecanismelor, competențelor profesionale și reperelor de calitate necesare transformării dreptului formal la participare într-o practică educațională funcțională.

1.5. Concluzii la capitolul 1

1. Analiza teoretică evidențiază că participarea elevilor în procesele decizionale democratice constituie un fenomen complex, multidimensional, fundamentat atât din perspectivă juridică și axiologică, cât și din perspectivă pedagogică și psihosocială. Literatura de specialitate confirmă recunoașterea participării copilului ca drept fundamental, corelat cu dezvoltarea personalității, formarea competențelor civice și consolidarea culturii democratice în instituțiile educaționale.

2. Delimitările conceptuale între *implicare*, *consultare*, *participare* și *co-decizie* au permis clarificarea nivelurilor distincte de angajare a elevilor în viața școlii și au evidențiat faptul că participarea autentică presupune nu doar exprimarea opiniilor, ci și influență reală asupra procesului decizional. Analiza modelelor teoretice consacrate relevă însă utilizarea frecvent ambiguă a acestor concepte în discursul educațional, ceea ce conduce, în practică, la forme de participare predominant formală sau simbolică.

3. Examinarea dimensiunii formative a participării a demonstrat că aceasta reprezintă un factor primordial în dezvoltarea autonomiei, responsabilității, competențelor sociale și identității civice a elevilor. Totodată, analiza a evidențiat că beneficiile participării nu sunt inerente participării în sine, ci depind de calitatea cadrului pedagogic, de cultura instituțională și de competența cadrelor didactice de a facilita procese participative autentice.

4. Analiza cadrului european și național a confirmat existența unui suport normativ consistent pentru promovarea participării elevilor în procesele decizionale democratice. Cu toate acestea, s-a constatat o discrepanță semnificativă între prevederile normative și realitatea practicilor educaționale, determinată de lipsa mecanismelor pedagogice operaționale, a standardelor aplicative și a instrumentelor de monitorizare a participării elevilor în învățământul general.

5. În ansamblu, deși participarea elevilor are repere juridice și teoretice, aceasta rămâne insuficient valorificată la nivel practic, fiind adesea limitată la forme consultative sau formale. Lipsa unui model pedagogic capabil să asigure trecerea de la participarea declarativă la participarea autentică constituie o lacună majoră în domeniul educațional, care justifică necesitatea demersului de fundamentare a unui model pedagogic.

2. MODELUL PEDAGOGIC AL PARTICIPĂRII ELEVILOR ÎN PROCESELE DECIZIONALE ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL GENERAL

2.1. Cadrul axiologic al participării elevilor în procesele decizionale democratice în învățământul general

Participarea elevilor în procesele decizionale nu este posibilă fără un sistem de valori clar formulat. În acest sens, sursa oficială, strategică și obligatorie pentru identificarea valorilor care susțin participarea elevilor în procesele decizionale, o reprezintă CRCN [2], care fundamentează întregul proces educațional și stabilește valori și principii ce definesc formarea cetățeanului activ, implicat democratic. CRCN definește arhitectura valorică necesară pentru formarea unui elev capabil să participe în mod responsabil, argumentat și eficient la procesele decizionale din școală. CRCN plasează în centrul actului educațional valorile – demnitatea, responsabilitatea, integritatea, libertatea, democrația, echitatea, toleranța și activismul civic –, ca elemente fundamentale pentru dezvoltarea personală și socială a elevilor. Tocmai aceste valori sunt premisa formării unui elev care poate participa conștient la deciziile școlii și ale comunității. Or, participarea la decizie este un exercițiu de democrație, care nu poate exista în afara valorilor pe care le promovează CRCN. Participarea elevilor la decizie este posibilă doar printr-un sistem de valori democratice, iar CRCN promovează respectul pentru drepturile omului, valorizarea democrației, cultura dialogului, responsabilitatea. Fără interiorizarea acestor valori, participarea elevilor riscă să fie superficială, formală, mimată.

Și sistemul de competențe prevăzute în CRCN include explicit, la nivel transversal, participarea elevilor, prin specificarea competențelor civice, sociale și democratice, legate direct de participarea elevilor la procesele decizionale (gândirea critică, cooperarea, proactivismul etc.). Aceste competențe au o pronunțată dimensiune valorică, ce necesită a fi identificată și consolidată.

În logica CRCN, setul de valori specifice conceptului de „participare” a elevilor în procesele decizionale democratice la nivelul instituției de învățământ se structurează în patru categorii interconectate – valori personale, valori sociale, valori naționale și valori general-umane –, această abordare fiind coerentă și favorabilă pentru dezvoltarea integrală a elevilor.

În continuare, prezentăm valorile personale de bază care converg spre conceptul de „participare” activă și autentică a elevilor în mediul educațional și social și facilitează acest fenomen.

Demnitatea și respectul de sine implică susținerea elevului/elevei în conștientizarea propriei valori, în acceptarea de sine și în tratamentul propriei persoane cu demnitate și considerație [Ibiden]. Demnitatea și respectul de sine reprezintă baza pe care copilul își dezvoltă capacitatea de a participa activ și conștient în viața proprie, în școală și în comunitate. Demnitatea presupune recunoașterea valorii intrinseci a fiecărui copil, indiferent de vârstă, origine sau abilități. Respectul de sine reflectă modul în care copilul se percepe și se simte valorizat – dacă se simte ascultat, crezut, luat în serios. Când este tratat cu demnitate, copilul învață să-și exprime opiniile fără teamă și să-și apere drepturile. Când copilul are respect de sine, el este mai dispus să participe activ, să se implice și să-și asume responsabilități.

Libertatea este o altă valoare personală, care contribuie la conștientizarea dreptului de a acționa, a gândi, a exprima opinii și convingeri fără constrângeri externe, atâta timp cât aceste acțiuni nu dăunează altora; de a-și asuma autonomia personală și respectul pentru alegerile individuale [Ibidem]. Ea se referă la libertatea de exprimare, libertatea de alegere și libertatea de a lua decizii potrivit vârstei și maturității copilului. Fără libertate, participarea devine formală, impusă sau manipulatoare, într-un context în care participarea autentică nu poate să se dezvolte. Participarea copilului presupune nu doar să fie ascultat, ci și să aibă posibilitatea reală de a alege și de a influența decizia. Când copilul participă, el își exersează libertatea în mod concret: își exprimă opinia fără teamă; propune soluții; negociază, colaborează, învață limitele libertății sale și pe ale celorlalți. Participarea transformă libertatea dintr-un concept abstract într-un proces de învățare democratică.

Integritatea, ca valoare personală, presupune aderarea la un ansamblu de principii morale și etice, demonstrând corectitudine în acțiuni, indiferent de circumstanțe [Ibidem]. Este fundamentul moral al participării autentice, care implică coerență între ceea ce elevul gândește, spune și face, respectând principiile morale și etice chiar și atunci când este acest lucru dificil. În contextul participării, integritatea garantează că vocea copilului este sinceră, responsabilă și respectuoasă. Fără integritate, participarea poate deveni superficială, formală sau influențată de factori externi (presiune, recompense, teamă). Participarea le oferă copiilor ocazia de a exersa integritatea în contexte reale: când își exprimă opinia cu sinceritate, chiar dacă este diferită de cea a profesorilor; când respectă regulile grupului și își asumă consecințele alegerilor; când își recunoaște greșelile și contribuie la soluționarea corectă a problemelor; când apără drepturile altora, nu doar pe ale sale. Integritatea conferă substanță și credibilitate participării copilului. Un copil integru participă din convingere, nu din conformism, își exprimă opiniile cu respect și onestitate, contribuie la crearea unui climat bazat pe încredere și echitate.

Responsabilitatea conduce la asumarea obligațiilor, a deciziilor, a acțiunilor și a consecințelor acestora [Ibidem]. Ca valoare personală, responsabilitatea înseamnă capacitatea de a înțelege și de a-și asuma consecințele propriilor decizii și acțiuni. Un elev responsabil nu participă doar formal, ci conștientizează că vocea sa are importanță. Responsabilitatea implică respectarea angajamentelor, cooperarea și grija față de ceilalți. În absența responsabilității, participarea riscă să fie impulsivă, neautentică sau lipsită de continuitate. Cu responsabilitate, participarea devine constructivă și orientată spre binele comun. Ea le oferă elevilor ocazia practică de a învăța responsabilitatea: când contribuie la luarea unei decizii și acceptă rezultatele acesteia, când își respectă rolul în activitățile de grup; când învață să asculte și alte opinii, înainte de a decide; când se implică în rezolvarea problemelor care afectează întreaga comunitate. Responsabilitatea transformă participarea dintr-un simplu act de exprimare într-un proces conștient de implicare și asumare, de înțelegere a efectelor propriilor alegeri, de respectare a regulilor comune, de implicare activă în viața școlii, familiei și comunității.

Perseverența consolidează aspirația constantă de a atinge cel mai înalt nivel posibil de performanță și calitate; dedicare și dorința de a progresa continuu, pentru atingerea unui obiectiv, în pofida obstacolelor sau a dificultăților [Ibidem]. Perseverența nu este doar o trăsătură de caracter, ci o strategie de participare care transformă intenția, voința de a lua parte în rezultate de înaltă performanță prin statornicie, reziliență și dedicare constantă. În calitate de valoare personală, perseverența înseamnă menținerea efortului și motivației în atingerea unui scop, chiar și atunci când apar obstacole, greșeli sau refuzuri. În contextul participării, perseverența îl ajută pe elev să nu renunțe la exprimarea opiniei sale, dacă nu este imediat ascultat sau înțeles. Ea susține curajul de a încerca din nou, de a învăța din experiențe și de a îmbunătăți modul în care contribuie la decizii. Perseverența face diferența dintre o participare pasivă și una activă, continuă și conștientă. Perseverența asigură că participarea nu este un eveniment izolat sau de scurtă durată, ci un angajament pe termen lung. Ea menține aspirația constantă de a atinge cel mai înalt nivel posibil de performanță și calitate, transformând participarea din o simplă prezență în o investiție continuă de efort. Dedicarea și dorința de a progresa continuu sunt elemente centrale ale perseverenței, care îmbunătățesc calitatea participării. Nu este suficientă doar prezența elevilor, ci implicare activă în a-și dezvolta cunoștințele și abilitățile.

A doua categorie de valori din setul de valori incluse în Cadrul de Referință al Curriculumului Național sunt **valorile sociale**, care reprezintă un sistem de norme, principii și convingeri împărtășite de membrii unei societăți, ce contribuie la menținerea coeziunii, ordinii și armoniei sociale, asigurând cadrul de funcționare al relațiilor interumane bazate pe respect reciproc și solidaritate [131; 90]. Aceste valori constituie repere fundamentale ale

comportamentului uman și servesc drept criterii pentru evaluarea acțiunilor individuale și colective în raport cu binele comun [138]. În acest sens, sistemul educațional are un rol central în transmiterea, consolidarea și actualizarea valorilor sociale, prin intermediul procesului de instruire și formare moral-civică. Dezvoltarea valorilor sociale este strâns legată de formarea valorilor personale, care reflectă dimensiunea internă a moralității, a conștiinței și a identității fiecărui individ [142].

Subliniem, totodată, că este important ca elevii să se familiarizeze cu participarea la viața democratică și să fie informați despre drepturile lor. În acest sens, P. Iluș apreciază că începutul organizării unui sistem de valori debutează odată cu intrarea în preadolescență (12-13 ani), căpătând coerență și o anumită stabilitate spre sfârșitul adolescenței și începutul tinereții. Cu toate acestea, sistemul de valori rămâne deschis modificărilor și transformărilor care apar de-a lungul vieții individului, valorile devenind, prin internalizare, componente structurate ale personalității copilului [21]. Acest proces de formare a orientării valorice la elevi este influențat de o gamă largă de factori. Valorile semnifică standardele culturale care generează norme instituționale, exprimă o relație socială cu un anumit specific, prin care comunitățile umane, respectiv societatea, vizează concordanța dintre idei, fapte sau procese și necesitățile sociale.

Demnitatea umană și respectul față de alții, manifestată prin recunoașterea și respectarea valorii intrinseci a fiecărei persoane, a dreptului fiecăruia de a fi tratat cu respect și considerație, indiferent de statutul social, originile sau circumstanțele personale [6], reprezintă una dintre valorile sociale centrale ale educației democratice și participative. Respectarea demnității elevului creează condițiile necesare pentru participarea sa autentică în procesele decizionale din școală – de la implicarea în stabilirea regulilor de clasă până la participarea în consilii ale elevilor sau în activități comunitare. Atunci când elevii sunt ascultați, tratați cu seriozitate și li se recunoaște valoarea opiniilor, se dezvoltă sentimentul de respect față de sine, încrederea în sine și responsabilitatea socială [112]. În același timp, recunoașterea demnității presupune o schimbare de paradigmă în relația profesor-elev, bazată pe dialog, empatie și co-decizie. Profesorii și alți actori educaționali trebuie să vadă elevul ca pe un partener egal în procesul educațional, capabil să contribuie la îmbunătățirea mediului școlar și la luarea deciziilor care îl privesc direct. Această abordare nu doar respectă drepturile copilului prevăzute în Convenția ONU cu privire la drepturile copilului, ci și consolidează cultura participării democratice, în care respectul reciproc și demnitatea devin valori trăite, nu doar declarate.

Democrația presupune participarea la procesul decizional, protejând libertățile și drepturile fundamentale ale concetățenilor [2]. Participarea elevilor în viața școlii constituie o microformă de exercițiu democratic, prin care aceștia învață să-și exprime liber opiniile, să asculte și să

respecte opiniile altora, să negocieze și să ajungă la consens. Această practică dezvoltă competențe civice, sociale și etice importante pentru viața în societate – cum ar fi gândirea critică, responsabilitatea, empatia și respectul față de diversitate [115]. Școala, ca instituție socială, are rolul de a modela și de a reflecta principiile democrației, nu doar de a le transmite la nivel teoretic. Atunci când sunt implicați în decizii privind regulile de conviețuire, activitățile extracurriculare, proiectele școlare, elevii experimentează în mod concret valorile democrației: libertatea de exprimare, egalitatea de șanse, transparența și responsabilitatea comună. În acest sens, participarea elevilor devine un proces care consolidează înțelegerea democrației ca mod de viață și nu doar ca sistem politic [88]. Prin urmare, democrația școlară presupune o cultură instituțională participativă, în care vocea elevului este ascultată, respectată și valorificată în mod real în procesul decizional. Această abordare contribuie la formarea cetățenilor activi, capabili să participe ulterior în mod responsabil la viața democratică a comunității.

Echitatea presupune un tratament corect și just pentru toți, excluderea inegalităților existente și garantarea egalității de șanse pentru toți [Ibidem], recunoscând că elevii nu pornesc de la același nivel, din cauza diferențelor socioeconomice, culturale, fizice sau cognitive. În contextul participării, acest lucru înseamnă identificarea și eliminarea barierelor, prin efortul de identificare a structurilor sau a practicilor din instituția de învățământ care, deși par neutre, exclud sau marginalizează anumite grupuri de elevi (de exemplu, elevii cu dizabilități, elevii din mediul rural). Pentru a ajunge la egalitatea de șanse, echitatea poate necesita un tratament diferențiat – de exemplu, oferirea mentoratului suplimentar sau a resurselor specifice pentru elevii mai puțin vizibili sau mai puțin încrezători, pentru a le facilita exprimarea și implicarea. Echitatea presupune că toți elevii, indiferent de performanța academică, popularitate sau context familial, trebuie să aibă oportunități egale de exprimare și acces egal la forurile decizionale. De asemenea, regulile de selecție, de dezbatere și de vot trebuie să fie transparente și aplicate imparțial, pentru a garanta că participarea nu este dominată de o elită sau de grupuri deja privilegiate. Este nevoie deci de asigurarea faptului că participarea nu se realizează doar prin canale formale (Consiliul Elevilor), ci și prin mecanisme variate, care se potrivesc diferitor tipuri de elevi (de exemplu, *sondaje anonime, grupuri de lucru tematice, forumuri online*), asigurând că fiecare elev își poate găsi modalitatea optimă de a contribui. Este deosebit de importantă investirea în formarea și dezvoltarea tuturor elevilor (prin curriculum și activități extrașcolare), pentru a-i echipa cu abilitățile necesare pentru participarea eficientă: comunicare, gândire critică, negociere și capacitatea de rezolvare a problemelor. În esență, echitatea transformă participarea elevilor dintr-un privilegiu într-un drept exercitabil de toți, asigurând că diferențele individuale sunt recunoscute și abordate astfel încât toți elevii să poată contribui la viața școlii.

Egalitatea (inclusiv de gen) reprezintă o valoare socială fundamentală, care asigură validitatea și eficacitatea *participării elevilor* în procesele decizionale la nivelul școlii, oferirea oportunităților egale, eliminarea discriminării, tratamentul egal, recunoașterea și respectarea drepturilor tuturor persoanelor, indiferent de gen [Ibidem]. Toți elevii trebuie să aibă aceleași șanse de a candida, de a fi aleși sau de a se implica în structurile decizionale (de exemplu, Consiliul Elevilor, comitetele școlare). Acest lucru implică promovarea activă a participării din toate clasele și mediile. Este necesar ca criteriile de selecție și de promovare a participanților să fie neutre din punctul de vedere al genului, eliminând orice preferință sau stereotip cultural care ar putea favoriza sau exclude un anumit gen. Elevii aleși sau implicați în decizii trebuie tratați egal de către cadrele didactice și conducerea școlii, indiferent de gen, performanță școlară sau statut social. Elevii trebuie să aibă oportunitatea de a-și exprima opiniile în mod egal. Profesorii trebuie să încurajeze participarea activă a elevilor de ambele genuri în procesele de dezbatere și de luare a deciziilor, inclusiv în domenii asociate în mod tradițional anumitor stereotipuri de gen, astfel încât atât băieții, cât și fetele să fie susținuți să se implice în mod egal în toate ariile de interes, indiferent dacă acestea vizează tehnologia, sportul, activitățile sociale sau artele. Cadrele didactice trebuie să creeze un mediu sigur și confortabil, în care toți elevii să poată vorbi liber și să-și susțină poziția în fața grupului sau autorității, fără a fi întrerupți sau ignorați pe baza genului. Școala trebuie să elaboreze reguli clare și să implementeze mecanisme de sancționare pentru orice act de discriminare de gen care ar putea apărea, protejând astfel dreptul fiecărui elev la participare echitabilă.

Toleranța este acceptarea și respectarea diversității de opinii, credințe, culturi și stiluri de viață, fără a impune altor persoane propriile convingeri; conviețuirea pașnică și înțelegerea reciprocă în contextul diferențelor culturale și personale [Ibidem]. Toleranța asigură că toate vocile sunt auzite prin respectarea diversității de opinii, că elevii nu sunt marginalizați sau reduși la tăcere pentru că au o poziție minoritară sau diferită. Procesul decizional (de exemplu, în Consiliul Elevilor sau în debaterile de clasă) nu devine o simplă impunere a majorității. Toleranța încurajează elevii să asculte activ și să analizeze critic argumentele altora, chiar dacă nu le împărtășesc. Toleranța menține discuția în limitele argumentării raționale și ale respectului reciproc, prevenind conflictele și impunerea propriilor convingeri celorlalți. Elevii din grupuri etnice, religioase sau culturale diferite sau cu stiluri diferite de viață trebuie să se simtă siguri și încurajați să participe. Toleranța le garantează că implicarea lor nu va genera prejudecăți sau discriminări. Acceptarea diversității aduce perspective multiple în procesul de deliberare, contribuind la adoptarea unor soluții mai cuprinzătoare și mai echilibrate, care reflectă nevoile reale ale întregii comunități școlare.

O decizie luată într-un mediu tolerant, unde toți se simt ascultați, are legitimitate sporită și va fi mai ușor acceptată și implementată de întreaga comunitate educațională. Astfel, toleranța transformă un simplu spațiu de dezbatere într-un mediu de învățare democratică autentică.

Activismul civic presupune implicare activă în viața comunității, a societății, participare la procesele democratice, prin asumarea unui rol pozitiv și constructiv; respect pentru drepturile și responsabilitățile civice [Ibidem]. Această valoare reflectă dorința de a influența pozitiv deciziile publice, de a promova drepturile omului, echitatea și justiția socială și de a consolida coeziunea comunitară. În plan educațional, activismul civic se manifestă prin *angajamentul elevilor în activități participative*, precum consiliile școlare, proiecte comunitare, campanii de voluntariat sau inițiative de advocacy pentru schimbare. Formarea spiritului civic și a competențelor participative pe băncile școlii contribuie la formarea cetățeniei democratice – o dimensiune fundamentală a educației contemporane. Implicarea elevilor în viața școlii le oferă oportunitatea de a exersa democrația în practică, de a învăța să coopereze, să ia decizii în mod colectiv și să-și asume responsabilități sociale [115]. Astfel, școala devine un mediu formativ în care activismul civic este cultivat nu doar ca o competență, ci ca o atitudine și ca un mod de viață, important pentru participarea activă și conștientă la viața democratică a societății. Activismul civic nu înseamnă doar opoziție, ci identificarea problemelor și contribuție la găsirea soluțiilor fezabile.

Solidaritatea este constituită din unitatea și sprijinul reciproc între membrii unei comunități sau ai unui grup; înseamnă implicare în acțiuni colective și ajutor pentru a depăși dificultățile și provocările, promovând binele comun și coeziunea socială [Ibidem]. Solidaritatea transformă un grup de elevi aleși (sau implicați) într-o echipă coezivă. Acest lucru le permite să depășească dezacordurile interne și să prezinte o poziție comună în dialogul cu administrația școlii sau cu profesorii. Solidaritatea asigură că elevii se implică în acțiuni colective, pentru a susține și a implementa deciziile adoptate, trecând de la faza de deliberare la cea de *acțiune civică*. După cum valorile personale modelează comportamentul individual și valorile sociale reglementează relațiile dintre membrii unei comunități, valorile naționale constituie fundamentul identității colective și al coeziunii unei națiuni. Acestea exprimă legătura profundă dintre individ și comunitatea sa de apartenență, reflectând dimensiunea istorică, culturală și spirituală a poporului din care face parte. Valorile naționale reprezintă un sistem de principii, credințe și idealuri ce oglindesc identitatea, cultura și tradițiile unui neam, contribuind la consolidarea coeziunii naționale și la cultivarea sentimentului de mândrie și de apartenență la țară. În procesul educațional, aceste valori capătă o importanță deosebită, întrucât susțin formarea unei conștiințe naționale responsabile și deschise, care îmbină respectul pentru patrimoniul cultural cu disponibilitatea de a participa activ la viața comunității și a societății democratice [110].

Prin urmare, Cadrul de Referință al Curriculumului Național orientează procesul educațional spre promovarea și formarea valorilor naționale, integrându-le armonios cu valorile personale și sociale, pentru a asigura dezvoltarea integrală a personalității elevului – ca individ autonom, membru al comunității și cetățean activ al națiunii sale. În contextul conceptului de „participare” a elevilor în procesele decizionale la nivel de instituție educațională, menționăm importanța următoarelor valori: diversitatea și dialogul cultural, patriotismul. În context educațional, recunoașterea și valorizarea diversității și a dialogului cultural contribuie la crearea unui climat participativ autentic, în care fiecare elev se simte acceptat, respectat și încurajat să-și exprime propria voce.

Prin promovarea dialogului intercultural, școala devine un spațiu de învățare socială, în care elevii învață nu doar să comunice și să coopereze cu persoane din medii diferite, ci și să participe activ la construirea unei culturi comune, bazate pe respect reciproc și solidaritate. Participarea, în acest sens, nu se reduce la prezența formală în activități, ci presupune implicare conștientă, ascultare activă și capacitatea de a negocia sensuri comune în contextul diversității.

Diversitatea culturală stimulează participarea elevilor prin îmbogățirea perspectivelor și a experiențelor colective. Atunci când elevii sunt încurajați să împărtășească elemente din propria cultură, tradiție sau mod de viață, ei devin co-creatori ai procesului educațional, nu doar beneficiari. Această abordare dezvoltă competențe democratice, precum empatia, gândirea critică, toleranța și deschiderea față de alte puncte de vedere – condiții de bază pentru participarea responsabilă și echitabilă în viața comunității școlare [Ibidem].

Patriotismul este o valoare fundamentală, care exprimă sentimentul de mândrie, respect și loialitate față de propria țară, alături de angajamentul față de binele comun și respectul pentru simbolurile și valorile naționale [145]. În contextul educației moderne, patriotismul depășește simpla atașare emoțională față de națiune, transformându-se într-o formă activă de participare civică și responsabilitate socială, prin care elevii contribuie la dezvoltarea comunității și la consolidarea democrației. În același timp, educația pentru patriotism trebuie să se bazeze pe principiile democrației participative, oferindu-le elevilor posibilitatea de a-și exprima opiniile, de a lua parte la decizii și de a se implica în proiecte de interes public. Astfel, patriotismul devine un exercițiu de responsabilitate civică, în care participarea elevilor contribuie la dezvoltarea spiritului critic, a empatiei sociale și a conștiinței naționale deschise și tolerante. Prin urmare, participarea elevilor în procesele decizionale la nivel de instituție educațională nu doar sprijină învățarea democratică, ci și cultivă patriotismul reflexiv – un tip de atașament față de națiune, care se bazează pe valori universale precum dreptatea, echitatea, libertatea și respectul față de ceilalți [129].

După valorile personale, sociale și naționale, care modelează identitatea individului și apartenența acestuia la comunitatea și cultura din care face parte, un nivel superior de conștientizare valorică îl reprezintă *valorile general-umane*. Acestea depășesc granițele naționale și diferențele culturale, oferind un cadru comun de înțelegere și acțiune, bazat pe respect, solidaritate și responsabilitate față de semenii.

Valorile general-umane ghidează comportamentul și relațiile dintre oameni, indiferent de cultură, religie sau context geografic, promovând respectul, înțelegerea și colaborarea la nivel personal, național, european și global. Autorii de curriculum, de manuale școlare și de alte resurse didactice, precum și toți factorii educaționali vor susține elevii în procesul de interiorizare a acestor valori universale, deosebit de importante pentru formarea cetățenilor responsabili, empatici și deschiși către diversitate. În acest context, educația valorică nu se limitează la transmiterea unor norme morale, ci devine un proces de *formare a conștiinței globale*, în care elevii învață să participe activ și responsabil la viața comunității, contribuind la construirea unei societăți bazate pe dreptate, echitate și pace.

Pacea, definită ca menținerea armoniei între oameni și națiuni, soluționarea disputelor prin dialog și înțelegere, promovând stabilitatea și coexistența pașnică, este atât o valoare, cât și un rezultat direct al aplicării principiului participării copiilor în mediul școlar. Conexiunea dintre *pace* și *participare* este fundamentală, deoarece procesele participative le oferă copiilor și tinerilor competențele practice necesare pentru a deveni agenți ai păcii. Participarea elevilor este practica de bază a păcii. Prin implicarea în democrația școlară, elevii internalizează mecanismele care mențin armonia și asigură coexistența pașnică – abilități indispensabile pentru o cetățenie responsabilă la nivel național și global [97; 94; 95].

În contextul cercetării problematicei participării elevilor în procesele decizionale democratice, credem că fundamentarea analizei pe cadre conceptuale validate la nivel internațional reprezintă o condiție centrală pentru asigurarea rigorii științifice și a relevanței epistemologice a demersului investigativ. Literatura de specialitate evidențiază faptul că educația pentru democrație presupune dezvoltarea integrată a unor sisteme de valori, atitudini, abilități și cunoștințe care îi permit individului să participe activ și responsabil la viața democratică [65, p. 87].

În acest sens, unul dintre cele mai relevante repere teoretice și metodologice contemporane îl constituie Cadrul de Referință al Competențelor pentru Cultura Democratică (CRCCD), elaborat de Consiliul Europei (în anul 2018), care oferă o conceptualizare sistemică a competenței democratice, structurată pe patru dimensiuni fundamentale: *valori, atitudini, abilități și cunoștințe și înțelegere critică*. Acest model propune o viziune integratoare asupra

formării cetățeanului democratic, în care participarea nu este doar un comportament punctual, ci rezultatul unui construct complex de competențe.

Importanța utilizării acestui cadru în analiza problematicii participării elevilor este susținută de faptul că valorile democratice sunt plasate în centrul competenței, constituind fundamentul orientativ al tuturor celorlalte dimensiuni. Așa cum se subliniază în CRCCD, în absența unui sistem de valori explicit definite, competențele pot fi utilizate în contexte nedemocratice, ceea ce evidențiază rolul determinant al valorilor în orientarea acțiunii sociale și civice. Această perspectivă este în concordanță cu teoriile axiologice ale educației, care afirmă că valorile reprezintă principii directoare ale comportamentului și criterii de evaluare a acțiunilor individuale și colective [138, p. 5].

În mod particular, CRCCD relevă trei categorii de valori fundamentale pentru o cultură democratică: *valorizarea demnității umane și a drepturilor omului; valorizarea diversității culturale și valorizarea democrației, justiției, echității și statului de drept*. Aceste valori sunt direct corelate cu participarea elevilor în procesele decizionale, întrucât legitimează dreptul acestora de a fi implicați în luarea deciziilor, susțin respectul pentru diversitatea opiniilor și fundamentează principiile deliberative ale procesului democratic.

Totodată, CRCCD evidențiază rolul important al atitudinilor – precum *respectul, responsabilitatea, spiritul civic, autoeficacitatea și deschiderea către alteritate* – în facilitarea participării autentice. De exemplu, autoeficacitatea, definită ca încrederea individului în propria capacitate de a influența realitatea, constituie o condiție psihologică fundamentală pentru implicarea elevilor în procesele decizionale [Idem, p. 3]. În absența acesteia, participarea rămâne formală sau pasivă.

De asemenea, integrarea CRCCD în analiza participării elevilor permite depășirea abordării strict instituționale a participării, orientând cercetarea către dimensiunea formativă a acesteia. Astfel, participarea este înțeleasă nu doar ca mecanism de guvernare școlară, ci ca proces educațional complex, prin care elevii își dezvoltă identitatea democratică, capacitatea de deliberare, responsabilitatea socială și competențele de acțiune civică. Această perspectivă este susținută și de modelul participării propus de L. Lundy, care evidențiază necesitatea asigurării nu doar a „vocii” elevilor, ci și a influenței reale asupra deciziei [125, p. 933].

Prin urmare, utilizarea în prezenta cercetare a CRCCD în calitate de reper analitic este justificată atât din perspectivă teoretică, cât și metodologică, întrucât permite fundamentarea axiologică riguroasă a participării elevilor, corelarea participării cu dezvoltarea competențelor democratice, racordarea demersului investigativ la standardele europene în domeniul educației,

asigurarea coerenței între dimensiunea conceptuală și cea aplicativă a modelului pedagogic propus.

În acest context, menționăm că participarea elevilor în procesele decizionale democratice poate fi conceptualizată ca expresie a competenței democratice în acțiune, reprezentând nu doar un drept educațional, ci și un proces formativ important pentru dezvoltarea cetățeanului activ și responsabil.

Constatăm că și Cadrul de Referință al Competențelor pentru Cultura Democratică, și Cadrul de Referință al Curriculumului Național operează cu o paradigmă axiologică centrată pe formarea cetățeanului democratic.

CRCCD structurează competența democratică în jurul următoarelor valori fundamentale: *demnitatea umană și drepturile omului; diversitatea culturală; democrația; justiția; echitatea; egalitatea și statul de drept*. Aceste valori sunt considerate principii directoare ale acțiunii democratice, fără de care competențele nu pot fi orientate democratic. La rândul său, CRCN promovează un sistem axiologic similar: *demnitatea; libertatea; responsabilitatea; integritatea; democrația; echitatea; toleranța; activismul civic*. Există deci o concordanță axiologică evidentă între cele două cadre – CRCN este compatibil și coerent cu paradigma europeană a competențelor democratice.

Analiza comparativă permite identificarea valorilor comune din CRCCD și CRCN:

(a) *valori fundamentale ale democrației: demnitatea umană; drepturile omului; libertatea; democrația; statul de drept* – acestea fiind prezente explicit în CRCCD și reflectate în CRCN prin *demnitate; libertate; democrație*;

(b) *valori ale echității și justiției sociale: echitatea; egalitatea; justiția* – acestea fiind prezente explicit în CRCN: *echitatea; egalitatea* (inclusiv de gen);

(c) *valori ale relației cu alteritatea: respectul pentru diversitate; toleranța; dialogul intercultural* – acestea fiind prezente în CRCN: *toleranța; diversitatea culturală*;

(d) *valori ale participării civice: responsabilitatea; spiritul civic; participarea democratică* – acestea fiind prezente în CRCN: *responsabilitatea; activismul civic*;

(e) *valori ale integrității morale: respectul; integritatea; responsabilitate* – toate acestea sunt prezentate explicit în CRCN: *integritatea; responsabilitatea*.

Evident, nu toate aceste valori au același rol în participare. Din analiza convergentă, se desprinde un *nucleu axiologic specific participării elevilor în procesele democratice din școală*, elementele căruia le prezentăm în continuare:

1. *Demnitatea elevului* (valoare centrală) legitimează elevul ca subiect al deciziei, nu doar ca beneficiar. Observăm că în CRCCD este prezentă *valorizarea demnității umane*, iar în CRCN – *demnitatea*.

2. *Libertatea de exprimare și de alegere* face posibilă exprimarea opiniilor și inițiativa. Observăm că în CRCCD sunt prezente *libertatea, drepturile referitoare la valorizarea demnității umane*, iar în CRCN – *libertatea*.

3. *Responsabilitatea* transformă participarea în co-decizie și asumare. În CRCCD, identificăm *responsabilitatea civică*, iar în CRCN – *responsabilitatea*.

4. *Democrația* definește participarea ca proces deliberativ și colectiv. În CRCCD, identificăm *democrația, participarea egală*, iar în CRCN – *democrația*.

5. *Echitatea și egalitatea* asigură accesul egal la participare. În CRCCD, identificăm *egalitatea, echitatea*, iar în CRCN – *echitatea*.

6. *Respectul și toleranța* susțin dialogul democratic și pluralismul opiniilor. CRCCD pune accent pe *respectul pentru diversitate*, iar CRCN – pe *toleranță*.

7. *Integritatea* garantează autenticitatea participării. CRCCD pune accent pe *coerența valorică*, iar CRCN – pe *integritate*.

8. *Activismul civic/spiritul civic* transformă participarea în acțiune și implicare reală. CRCCD pune accent pe *participarea activă*, iar CRCN – pe *activismul civic*.

Analiza comparativă evidențiază o convergență axiologică semnificativă între CRCCD și sistemul de valori al CRCN, ceea ce confirmă ralierea educației din Republica Moldova la standardele europene privind formarea cetățeniei democratice. Din această convergență, se desprinde un sistem de valori de bază – *demnitatea, libertatea, responsabilitatea, democrația, echitatea, respectul, integritatea și activismul civic* –, care constituie fundamentul axiologic al participării elevilor în procesele decizionale democratice. Aceste valori nu doar legitimează participarea elevilor, ci și condiționează caracterul ei autentic, transformând-o dintr-un exercițiu formal într-un mecanism real de co-decizie și de formare a competențelor democratice.

2.2. Principiile participării elevilor în procesele decizionale democratice în învățământul general

Filozofia educației democratice în Republica Moldova este definită prin Codul Educației al Republicii Moldova [8], care stabilește orientarea de ansamblu a sistemului educațional, inclusiv *principiile fundamentale ale educației*. Prin urmare, orice principiu privind participarea elevilor trebuie să fie compatibil și dedus din aceste principii generale. Deducerea principiilor participării elevilor, în acord cu prevederile Codului educației, semnifică aderarea la standardele

internaționale, claritate asupra rolului educației în formarea competențelor democratice. Or, participarea elevilor la procesele decizionale nu este doar un act pedagogic, ci și un drept al copilului, dar și un mecanism de guvernare democratică a școlii.

Prezenta secțiune este dedicată analizei principiilor fundamentale ale Codului Educației al Republicii Moldova, având ca obiectiv conferirea validității normative și a sustenabilității modelului axiologic-participativ dezvoltat. Analiza evidențiază modul în care aceste principii servesc drept temei legal pentru integrarea și exercitarea principiului participării elevilor în procesele decizionale democratice la nivel instituțional.

Principiul echității asigură că toți elevii, indiferent de statutul social, economic sau cultural, de gen, de abilități sau de alte caracteristici, au șanse egale de implicare în viața școlii. Echitatea nu înseamnă doar tratament egal (egalitate), ci tratament just, eliminând barierele care ar putea împiedica anumiți elevi să-și exprime opiniile, să voteze sau să facă parte din structuri decizionale (de exemplu, Consiliul Elevilor). Asigurarea echității în participare garantează că toate vocile sunt reprezentate, ceea ce îmbogățește calitatea deciziilor și a politicilor școlare. Participarea devine, astfel, un drept universal, nu un privilegiu. Principiul echității valorizează toți elevii, nu doar pe cei mai activi sau pe cei cu performanțe academice înalte, presupunând ca mecanismele de participare să fie organizate astfel încât să includă diverse categorii de elevi, inclusiv pe cei vulnerabili, marginalizați, de diferite etnii, cu diferite abilități sau dizabilități. Instituția de învățământ trebuie să ofere suport diferențiat, pentru a se asigura că toți elevii pot participa în mod autentic și informat. Deciziile referitoare la implicarea elevilor trebuie să țină cont de diversitatea experiențelor și de nevoile variate ale tuturor membrilor comunității școlare.

Principiul calității constituie un element fundamental al politicilor educaționale, orientând activitățile de învățământ către respectarea standardelor naționale de referință și racordarea la bunele practici educaționale promovate la nivel național și internațional. Acest principiu vizează nu doar performanța academică, ci și calitatea experienței educaționale în sens larg, care include dimensiunile participative, relaționale și etice ale procesului de învățare. Din această perspectivă, participarea elevilor în procesele decizionale democratice la nivelul instituției de învățământ reprezintă un indicator de bază al calității educației, întrucât reflectă gradul de democratizare a vieții școlare și capacitatea sistemului educațional de a promova valori precum respectul, responsabilitatea, echitatea și dialogul. În conformitate cu principiile educației democratice, calitatea nu se limitează la eficiența procesului didactic, ci include și capacitatea instituției de a asigura condițiile pentru implicarea activă și substanțială a elevilor în procesele de luare a deciziilor care îi privesc. Aplicarea principiului calității, în acest sens, presupune dezvoltarea mecanismelor instituționale coerente și funcționale pentru exprimarea și valorificarea opiniilor

elevilor (prin consilii ale elevilor, comitete consultative, chestionare de feedback, implicare în proiectarea regulamentelor școlare), integrarea dimensiunii participative în standarde și indicatori de calitate, care evaluează gradul de transparență, incluziune și climat democratic al școlii, consultarea bunelor practici internaționale, în care participarea elevilor este recunoscută ca parte constitutivă a calității educației și ca mijloc de dezvoltare a competențelor de cetățenie democratică, instituirea mecanismelor de monitorizare și evaluare participativă, care să includă percepțiile, nevoile și gradul de implicare al elevilor în procesele decizionale democratice.

Cercetările arată că participarea de tip formal sau superficial nu respectă principiul calității: copiii pot fi „consultați”, dar fără ca opiniile lor să aibă o influență reală asupra rezultatelor. Procesele de participare de înaltă calitate asigură accesul copiilor la informații adecvate, oferă spații sigure și incluzive pentru exprimarea opiniilor, implică adulți care valorizează contribuțiile copiilor și includ mecanisme de urmărire a impactului, astfel încât participarea să conducă la rezultate concrete și la responsabilizare. Aplicarea principiului calității presupune proiectarea unor mecanisme de luare a deciziilor care să fie adecvate contextului (respectând capacitățile în evoluție ale copiilor), incluzive (care să reflecte diversitatea vocilor, inclusiv ale copiilor marginalizați) și integrate în sistemele organizaționale sau instituționale, nu doar ocazionale sau superficiale.

Principiul relevanței implică necesitatea ca educația să răspundă în mod adecvat nevoilor de dezvoltare personală și socială ale individului și societății. Acest lucru presupune racordarea conținuturilor, metodelor și structurilor educaționale la cerințele unei societăți democratice, participative și în continuă schimbare. Din perspectiva participării elevilor în procesele decizionale democratice, principiul relevanței capătă o dimensiune suplimentară, întrucât implicarea activă a elevilor în viața instituției educaționale nu doar răspunde nevoilor lor de dezvoltare personală, ci și contribuie la formarea competențelor necesare pentru integrarea socială și civică. Participarea elevilor la luarea deciziilor – fie prin consilii ale elevilor, grupuri consultative, fie prin procese deliberative interne – oferă contexte autentice de învățare democratică, consolidând relevanța educației pentru viața reală. Astfel, relevanța educației se extinde către pregătirea elevilor pentru viața în comunitate și pentru exercitarea activă a cetățeniei democratice. O educație relevantă tinde să valorifice vocea elevilor în definirea priorităților educaționale și în îmbunătățirea mediului de învățare, să ofere o experiență educațională substanțială, centrată pe participare, reflecție și co-responsabilitate. Aceste procese stimulează autonomia, gândirea critică și conștiința civică – competențe de bază pentru participarea democratică autentică.

Principiul centrării educației pe beneficiarii acesteia reprezintă o orientare conform căreia procesul educațional este construit în jurul nevoilor, intereselor, potențialului și drepturilor elevului. Acest principiu plasează elevul nu doar în poziția de subiect pasiv al educației, ci în cea de actor activ în propriul proces de învățare și în viața instituției școlare. Elevul este valorizat ca partener, co-autor și co-decident în construirea mediului educațional. Centrând educația pe elev, instituția școlară își asumă responsabilitatea de a crea condiții structurale și culturale care să permită exprimarea liberă a opiniilor, implicarea în luarea deciziilor și asumarea consecințelor. În acest sens, participarea elevilor nu este un element opțional, ci o componentă constitutivă a unei educații centrate pe beneficiar, care promovează *autonomia, responsabilitatea și învățarea reflexivă*. Principiul enunțat nu mai reprezintă doar o simplă adaptare didactică, ci un imperativ fundamental, care transformă guvernanta școlară. Deși, inițial, acest concept era limitat la procesul de predare-învățare, pledând pentru metode active care să respecte ritmul și interesele individuale ale elevului, în contextul modern al democrației școlare, principiul a evoluat, impunând integrarea activă a elevilor în sfera decizională. Această extindere recunoaște elevul ca subiect al propriei formări și, implicit, ca partener cu drepturi depline în modelarea mediului care îl afectează direct. Pentru ca această centrare pe beneficiar să devină realitate, școala trebuie să dezvolte mecanisme instituționale legitime care să transforme opinia elevilor în pârgii de decizie. Structuri precum Consiliul Elevilor preiau rolul formal, devenind o voce colectivă prin care tinerii contribuie direct la luarea deciziilor importante, precum elaborarea regulamentului intern, alocarea anumitor resurse pentru activitățile propuse etc. Prezența elevilor în consiliile de administrație permite evaluarea impactului politicilor școlare asupra experienței educaționale a acestora, asigurând că deciziile sunt fundamentate pe realitățile și nevoile celor vizați.

Prin implementarea consecventă a acestor sisteme de feedback, administrația școlii folosește informația venită de la elevi pentru a îmbunătăți continuu mediul educațional, punând nevoile lor la baza schimbării. Așadar, centrarea pe beneficiar, realizată prin participare democratică decizională, aduce un dublu beneficiu. Pe de o parte, ea îmbunătățește calitatea deciziei școlare, făcând-o mai relevantă și crescând probabilitatea ca regulile și politicile să fie acceptate și respectate. Pe de altă parte, și poate cel mai important, aceasta devine un laborator al cetățeniei active. Prin experiența directă de negociere, dezbateri și asumare a responsabilității în proiecte autonome, elevii își dezvoltă competențele de cetățenie democratică – spiritul critic, capacitatea de a lucra în echipă și înțelegerea responsabilității sociale –, indispensabile pentru a deveni, la maturitate, cetățeni informați și implicați în comunitate. În esență, a centra educația pe beneficiar înseamnă a transforma școala dintr-un simplu loc de instruire într-un spațiu vibrant de exersare a democrației.

Principiul respectării dreptului la opinie al elevului ca beneficiar direct al sistemului de învățământ nu este doar o prevedere legală, ci reprezintă o schimbare profundă de paradigmă, transformând școala dintr-o instituție ierarhică, unidirecțională, într-un mediu de guvernare democratică și de formare civică autentică. Acest lucru ar însemna că dreptul la opinie capătă o formă concretă, prin mecanismele de participare a elevilor în viața școlii. Cel mai vizibil instrument, în acest sens, este Consiliul Elevilor, care nu este doar o structură pentru organizarea evenimentelor, ci un forum legitim de reprezentare, prin care elevii aduc problemele, sugestiile și viziunea lor în fața administrației școlare și a profesorilor. Un exemplu elocvent de participare bazată pe opinie este implicarea elevilor în elaborarea Regulamentului intern, în alegerea disciplinelor opționale. Elevii nu doar își exercită un drept, ci devin cetățeni școlari activi, direct responsabili de calitatea mediului lor de învățare.

Respectarea *principiului transparenței* este importantă pentru a asigura participarea elevilor în procesele decizionale democratice din școală. Transparența presupune accesul deschis la informațiile relevante privind deciziile, regulamentele, resursele și funcționarea instituției, fiind o condiție *sine qua non* pentru ca participarea elevilor să fie informată și eficientă. Fără transparența deciziilor Consiliului de administrație sau a bugetului, participarea elevilor rămâne la un nivel consultativ pasiv, așa cum este descris în *Ghidul metodologic cu privire la guvernarea democratică a școlii în Republica Moldova* [19].

Se observă o recunoaștere crescândă din partea actorilor sociali și a opiniei publice, în general, a importanței sistemului școlar în formarea cetățenilor responsabili și conștienți și în construirea unei societăți democratice deschise schimbării [123]. Această abordare este susținută și de modelul participării propus de R.A. Hart, care evidențiază treptele implicării copilului, de la participare simbolică la participare autentică [111]. Transparența asigură urcarea acestor trepte, permițând elevilor să înțeleagă contextul decizional și să contribuie în cunoștință de cauză.

Principiul participării și responsabilității comunității, a părinților și a altor actori sociali relevanți reflectă ideea că educația nu poate fi un proces izolat, limitat doar la spațiul școlar, ci trebuie să fie rezultatul colaborării active între școală, familie, comunitate și copiii înșiși. În contextul promovării participării democratice a copiilor, acest principiu capătă o semnificație deosebită, întrucât subliniază rolul parteneriatului educațional în formarea cetățenilor activi, critici și responsabili. Prin urmare, aplicarea acestui principiu în cadrul școlii presupune instituționalizarea participării copilului nu doar ca beneficiar, ci și ca actor educațional și social, implicat în luarea deciziilor la nivel de clasă, școală și comunitate. Participarea copilului în procesele democratice la nivel școlar este susținută și de modelul ecologic al lui U. Bronfenbrenner [66], care evidențiază interdependența dintre copil și mediile sale de dezvoltare:

familie, școală, comunitate. Implicarea părinților și a altor actori comunitari creează un microsistem educațional participativ, care le oferă copiilor experiențe de învățare democratică și le dezvoltă competențele civice, sociale și de comunicare. Conform lui R.A. Hart [111], participarea autentică a copiilor presupune coeziunea între toți actorii educaționali – adulți și copii –, în procesul de învățare reciprocă [Ibidem]. În acest sens, comunitatea și părinții nu sunt doar susținători ai școlii, ci parteneri în dezvoltarea culturii democratice la nivel instituțional. Recent, G. Lansdown argumentează că participarea elevilor are un dublu rol: unul instrumental, contribuind la îmbunătățirea deciziilor educaționale, și unul transformator, promovând, în rândul copiilor, sentimentul de apartenență, responsabilitate și putere de acțiune civică [122]. Acest cadru participativ implică, de asemenea, mecanisme de responsabilitate între copii, părinți, profesori și comunitate.

În Republica Moldova, Codul Educației și Cadrul de Referință al Curriculumului Național promovează principiul parteneriatului educațional, accentuând necesitatea implicării tuturor actorilor – inclusiv a elevilor – în procesele decizionale ale instituției. Participarea democratică a elevilor prin consilii, forumuri și consultări tematice devine, astfel, o dimensiune practică a guvernanței școlare democratice. Prin urmare, principiul participării și responsabilității comunității, părinților și a altor actori sociali nu poate fi separat de dreptul copilului la participare. El asigură cadrul de colaborare în care vocea copilului este auzită și valorizată, iar copiii sunt tratați ca cetățeni activi, nu doar ca beneficiari ai politicilor educaționale.

Este important să accentuăm că relația dintre valori și principii este de interdependență structurală: valorile constituie fundamentul axiologic care orientează sensul și finalitatea acțiunii, iar principiile reprezintă transpunerea normativă și operațională a acestor valori în reguli și direcții concrete de acțiune.

Tabelul 2.1. Interdependența dintre valori și principii

(sursă: *prelucrare proprie*)

Principii	Valori
<i>Echitatea</i>	Echitatea Egalitatea
<i>Calitatea</i>	Respectul Responsabilitatea Echitatea Gândirea critică
<i>Relevanța</i>	Responsabilitatea Autonomia Activismul civic
<i>Centrarea educației pe beneficiar</i>	Demnitatea umană Responsabilitatea

<i>Respectarea dreptului la opinie</i>	Demnitatea și respectul de sine Activismul civic Toleranța
<i>Transparența</i>	Libertatea Integritatea Perseverența Democrația
<i>Participarea și responsabilitatea comunității, părinților și ale altor actori sociali relevanți</i>	Responsabilitatea Solidaritatea Patriotismul Pacea

Principiile specifice participării elevilor în procesele decizionale democratice sunt deduse din valorile fundamentale ale participării și constituie repere normative care orientează organizarea pedagogică a participării autentice în instituția de învățământ, asigurând cadrul de trecere de la participarea formală la participarea autentică a elevilor în procesul decizional. În continuare, prezentăm aceste principii.

- *Principiul respectării demnității elevului:* participarea elevilor în procesele decizionale presupune recunoașterea statutului acestora de subiecți ai drepturilor educaționale și legitimitatea implicării lor în luarea deciziilor care vizează viața școlară. Elevii sunt tratați ca parteneri ai procesului educațional, nu doar ca beneficiari ai deciziilor.
- *Principiul ascultării autentice:* participarea elevilor presupune nu doar exprimarea opiniilor, ci integrarea acestora în procesul deliberativ și în deciziile adoptate la nivelul instituției. Opiniile elevilor sunt luate în considerare și pot influența decizia finală.
- *Principiul responsabilității partajate:* participarea elevilor implică asumarea responsabilității pentru deciziile adoptate în comun, în baza unui proces deliberativ transparent între elevi și cadrele didactice. Elevii participă nu doar la formularea opiniilor, ci și la implementarea deciziilor.
- *Principiul încrederii reciproce:* participarea autentică se realizează într-un climat instituțional bazat pe cooperare, respect reciproc și deschidere între elevi și cadrele didactice. Cadrele didactice creează un mediu sigur pentru exprimarea opiniilor și asumarea inițiativelor.
- *Principiul autonomiei decizionale:* participarea elevilor presupune posibilitatea acestora de a influența deciziile și de a iniția acțiuni în cadrul procesului de guvernanță școlară. Elevii dispun de spații reale de inițiativă și co-decizie.
- *Principiul echității participării:* participarea elevilor în procesele decizionale democratice presupune asigurarea accesului egal și echitabil al tuturor elevilor la

mecanismele de implicare, indiferent de statut social, gen, performanță școlară, apartenență culturală sau alte particularități individuale. Acest principiu implică eliminarea barierelor de participare și crearea unor condiții care să permită exprimarea autentică a tuturor vocilor. Echitatea nu se reduce la egalitate formală, ci presupune adaptarea contextului educațional astfel încât fiecare elev să aibă oportunități reale de a contribui la procesele decizionale și de a influența deciziile care îl privesc.

- *Principiul integrității procesului decizional*: participarea elevilor în procesele decizionale democratice presupune respectarea unor norme etice și a unui cadru transparent, în care deciziile sunt adoptate în mod corect, responsabil și consecvent. Acest principiu implică coerența între valorile promovate și practicile instituționale, evitarea formalismului sau a simulării participării și asigurarea faptului că opiniile elevilor sunt luate în considerare în mod real. Integritatea procesului decizional consolidează încrederea elevilor în instituția școlară și conferă legitimitate participării, transformând-o într-un demers autentic și responsabil.

Astfel, fiecare principiu derivă dintr-un nucleu valoric specific: respectarea demnității elevului exprimă valoarea demnității umane; ascultarea autentică reflectă valorile respectului și ale democrației; responsabilitatea partajată derivă din valoarea responsabilității; autonomia decizională este expresia valorii libertății, iar încrederea reciprocă reprezintă condiția relațională pentru manifestarea acestor valori în practică.

2.3. Condiții ale participării elevilor în procesele decizionale democratice în învățământul general

Eficacitatea procesul de implicare a elevilor în procesele decizionale democratice este determinată de un șir de *condiții de ordin axiologic, pedagogic, instituțional și profesional*.

Condițiile identificate constituie cadrul operațional prin care valorile și principiile participării devin funcționale în modelul pedagogic. Pentru început, vom evidenția că, conform studiilor, există o corelație clară între existența unui cadru normativ explicit în acest domeniu și nivelul de participare al elevilor. Respectiv, adoptarea standardelor legale privind mecanismele de consultare și participare a elevilor este un prag minim, fără de care participarea rămâne ad-hoc, dependentă de decizia adulților. Așadar, *un cadru normativ clar (legi, regulamente școlare, proceduri interne), care recunoaște explicit dreptul elevilor de a fi consultați și de a co-decide, este o condiție de bază pentru participare.*

Totuși, participarea reală nu se reduce la existența unui cadru normativ, ci depinde de întreaga *cultură organizațională* și de modul în care instituția creează climatul de încredere, dialogul deschis, relațiile profesor-elev bazate pe respect și recunoașterea elevului ca partener.

În plan axiologic, participarea este recunoscută drept „piatra de temelie a strategiilor eficiente pentru educația pentru toți” [95]. Aceasta ar presupune acces egal pentru toți, indiferent de religie, etnie, sex, performanță școlară, dizabilitate.

Diversitatea este una dintre condițiile ce poate fi tratată din două perspective. Pe de o parte, experiențele ar trebui să fie incluzive, fiecare ar trebui să poată participa în propriile condiții, potențialul individual al fiecărui copil ar trebui să fie valorificat, astfel încât toți să poată participa, fără vreun sentiment de frustrare. Pe de altă parte, metodologiile participative nu doar că ajută la abordarea acestei diversități, ci și la identificarea abilităților particulare ale fiecărui copil, permițând, astfel, o intervenție mai adaptată/personalizată. A lucra la problematica diversității înseamnă ca nimeni să nu se simtă exclus, iar fiecare să-și găsească un rol în care să se simtă confortabil.

Participarea este un proces experimentat personal, cu un grad semnificativ de implicare. Experiența participării ar trebui să promoveze starea de bine subiectivă a copiilor implicați. Aceasta trebuie să fie un cadru plăcut, în care elevii să se poată bucura și distra. Participarea nu ar trebui să se limiteze la divertisment; elevii trebuie să simtă că au un rol important, că sunt parte integrantă a procesului și că contribuția lor este importantă pentru succesul proiectului. Totodată, un spațiu autentic de participare susține construirea relațiilor și oferă sentimentul că sunt ascultați și că se pot exprima liber.

Din perspectivă pedagogică, participarea reală este strâns legată de relevanța conținutului și de modul în care procesul educațional susține dezvoltarea competențelor elevilor. „Atunci când elevii cred că abilitățile lor pot fi dezvoltate, ei participă mai cu entuziasm la învățare, dau dovadă de o mai mare perseverență și obțin rezultate mai bune” [11]. Un cadru educațional care susține creșterea competențelor elevilor prin feedback constructiv, încurajarea efortului creează condiții pentru participarea motivată și autentică a elevilor.

Participarea elevilor, susțin K. Robinson și L. Aronica, este influențată considerabil de relevanța conținutului activităților în care sunt implicați: „Elevii învață cel mai bine atunci când sunt implicați activ în proces și când talentele și interesele lor sunt recunoscute și valorificate” [137].

J. Dewey consideră că „Dacă îi învățăm pe elevii de azi așa cum i-am învățat pe cei de ieri, le răpim ziua de mâine” [87].

M. Ionescu și V. Chiș evidențiază cadrul organizatoric tradițional al școlii, care, deși eficient din punct de vedere logistic, nu garantează automat implicarea activă a elevilor. Organizarea pe clase și lecții oferă o structură necesară și predictibilă, dar participarea semnificativă poate fi asigurată doar dacă această structură este completată cu practici pedagogice centrate pe elev: învățarea diferențiată, metode interactive și relația pozitivă elev-profesor [23].

E. Joița subliniază importanța adaptării procesului educațional la nevoile reale ale elevilor și respectarea particularităților de vârstă și individuale [26]. Activitățile artistice, culturale, sportive, științifice, proiectele interdisciplinare, dezbaterile tematice și utilizarea tehnologiilor digitale oferă posibilități de exprimare și de dezvoltare a gândirii critice.

Elevii trebuie să aibă formate abilități de comunicare argumentată, să-și cunoască drepturile și responsabilitățile, să fie capabili de autoreglare, de stabilirea obiectivelor, de planificare și asumare a deciziilor. A. Hargreaves susținea că „o școală de succes trebuie să implice toate persoanele, toate puterile și toate capacitățile din interiorul ei” [144, p. 184].

Un alt element important în procesul de asigurare a participării elevilor este *pregătirea profesorilor*: aceștia necesită o formare continuă și adaptată la noile cerințe educaționale. Programele de formare trebuie să includă metode interactive de lucru cu elevii, să aibă dezvoltate competențe de mentorat, pentru a ghida și a încuraja elevii.

Reducerea diferențelor dintre generații este importantă atunci când vorbim despre participare, deoarece promovarea relațiilor între persoane de vârste diferite îi ajută pe elevi să se simtă mai puțin intimidati atunci când propun idei sau exprimă puncte de vedere critice în raport cu adulții. În același timp, acest proces îi sprijină pe adulți să înțeleagă mai bine perspectiva elevilor, să le asculte opiniile și să le recunoască rolul de cetățeni activi.

Această calitate promovează respectul egal pentru copiii de toate vârstele, respectul reciproc între toți participanții și generează oportunități pentru dezvoltarea treptată a abilităților de dialog.

A vedea impactul participării este o mare motivație: elevii își dau seama că efortul lor a meritat, au fost ascultați și acțiunile lor au avut impact asupra unei realități specifice, că participarea trebuie să dea rezultate palpabile și să existe oportunități de a aduce contribuții, de a juca un rol în luarea deciziilor și în realizarea obiectivelor. Recomandarea Consiliului Europei ia în considerare și condiția ca participarea să aibă consecințe specifice într-un interval de timp care să nu fie prea lung pentru copii.

Din punct de vedere instituțional, participarea îi oferă elevului predictibilitate, un cadru deja cunoscut de elevi pentru învățare; creează condiții pentru monitorizare și oferirea

feedbackului constant. Pedagogul și filozoful brazilian P. Freire promovează ideea unei educații participative, în care elevul are rolul de subiect activ. „Educația trebuie să înceapă cu rezolvarea contradicției dintre profesor și elev, prin reconcilierea celor două părți ale contradicției, astfel încât amândoi să fie simultan profesori și elevi” [104, p. 70].

Implicarea constantă a copiilor în procesele decizionale poate fi realizată prin diverse modalități, în special prin intermediul consiliilor de clasă, consiliilor de elevi, precum și prin reprezentanții elevilor în consilii și comitete școlare, unde aceștia să-și poată exprima liber viziunile asupra elaborării și implementării politicilor școlare și a codurilor de conduită. Studiul sociologic „Evaluarea blocajelor și barierelor de participare ale tinerilor și adolescenților din Republica Moldova în procese de luare a deciziilor” constată că o condiție fundamentală pentru asigurarea participării elevilor o constituie nivelul adecvat de informare a acestora cu privire la oportunitățile de implicare în viața școlii [11]. Accesul tinerilor la informații relevante despre structurile și mecanismele de participare, atât la nivel local, cât și național, este influențat de factori sociali și instituționali, precum eficiența canalelor de comunicare, durata și consistența campaniilor de informare, actorii implicați în transmiterea mesajelor și calitatea conținutului diseminat. Deși există diverse instrumente prin care se urmărește informarea tinerilor, se observă discrepanțe între diferite grupuri de elevi în ceea ce privește accesul la informații legate de participarea formală, ceea ce subliniază necesitatea unor strategii mai incluzive și echitabile în procesul de informare.

Experiența participării copiilor ar trebui să ofere „porți” de acces către viitoarele experiențe de participare; trebuie să se promoveze continuitatea tuturor achizițiilor de învățare dobândite în timpul copilăriei, legate de participare, și nu doar să se limiteze la o realitate specifică timpului când se termină copilăria. Dincolo de caracteristicile pe care copiii le consideră importante pentru experiențele lor de participare, aceștia exprimă, în general, dorința de a primi mai multe responsabilități, solicitând din partea adulților încredere în capacitățile lor și recunoașterea faptului că pot fi implicați activ în toate aspectele acestor experiențe. Ei cer să fie implicați în gestionarea resurselor financiare, în managementul timpului, în probleme de logistică etc., care sunt încă responsabilități ale adulților.

Participarea elevilor în procesele decizionale democratice deci nu este un simplu element de modernizare a școlii, ci un principiu fundamental al educației pentru democrație și cetățenie activă. Participarea reală este posibilă doar în condițiile în care instituțiile educaționale construiesc un cadru normativ solid; cultivă o cultură democratică autentică; dezvoltă structuri participative funcționale; investesc în formarea competențelor managerilor, profesorilor și ale

elevilor; asigură resurse adecvate; instituie mecanisme transparente de feedback și promovează echitatea ca principiu central.

În temeiul rezultatelor analizei literaturii de specialitate, a principalelor documente de politici naționale și internaționale în domeniul participării elevilor, am elaborat sistemul de *Standarde ale participării elevilor în procesele decizionale democratice în învățământul general*, care reprezintă un set de *condiții, cerințele minime obligatorii* pentru asigurarea participării elevilor.

Structura *Standardelor participării elevilor în procesele decizionale democratice în învățământul general* cuprinde patru domenii-cheie pentru a reuși să susțină școlile în elaborarea și implementarea măsurilor privind respectarea dreptului copiilor/tinerilor de participare în procesele decizionale. În continuare, prezentăm domeniile, standardele, indicatorii, descriptorii care vizează *participarea elevilor în procesele decizionale*. Totodată, recomandăm domeniile de intervenție instituțională necesară în contextul fiecărui indicator, precum și acțiunile relevante care trebuie întreprinse pentru atingerea standardelor.

Standardele sunt elaborate în cadrul prezentei cercetări și sunt prezentate in extenso în conținutul de bază al tezei, aducând un element de noutate în domeniul participării elevilor.

Tabelul 2.2. Standarde ale participării elevilor în procesele decizionale democratice în învățământul general

(sursă: prelucrare proprie)

Indicator	Descriptori	Domeniu de intervenție	Acțiuni necesare
1. Domeniul: MANAGEMENT ȘI GUVERNANȚĂ DEMOCRATICĂ (Acest domeniu vizează setul de cerințe privind angajamentul, politica instituțională, structurile și procesele-cheie care asigură participarea elevilor în procesele decizionale.)			
1.1. Standard: Angajamentul instituției pentru participarea elevilor în procesele decizionale			
1.1.1. Echipa managerială promovează o viziune comună și coerentă asupra participării elevilor.	– Planul de dezvoltare instituțională include valori democratice și cel puțin două obiective privind participarea elevilor. – Planul anual conține cel puțin trei activități destinate participării elevilor. – Sunt definiți indicatori pentru monitorizarea participării elevilor.	Planificare strategică și operațională	- Revizuirea Planului de dezvoltare instituțională, cu introducerea setului de valori democratice și a obiectivelor SMART privind participarea elevilor. – Stabilirea indicatorilor de rezultat (de exemplu, % elevi consultați, numărul inițiativelor implementate).

1.1.2. Conducerea consultă elevii, părinții și personalul asupra deciziilor majore.	– Se realizează minimum două consultări formale/an (sondaje, focus-grupuri, adunări). – Opinile elevilor sunt integrate în decizii. – Există dovada integrării a minimum trei propuneri/an din partea elevilor.	Transparență decizională	– Elaborarea unui registru al propunerilor elevilor. – Stabilirea calendarului anual al consultărilor. – Introducerea rubricii „Ce s-a întâmplat cu ideile noastre?”/ Cel puțin 30% din propunerile elevilor sunt analizate oficial și primesc răspuns.
1.2. Standard: Cadrul normativ intern favorabil participării			
1.2.2. Regulamentele interne prevăd proceduri privind participarea elevilor.	– Regulamentul intern este elaborat în mod participativ și prevede operaționalizarea valorilor democratice într-un capitol separat privind participarea elevilor. – Sunt stabilite proceduri clare de consultare, inițiere a propunerilor, de adresare a plângerilor, de răspuns formal, adresate elevilor.	Cadrul reglatoriu intern	– Actualizarea regulamentului de ordine internă printr-un proces participativ (inclusiv cu elevii). – Elaborarea unui ghid intern de participare a elevilor în decizie, comunicat tuturor actorilor (prin broșuri, afișe, versiune digitală). – Instruirea elevilor privind drepturile lor procedurale.
1.3. Standard: Structuri democratice de participare a elevilor			
1.3.1. Există structuri funcționale ale elevilor.	– Există structuri funcționale de reprezentare (Consiliul Elevilor), reprezentanți ai elevilor în Consiliul de administrație/consiliile consultative ale școlii. – Structurile elevilor au ○ regulamente proprii; ○ se fac alegeri periodice, democratice, transparente; ○ procese de raportare. – Consiliul Elevilor este implicat în consultare și în formularea propunerilor.	Structuri și proceduri/Reprezentarea elevilor	– Organizarea procesului electoral anual. – Crearea biroului Consiliului Elevilor.
1.3.2. Elevii sunt reprezentați în comisii și consilii instituționale.	– Elevii participă la cel puțin trei comisii care vizează viața școlară, disciplina, gestionarea transparentă a resurselor, activitățile extracurriculare etc.	Implicare în guvernare	– Actualizarea componenței comisiilor. – Formarea echipei de reprezentanți ai elevilor privind participarea.
1.3.3. Existența	– Alocarea unei sume	Resurse pentru	– Concurs de proiecte

<i>bugetului pentru dimensiunea participării elevilor.</i>	minime din resursele școlii sau din fonduri de proiecte.	participare	propușe de elevi/Anual, sunt implementate minimum două proiecte. – Pilotarea unui <i>mecanism de buget participativ</i> pentru elevi (de exemplu, Bugetul elevilor – sumă anuală pentru inițiative propușe de aceștia).
1.4. Standard: Cultura organizațională participativă			
<i>1.4.1. Relațiile profesor-elev sunt bazate pe respect, dialog și recunoașterea elevului ca partener în procesul educațional.</i>	– Profesorii folosesc un limbaj centrat pe cooperare, non-autoritar. – Există practici zilnice care încurajează autonomia, inițiativa și responsabilitatea elevilor. Tensiunile sunt rezolvate prin dialog și mediere.	Climatul organizațional	– Formarea continuă a cadrelor didactice în domeniul comunicării eficiente.
<i>1.4.2. Climatul intern al școlii este deschis, sigur și favorabil pentru exprimarea opiniilor.</i>	– Școala aplică mecanisme confidențiale de comunicare.	Climatul organizațional	– Sesiuni de dezvoltare profesională a cadrelor didactice privind siguranța psihologică a elevilor. – Introducerea instrumentelor confidențiale de colectare a opiniilor elevilor. – Integrarea indicatorului de siguranță psihologică în autoevaluarea instituțională.
<i>1.4.3. Dialog constant elevi-profesori-echipă managerială.</i>	– Sunt organizate periodic adunări ale elevilor, dialoguri <i>elevi-manageri-profesori</i> (forumuri, „cafenele publice”).	Dialog instituțional	– Formarea managerilor, a cadrelor didactice și a membrilor Consiliului Elevilor în tehnici de dialog structurat. – Minimum patru forumuri/an <i>elevi-profesori-manageri</i> .
<i>1.4.4. Feedback structurat privind opiniile elevilor.</i>	– Școala are practică de feedback: după consultări, conducerea comunică ce propuneri au fost acceptate/respinse și de ce. – Elevii sunt implicați în comunicarea deciziilor către colegii lor. – Elevii primesc feedback clar despre modul în care	Feedback instituțional	– Implementarea sistemului de feedback (de exemplu, introducerea rubricii „Ce s-a întâmplat cu ideile noastre?” în comunicarea internă (panou, website, rețele sociale)). – Comunicarea rezultatelor în ședințe/online/rapoarte.

	opiniile lor au influențat deciziile.		
2. Domeniul: CAPACITATE INSTITUȚIONALĂ ȘI DEZVOLTARE PROFESIONALĂ <i>(Acest domeniu include setul de cerințe privind organizarea proceselor-cheie și nivelul de competență al personalului, astfel încât participarea elevilor să fie susținută prin competențe, resurse și colaborare.)</i>			
2.1. Standard: Formarea competențelor personalului			
2.1.1. Programe de formare privind participarea elevilor.	– Sunt organizate periodic formări tematice, precum – Participarea elevilor în procesul de decizie la nivel de clasă și școală, Metode participative aplicate în clasă, dezbateri, proiecte etc.	Dezvoltare profesională Practici pedagogice implementate	– Identificarea și valorificarea ofertelor de formare pe tema participării elevilor. – Monitorizarea aplicării în practică a bunelor experiențe în domeniul participării elevilor.
2.2. Standard: Mentorat, schimb de bune practici, comunități de învățare			
2.2.1. Existența programului de mentorat intern în domeniul participării elevilor.	– Profesorii cu experiență și practici reușite sunt mentori pentru colegi în domeniul participării elevilor. Școala documentează și diseminează cazuri de bună practică (portofolii, fișe de practici, materiale video didactice, ateliere) în domeniul participării elevilor.	Formare continuă a cadrelor didactice	– Selectarea mentorilor/Minimum trei mentori formați intern. – Planificarea sesiunilor de mentorat. – Organizarea formărilor interne bazate pe „peer learning” (cadre formate care facilitează sesiuni pentru colegi).
2.2.2. Comunități profesionale funcționale de învățare, inclusiv cu subiecte în domeniul participării elevilor.	– Minimum șase ședințe/an ale comunității profesionale de învățare.	Formare continuă a cadrelor didactice	– Crearea unei bănci de resurse și exemple de activități participative.
2.3. Standard: Resurse și parteneriate pentru participare			
2.3.1. Există resurse dedicate participării elevilor.	– Instituția dispune de ghiduri/instrucțiuni metodologice, resurse digitale și materiale pentru implicarea elevilor în decizii.	Dotare/Materiale didactice/Resurse educaționale	– Crearea bibliotecii digitale/Minim zece resurse (ghiduri, fișe, instrumente) disponibile, în format accesibil, inclusiv pe site-ul școlii.
2.3.2. Funcționează parteneriate pentru participarea elevilor.	Școala dispune de contracte, de acorduri de colaborare care prevăd implicarea elevilor în proiecte comunitare, participarea la consultări publice, la	Parteneriate	– Cartografierea partenerilor locali și regionali relevanți pentru participarea elevilor. – Semnarea acordurilor de parteneriat/Minimum trei parteneriate active/an cu

	inițiative de tineret și procese de bugetare participativă la nivel local. –		APL, ONG-uri, instituții culturale, mediul de afaceri.
2.4. Standard: <i>Echitate și incluziune în participare</i>			
2.4.1. <i>Reprezentarea elevilor vulnerabili.</i>	– Elevii din grupuri vulnerabile (cu CES, din medii dezavantajate, minorități etc.) sunt reprezentați și sprijiniți în structurile de participare.	Incluziune	– Introducerea în indicatorii interni a unui indice de incluziune a participării elevilor (nu doar numărul de elevi, ci diversitatea lor)./Minimum 20% din elevii reprezentanți provin din grupuri vulnerabile. – Școala monitorizează cine participă și cine nu (după gen, vârstă, context social, CES) și ia măsuri pentru a echilibra reprezentarea.
2.4.2. <i>Accesibilitatea proceselor democratice.</i>	– Sunt luate măsuri pentru eliminarea barierelor pentru participare (program, limbă, accesibilitate fizică/digitală). – Se desfășoară activități și formări specifice pentru dezvoltarea capacității de exprimare și participare, adresate elevilor vulnerabili.	Incluziune	– Colaborare cu serviciile de asistență psihopedagogică și cu ONG-uri, pentru sprijinirea elevilor vulnerabili. – Elaborarea materialelor și consultări adaptate.
3. Domeniul: CURRICULUM/PROCES EDUCAȚIONAL (Acest domeniu vizează setul de cerințe privind proiectarea și organizarea activităților curriculare și extracurriculare care dezvoltă competențele de participare și creează contexte reale de implicare a elevilor.)			
3.1. Standard: <i>Participarea elevilor în realizarea curriculumului</i>			
3.1.1. <i>Proiectele didactice integrează competențe, conținuturi și activități în domeniul participării elevilor.</i>	– Proiectele curriculare (de lungă și de scurtă durată) includ rezultate ale învățării legate de participare, responsabilitate civică, dialog, gândire critică, precum și teme și activități în care elevii identifică probleme reale și propun soluții.	Curriculum	– Integrarea participării elevilor în proiectările didactice. – Implicarea elevilor în alegerea temelor de proiect, a metodelor și a produselor finale.
3.2. Standard: <i>Metode participative de predare-învățare</i>			
3.2.1. <i>Utilizarea metodelor participative.</i>	– Cadrele didactice oferă oportunități reale de participare: alegerea temelor, proiectelor, metodelor, rolurilor etc.	Proces educațional participativ	– Elaborarea proiectelor de lecție-model/a resurselor metodologice, cu exemple de metode participative și secvențe de lecție.

	– Cadrele didactice utilizează frecvent discuții structurate, dezbateri, dialogul socratic; învățarea bazată pe proiecte; consiliile clasei/cercurile de discuții; simulări de procese democratice (alegeri, deliberări). – Elevii au roluri active în lecții: facilitează realizarea anumitor părți din activitatea didactică; prezintă și argumentează puncte de vedere; formulează întrebări și își evaluează propriul progres.		– Integrarea participării elevilor în calitate de criteriu în observările la clasă/evaluarea internă a cadrelor didactice.
3.3. Standard: <i>Evaluare participativă</i>			
3.3.1. <i>Autoevaluare și evaluare reciprocă.</i>	– Cadrele didactice utilizează instrumente de autoevaluare și evaluare reciprocă a elevilor; de evaluare participativă a activităților școlii (chestionare, focus-grupuri, „cutia cu idei”, platforme digitale). – Elevii participă la formularea unor criterii de evaluare (rubrici, descriptorii) pentru anumite activități și proiecte.	Evaluarea rezultatelor școlare În portofoliul elevului se regăsesc reflecții asupra propriei participări (jurnalul reflexiv, fișe de feedback). Rezultatele evaluărilor participative sunt analizate împreună cu elevii și folosite pentru îmbunătățiri.	– Formarea cadrelor în problematica evaluării participative. – Introducerea instrumentelor digitale în procesul de evaluare.
3.4. Standard: <i>Participare în comunitate/Deschiderea școlii către comunitate</i>			
3.4.1. <i>Implicarea elevilor în proiecte comunitare.</i>	– Școala încurajează elevii să inițieze și să coordoneze proiecte care răspund nevoilor comunității. – Sunt stabilite parteneriate cu APL, ONG-uri, instituții culturale, pentru implicarea elevilor în procese decizionale din comunitate (de exemplu, tinerii în	Parteneriate Cetățenie activă	– Elevii participă la proiecte comunitare; consultări publice locale; campanii civice și de <i>advocacy</i> (în limitele cadrului legal și etic) - Minimum trei proiecte comunitare/an cu participarea elevilor.

	consiliile consultative locale).		
4. Domeniul: MONITORIZARE, EVALUARE ȘI ÎMBUNĂTĂȚIRE CONTINUĂ A PARTICIPĂRII ELEVILOR			
4.1. Standard: <i>Sistem de monitorizare a participării</i>			
4.1.1. <i>Colectarea datelor despre participarea elevilor</i>	– Instituția colectează semestrial date despre formele de participare existente, numărul și diversitatea elevilor implicați, impactul deciziilor la care au participat elevii.	– Monitorizare	– Bază de date cu numărul elevilor implicați, diversitate, tipuri de activități, actualizată semestrial.
4.2. Standard: <i>Implicarea elevilor în evaluarea calității educației, a școlii</i>			
4.2.1. <i>Elevii participă la autoevaluarea instituției.</i>	– Elevii sunt implicați în autoevaluarea instituției (prin chestionare, interviuri, focus-grupuri), în analiza rezultatelor evaluării și formularea recomandărilor.	– Evaluare instituțională	– Incluziunea elevilor în comisia de autoevaluare./ Elevii completează chestionare și participă la focus-grupuri. – Integrarea recomandărilor în raportul anual.
4.3. Standard: <i>Raportare și transparență</i>			
4.3.1. <i>Raport anual privind participarea elevilor</i>	– Școala include în raportul anual date privind participarea elevilor, comunicate tuturor actorilor (într-o formă accesibilă pentru elevi).	– Transparență publică	– Redactarea și publicarea raportului anual, cu date privind participarea elevilor.

Subliniem că Standardele au statutul unor repere științifico-metodologice propuse și nu al unor standarde normative oficiale. Ele constituie un referențial pentru proiectarea, monitorizarea, autoevaluarea și dezvoltarea participării elevilor la nivel instituțional și pot fundamenta ulterior elaborarea unor instrumente normative de către autoritățile competente.

Operațional, Standardele participării elevilor în procesele decizionale în învățământul general reprezintă:

- reper pentru dezvoltarea strategică a instituției școlare din perspectiva participării elevilor în procesele decizionale și planificarea anuală/operațională a instituției școlare în domeniul participării elevilor în procesele decizionale;
- un suport pentru operaționalizarea politicii de participare a elevilor în procesele decizionale, inclusiv în proceduri interne;

- direcții pentru formarea profesională inițială și continuă a managerilor școlari, a personalului didactic în domeniul participării elevilor în procesele decizionale;

- un referențial pentru autoevaluarea/evaluarea instituției școlare din perspectiva participării elevilor în procesele decizionale.

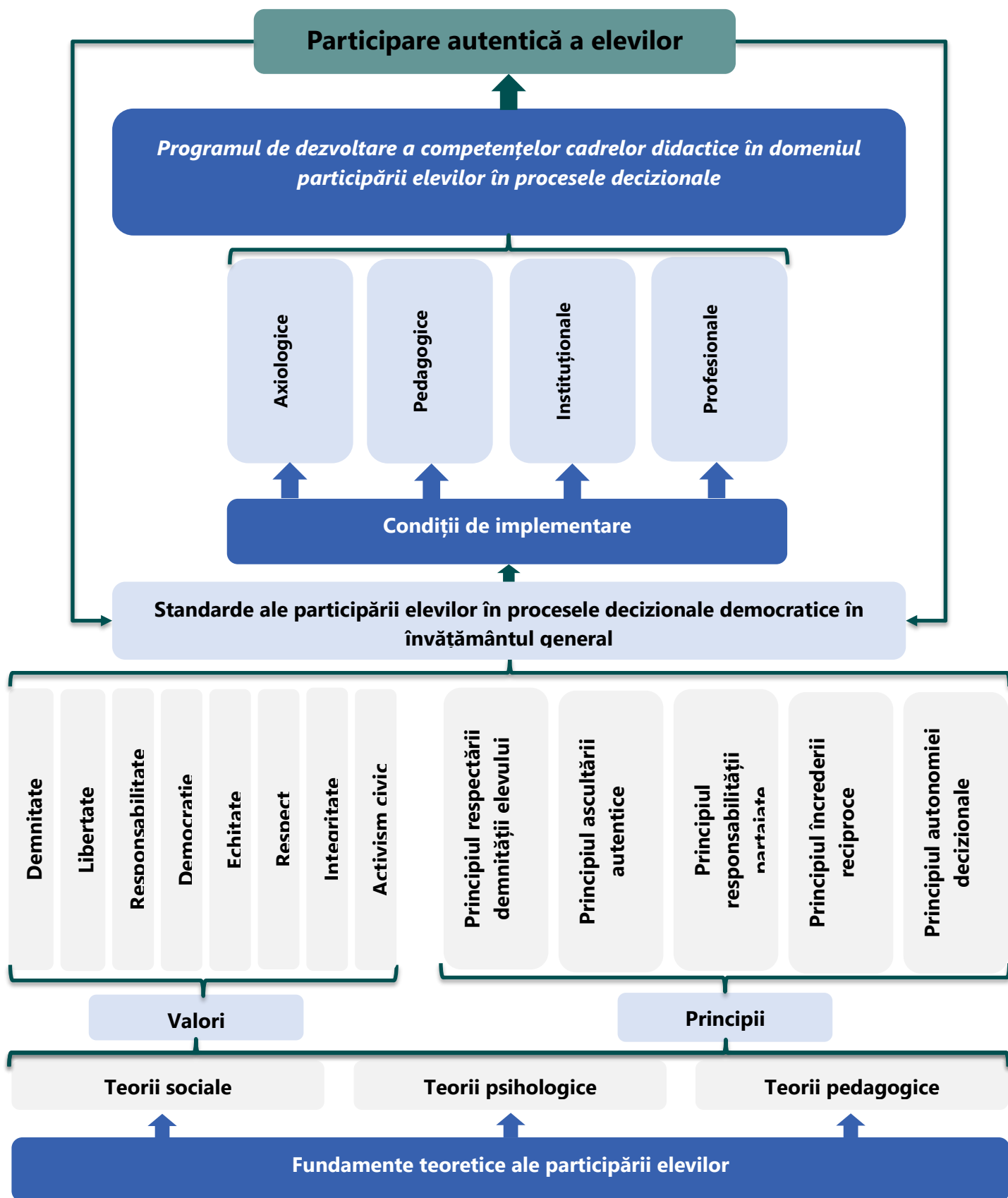
În baza analizei consolidate a fundamentelor teoretice și normative, în temeiul argumentării sistemului de valori, principii și condiții ale participării elevilor în procesele decizionale democratice, prezentăm ***Modelul pedagogic contextualizat al participării elevilor în procesele decizionale democratice în învățământul general.***

Modelul pedagogic al participării elevilor în procesele decizionale democratice din învățământul general reprezintă o construcție conceptuală și metodologică integrată, elaborată în scopul fundamentării și operaționalizării participării autentice a elevilor în viața școlii. Acesta valorifică rezultatele analizei teoretice și empirice realizate în cadrul cercetării și transpune într-o arhitectură unitară relațiile dintre fundamentele conceptuale ale participării, valorile și principiile democratice, standardele de calitate, condițiile de implementare și mecanismele de dezvoltare profesională a cadrelor didactice.

Modelul pedagogic contextualizat al participării elevilor în procesele democratice este un sistem integrat, axiologic fundamentat și operațional structurat, care asigură trecerea de la participarea formală la participarea autentică, prin corelarea valorilor, principiilor într-un mod sistemic și coerent, ținând cont de condițiile de implementare în practica educațională din țară, respectând un sistem de standarde bine definite.

Modelul are un caracter sistemic și procesual, fiind construit pe premisa că participarea autentică nu poate fi redusă la existența unor structuri formale de reprezentare a elevilor, ci presupune transformarea culturii organizaționale a școlii și dezvoltarea competențelor tuturor actorilor educaționali implicați.

Logica funcțională a modelului este construită pe relația: fundamente teoretice și contextuale – valori – principii – condiții pedagogice și instituționale – competențe ale cadrelor didactice – mecanisme și experiențe participative – comportamente și niveluri ale participării elevilor – feedback și dezvoltarea culturii organizaționale democratice. Relațiile dintre componente sunt recursive: rezultatele monitorizării participării oferă informații pentru ajustarea condițiilor instituționale, a practicilor pedagogice și a formării profesionale.

Fig. 2.1. Modelul pedagogic contextualizat al participării elevilor în procesele decizionale democratice în învățământul general

Valoarea pedagogică și formativă a modelului constă în faptul că acesta oferă un cadru coerent pentru dezvoltarea competențelor profesionale ale cadrelor didactice necesare proiectării, facilitării și evaluării proceselor participative. Modelul nu urmărește doar implementarea unor mecanisme de consultare a elevilor, ci susține schimbarea paradigmei educaționale prin trecerea de la relațiile tradiționale, centrate pe transmiterea deciziilor, la relații democratice bazate pe dialog, responsabilitate partajată și co-construcția procesului educațional. În această perspectivă, competențele profesorului depășesc dimensiunea strict didactică și includ competențe reflexive, relaționale, comunicaționale, manageriale și de facilitare a participării.

Structura modelului evidențiază o succesiune logică a componentelor, pornind de la fundamentele teoretice și culminând cu finalitatea reprezentată de participarea autentică a elevilor. La baza modelului se află fundamentele teoretice ale participării, care reunesc perspective provenite din teoriile sociale, pedagogice și psihologice. Integrarea acestor perspective reflectă caracterul interdisciplinar al participării elevilor și oferă profesorilor cadrul conceptual necesar înțelegerii mecanismelor care influențează implicarea elevilor în procesele decizionale.

Din perspectiva formativă, această componentă contribuie la dezvoltarea competențelor de analiză critică și de fundamentare pedagogică a practicilor educaționale. Cadrele didactice dobândesc capacitatea de a interpreta participarea elevilor nu ca pe o activitate suplimentară, ci ca pe un principiu al educației democratice și al incluziunii, înțelegând relația dintre participare, motivația pentru învățare, responsabilitatea civică și dezvoltarea personală a elevilor.

Pornind de la aceste fundamente, modelul integrează un sistem coerent de valori și principii democratice care orientează întregul proces educațional. Valorile reprezintă repere axiologice pentru organizarea relațiilor educaționale și pentru funcționarea democratică a instituției școlare. Aceste valori sunt transpuse în practică prin principii precum respectarea interesului superior al copilului, autonomia elevului, responsabilitatea partajată, colaborarea și parteneriatul educațional.

Valoarea formativă a acestei componente constă în dezvoltarea competențelor etice și relaționale ale cadrelor didactice. Profesorii sunt sprijiniți să-și revizuiască propriile convingeri pedagogice, să adopte practici bazate pe respect reciproc și să creeze un climat educațional în care opiniile elevilor sunt ascultate, valorizate și integrate în procesul decizional. În același timp, elevii își dezvoltă competențe civice și sociale, precum exprimarea argumentată a opiniilor, asumarea responsabilității, cooperarea și respectarea diversității de perspective.

O componentă esențială a modelului este reprezentată de standardele participării elevilor în procesele decizionale democratice, care oferă cadrul normativ și operațional pentru proiectarea,

implementarea și evaluarea practicilor participative. Standardele transformă principiile generale în criterii concrete de calitate, facilitând monitorizarea gradului de participare și orientând procesul de îmbunătățire continuă a culturii democratice a școlii.

Din perspectivă formativă, standardele contribuie la dezvoltarea competențelor de planificare, monitorizare și evaluare ale profesorilor. Acestea permit proiectarea unor activități participative relevante, utilizarea unor instrumente de autoevaluare și reflecție profesională, precum și analiza impactului participării asupra dezvoltării elevilor și asupra funcționării instituției școlare.

Implementarea standardelor este susținută de un ansamblu de condiții organizaționale și pedagogice care favorizează dezvoltarea unei culturi participative. Modelul demonstrează că participarea autentică nu poate fi realizată exclusiv prin modificări procedurale, ci necesită un mediu educațional caracterizat prin încredere, comunicare democratică, sprijin instituțional și colaborare între școală, familie și comunitate.

Această componentă dezvoltă competențele manageriale și organizaționale ale cadrelor didactice, care învață să creeze contexte favorabile implicării elevilor, să gestioneze procese participative și să faciliteze colaborarea între diferiții actori educaționali. În același timp, elevii beneficiază de oportunități autentice de implicare, învățând să participe responsabil la viața școlii și să contribuie la soluționarea problemelor comunității educaționale.

Componenta operațională a modelului este reprezentată de *Programul de dezvoltare a competențelor cadrelor didactice în domeniul participării elevilor la procesele decizionale democratice*. Poziționarea acestuia în centrul arhitecturii conceptuale reflectă ipoteza cercetării potrivit căreia profesorul este principalul facilitator al participării elevilor, iar dezvoltarea competențelor sale profesionale reprezintă condiția esențială pentru implementarea eficientă a modelului.

Finalitatea modelului este reprezentată de participarea autentică a elevilor, înțelesă ca nivel superior al implicării acestora în procesele decizionale ale școlii. Participarea autentică presupune existența unor oportunități reale prin care opiniile elevilor influențează deciziile instituționale și contribuie la dezvoltarea vieții școlare. În acest context, elevii își dezvoltă competențe civice, sociale și personale esențiale: gândire critică, argumentare, comunicare, colaborare, asumarea responsabilității, rezolvarea democratică a conflictelor și participarea activă la viața comunității.

În ansamblu, modelul evidențiază caracterul interdependent al tuturor componentelor sale și demonstrează că participarea autentică a elevilor este rezultatul interacțiunii dintre fundamentele teoretice, valorile democratice, standardele de calitate, condițiile instituționale și

dezvoltarea continuă a competențelor profesionale ale cadrelor didactice. Prin această abordare integratoare, modelul depășește perspectiva tradițională asupra participării, centrată exclusiv pe structurile reprezentative ale elevilor, și propune un cadru pedagogic orientat spre transformarea culturii organizaționale a școlii și consolidarea democrației educaționale. În același timp, valoarea sa formativă rezidă în faptul că oferă profesorilor un traseu coerent de dezvoltare profesională, iar elevilor oportunități reale de formare a competențelor necesare exercitării unei cetățenii active și responsabile într-o societate democratică.

2.4. Concluzii la capitolul 2

1. Analiza teoretico-metodologică realizată în acest capitol a permis fundamentarea axiologică, normativă și operațională a participării elevilor în procesele decizionale democratice din învățământul general, demonstrând că participarea autentică nu poate fi redusă la simple mecanisme formale de consultare, ci presupune un sistem coerent de valori, principii, condiții și standarde de implementare. În acest sens, s-a evidențiat că participarea elevilor reprezintă nu doar un drept educațional, ci și un mecanism de democratizare a guvernanței școlare, de formare a competențelor civice și de consolidare a culturii instituționale participative.

2. În plan axiologic, analiza Cadrului de Referință al Curriculumului Național a permis identificarea valorilor care susțin participarea elevilor în procesele decizionale democratice, structurate pe patru categorii: valori personale, valori sociale, valori naționale și valori general-umane. Din structura acestora, au fost deduse, ca valori- nucleu ale participării, demnitatea elevului ca subiect de drept; recunoașterea și ascultarea autentică a opiniei elevului; responsabilitatea partajată; încrederea, ca fundament al cooperării democratice, și autonomia elevului în exprimarea și asumarea deciziilor. Aceste valori constituie fundamentul axiologic al modelului pedagogic propus, întrucât susțin trecerea de la participarea formală la participarea autentică în viața școlii.

3. Analiza principiilor educației, consacrate în Codul Educației al Republicii Moldova, evidențiază că participarea elevilor în procesele decizionale democratice nu reprezintă un element adiacent al organizării școlare, ci o dimensiune structurală a guvernanței educaționale democratice. Principii precum echitatea, calitatea, relevanța, centrarea educației pe beneficiar, respectarea dreptului la opinie, transparența și parteneriatul educațional constituie cadrul normativ care legitimează și susține implicarea elevilor, în calitate de actori activi, în viața instituției de învățământ.

4. Prin corelarea acestor principii cu modelele teoretice ale participării, se conturează o viziune integrată asupra participării elevilor, ca mecanism pedagogic, democratic și social, care

contribuie atât la creșterea calității deciziilor instituționale, cât și la dezvoltarea competențelor civice, a responsabilității și a culturii democratice în comunitatea școlară. Astfel, principiile analizate fundamentează cadrul conceptual și normativ necesar pentru implementarea unui model pedagogic al participării elevilor în procesele decizionale democratice din învățământul general.

5. În plan operațional, au fost identificate condițiile de bază care susțin implicarea elevilor în procese decizionale democratice, grupate pe dimensiuni axiologice, pedagogice, instituționale și profesionale. S-a demonstrat că participarea elevilor devine funcțională doar în prezența unui cadru normativ explicit, a unei culturi instituționale bazate pe încredere, dialog și respect reciproc, a unor structuri participative legitime și funcționale, a unor resurse adecvate și a unui corp profesoral pregătit să faciliteze procese participative autentice. În acest context, s-a argumentat că lipsa acestor condiții transformă participarea într-un exercițiu ocazional, dependent de voința adulților și lipsit de impact formativ real.

6. Un rezultat important al capitolului îl constituie elaborarea *Standardelor participării elevilor în procesele decizionale democratice în învățământul general*, structurate pe domenii-cheie: management și guvernanță democratică; capacitate instituțională și dezvoltare profesională; curriculum și proces educațional; monitorizare; evaluare și îmbunătățire continuă. Aceste standarde au valoare de referențial pentru dezvoltarea strategică a instituției școlare, pentru planificarea și evaluarea participării elevilor, pentru operaționalizarea politicii instituționale în domeniu și pentru proiectarea programelor de formare a managerilor și a cadrelor didactice.

7. În baza analizei consolidate a fundamentelor teoretice și normative, în temeiul argumentării sistemului de valori, principii și condiții ale participării elevilor în procesele decizionale democratice, a fost elaborat *Modelul pedagogic contextualizat al participării elevilor în procesele decizionale democratice în învățământul general*. Modelul pedagogic contextualizat al participării elevilor în procesele democratice este un sistem integrat, axiologic fundamentat și operațional structurat, care asigură trecerea de la participarea formală la participarea autentică, prin corelarea valorilor, principiilor într-un mod sistemic și coerent, ținând cont de condițiile de implementare în practica educațională din țară, respectând un sistem de standarde bine definite.

8. Astfel, rezultatele prezentate în acest capitol oferă fundamentul conceptual și praxiologic necesar pentru validarea experimentală a modelului în Capitolul 3.

3. DEMERSUL EXPERIMENTAL ÎN DOMENIUL PARTICIPĂRII ELEVILOR ÎN PROCESELE DECIZIONALE DEMOCRATICE ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL GENERAL

3.1. Nivelul inițial de dezvoltare a competenței cadrelor didactice în domeniul participării elevilor în procesele decizionale democratice în învățământul general

Dimensiunea metodologică a *Modelului pedagogic contextualizat al participării elevilor în procesele decizionale democratice în învățământul general* este reprezentată de *Programul de dezvoltare a competențelor cadrelor didactice în domeniul participării autentice a elevilor în procesele decizionale la nivel de instituție*. Programul urmărește crearea și elucidarea situațiilor semnificative de participare a elevilor în procesele decizionale – element definitoriu al competenței cadrelor didactice în domeniul participării *elevilor în procesele democratice decizionale în instituția educațională*. În acest context, experimentul pedagogic a urmărit, ca obiectiv principal, **validarea** *Programului de dezvoltare a competențelor cadrelor didactice în domeniul participării autentice ale elevilor în procesele decizionale la nivel de instituție*, ca element central al *modelului pedagogic*.

În concordanță cu scopul cercetării, ne-am stabilit următoarele **obiective ale experimentului pedagogic**:

1. determinarea opiniei/percepției actorilor educaționali (cadre didactice, elevi, părinți) privind *participarea elevilor în procesele democratice decizionale în instituția educațională*;
2. determinarea nivelului inițial de dezvoltare a competențelor cadrelor didactice în domeniul participării elevilor în procesele decizionale democratice din școală (etapa de constatare a experimentului);
3. formarea în context curricular a competenței cadrelor didactice în domeniul participării elevilor în procesele decizionale democratice din școală;
4. stabilirea nivelului de formare a competenței cadrelor didactice în domeniul participării elevilor în procesele decizionale democratice din școală la etapa de control/ postformare;
5. stabilirea opiniei/percepției/comportamentelor elevilor privind *participarea în procesele democratice decizionale în instituția educațională* (etapa de postexperiment).

Experimentul pedagogic a cuprins trei faze: *de constatare, de formare, de control*. Experimentul a fost conceput și aplicat în baza unui design qvasi-experimental, ceea ce este în conformitate cu recomandările din literatura internațională privind cercetarea pedagogică.

Aplicarea pretestului și posttestului permite demonstrarea impactului intervenției asupra grupului experimental, respectând principiile de validitate internă.

Etapă de constatare a experimentului pedagogic a urmărit *Determinarea opiniei/percepției actorilor educaționali (cadre didactice, elevi, părinți) privind participarea elevilor în procesele democratice decizionale în instituția educațională.*

În această etapă, au fost implicați 879 de participanți: 102 cadre didactice din cinci instituții educaționale, 361 de elevi și 416 părinți sau îngrijitori.

Cercetarea a fost realizată cu respectarea principiilor participării voluntare, informării prealabile, confidențialității și protecției participanților minori. Implementarea activităților a fost coordonată cu administrațiile instituțiilor participante. Cadrele didactice au participat în baza consimțământului informat, iar pentru participarea elevilor a fost obținut, după caz, acordul reprezentanților legali și asentimentul elevilor. Participanții au fost informați cu privire la scopul cercetării, caracterul voluntar al participării, utilizarea datelor exclusiv în scop științific și posibilitatea retragerii fără consecințe. Datele au fost prelucrate și raportate în formă agregată, fără identificarea individuală a participanților.

Obiectivul principal a fost de a analiza sistematic datele colectate prin intermediul a trei chestionare distincte, identificând tendințele cheie, punctele de convergență și divergențele de percepție. Respondenții au completat câte un chestionar, menit să exploreze înțelegerea și percepția conceptului de „participare” a elevilor în activitatea școlii, atât din perspectiva elevilor, cât și a cadrelor didactice și a părinților/îngrijitorilor.

Cele trei instrumente de colectare a datelor au fost:

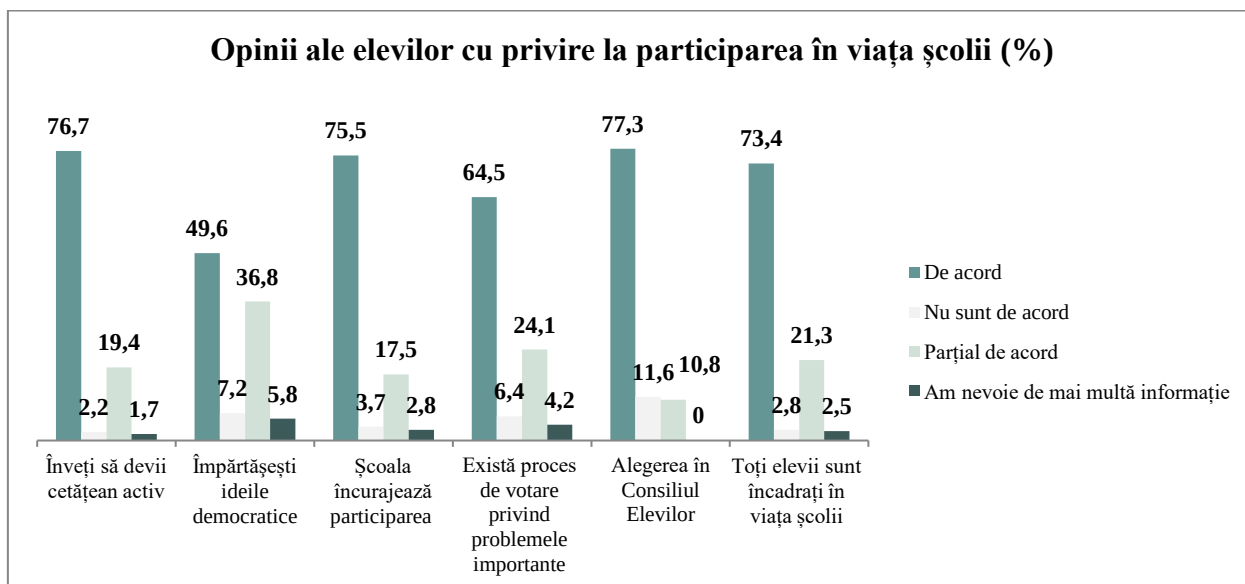
- *chestionarul pentru elevi*, conceput pentru a evalua percepțiile elevilor referitoare la participarea lor în diverse aspecte ale vieții școlare (Anexa 1);
- *chestionarul pentru cadre didactice*, care a explorat percepțiile cadrelor didactice asupra participării elevilor, abordând definițiile conceptului, beneficiile percepute, barierele întâmpinate și strategiile utilizate (Anexa 2);
- *chestionarul pentru părinți/îngrijitori*, avînd ca scop evaluarea percepțiilor acestora asupra oportunităților de implicare, schimbului de informații, incluziunii și sprijinului comunitar în mediul școlar și în cazul propriilor copii (Anexa 3);
- *chestionarul adresat elevilor*, care a avut ca scop explorarea modului în care aceștia percep participarea lor în diverse aspecte ale vieții școlare.

În experiment, au participat 361 de elevi, 158 de băieți (43.8%) și 203 fete (56.2%).

Răspunsurile colectate oferă o imagine detaliată a rolului și a oportunităților pe care elevii le văd în mediul educațional. Majoritatea respondenților au o percepție pozitivă asupra rolului

școlii în dezvoltarea cetățeniei active și democratice. Procente ridicate de „acord” (peste 73%) sunt înregistrate pentru afirmațiile legate de dezvoltarea cetățeniei active (76.7%), încurajarea participării în școală (75.5%), oportunitatea tuturor copiilor de a fi aleși în Consiliul Elevilor (77.3%) și integrarea copiilor cu probleme în procesul educațional (73.4%).

Existența unei proceduri de implicare a colectivului școlar în votarea problemelor importante este cunoscută de majoritatea elevilor (64.5%). Pe de altă parte, deși aproape jumătate (49.6%) sunt „de acord” că împărtășesc ideile democratice, un procent semnificativ (36.8%) este doar „parțial de acord”, sugerând că ar putea exista nuanțe în înțelegerea sau în aplicarea acestor idei. Procentele ce corespund numărului respondenților care susțin că „nu sunt de acord” și „am nevoie de mai multă informație” sunt, în general, scăzute, indicând încrederea generală în sistemul educațional (Figura 3.1).

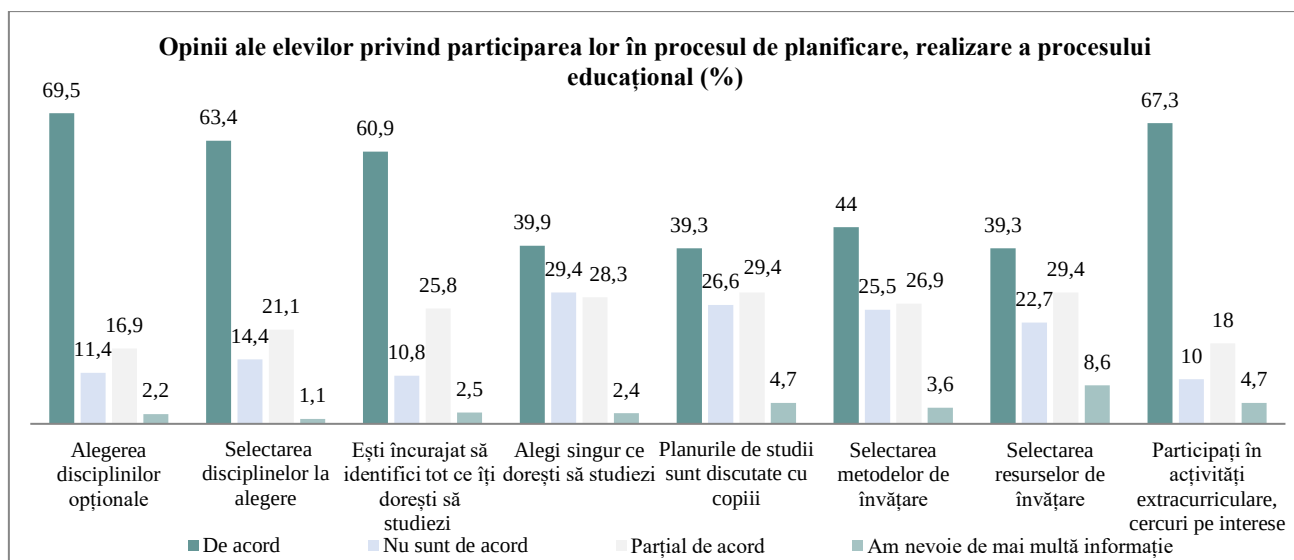

Fig. 3.1. Opinii ale elevilor cu privire la participarea în viața școlii

Există o tendință de susținere a autonomiei și a participării elevilor în procesul educațional. Cele mai înalte procente ale respondenților care sunt „de acord” se înregistrează în domenii precum „Alegerea disciplinelor opționale” (69.5%), „Selectarea disciplinelor la alegere” (63.4%) și „Participați în activități extracurriculare, cercuri pe interese” (67.3%). Acest lucru sugerează dorința puternică pentru participarea activă a elevilor în definirea parcursului lor educațional și în activități extracurriculare.

Pe măsură ce ne orientăm spre aspecte mai structurale ale educației, cum ar fi identificarea a ceea ce se dorește a se studia, ocaziile de a alege singuri ce să studieze, discutarea planurilor de studii și selectarea metodelor de învățare, gradul „de acord” scade, iar procentele de „nu sunt de acord” și „parțial de acord” cresc semnificativ, ceea ce indică o divergență de opinii și, posibil, o aplicare mai puțin consistentă a standardelor de participare în aceste domenii. Procentele pentru

„am nevoie de mai multă informație” sunt relativ scăzute pentru majoritatea categoriilor (sub 5%), indicând că, în general, respondenții se simt suficient de informați pentru a-și exprima opinia. Cele mai mari valori pentru această categorie se înregistrează la „curriculumul și proiectele de lecții sunt discutate cu copiii” (4.7%) și „Participați în activități extracurriculare, cercuri pe interese” (4.7%), sugerând ambiguitate sau lipsă de claritate referitoare la aceste aspecte (Figura 3.2).

Fig. 3.2. Opinii ale elevilor privind participarea lor în procesul de planificare și realizare a procesului educațional

Există un acord semnificativ pentru alegerea disciplinelor opționale (69.5%) și la alegere (63.4%), procentul „de acord” pentru „Ești încurajat să identifici tot ce îți dorești să studiezi” este considerabil mai mic (60.9%), iar procentele de „nu sunt de acord” și „parțial de acord” sunt semnificativ mai mari (10.8% și 25.8%, respectiv). Acest lucru sugerează că, deși există libertate în alegerea disciplinelor, procesul de autodescoperire și de ghidare în definirea aspirațiilor educaționale ar putea fi mai puțin susținut sau eficient. Doar 39.9% sunt „de acord” cu această afirmație, în timp ce un procent destul de mare (29.4%) „nu sunt de acord” și un procent semnificativ (28.3%) sunt „parțial de acord”. Aceasta este cea mai mică valoare „de acord” și indică prezența percepției că oportunitățile reale pentru autonomie în alegerea parcursului de studiu sunt limitate sau inconsistente, ceea ce indică existența unui contrast puternic cu numărul ridicat al procentelor „de acord” pentru alegerea disciplinelor specifice.

Doar 39.3% sunt „de acord” că curricula școlară și proiectele didactice sunt discutate cu copiii. Un procent semnificativ, 26.6%, „nu sunt de acord”, iar 29.4% sunt „parțial de acord”. Acest lucru subliniază lipsa frecventă a implicării elevilor în procesul de planificare a propriului lor parcurs educațional, chiar dacă dorința pentru o astfel de implicare este evidentă în alte

răspunsuri. Acordul în privința „Selectării metodelor de învățare” (44%) și „Selectării resurselor de învățare” (39.3%) este, de asemenea, moderat, cu procente considerabile de „nu sunt de acord” (25.5% și, respectiv, 22.7%) și „parțial de acord” (26.9% și, respectiv, 29.4%). Acest lucru sugerează că, *în practică, cei chestionați nu simt că au suficientă autonomie referitoare la modul în care învață sau cu ce materiale învață.*

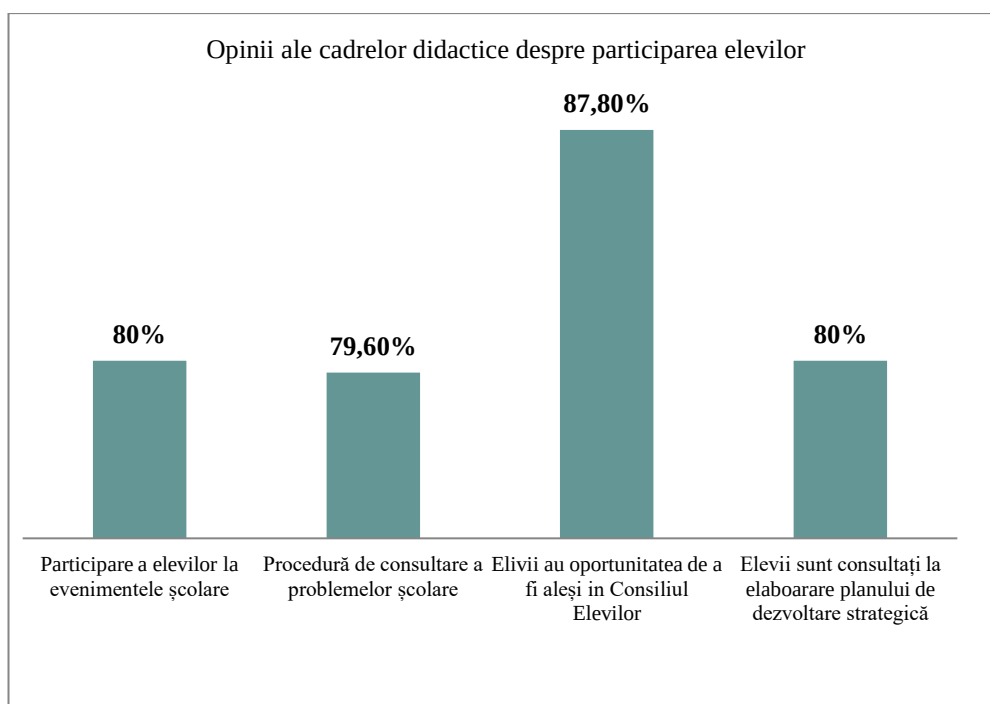
Chestionarul pentru cadrele didactice a oferit o perspectivă concludentă asupra modului în care personalul educațional percepe și înțelege conceptul de „participare” a elevilor în viața școlii. Pentru cadrele didactice, participarea elevilor este definită, de 65% din respondenți, în primul rând, ca o implicare activă în activitățile școlare și extracurriculare, dar și, în mod decisiv, în procesele decizionale, 35% percep participarea elevilor ca pe un proces de integrare în acțiuni de informare, formare, de colaborare cu cadrele didactice. Această implicare este văzută ca o „atitudine constructivă, empatică și benevolă”, o trecere de la un rol pasiv la unul activ, în care elevii contribuie la crearea mediului educațional. Standardele asociate acestui concept variază de la aspecte comportamentale și atitudinale la egalitatea în drepturi și dreptul de exprimare, subliniind importanța transparenței și a colaborării. Unii respondenți au făcut referire chiar la standarde oficiale, precum cele ale ONU, privind drepturile copilului și recomandările Consiliului Europei privind educația democratică.

Personalul educațional percepe beneficiile participării elevilor ca fiind multiple și semnificative. Astfel, 50% din respondenți subliniază impactul participării elevilor asupra dezvoltării lor ca indivizi, prin creșterea încrederii și a stimei de sine, dezvoltarea abilităților de leadership și responsabilitate, acumularea experienței și a cunoștințelor; 35% din răspunsuri se referă la beneficiile aduse întregii comunități școlare, cu accent pe relațiile interpersonale și pe climatul general; 15% din răspunsuri se concentrează pe impactul asupra școlii ca instituție: promovarea imaginii școlii, creșterea performanțelor școlare.

Pentru elevi, acestea includ dezvoltarea personală (stimă de sine, încredere), dezvoltarea abilităților de bază (leadership, gândire critică, competențe sociale și civice) și creșterea motivației și a performanțelor școlare. Pentru comunitatea școlară, participarea contribuie la îmbunătățirea colaborării și a comunicării, la promovarea imaginii instituției și – lucrul cel mai important – la crearea unui climat școlar mai democratic și incluziv, pregătind elevii pentru cetățenia activă.

Cadrele didactice raportează un nivel ridicat de participare a elevilor la evenimentele școlare, aproape 80% fiind de acord că elevii participă la toate evenimentele organizate de instituție. De asemenea, o proporție similară (79.6%) confirmă existența unei proceduri clare de implicare a comunității școlare în consultarea privind problemele importante. Majoritatea

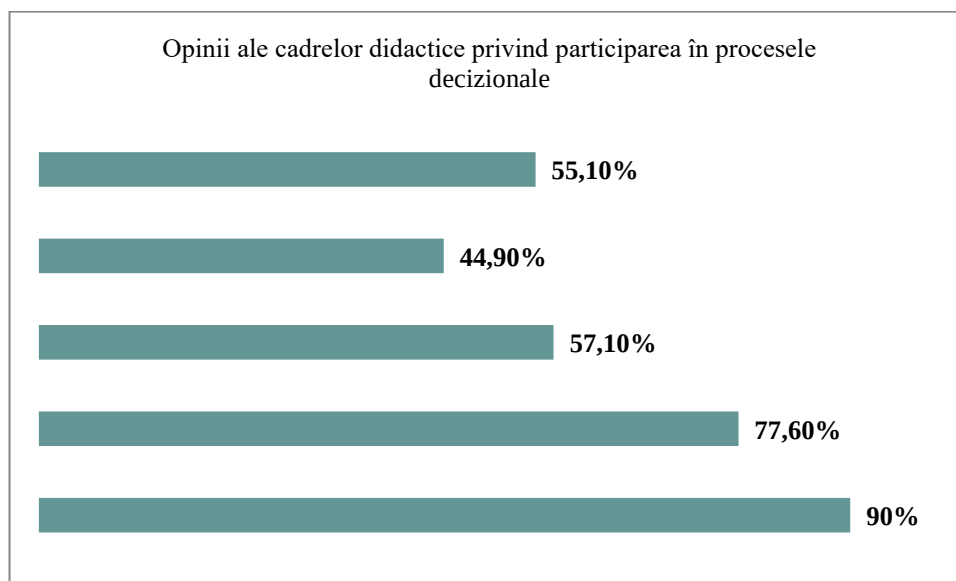
(87.8%) consideră că toți elevii au oportunitatea de a fi aleși în Consiliul Elevilor, indicând percepția favorabilă asupra echității în procesele de reprezentare. Peste două treimi (67.3%) sunt „de acord” că elevii au fost consultați în elaborarea planului de dezvoltare strategică, iar aproape 80% afirmă că opiniile elevilor privind îmbunătățirea școlii sunt „frecvent solicitate”. Aceste date sugerează o viziune a personalului conform căreia elevii sunt activ implicați și valorizați în procesele decizionale și de îmbunătățire a școlii (Figura 3.3).

Fig. 3.3. Opinii ale cadrelor didactice despre participarea elevilor

Școala este percepută ca promovând puternic incluziunea. Aproape 90% din cadrele didactice sunt de acord că școala deține și promovează continuu un cadru comun de valori privind participarea tuturor copiilor; aceeași proporție consideră că acest cadru este împărtășit de întreaga comunitate școlară și susține participarea elevilor. Percepția cadrelor didactice asupra autonomiei elevilor în învățare este, în general, pozitivă. Peste trei sferturi (77.6%) sunt de acord că elevii sunt încurajați să decidă asupra parcursului lor individual de învățare și că li se oferă oportunități reale de alegere a disciplinelor opționale. Cu toate acestea, pe măsură ce se aprofundează interesul pentru aspectele legate de educație, nivelul „de acord” scade. Doar 57.1% sunt „de acord” că elevilor li se oferă oportunitatea de a alege ce să studieze suplimentar, iar mai puțin de jumătate (44.9%) sunt „de acord” că planurile de studii sunt consultate cu elevii, pentru a alege teme de studiat succint sau în detaliu. Implicarea elevilor în selectarea metodelor și a resurselor de învățare este percepută ca fiind la un nivel moderat (55.1% „acord” pentru ambele

aspecte). Acest lucru sugerează că, deși importanța autonomiei este recunoscută, implementarea acesteia este mai prevalentă la nivelul curricular decât la nivelul didactic (Figura 3.4).

Fig. 3.4. Opinii ale cadrelor didactice privind participarea în procesele decizionale

Participarea elevilor în activități extracurriculare este percepută ca fiind extrem de frecventă, cu un procent aproape unanim de 95.9%, care confirmă implicarea elevilor în diverse activități și cercuri de interese. De asemenea, un procent foarte ridicat (87.8%) este „de acord” că elevii sunt implicați în identificarea soluțiilor pentru depășirea problemelor proprii în procesul de învățare sau comunicare, indicând o percepție a personalului conform căreia elevii sunt activi în autoreglare și sprijin reciproc.

Principalele bariere, identificate de 45% din cadrele didactice, includ *lipsa motivației și a interesului din partea elevilor, frica acestora de a se exprima sau de a face greșeli, teama de a fi ridiculizați și convingerea că opiniile lor nu vor fi luate în considerare*. Au fost menționate și obstacole logistice, cum ar fi lipsa timpului și problemele legate de transport, precum și reticența unor cadre didactice față de schimbare și lipsa unui cadru formal clar pentru participare (30% din respondenți). Probleme legate de implementare și resurse sunt scoase în evidență de aproximativ 25%. Această categorie se concentrează pe provocările practice, legate de sistem și de resurse, precum ar fi *dificultăți în aplicarea ideilor, lipsa unui cadru formal și reticența cadrelor didactice și a adulților referitoare la participarea elevilor*.

Datele sugerează că majoritatea respondenților văd cultura participativă ca fiind strâns legată de implicarea activă și de motivarea elevilor, dar există nuanțe interesante între categorii.

În primul rând, procentul cel mai mare (45%) indică faptul că respondenții consideră importantă motivarea directă și participarea reală a elevilor. Accentul pus pe stimulente (premii, laude), dar mai ales pe implicarea în decizii și respectarea opiniilor arată orientarea spre un

model educațional democratic, în care elevul nu este doar receptor, ci partener activ. Menționarea structurilor participative (precum consiliile elevilor) întărește ideea unei dorințe de formalizare a acestei implicări.

Categoria de 35% evidențiază o abordare mai practică și pedagogică, concentrată pe metode de predare moderne. Aici, cultura participativă este asociată cu mediul de învățare dinamic: proiecte, activități extracurriculare și utilizarea tehnologiei. Faptul că este menționată digitalizarea sugerează că respondenții percep tehnologia ca pe un catalizator al implicării, nu doar ca pe un instrument auxiliar.

În schimb, cei 20% care pun accent pe recompense materiale, exemple de succes și susținere emoțională reflectă o perspectivă mai tradițională sau complementară, în care *motivația externă* și *suportul afectiv* sunt considerate suficiente, pentru a stimula participarea.

Per ansamblu, interpretarea datelor arată că există o tendință clară spre promovarea unui model educațional participativ, centrat pe elev, în care sunt prioritare implicarea activă și metodele interactive, în timp ce recompensele materiale și încurajarea emoțională joacă un rol secundar, de sprijin.

Majoritatea respondenților susțin că competențele considerate importante pentru un profesionist care dorește să promoveze participarea elevilor includ, în primul rând, abilitățile de comunicare și ascultare activă. Pe lângă acestea, sunt menționate competențele profesionale și pedagogice, capacitatea de a motiva și a inspira elevii și abordarea democratică și empatică. Calități personale precum curajul, flexibilitatea și abilitatea de a fi un „bun psiholog” pentru elevi sunt, de asemenea, considerate importante.

Chestionarul pentru părinți/îngrijitori a fost completat de 416 persoane, majoritatea femei, cu vârsta cuprinsă între 30 și 50 de ani, predominant din mediul rural. Datele indică o percepție, în general, pozitivă a părinților asupra relației cu școala și a modului în care aceasta funcționează. În primul rând, faptul că 67% din respondenți consideră că școala are o performanță solidă arată un nivel bun de încredere în capacitatea instituțională. Acest lucru este susținut și de procentul ridicat (77%) al celor care sunt mulțumiți de oportunitățile de implicare în luarea deciziilor, ceea ce sugerează că școala promovează un model deschis și participativ în relația cu familiile.

Unul dintre cele mai relevante elemente evidențiate îl reprezintă importanța comunicării: 85.6% din părinți o percep ca fiind eficientă și constantă. Acest aspect este important, deoarece o comunicare clară și periodică contribuie direct la consolidarea parteneriatului școală-familie și la prevenirea eventualelor dificultăți educaționale. De asemenea, procentul de 79% din părinți care se simt bine pregătiți să sprijine învățarea acasă indică faptul că școala nu doar informează, ci și

oferă resurse sau ghidaj util. Acest lucru reflectă existența colaborării funcționale, în care părinții devin parteneri activi în procesul educațional. Un alt rezultat semnificativ este legat de incluziune. Proporția foarte ridicată „de acord” (86.67%) arată că școala este percepută ca fiind incluzivă, iar faptul că 83.67% din respondenți înțeleg incluziunea ca adresându-se tuturor elevilor (nu doar celor cu nevoi speciale) sugerează existența unei viziuni moderne și corecte asupra acestui concept. Totuși, diferența dintre procente (de exemplu, 67% în raport cu peste 80% pe alte dimensiuni) poate sugera că, deși relațiile și procesele sunt foarte bine dezvoltate, există încă loc de îmbunătățire, în percepția generală asupra performanței școlii.

În pofida acestor aspecte pozitive, au fost identificate și câteva preocupări alarmante. Există o nevoie nesatisfăcută legată de lipsa unui spațiu fizic amenajat, unde părinții/îngrijitorii să se poată întâlni informal (36% prezintă „dezacord”). Percepția asupra barierelor în învățare și participare, în special cele legate de reglementările politicilor naționale, este ambiguă, cu un procent semnificativ de respondenți care „au nevoie de mai multe informații” (11.33%). În plus, deși sprijinul organizațiilor neguvernamentale pentru activitățile extracurriculare este, în general, semnificativ, există o anumită inconsistență în conștientizare sau acces (16% sunt „parțial de acord” și 8% „nu sunt de acord”).

În baza acestor rezultate preliminare, a fost elaborat conceptul experimentului pedagogic, cu cele trei etape distincte: *de constatare*, *de formare* și *de control*.

Cercetarea experimentală a utilizat un design preexperimental/quasi-experimental cu măsurări repetate, de tip pretest–intervenție–posttest, realizat în condiții naturale în trei instituții de învățământ general. Pentru cadrele didactice, designul a fost intrasubiecți, aceiași 126 de participanți fiind urmăriți înainte și după implementarea programului formativ.

Obiectivul experimentului de constatare: *determinarea nivelului inițial al competențelor specifice ale cadrelor didactice în domeniul facilitării participării elevilor în procesele decizionale democratice (etapa de diagnostic).*

În etapa de constatare, au fost implicate 126 de cadre didactice, care au participat la un proces de chestionare axat pe evaluarea competențelor acestora în raport cu participarea elevilor la viața și activitatea școlii. Criteriile, indicatorii și descriptorii de evaluare sunt prezentați în Tabelul 3.1.

Tabelul 3.1. Referențialul de evaluare a nivelului inițial al competenței în domeniul participării elevilor în procesele democratice decizionale în învățământul general

Ținte ale evaluării	Indicatori de evaluare <i>Participanții în experiment:</i>	Descriptori de evaluare
<i>Competența de cunoaștere/valorizare a conceptului de „participare” a copiilor în procesele democratice decizionale în învățământul general</i>	definesc conceptul de „participare”, valorizând fundamentele lui teoretice; argumentează rolul participării în dezvoltarea personală și școlară a elevilor; argumentează beneficiile participării elevilor în procesele decizionale în învățământul general;	1. Profunzimea răspunsului 2. Logicitatea
<i>Competența de analiză și reflecție critică asupra participării copiilor în procesele decizionale în învățământul general</i>	identifică barierele instituționale sau culturale ale participării elevilor în procesele decizionale democratice; realizează analiza SWOT, în baza standardelor de participare a copiilor în procesele decizionale;	3. Consistența
<i>Competența de aplicare practică a principiilor de participare a copiilor în procesele decizionale</i>	propun strategii și metode pertinente de participare a copiilor în procesele decizionale în școală; recomandă elevilor modalități originale de oferire a spațiului pentru decizie și inițiativă;	4. Coerența acțiunilor prezentate în răspuns 5. Relevanța răspunsului
<i>Competența de evaluare și monitorizare a participării elevilor în procesele decizionale</i>	evaluează nivelul de implicare a elevilor în activitățile curriculare și extracurriculare și în procesele decizionale; formulează recomandări de îmbunătățire a participării elevilor în procesele decizionale.	6. Originalitatea ideilor

Metodele de cercetare experimentală: chestionarea, convorbiri individuale structurate.

Niveluri de referință: N I (înalt); N II (mediu); N III (mai jos de mediu).

Chestionarul aplicat poate fi găsit în **Anexa 4**.

Calitatea răspunsurilor a fost apreciată conform următoarelor **calificative:** *în măsură foarte mare; mediu; mai jos de mediu.*

Gradul de evaluare în procente:

- răspunsul este corect, logic, consistent, relevant, original – 100%;
- răspunsul este mediu, cu unele imprecizări, mai puțin logic și consistent, puțin relevant și original – 50%;
- răspunsul este mai jos de mediu în raport cu corectitudinea, logicitatea, consistența, relevanța, originalitatea – 25%.

Analizând răspunsurile oferite de subiecții implicați în experiment, s-a făcut repartizarea pe niveluri conform indicatorilor, prin aplicarea gradelor de evaluare (în procente) și s-a constatat calitatea produselor, ca N I (înalt); N II (satisfăcător, mediu); N III (mai jos de mediu).

Rezultatele experimentului pedagogic de constatare:

1. Competența de valorizare a conceptului de „participare” a elevilor în procesele democratice decizionale în învățământul general.

- a) La nivel de *cunoaștere a conceptului de „participare” a elevilor în procesele decizionale*, în **grupa cu N I (înalt)**, au fost incluși subiecții care au prezentat răspunsuri **complexe, bine argumentate, cu dimensiuni multiple**: de exemplu, *Participarea elevilor în viața școlară presupune o atitudine constructivă, empatică și benevolă; Implicare activă și responsabilă, parteneriate constructive; Integrarea în acțiuni de informare, formare, analiză și proiectare a inteligențelor multiple; Dezvoltarea sentimentului de responsabilitate și autonomie; Creșterea motivației și a performanțelor școlare.*
- b) În **grupa cu N II (mediu)**, au fost incluși subiecții care au prezentat răspunsuri cu unele lacune de consistență și relevanță, originalitate, de tipul: *Participarea activă a elevilor; Implicare în procesul de luare a deciziilor; Implicarea activă a elevilor atât în procesul educațional, cât și în luarea anumitor decizii; Activitate în timpul lecțiilor, în alte activități extrașcolare; Consultarea opiniei elevilor; Implicare activă în activități extracurriculare, în timpul lecțiilor.*
- c) În **grupa cu N III (mai jos de mediu)**, au fost incluși subiecții care au prezentat răspunsuri cu lacune semnificative la nivel de corectitudine, consistență, relevanță, originalitate; aceștia demonstrează interes pentru domeniul dat, dar încă nu conturează distinct domeniile deficitare în propria dezvoltare, răspunsurile lor fiind de tipul: *Implicare; Să se implice voluntar în activități; Comunicare eficientă; Opiniile de a decide; Descătușare.*

2. Competența de analiză și reflecție critică asupra participării elevilor în procesele educaționale

- a) În **grupa cu N I (înalt)**, au fost incluși subiecții care au prezentat dovezi certe că cunosc barierele instituționale sau culturale ale participării elevilor în procesele decizionale democratice și aplică standardele de participare a copiilor în procesele decizionale la nivelul instituției de învățământ general. Răspunsurile sunt logice, consistente, relevante, originale, bine argumentate, evidențiază multiple dimensiuni – personale, sociale, educaționale și democratice, de tipul: *Dezvoltarea abilităților de leadership și responsabilitate; Dezvoltarea sentimentului de responsabilitate și autonomie. Creșterea motivației și a performanțelor școlare; Dezvoltarea gândirii critice, motivarea participării în diferite proiecte; Crește un cetățean responsabil;*

Motivație, experiență, dezvoltare a competențelor, responsabilitate; Elevii vor fi informați cu cele ce se întâmplă în viața instituției și se vor putea implica eficient.

b) În **grupa cu N II (mediu)**, au fost incluși subiecții care au prezentat răspunsuri cu unele lacune de corectitudine, consistență, relevanță, de tipul: *Asigură un mediu competitiv sănătos, experiență, implicare, ieșirea din zona de confort; Idei, propuneri constructive; Stima de sine, respectul, promovarea imaginii personale și a instituției; Colaborare, comunicare eficientă; Dreptul de a-și expune punctul de vedere; Încrederea în sine; Libertate, descătușare.*

c) În **grupa cu N III (mai jos de mediu)**, au fost incluși subiecții care au prezentat răspunsuri cu lacune considerabile la nivel de corectitudine, consistență, relevanță, originalitate, de tipul: *Comunicare eficientă; Opinii de a decide; Descătușare.*

3. Competența de aplicare practică a principiilor de participare a elevilor în procesele decizionale

a) În **grupa cu N I (înalt)**, au fost incluși subiecții care deduc clar strategiile și metodele de participare a elevilor în procesele decizionale în școală, oferă elevilor spațiu pentru decizie și inițiativă. Exemple: *Învățare bazată pe proiecte și colaborare; Dezbateri și brainstorming pe teme interesante pentru elevi; Crearea unui mediu deschis pentru exprimarea opiniilor elevilor; Crearea unui mediu democratic și incluziv; Învățare bazată pe proiecte; Workshopuri și traininguri; Implicarea în desfășurarea lecțiilor; Alegerea subiectelor și a metodelor de lucru, alegerile în Consiliul Elevilor.*

b) În **grupa cu N II (mediu)**, au fost incluși subiecții care au prezentat răspunsuri cu unele lacune de corectitudine, consistență, relevanță, de tipul: *Discuții, dezbateri, activități extracurriculare; Discuții de grup, observarea; Comunicarea.*

c) În **grupa cu N III (mai jos de mediu)**, au fost incluși subiecții care au prezentat răspunsuri cu lacune severe la nivel de corectitudine, consistență, relevanță, de tipul: *Motivez elevii prin note, diplome și laude; Le ofer cadouri dulci sau abțibilduri; Acordarea diplomelor de participare.*

4. Competența de evaluare și monitorizare a participării elevilor în procesele decizionale

a) În **grupa cu N I (înalt)**, au fost incluși subiecții care au prezentat dovezi că evaluează nivelul de implicare a elevilor în activitățile curriculare și extracurriculare și utilizează indicatori, instrumente, metode de evaluare participativă. Răspunsurile sunt corecte, logice, consistente, relevante, de tipul: *Gradul de implicare este mediu; Elevii au potențial, urmează, cred, să se lucreze asupra unei strategii bazate pe motivație; Participarea la activități extracurriculare; Gradul de implicare în Consiliul Elevilor; Feedbackul primit de la elevi și profesori.*

b) În **grupa cu N II (satisfăcător, mediu)**, au fost incluși subiecții care au prezentat răspunsuri cu unele lacune de corectitudine, consistență, relevanță, de tipul: *Chestionarea, observarea*

directă și feedbackul informal, discuții; Participarea activă la lecții. Elevii își exprimă opiniile, ideile și colaborează cu colegii.

c) În **grupa cu N III (mai jos de mediu)**, au fost incluși subiecții care au prezentat răspunsuri cu lacune considerabile la nivel de corectitudine, consistență, relevanță, de tipul: *Activez de puțin timp și nu mă pot expune.*

Rezultatele sintetice pentru experimentul de constatare sunt prezentate în Tabelul 3.2.

Tabelul 3.2. Rezultatele sintetice pentru faza de constatare a experimentului

Competențe	Nivel de formare (etapa de constatare)								
	NI (Nivel înalt)			NII (Nivel mediu)			NIII (Nivel mai jos de mediu)		
Instituții implicate- 3 ¹	1	2	3	1	2	3	1	2	3
Competența de cunoaștere/valorizare a conceptului de „participare” a elevilor în procesele democratice decizionale în învățământul general	39.3%	37.5%	40.0%	14.3%	15.0%	16.7%	46.4%	47.5%	43.3%
	39%			15%			46%		
Competența de analiză și reflecție critică asupra participării elevilor în procesele decizionale în învățământul general	26.8%	27.5%	26.7%	46.4%	45.0%	46.7%	26.8%	27.5%	26.7%
	27%			46%			27%		
Competența de aplicare practică a principiilor de participare a copiilor în procesele decizionale	19.6%	20.0%	16.7%	46.4%	45.0%	46.7%	33.9%	35.0%	36.7%
	19%			46%			35%		
Competența de evaluare și monitorizare a participării elevilor în procesele decizionale	19.6%	20.0%	16.7%	39.3%	37.5%	40.0%	41.1%	42.5%	43.3%
	19%			39%			42%		

Observăm că din cei 126 de participanți, la experimentul de constatare au un nivel înalt de competențe privind *cunoașterea/valorizarea conceptului de „participare” a copiilor în procesele democratice decizionale în învățământul general* 26 %, ceea ce corespunde cu N I

¹ Instituția Publică Liceul Teoretic „Vasile Alecsandri” din orașul Călărași- 56 participanți; Instituția Publică Liceul Teoretic "Mihai Eminescu" din s. Sipoteni, r-nul Călărași - 40 participanți; Instituția Publică Liceul Teoretic “Mihail Sadoveanu” din orașul Călărași - 30 participanți; Total- 126

(înalt); 37% se raportează la nivelul satisfăcător, mediu (N II); 38% – la nivelul mai jos de mediu (N III).

De asemenea, constatăm și diferențe la nivel de competențe specifice privind participarea elevilor în viața instituției de învățământ: 49 (39%) demonstrează prezența *competenței de cunoaștere/valorizare a conceptului de „participare” a elevilor în procesele decizionale în învățământul general* la nivel înalt N I (înalt); 19 (15%) – la nivel mediu (N II); 58 (46%) – la nivel mai jos de mediu (N III).

Competența de analiză și reflecție critică asupra participării elevilor în procesele decizionale în învățământul general este demonstrată la nivel înalt N I (înalt) de 34 (27%); 58 (46%) – la nivel mediu (N II); 34 (27%) – la nivel mai jos de mediu (N III).

Competența de aplicare practică a principiilor de participare a elevilor în procesele decizionale este demonstrată la nivel înalt N I (înalt) de 24 (27%); 58 (46%) – la nivel mediu (N II); 44 (35%) – la nivel mai jos de mediu (N III).

Competenței de evaluare și monitorizare a participării elevilor în procesele decizionale este demonstrată de 24 (19%) la nivel N I (înalt); 49 (39%) – la nivel mediu (N II); 53 (42%) – la nivel mai jos de mediu (N III).

Constatăm, deci, următoarele:

- a) O parte din cadrele didactice (aproximativ un sfert dintre respondenți) demonstrează prezența înțelegerii complexe și aplicarea conceptului de „participare” a elevilor în procesele decizionale. Acești profesori utilizează un vocabular relevant, fac conexiuni cu diferite dimensiuni (personale, educaționale, sociale) și propun strategii de lucru concrete, precum proiecte colaborative, Consiliul Elevilor, dezbateri, ateliere de lucru și metode participative de evaluare. Astfel, ei pot fi considerați resurse-cheie în școală, fiind capabili să asigure un model de bună practică în domeniul implicării democratice a copiilor.
- b) Aproximativ jumătate dintre respondenți se poziționează la un nivel satisfăcător, înțelegând parțial importanța participării elevilor. Răspunsurile lor sunt generale și nuanțate insuficient, axându-se pe noțiuni precum „implicare activă”, „consultarea opiniei elevilor” sau „comunicare”, fără a detalia mecanisme clare de implicare. În plan aplicativ, propunerile lor se reduc la activități extracurriculare sau la discuții generale, fără utilizarea unor instrumente și strategii sistematice de democratizare a vieții școlare. Răspunsurile mai multor subiecți implicați în experiment denotă nesiguranță în diversele aspecte ale competenței de implicare a elevilor în procesele decizionale la nivel de instituție de învățământ; multe răspunsuri relevă că subiecții cunosc puțin domeniul și nu răspund la cerințele stipulate în chestionar. Unii dintre respondenți reușesc să ofere răspunsuri potrivite, pornind de la semnificația conceptelor puse în discuție, ceea

ce denotă nivelul lor de inteligență generală, care facilitează identificarea unui răspuns potrivit, uneori neconștientizat.

Se constată superficialitate în formularea răspunsurilor în cazurile sarcinilor cu dificultate sporită; se constată disonanța cognitivă a subiecților; uneori, subiecții nu demonstrează responsabilitate față de răspunsul formulat. Așadar, rezultatele evidențiate conduc la ideea că este necesar să fie abordată această problemă în procesul de formare profesională a cadrelor didactice. Devine justificată oportunitatea formării continue a cadrelor didactice în domeniul participării elevilor în procesele decizionale democratice în învățământul general.

c) Un grup semnificativ (aproximativ un sfert dintre respondenți) prezintă lacune majore în înțelegerea conceptului de „participare” și reflectă o abordare superficială și formală. Răspunsurile lor sunt vagi, simplificate („implicare”, „comunicare”, „opiniile de a decide”), iar în plan practic, recurg la mijloace motivante externe (note, diplome, cadouri), care nu corespund standardelor participării democratice. Acești profesori demonstrează lipsa consistenței teoretice și aplicative, ceea ce limitează capacitatea lor de a implica elevii în mod autentic în viața școlii. Respectiv, această categorie de profesori are nevoie de formare suplimentară, pentru a trece de la percepții generale la competențe operaționale în domeniu.

Tabelul 3.3. Distribuția nivelurilor de competență ale participanților (date sistematizate pe 3 instituții)

Competențe	Nivel de formare (etapa de constatare)		
	N I (înalt)	N II (mediu)	N III (mai jos de mediu)
<i>Competența de cunoaștere/valorizare a conceptului de „participare” a elevilor în procesele democratice decizionale în învățământul general</i>	39%	15%	46%
<i>Competența de analiză și reflecție critică asupra participării elevilor în procesele decizionale în învățământul general</i>	27%	46%	27%
<i>Competența de aplicare practică a principiilor de participare a copiilor în procesele decizionale</i>	19%	46%	35%
<i>Competența de evaluare și monitorizare a participării elevilor în procesele decizionale</i>	19%	39%	42%

Așadar, rezultatele conduc la ideea că este necesară abordarea acestei probleme în procesul de formare profesională a cadrelor didactice. Devine, deci, justificată oportunitatea formării continue în domeniul participării elevilor în procesele decizionale democratice în învățământul general.

3.2. Programul de dezvoltare a competenței cadrelor didactice în domeniul participării elevilor în procesele decizionale democratice în învățământul general

Participarea autentică a copiilor în procesele democratice decizionale din învățământul general constituie un indicator central al culturii organizaționale școlare robuste și etice. Dezvoltarea și consolidarea unei astfel de culturi reprezintă o responsabilitate fundamentală a personalului didactic. Acești actori-cheie sunt mandatați să demonstreze, prin acțiuni și priorități strategice, că etica organizațională reprezintă piatra de temelie a funcționării instituției.

Comportamentul, atitudinile și acțiunile cadrelor didactice modelează în mod direct cultura organizațională participativă, în acest context specific. Recunoscând această influență determinantă și în baza fundamentării ei pe repere teoretice pertinente, pe rezultatele unei diagnosticări a situației actuale în contextul politicilor și practicilor educaționale, precum și pe concluziile experimentului de constatare, a fost elaborat *Programul de dezvoltare a competenței cadrelor didactice în domeniul participării elevilor în procesele decizionale democratice*, care vizează formarea competenței cadrelor didactice în domeniul participării elevilor. Faza de formare a experimentului a fost structurată în baza acestui Program (Tabelul 3.4) și a Demersului acțional aferent (Tabelul 3.5).

Experimentul de formare a inclus același eșantion de 126 de cadre didactice din 3 instituții de învățământ din raionul Călărași: Instituția Publică Liceul Teoretic *Vasile Alecsandri* din orașul Călărași; Instituția Publică Liceul Teoretic *Mihai Eminescu*; din s. Sipoteni și Instituția Publică Liceul Teoretic *Mihail Sadoveanu*; din orașul Călărași. Pentru valorificarea conținuturilor și dezvoltarea competențelor specifice, au fost alocate 40 de ore. Este important să precizăm că nu toți indicatorii de performanță asociați acestei competențe pot fi atinși integral în cele 40 de ore de activitate de formare de tip contact direct. Suplimentar, o serie de indicatori necesită, pentru atingerea lor optimă, resurse adiționale, un context real de activitate și implicarea activă a mai multor categorii de beneficiari direcți. Pe parcursul experimentului, au fost alocate, de asemenea, 120 de ore de studiu individual, sesiuni de consultanță și mentorat, axate pe aspectele specifice ale tehnicilor și instrumentelor utilizate în participarea elevilor.

Programul de dezvoltare a competențelor specifice ale cadrelor didactice în domeniul participării elevilor în procesele decizionale democratice în învățământul general constituie componenta operațională a modelului pedagogic propus. Elaborarea acestuia pornește de la premisa că participarea autentică a elevilor nu poate fi realizată exclusiv prin existența unor prevederi legislative sau a unor structuri formale de reprezentare, ci presupune dezvoltarea unor competențe profesionale specifice ale cadrelor didactice, capabile să transforme principiile democratice în practici educaționale cotidiene. În această perspectivă, programul urmărește

consolidarea rolului profesorului ca facilitator al participării, mediator al dialogului educațional și promotor al unei culturi școlare democratice și incluzive.

În Tabelul 3.6 prezentăm cadrul competențial care operaționalizează dimensiunea formativă a Modelului pedagogic contextualizat al participării elevilor. Acesta structurează competența profesională a cadrului didactic în patru domenii complementare – conceptual-teoretic, reflexiv-analitic, metodologic-acțional și evaluativ-reglator – corespunzătoare dimensiunilor cognitivă, reflexivă, practică și evaluativă. Pentru fiecare domeniu sunt precizate competența specifică și indicatorii observabili ai dezvoltării acesteia. În logica cercetării, cadrul competențial realizează legătura dintre modelul fundamentat în Capitolul II, Programul de formare și demersul experimental din Capitolul III. El evidențiază faptul că participarea autentică a elevilor presupune cadre didactice capabile nu doar să cunoască și să valorizeze principiile participării, ci și să analizeze critic practicile existente, să creeze contexte reale de implicare și să monitorizeze și să regleze calitatea proceselor participative. Astfel, cele patru competențe constituie reperul pentru proiectarea intervenției formative și pentru evaluarea evoluției cadrelor didactice în etapele pre- și postformare.

Tabelul 3.4. Cadrul competențial al formării cadrelor didactice în domeniul participării elevilor în procesele decizionale democratice

<i>Domenii de competență</i>	<i>Competența formată/dezvoltată</i>	<i>Dimensiunea constructului competenței</i>	<i>Indicatori de dezvoltare</i>
Domeniul conceptual-teoretic (fundamente, concepte, principii ale participării democratice)	C1. Competența de cunoaștere/valorizare a conceptului de participare	Cognitivă	identificarea conceptelor, explicarea principiilor participării, recunoașterea valorii implicării elevilor
Domeniul reflexiv-analitic (analiza situațiilor de participare, bariere și oportunități)	C2. Competența de analiză și reflecție critică asupra participării elevilor	Reflexivă	analiza experiențelor participative, argumentarea opiniilor, identificarea obstacolelor
Domeniul metodologic-acțional (strategii, metode și contexte de implicare a elevilor)	C3. Competența de aplicare practică a principiilor participării	Practică/acțională	utilizarea mecanismelor participative, implicarea în luarea deciziilor, inițierea acțiunilor democratice
Domeniul evaluativ-reglator (monitorizarea și îmbunătățirea proceselor participative)	C4. Competența de evaluare și monitorizare a participării	Evaluativă	aplicarea criteriilor de evaluare, colectarea feedbackului, formularea recomandărilor

Fiecare competență este corelată cu obiective de formare, unități de conținut și indicatori de performanță, ceea ce conferă programului coerență curriculară și facilitează evaluarea rezultatelor învățării.

Prima competență, *competența de cunoaștere și valorizare a conceptului de participare a elevilor în procesele decizionale democratice*, constituie fundamentul întregului program de formare. Aceasta urmărește dezvoltarea unei înțelegeri aprofundate a cadrului juridic și conceptual care reglementează participarea copiilor, pornind de la Convenția ONU cu privire la

drepturile copilului și continuând cu legislația și documentele normative naționale din domeniul educației. Accentul este pus pe clarificarea conceptului de participare autentică, pe înțelegerea relației dintre dreptul copilului de a-și exprima opinia și responsabilitatea instituțiilor educaționale de a crea mecanisme reale de consultare și implicare. Totodată, profesorii sunt sprijiniți să analizeze beneficiile participării pentru dezvoltarea elevilor și pentru îmbunătățirea climatului școlar, precum și să identifice barierele individuale, instituționale și sociale care limitează exercitarea efectivă a acestui drept. Prin această competență se urmărește dezvoltarea unei baze conceptuale comune, indispensabile implementării ulterioare a practicilor participative.

Pe această bază se dezvoltă cea de-a doua competență, *competența de analiză și reflecție critică asupra participării elevilor în procesele decizionale*, care vizează analiza critică a propriilor practici educaționale și identificarea modalității de transformare a acestora în sensul promovării participării democratice. Programul pune accent pe dezvoltarea competențelor pedagogice necesare facilitării participării, precum ascultarea activă, empatia, comunicarea democratică și managementul incluziv al clasei. În același timp, sunt analizate modalitățile prin care valorile democratice – respectul, echitatea, responsabilitatea și incluziunea – pot fi integrate în activitățile didactice și în cultura organizațională a școlii. O atenție deosebită este acordată prevenirii discriminării și excluziunii, pornind de la premisa că participarea autentică presupune implicarea tuturor elevilor, indiferent de particularitățile lor individuale, sociale sau culturale. Componenta reflexivă a acestei competențe favorizează dezvoltarea unei atitudini critice față de propriile practici profesionale și stimulează identificarea soluțiilor pentru eliminarea obstacolelor care limitează participarea elevilor.

A treia competență, *competența de aplicare practică a principiilor participării elevilor în procesele decizionale*, reprezintă nucleul aplicativ al programului și urmărește transferul cunoștințelor și reflecțiilor teoretice în activitatea educațională concretă. În cadrul acestei componente sunt valorificate metode și strategii participative care facilitează implicarea activă a elevilor în procesul instructiv-educativ și în viața instituției școlare. Profesorii sunt formați să utilizeze metode interactive, precum dezbaterile, jocul de rol, brainstormingul, studiul de caz sau cercurile de dialog, adaptându-le particularităților grupului de elevi și obiectivelor educaționale urmărite. Totodată, programul promovează dezvoltarea competențelor de creare a unui climat educațional bazat pe încredere, colaborare și respect reciproc, prin utilizarea feedbackului constructiv, a tehnicilor de motivare și a strategiilor de lucru în echipă. O dimensiune importantă a acestei competențe o constituie integrarea educației pentru cetățenie democratică în toate disciplinele școlare și extinderea participării elevilor dincolo de sala de clasă, prin colaborarea cu părinții, organizațiile neguvernamentale și alți actori comunitari. În această perspectivă,

participarea este abordată ca o practică transversală, care traversează întregul proces educațional și contribuie la dezvoltarea competențelor civice și sociale ale elevilor.

Și, în final, *competența de evaluare și monitorizare a participării elevilor în procesele decizionale*, completează demersul formativ prin introducerea unei perspective orientate spre calitate și sustenabilitatea participării. Programul urmărește dezvoltarea capacității profesorilor de a proiecta și utiliza instrumente de monitorizare și evaluare a participării elevilor, bazate pe criterii precum nivelul implicării, calitatea contribuțiilor, colaborarea și influența reală asupra procesului decizional. Sunt analizate metode diverse de colectare a informațiilor, inclusiv observarea sistematică, autoevaluarea, chestionarele și mecanismele de feedback participativ, care permit aprecierea impactului participării asupra dezvoltării competențelor civice și sociale ale elevilor. În același timp, această competență urmărește dezvoltarea capacității cadrelor didactice de a utiliza rezultatele evaluării pentru proiectarea unor intervenții de îmbunătățire continuă a culturii participative la nivel instituțional. În acest context, Consiliul Elevilor este valorificat ca platformă de consultare și co-decizie, iar parteneriatele educaționale și proiectele comunitare sunt promovate ca mecanisme de consolidare a participării autentice.

Din perspectivă curriculară, programul este construit pe principiul progresivității competențelor, fiecare etapă dezvoltând premisele necesare pentru etapa următoare. Succesiunea dintre cunoaștere, reflecție, aplicare și evaluare reflectă logica formării profesionale continue și corespunde modelului dezvoltării competențelor profesionale ale cadrelor didactice. Corelarea dintre competențele specifice, obiectivele de formare, conținuturile tematice și indicatorii de performanță asigură coerența internă a programului și facilitează monitorizarea progresului participanților.

În ansamblu, programul de dezvoltare propus depășește abordările tradiționale centrate pe transmiterea de informații și promovează un model de formare bazat pe reflecție critică, învățare experiențială și aplicare contextualizată. Prin dezvoltarea competențelor de facilitare a participării elevilor, programul contribuie la transformarea rolului cadrului didactic dintr-un transmițător de cunoștințe într-un facilitator al dialogului democratic și al învățării participative. Astfel, el devine instrumentul pedagogic prin care principiile și standardele participării sunt transpuse în practici educaționale autentice, contribuind la consolidarea unei culturi organizaționale democratice și la dezvoltarea unei școli în care elevii sunt recunoscuți ca parteneri activi în procesele decizionale care îi privesc. Acest program reprezintă, în același timp, contribuția aplicativă originală a cercetării, oferind un cadru curricular coerent pentru formarea continuă a cadrelor didactice în domeniul participării democratice a elevilor și pentru implementarea sistematică a participării autentice în învățământul general.

Tabelul 3.5. Programul de dezvoltare a competențelor specifice ale cadrelor didactice în domeniul participării elevilor în procesele decizionale democratice în învățământul general

Competențe specifice	Obiective de formare	Unități de conținut	Indicatori de performanță
C1 <i>Competența de cunoaștere/valorizare a conceptului de „participare” a elevilor în procesele decizionale în învățământul general</i>	Cunoașterea cadrului legal și normativ privind participarea elevilor (drepturi, convenții internaționale, legislație națională). Înțelegerea conceptelor de „participare autentică”, „democrație deliberativă”, „dreptul la opinie și la exprimare”. Identificarea valorilor, beneficiilor și a obstacolelor participării.	Cadrul legal privind participarea elevilor. Cadrul regulamentar al participării în instituția de învățământ general. Conceptul de „participare”. Principii, dimensiuni și beneficii ale participării Obstacole: individuale, instituționale, sociale.	1. Cunosc cadrul legal și normativ privind participarea elevilor. 2. Definesc conceptul de „participare” a elevilor și diferențiază dimensiunile lui. 3. Argumentează importanța și beneficiile participării elevilor în viața comunității. 4. Argumentează existența obstacolelor reale din școală sa în procesul de participare.
C2. <i>Competența de analiză și reflecție critică asupra participării elevilor în procesele decizionale în învățământul general</i>	Analiza competențelor necesare pentru promovarea participării. Analiza modalităților de promovare în școală a valorilor democratice: respectul, echitatea, empatia. Analiza metodelor de prevenire și combatere a discriminării și a excluziunii în rândul elevilor.	Competențele cadrului didactic pentru susținerea participării. Competențe pedagogice: ascultare activă, empatie, facilitare. Managementul clasei: incluziune, gestionarea conflictelor. Proiectarea activităților participative.	5. Descrie abilitățile-cheie necesare pentru un profesor facilitator. 6. Argumentează importanța aplicării principiilor participative într-o activitate educațională. 7. Analizează modalitățile de promovare în școală a valorilor democratice: respectul, echitatea, empatia. 8. Analizează metodele de prevenire și combatere a discriminării și a excluziunii în rândul elevilor.
C3. <i>Competența de aplicare practică a principiilor de participare a copiilor în procesele decizionale</i>	Argumentarea pertinentei unor metode participative în activitățile didactice și extracurriculare (dezbateri, cerc pedagogic al elevilor, consilii participative etc). Sintetizarea modalităților de creare a unui climat de încredere și motivare	Metode și strategii de motivare a participării. Metode de implicare a diferitor categorii de elevi: brainstorming, joc de rol, studiu de caz etc. Strategii de motivare a participării elevilor în procesele decizionale democratice. Feedback pozitiv. Alegere. Recompensă simbolică. Tehnici de lucru în echipă: distribuirea rolurilor, colaborarea.	7. Argumentează relevanța metodelor participative în activitățile didactice și extracurriculare. 8. Deduc modalitățile eficiente de creare a unui climat de încredere și motivare. Formulează recomandări pertinente de integrare a educației pentru cetățenie

	în școală, la lecție. Formularea recomandărilor de integrare a educației pentru cetățenie democratică în toate activitățile de predare-învățare și în cele extracurriculare. Formularea recomandărilor de colaborare cu părinții, actorii comunitari, ONG-uri, pentru implicarea elevilor în viața școlii/comunității.		democratică în toate activitățile de predare-învățare și în cele extracurriculare. Formulează recomandări pertinente de colaborare cu părinții, actorii comunitari, ONG-uri, pentru implicarea elevilor în viața școlii/comunității.
<i>C4. Competența de evaluare și monitorizare a participării elevilor în procesele decizionale</i>	Dezvoltarea unor instrumente de autoevaluare și reflecție pentru elevi privind gradul lor de implicare. Evaluarea impactului participării asupra dezvoltării competențelor civice și sociale ale elevilor. Îmbunătățirea continuă a practicilor de participare a elevilor în procesele decizionale, în baza feedbackului lor. Proiectarea intervențiilor pentru îmbunătățirea participării reale a elevilor în procesele decizionale. Implicarea tuturor actorilor educaționali.	Monitorizarea și evaluarea participării elevilor în procesele decizionale democratice la nivelul instituției de învățământ. Importanța evaluării participării. Metode utilizate în procesul de monitorizare. Observarea, autoevaluarea, chestionarea. Criterii de monitorizare: implicarea, calitatea contribuției, colaborarea. Modalități de îmbunătățire a culturii participării la nivelul instituției școlare. Consiliul Elevilor – platformă de participare a elevilor în procesele decizionale. Parteneriate și proiecte locale. Planuri de acțiune pentru dezvoltarea culturii participative.	9. Elaborează instrumente de monitorizare și evaluare a participării elevilor în procesele decizionale democratice din școală. 10. Proiectează intervenții pentru îmbunătățirea participării reale a elevilor în procesele decizionale.

Tabelul 3.6. Demersul acțional al formării competențelor privind participarea elevilor în procesele decizionale democratice în învățământul general

Unitate de conținut	Obiective operaționale	Sarcini de formare	Metode și tehnici	Resurse
Conceptul de „participare”. Principii, dimensiuni și beneficii ale participării. Obstacole: individuale, instituționale, sociale	O1. Să definească participarea și să distingă formele ei. O2. Să analizeze beneficiile și obstacolele participării.	- Analiza unor situații de participare reală în raport cu cea simbolică. - Exercițiu de identificare a obstacolelor reale în școala lor.	Dezbateri, analiză de caz, brainstorming	Fișă de reflecție, exemple de situații, suport de curs
Competențele cadrului didactic pentru susținerea participării	O1. Să recunoască abilitățile de bază pentru facilitarea participării. O2. Să aplice principiile participative în proiectarea activităților.	- Studiu de caz pe situații problematice. - Simulare de dialog profesor-elev.	Studiu de caz, simulare, discuție ghidată	Fișă de analiză, instrument de autoevaluare, grile de competențe
Metode și strategii de motivare a participării	O1. Să aleagă metode potrivite pentru implicarea elevilor. O2. Să organizeze activități colaborative stimulative.	- Proiectarea unei activități cu implicarea elevilor în decizie. - Aplicarea unui joc de rol.	Joc de rol, învățare prin cooperare, exerciții aplicative	Plan de lecție-model, post-it-uri, fișe de lucru
Monitorizarea și evaluarea participării elevilor	O1. Să conceapă instrumente de evaluare a implicării elevilor. O2. Să aplice criterii de apreciere obiective.	- Realizarea unei rubrici de evaluare. - Simularea analizei unei activități de grup.	Lucru în echipă, prezentare, reflecție	Model de rubrică, grilă de observație, exemple de produse ale elevilor
Modalități de îmbunătățire a culturii participării în școală	O1. Să identifice măsuri pentru îmbunătățirea participării elevilor în procesul decizional la nivelul școlii. O2. Să implice diferiți actori educaționali.	- Conceperea unui plan de acțiune instituțional. - Actualizarea regulamentului școlar din perspectiva participării elevilor în procesul decizional.	Workshop, analiza documentelor, proiectare participativă	Model de regulament, planuri de acțiune, afișe colaborative

Programul de dezvoltare a competențelor cadrelor didactice în domeniul participării elevilor fundamentează demersul acțional al programului, asigurând coerența dintre dimensiunea teoretică și cea aplicativă, prin transpunerea sistematică a principiilor în activități concrete. În Tabelul 3.5. este prezentată descrierea detaliată a demersului acțional, incluzând unități de conținut, obiective operaționale pentru fiecare unitate, sarcini de formare, precum și metodele, tehnicile și resursele necesare pentru realizarea acestora. Totodată, menționăm că Anexa 6 include agendele activităților desfășurate pentru fiecare unitate de conținut inclusă în demersul acțional.

Demersul acțional al programului de formare reprezintă dimensiunea metodologică prin care competențele specifice sunt transpuse în experiențe concrete de învățare profesională. Dacă programul de dezvoltare stabilește finalitățile și conținuturile formării, demersul acțional descrie modalitatea de organizare a procesului instructiv-formativ, succesiunea activităților și strategiile didactice utilizate pentru dezvoltarea competențelor profesorilor. Acesta este construit în conformitate cu principiile învățării adulților, ale formării bazate pe competențe și ale reflecției asupra practicii pedagogice, promovând o abordare activă, colaborativă și experiențială.

Organizarea demersului formativ urmărește trecerea progresivă de la înțelegerea conceptuală a participării elevilor la aplicarea acesteia în contexte educaționale autentice și la evaluarea impactului practicilor implementate. În acest sens, fiecare unitate de conținut este asociată unor obiective operaționale, formulate în termeni de rezultate observabile ale învățării, unor sarcini de formare cu caracter aplicativ, strategiilor didactice adecvate și resurselor necesare desfășurării activităților. Această structură permite integrarea dimensiunilor cognitive, atitudinale și acționale ale competenței profesionale și asigură coerența procesului de formare.

Demersul metodologic este fundamentat pe utilizarea strategiilor de învățare activă, care plasează cadrul didactic participant într-o poziție de analiză, reflecție și rezolvare de probleme. În locul unei abordări centrate pe transmiterea informațiilor, programul valorifică situații autentice din practica școlară, stimulând participanții să identifice dificultăți, să analizeze alternative și să elaboreze soluții adaptate contextului instituțional în care activează. În acest mod, procesul de formare facilitează transferul cunoștințelor teoretice în practica educațională și dezvoltă capacitatea profesorilor de a adapta principiile participării la diversitatea situațiilor întâlnite în activitatea profesională.

Un element definitoriu al demersului acțional îl constituie caracterul experiențial al învățării. Activitățile de formare sunt proiectate astfel încât participanții să experimenteze ei înșiși procese de

colaborare, consultare și luare participativă a deciziilor, similare celor pe care urmează să le faciliteze ulterior în relația cu elevii. Simulările, studiile de caz, jocurile de rol și exercițiile de proiectare pedagogică permit exersarea competențelor într-un mediu sigur, oferind oportunități de analiză critică și de autoreglare profesională. În același timp, reflecția individuală și colectivă asupra experiențelor de învățare contribuie la conștientizarea propriilor practici pedagogice și la dezvoltarea unei culturi profesionale orientate spre participare și colaborare.

Demersul formativ acordă o importanță deosebită învățării colaborative. Activitățile sunt organizate astfel încât profesorii să lucreze în echipe, să dezbată probleme educaționale, să formuleze soluții comune și să ofere feedback reciproc. Această abordare facilitează schimbul de experiențe profesionale și dezvoltarea unei comunități de practică în care participanții învață unii de la alții și construiesc împreună răspunsuri la provocările întâlnite în implementarea participării elevilor. În acest context, colaborarea nu reprezintă doar o metodă didactică, ci și un model de relaționare profesională care poate fi transferat ulterior în activitatea cu elevii.

Caracterul aplicativ al programului este susținut prin utilizarea unor produse concrete de învățare. Participanții sunt implicați în elaborarea unor instrumente pedagogice, precum proiecte de activități participative, instrumente de observare și evaluare, planuri de acțiune instituționale sau propuneri de revizuire a documentelor interne ale școlii din perspectiva participării elevilor. Elaborarea acestor produse contribuie la consolidarea competențelor profesionale și facilitează implementarea imediată a rezultatelor formării în activitatea educațională curentă.

Resursele didactice utilizate în cadrul programului sunt selectate în funcție de obiectivele fiecărei secvențe formative și includ suporturi de curs, fișe de reflecție, studii de caz, grile de analiză, modele de instrumente de evaluare și documente instituționale. Diversitatea resurselor permite abordarea integrată a conținuturilor și susține atât activitatea individuală, cât și învățarea colaborativă. Totodată, utilizarea exemplelor din practica educațională facilitează contextualizarea cunoștințelor și dezvoltarea capacității participanților de a adapta soluțiile propuse la particularitățile instituțiilor în care își desfășoară activitatea.

Evaluarea în cadrul demersului acțional este concepută ca un proces continuu, integrat activităților de formare și orientat spre dezvoltarea competențelor profesionale. Accentul este pus pe evaluarea autentică, realizată prin analiza produselor elaborate, observarea implicării în activitățile colaborative, autoevaluare și feedback constructiv. Această abordare permite monitorizarea

progresului participanților și identificarea aspectelor care necesită consolidare, contribuind astfel la îmbunătățirea continuă a procesului de formare.

Prin organizarea sa metodologică, demersul acțional depășește modelul tradițional al formării centrate pe acumularea de informații și promovează un proces de dezvoltare profesională bazat pe reflecție critică, colaborare și aplicare contextualizată. În consecință, acesta creează premisele necesare pentru transformarea practicilor pedagogice și pentru dezvoltarea unei culturi instituționale în care participarea elevilor devine o componentă firească a proceselor decizionale democratice. Astfel, demersul acțional reprezintă veriga care conectează cadrul conceptual al programului cu implementarea sa efectivă în practica școlară, asigurând transferul competențelor dobândite către situațiile reale de învățare și management educațional.

3.3. Valori experimentale ale implementării Programului de dezvoltare a competențelor cadrelor didactice în domeniul participării elevilor în procesele decizionale democratice în învățământul general

Pentru faza de control a experimentului pedagogic, am fixat **obiectivul** *determinarea nivelului de dezvoltare a competenței cadrelor didactice în domeniul participării elevilor în procesele decizionale democratice în școală (etapa postformare), ca rezultat al Programului de formare implementat.*

A fost aplicat același **referențial de evaluare** a nivelului de dezvoltare a competențelor, pe care l-am prezentat în subcapitolul 3.1. Prezentăm în continuare **dovezi experimentale** în raport cu indicatorii de performanță, valorificați în cadrul experimentului.

În rezultatul experimentului, s-a constatat că profesorii implicați în experimentul de formare demonstrează următoarele rezultate ale formării:

1. Definesc conceptul de „participare” și diferențiază dimensiunile participării.

Dovezi: *participarea elevilor în viața școlii reprezintă implicarea activă, voluntară și responsabilă a acestora în luarea deciziilor care îi vizează direct, în activitățile educaționale, extracurriculare și în viața comunității școlare, prin exprimarea liberă a opiniilor, inițiativă, colaborare și asumarea unor roluri democratice; participarea elevilor în viața școlii înseamnă implicarea activă a acestora în procesele decizionale, în activitățile extracurriculare, în proiectele școlare, precum și în crearea unui mediu educațional care reflectă nevoile și interesele lor – este un proces democratic ce sprijină dezvoltarea abilităților de leadership, responsabilitatea și*

colaborarea; participarea elevilor în viața școlii constituie un aspect important al unui sistem educațional democratic, incluziv și eficient. Implicarea lor contribuie la dezvoltarea simțului responsabilității, al apartenenței și la formarea unor cetățeni activi și informați.

2. Exemplifică două-trei beneficii clare ale implicării elevilor.

Dovezi: schimb de experiență, elevii vor deveni mai responsabili și încrezuți în forțele proprii, vor da dovadă de maturitate, respect și empatie față de cei din jur, vor apărea idei creative, noi, pe care adulții nu le văd, din anumite considerente; exprimarea opiniilor și a sugestiilor referitoare la activitățile școlare, regulamentele și proiectele educaționale, implicarea în proiecte sociale culturale, sportive sau educaționale, colaborarea cu cadrele didactice și cu administrația, pentru îmbunătățirea climatului școlar și a procesului educațional; pentru elevi, acest lucru contribuie la dezvoltarea spiritului democratic, a responsabilității personale și a încrederii în sine; implicarea în luarea deciziilor favorizează dezvoltarea gândirii critice, colaborarea și motivația pentru învățare, transformându-i pe elevi din simpli receptori ai educației în actori activi ai procesului educațional; la nivelul comunității școlare, participarea elevilor contribuie la crearea unui climat deschis și cooperant, îmbunătățind relațiile dintre elevi, profesori și conducere; de asemenea, deciziile devin mai relevante și mai bine asumate, iar conflictele sau comportamentele negative pot fi reduse, întrucât elevii se simt ascultați și valorizați; în plus, implicarea elevilor în viața școlii stimulează inovația, promovează inițiativa și consolidează cultura democratică autentică în școală.

3. Identifică obstacole reale din școala sa în procesul de participare a elevilor.

Dovezi: există mai multe bariere și obstacole care îngreunează procesul, atât de ordin sistemic, cât și la nivelul practicii educaționale; una dintre cele mai frecvente bariere este mentalitatea tradițională, conform căreia elevii trebuie să fie receptori pasivi ai deciziilor luate exclusiv de adulți; această viziune limitativă reduce implicarea elevilor la niveluri formale, fără impact real; de asemenea, există lipsa formării specifice a cadrelor didactice în domeniul educației pentru participare și democrație, ceea ce duce la ezitare sau la neîncredere în implicarea activă a elevilor în procesele decizionale; un alt obstacol este lipsa timpului și a resurselor dedicate acestui tip de activități, participarea fiind uneori percepută ca o activitate „suplimentară” față de curriculumul obligatoriu; în unele cazuri, structurile de reprezentare ale elevilor (de exemplu, Consiliul Elevilor) nu sunt suficient de funcționale sau sprijinite de conducere, ceea ce diminuează eficiența participării reale; nu în ultimul rând, se constată și lipsa încrederii din partea elevilor în utilitatea participării, cauzată de experiențe anterioare, în care opiniile lor nu au fost luate în

considerare sau nu au produs schimbări vizibile – acest lucru generează pasivitate și lipsă de inițiativă; lipsa unui spațiu destinat activității Consiliului Elevilor; lipsa întrunirilor în ședințe, deoarece suntem instituție de circumscripție și elevii depind de transport; atitudinea unor cadre didactice; lipsa alocării timpului în orar pentru activități participative; mentalitate conservatoare, în cazul unor cadre didactice; lipsa instruirii elevilor privind drepturile și responsabilitățile lor; lipsa resurselor sau a sprijinului instituțional.

4. Descrie abilități-cheie necesare pentru un profesor facilitator.

Dovezi: *competențe de comunicare, empatie și relaționare, leadership și motivare, organizaționale; de mediere și rezolvare a conflictelor; democratice și de promovare a drepturilor copilului; de reflecție și evaluare; comunicabil, respectuos, sociabil, empatic, dornic de noi experiențe, vesel, creativ, democrat, inteligent, tolerant.*

5. Aplică principiile participative într-o activitate educațională.

Dovezi: *elevii sunt implicați în luarea deciziilor la nivelul clasei, dezvoltând abilități de comunicare, negociere și rezolvare a problemelor, prin instruire, mese rotunde; prin intermediul acestora, un grup mai mare de elevi conștientizează rolul pe care îl au în mediul școlar din care fac parte, fiindcă „schimbarea începe de la tine”, dacă vrei să schimbi ceva, implică-te!; profesorul pregătește un „caz” sau o „situație-problemă” reală din viața clasei, care necesită o decizie colectivă (de exemplu, organizarea unei excursii, stabilirea regulilor de utilizare a spațiului comun, alegerea temei pentru un proiect de grup); elevii generează individual idei și soluții pentru situația dată (toate ideile sunt notate, fără a fi criticate inițial) – această metodă stimulează gândirea liberă, creativă și încurajează participarea.*

6. Aplică cel puțin o metodă participativă în activitățile didactice și extracurriculare.

Dovezi: *le oferă elevilor șansa să-și spună părerea, să lucreze împreună și să se implice în activități – cred că ascultarea și înțelegerea sunt cele mai bune strategii; le cer părerea, îi implic în activități și decizii; folosesc metode interactive (cum ar fi jocurile, proiectele sau lucrul în echipă) și îi încurajez să propună idei proprii; organizarea atelierelor de educație civică; crearea spațiilor de dialog elev-profesor (de exemplu, cercuri de discuție); implicarea elevilor în planificarea și evaluarea activităților școlare; utilizarea feedbackului oferit de elevi în luarea deciziilor.*

7. Reflectă asupra strategiilor de motivare folosite.

Dovezi: *creez un climat de încredere și respect; exemple de implicare a altor persoane și a succesului lor; ofer diplome și mulțumiri simbolice pentru participare; folosesc metode interactive,*

precum dezbaterea, brainstormingul, învățarea bazată pe proiecte și votul online, pentru a încuraja exprimarea opiniilor; implic elevii în luarea deciziilor la nivel de clasă; sprijin activitățile Consiliului Elevilor și ofer constant feedback și recunoaștere pentru inițiativele lor; cred că ascultarea și înțelegerea sunt cele mai bune strategii.

8. Cunosc și aplică instrumente de monitorizare și evaluare a participării elevilor în procesele decizionale democratice din școală.

Dovezi: *evaluarea implicării elevilor se face prin următorii indicatori de bază: participarea la activități extracurriculare și proiecte; implicarea în activitatea Consiliului Elevilor și funcționarea acestuia; inițiativele și propunerile venite din partea elevilor; comunicarea și feedbackul elev-profesor; reprezentarea elevilor în structurile școlii; rezultatele chestionarelor și consultărilor privind satisfacția elevilor – toate acestea sunt periodic monitorizate, pentru a adapta și a îmbunătăți practicile de implicare; chestionarea, observarea directă și feedbackul informal, discuții; numărul și calitatea inițiativelor elevilor; participarea activă în Consiliul Elevilor; gradul de implicare în proiecte școlare/extracurriculare; răspunsurile din chestionarele de feedback aplicate elevilor; prin metode ca semaforul, corpul uman etc.*

9. Elaborează un plan de acțiune pentru îmbunătățirea participării elevilor în procesul decizional.

Dovezi: *participarea nu trebuie realizată ad-hoc – este nevoie de un plan bine întocmit, elaborat de comun acord cu elevii; ei trebuie să se simtă parte a acestui plan de acțiuni; planul de acțiuni este bine să fie la nivelul întregii instituții de învățământ și fiecare cadru didactic să propună acțiuni de îmbunătățire.*

Răspunsurile cadrelor didactice denotă că prin acest experiment s-a realizat *provocarea și menținerea interesului* pentru acest domeniu, actualizarea dorinței de autoperfecționare în aspecte de participare a elevilor în procesele decizionale democratice.

Tabelul 3.7. Distribuția nivelurilor de competență ale participanților pentru etapa de postexperiment (date sistematizate pe 3 instituții)

Competențe	Nivel de formare (etapa de postexperiment)		
	N I (înalt)	N II (mediu)	N III (mai jos de mediu)
<i>Competența de cunoaștere/valorizare a conceptului de „participare” a elevilor în procesele democratice decizionale în învățământul general</i>	43%	40%	17%
<i>Competența de analiză și reflecție critică asupra participării elevilor în procesele decizionale în învățământul general</i>	40%	45%	15%

<i>Competența de aplicare practică a principiilor de participare a copiilor în procesele decizionale</i>	35%	54%	11%
<i>Competența de evaluare și monitorizare a participării elevilor în procesele decizionale</i>	39%	44%	17%

În etapa postexperiment, au fost analizate 126 de chestionare, răspunsurile din ele prezentând diferite niveluri de înțelegere a procesului de participare a elevilor în luarea deciziilor. Pentru a obține o imagine de ansamblu, s-a calculat media generală a tuturor itemilor, ceea ce a permis conturarea următoarelor rezultate, grupate pe categorii:

Nivel înalt de înțelegere (39%)

Răspunsurile relevă înțelegerea aprofundată a participării elevilor ca proces democratic, care presupune implicare activă, voluntară și responsabilă în deciziile ce îi privesc direct, în activitățile școlare și de dezvoltare personală. Se face referire la exprimarea opiniilor, inițiativă, colaborare și formarea competențelor civice.

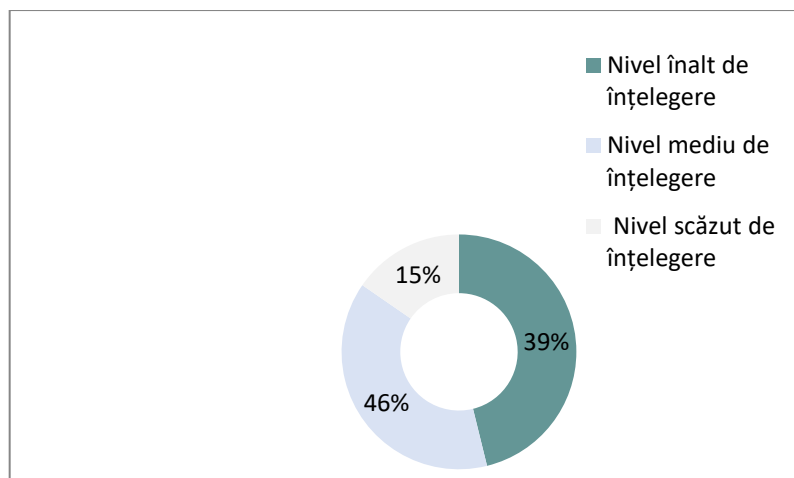
Nivel mediu de înțelegere (46%)

Aceste răspunsuri recunosc importanța implicării elevilor în activități și decizii, dar abordarea este mai generală și mai puțin structurată. Participarea este menționată, mai degrabă, ca acțiune, fără o legătură clară cu valorile democratice, dezvoltarea personală sau influențarea mediului școlar.

Nivel scăzut de înțelegere (15%)

Răspunsurile sunt vagi, superficiale sau incomplete. Participarea este redusă la prezența în activități sau este descrisă în termeni pozitivi, fără vreo explicație clară. Nu este prezentată dimensiunea decizională sau formativă a implicării elevilor.

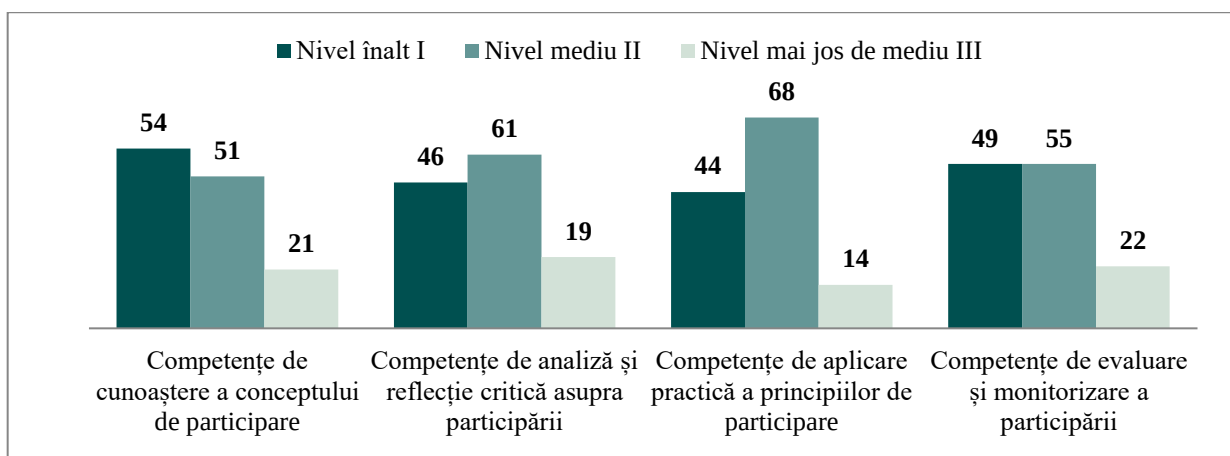
Majoritatea respondenților (107 din 126) prezintă o înțelegere medie sau înaltă a conceptului, recunoscând rolul activ al elevilor în viața școlii. Răspunsurile reflectă o înțelegere destul de profundă a participării elevilor, văzută nu doar ca implicare simbolică, ci ca un proces complex, care presupune drepturi, responsabilități, respect, colaborare și siguranță. Standardele menționate sunt în acord cu valorile unui sistem educațional democratic, incluziv și centrat pe copil. Figura 3.5 prezintă rezultatele fazei de postexperiment.

Fig. 3.5. Nivelul de înțelegere a conceptului de „participare” a elevilor de către cadrele didactice

Totuși, este loc pentru consolidarea înțelegerii participării ca proces democratic și formativ, în special în rândul celor care o percep doar ca pe o simplă implicare în activități.

Datele prezentate în Figura 3.6 denotă clar creșterea nivelului de dezvoltare a competenței de participare a elevilor în procesele decizionale democratice în instituția de învățământ a cadrelor didactice care au participat în faza de formare a experimentului.

Fig. 3.6. Nivelul de dezvoltare a competenței cadrelor didactice în domeniul participării elevilor în procesele decizionale democratice

Analiza comparativă a datelor de la *etapa inițială* și de la *etapa finală* ale demersului formativ a scos în evidență diferențe semnificative, fapt ce confirmă ipoteza conform căreia programul de formare continuă realizat satisface necesitățile profesionale ale cadrelor didactice în domeniul participării elevilor în procesele decizionale democratice la nivelul instituției de învățământ,

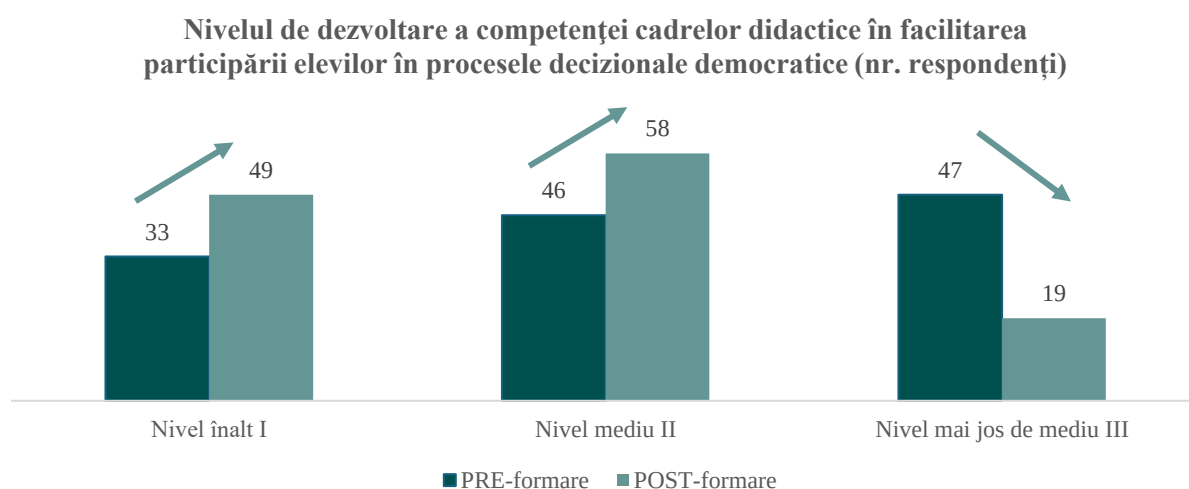
realizând obiectivele stipulate în Constructul curricular. Analiza datelor obținute pe eșantionul de 126 de cadre didactice relevă următoarea distribuție pe niveluri de dezvoltare a competențelor:

a) Competențe de cunoaștere a conceptului de participare, majoritatea cadrelor didactice se situează la nivel înalt N I - 43% și mediu N II - 40%, în timp ce doar 17% înregistrează un nivel mai jos de mediu N III.

b) Competențelor de analiză și reflecție critică, preponderent este nivelul mediu N II cu 48% din cadrele didactice, urmat de nivelul înalt N I cu 37% și nivelul mai jos de mediu N III cu 15%.

c) Competențele de aplicare practică, nivelul mediu N II înregistrează cea mai mare pondere – 54% din respondenți, 35% se află la nivel înalt N I, iar 11% la nivel mai jos de mediu N III.

d) Competențele de evaluare și monitorizare, se observă o distribuție egală între nivelul înalt N I și cel mediu N II, ambele înregistrând câte 41% din cadrele didactice, restul de 17% situându-se la nivel mai jos de mediu N III.

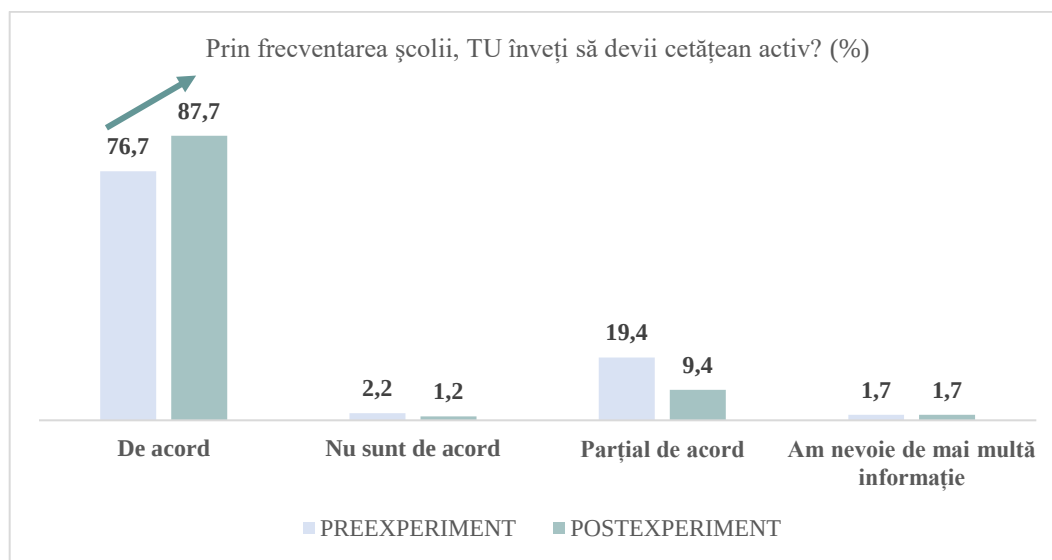

Fig. 3.7. Nivelul de dezvoltare a competențelor cadrelor didactice: preformare și postformare

Analiza comparativă a datelor în dinamică (PRE și POST formare) pe eșantionul de 126 de cadre didactice demonstrează un impact pozitiv semnificativ al programului de formare. Numărul cadrelor didactice care se încadrează la Nivelul înalt I a crescut de la 33 (26.0%) în etapa de pre-formare la 49 (39 %) în etapa de post-formare. La Nivelul mediu II, numărul respondenților a înregistrat de asemenea o creștere, de la 46 (37%) la 58 (46%). În mod corelativ, la Nivelul mai jos de mediu III se observă o reducere substanțială, de la 47 (37%) la doar 19 (15%), de cadre didactice, confirmând eficientizarea competențelor de facilitare a participării elevilor în procesele decizionale democratice.

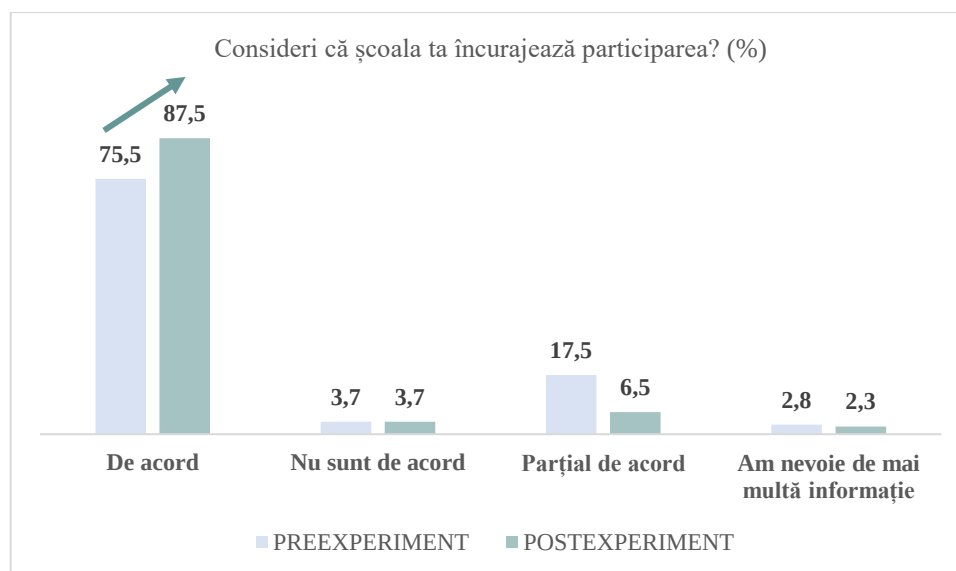
Pentru determinarea valorii formative și a impactului Programului de formare al cadrelor didactice, conform *Constructului de formare a competențelor specifice ale cadrelor didactice în domeniul participării elevilor în procesele decizionale democratice în învățământul general*, am efectuat un studiu experimental postformare, cu implicarea elevilor din **cele trei instituții de învățământ** din raionul Călărași.

Obiectivul: *determinarea opiniei/percepției elevilor privind participarea elevilor în procesele democratice decizionale în instituția educațională*, după Programul de formare al cadrelor didactice. În această etapă, au fost implicați 109 elevi din clasele a V-a – a XII-a. Din ei, 45% fete și 55% băieți. Respondenții au completat același chestionar, conceput pentru a evalua percepțiile elevilor cu privire la participarea lor în diverse aspecte ale vieții școlare (Faza de preexperiment). În baza analizei acestor două seturi de date, în acest nou context, se pot desprinde următoarele tendințe: există o creștere remarcabilă în percepția elevilor privind învățarea cetățeniei active și încurajarea participării; procentul pentru „de acord” la itemul „Prin frecventarea școlii, TU înveți să devii un cetățean activ” a crescut de la 76.7% (preexperiment) la 87.7% (postexperiment) (Figura 3.8).

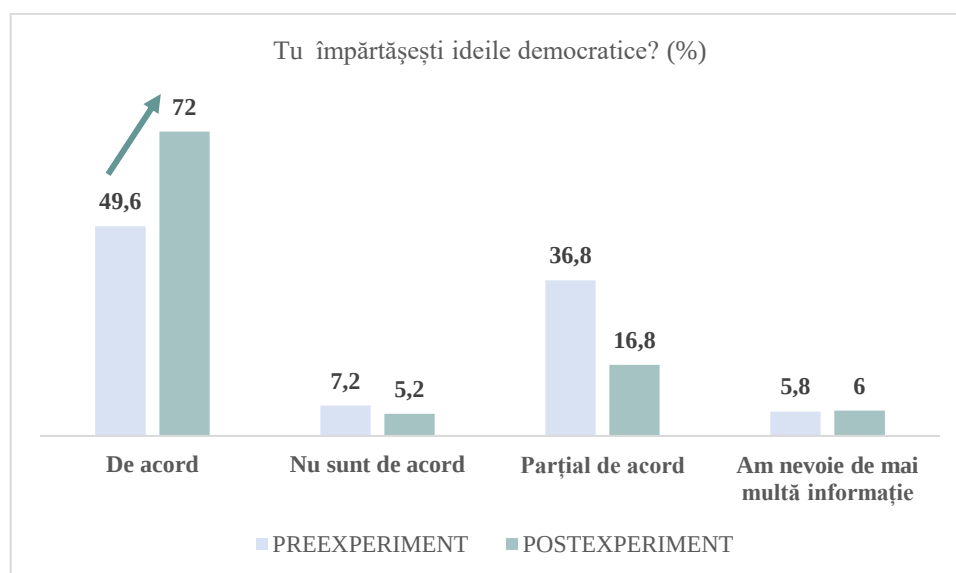
Fig. 3.8. Opinii ale elevilor privind faptul că școala îi învață să devină cetățeni activi

Similar, pentru „Consideri că școala ta încurajează participarea?”, acordul a crescut de la 75.5% la **87.5%**. Acest lucru sugerează că formarea cadrelor didactice a avut un impact pozitiv direct asupra modului în care elevii percep implicarea școlii în dezvoltarea lor civică și participativă (Figura 3.9).

Fig. 3.9. Opinii ale elevilor privitoare la încurajarea participării lor în viața școlii

Percepția elevilor privind împărtășirea ideilor democratice” a înregistrat o creștere de la 49.6% la 72%, ceea ce reprezintă o evoluție semnificativă. De asemenea, acordul privind „Școala are o procedură de implicare a întregului colectiv în luarea deciziilor?” a crescut de la 64.3% la 77.7%. Aceste date indică integrarea mai eficientă a principiilor democratice și a practicilor de incluziune după formarea profesorilor (Figura 3.10).

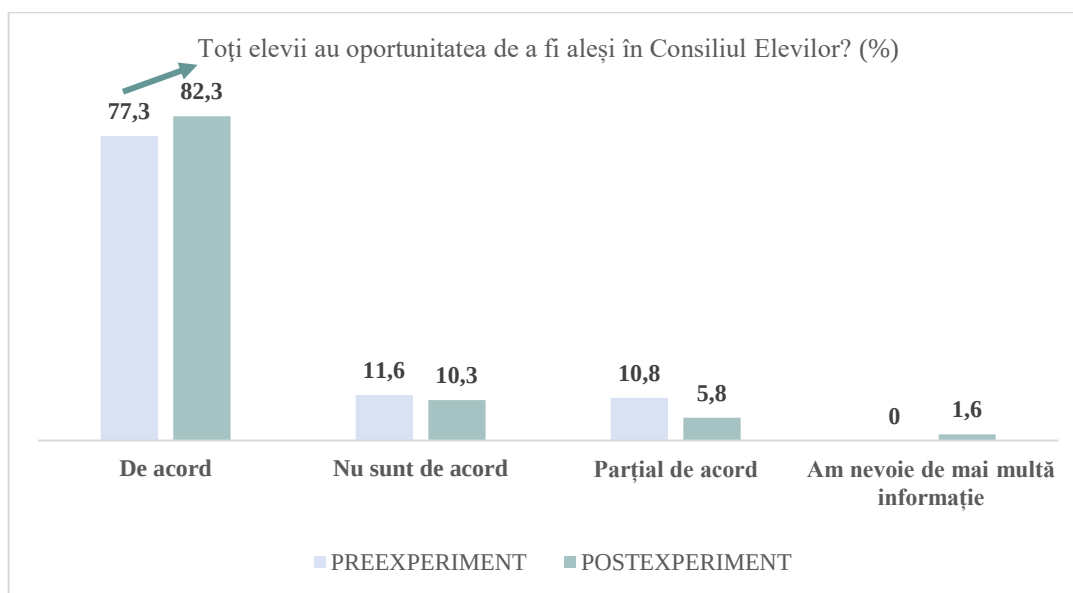

Fig. 3.10. Opinii despre faptul că elevii împărtășesc ideile democratice

Percepția elevilor în raport cu afirmația „Toți elevii au oportunitatea de a fi aleși în Consiliul Elevilor” a înregistrat o creștere de la 77,3% la 82,3%, ceea ce indică o consolidare a sentimentului

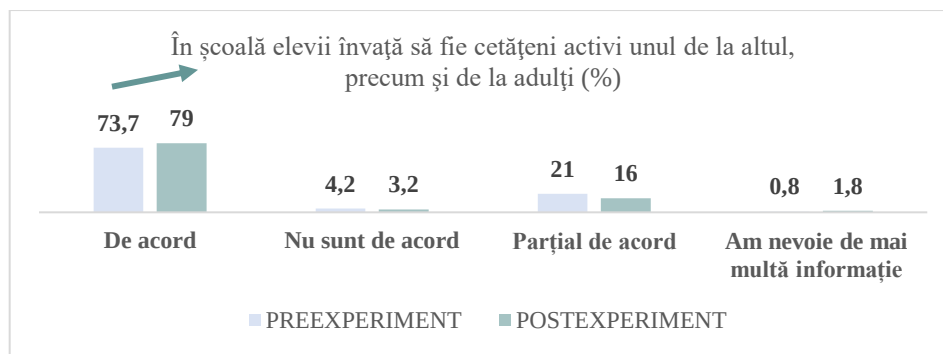
de echitate și acces egal la procesele de reprezentare și participare școlară. Această evoluție sugerează că elevii percep într-o măsură mai mare existența unor oportunități deschise și incluzive pentru implicarea tuturor colegilor în structurile de decizie ale școlii, indiferent de diferențele individuale sau sociale.

Totodată, percepția privind afirmația „Consideri că școala, angajații și părinții întreprind măsuri pentru integrarea tuturor elevilor” a crescut semnificativ, de la 73,4% la 83,4%. Rezultatul reflectă o apreciere mai pozitivă a eforturilor comune realizate de actorii educaționali și familie pentru crearea unui mediu școlar incluziv și sigur (Figura 3.11).

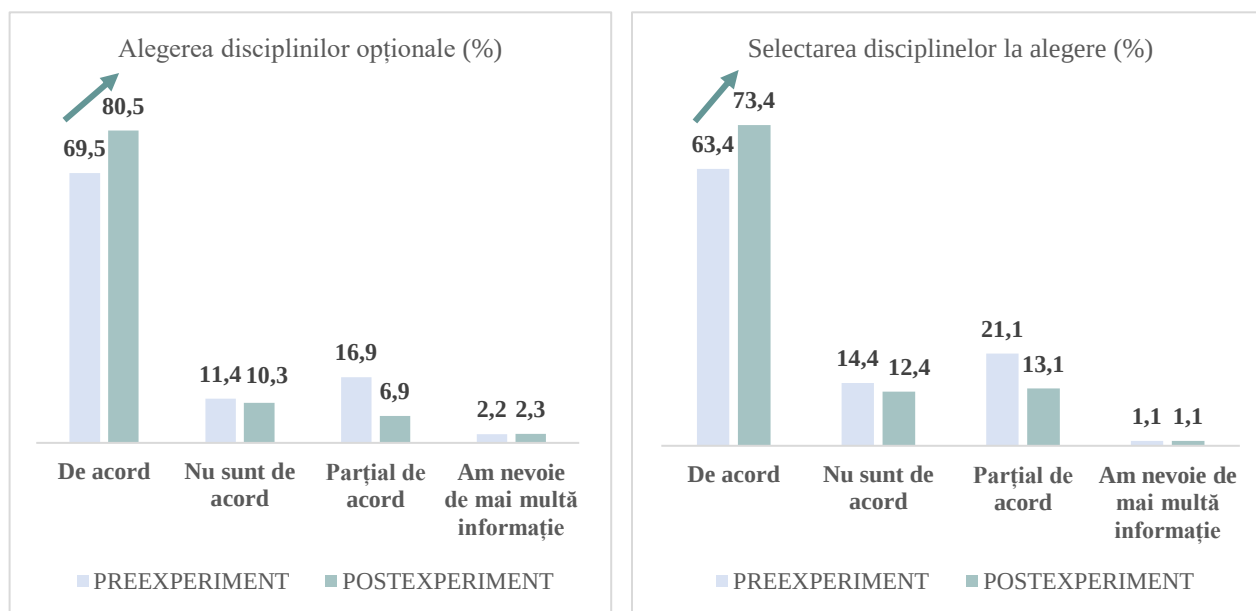
Fig. 3.11. Opinii ale elevilor privitoare la alegerea în Consiliul Elevilor

Acordul față de afirmația „În școală elevii învață să fie cetățeni activi unul de la altul” a crescut de la 73.7% la 79%, ceea ce sugerează o posibilă consolidare a dinamicii grupului și a proceselor de învățare socială. În același timp, ponderea respondenților care s-au declarat „parțial de acord” a scăzut de la 21% la 16%, după experiment. Creșterea acordului „total”, concomitent cu scăderea numărului de răspunsuri pentru „parțial de acord”, indică o deplasare a opiniilor din zona de incertitudine spre una mai fermă. Cu alte cuvinte, unii dintre cei care anterior aveau rezerve moderate au devenit mai convinși de rolul interacțiunii dintre elevi în formarea comportamentelor civice. Acest lucru poate reflecta faptul că intervenția/experimentul a clarificat sau a întărit percepțiile privind importanța învățării între egali și a colaborării în mediul școlar (Fig. 3.12).

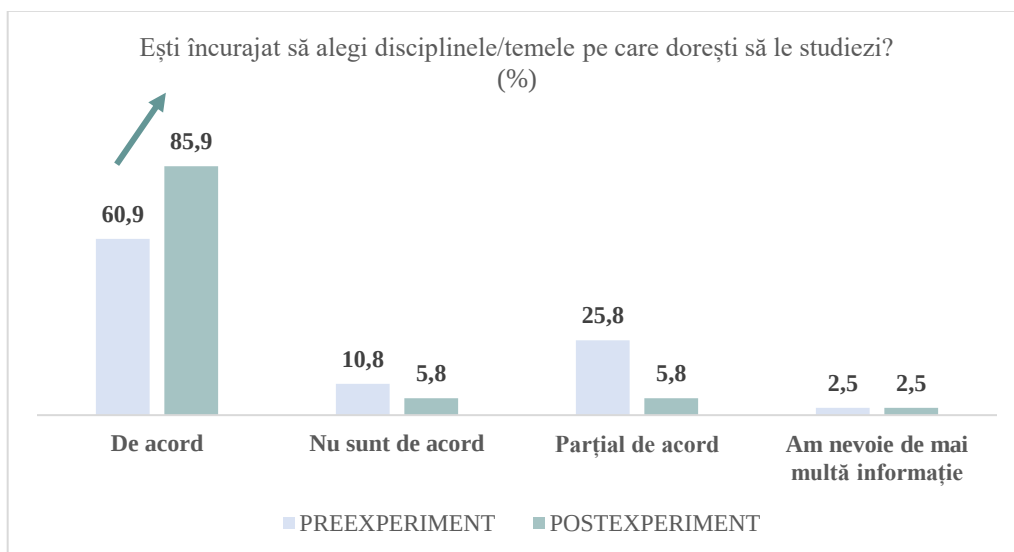
Fig. 3.12. Opinii ale elevilor referitoare la faptul că în școală învață să fie cetățeni activi

O creștere semnificativă se observă în percepția asupra libertății de alegere a disciplinelor. Acordul pentru „Alegerea disciplinelor opționale” a crescut de la 69.5% la **80.5%**, iar pentru „Selectarea disciplinelor la alegere”, de la 63.4% la **73.4%**. Acest lucru indică sporirea satisfacției elevilor în ceea ce privește opțiunile curriculare (Fig. 3.13).

Fig. 3.13. Opinii ale elevilor privind disciplinele opționale și cele la alegere

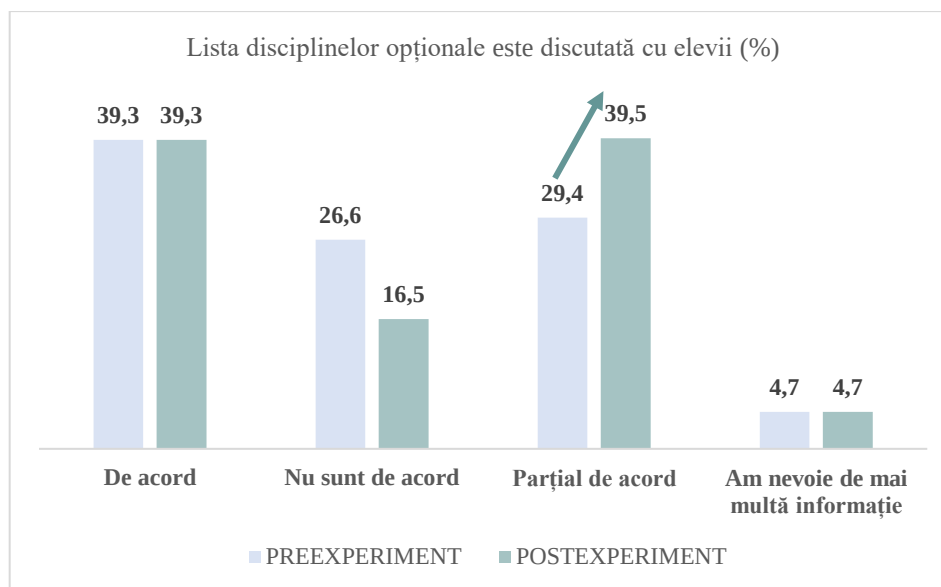
Una dintre cele mai evidente creșteri se constată la afirmația „Ești încurajat să alegi disciplinele/temele pe care dorești să le studiezi?”, unde nivelul de acord a crescut de la 60.9% la **85.8%**. Acest lucru sugerează că formarea cadrelor didactice a avut un impact major asupra modului în care profesorii ghidează și susțin elevii în descoperirea propriilor interese și aspirații educaționale (Fig. 3.14). Rezultatele indică faptul, cadrele didactice utilizează într-o măsură mai mare practici educaționale participative, care valorifică vocea și interesele elevilor. Elevii percep că opiniile și preferințele lor sunt luate în considerare mai frecvent, iar aceștia beneficiază de mai mult sprijin în explorarea propriilor interese academice, a curiozităților personale și a direcțiilor de dezvoltare educațională. Creșterea semnificativă a acestui indicator poate reflecta și o îmbunătățire a comunicării dintre profesori și elevi, precum și crearea unui climat educațional mai deschis, în care elevii se simt încurajați să își exprime opțiunile și să participe activ la procesul de învățare.

Fig. 3.14. Opinii ale elevilor despre încurajarea de a identifica disciplinele/temele pe care doresc să le studieze

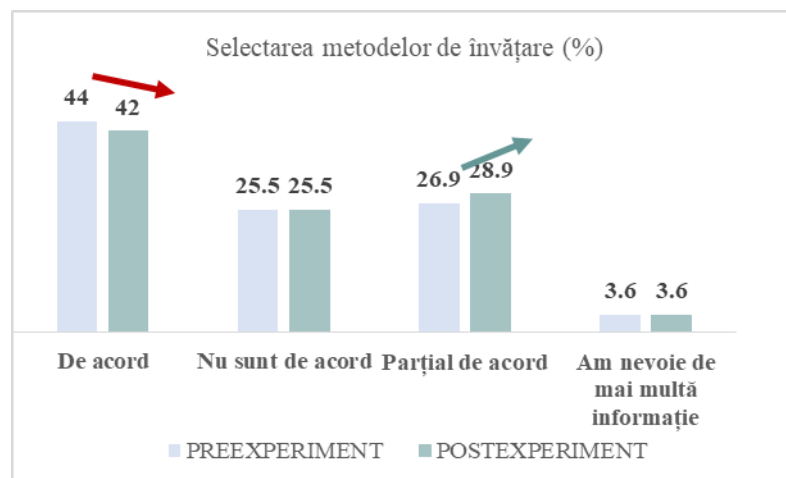
Deși există o ușoară creștere a „acordului” (de la 39.9% la **42%**), acest procent rămâne unul dintre cele mai scăzute. Mai mult, procentul pentru „nu sunt de acord” a crescut de la 29.4% la 32%, iar cel pentru „parțial de acord” a scăzut de la 28.3% la 20.4%. Acest lucru sugerează că, în ciuda eforturilor de formare, percepția elevilor că ar avea *multiple* oportunități de a-și alege singuri parcursul de studiu rămâne o a fi doar provocare. Este posibil ca libertatea de alegere să fie percepută ca fiind încă limitată la opțiuni predefinite, nu la o autonomie deplină.

Discutarea disciplinelor opționale cu elevii a rămas în proporție de **39.3%** atât în pre-, cât și în postexperiment. Acest lucru indică faptul că, în pofida formării cadrelor didactice, percepția elevilor cu privire la implicarea lor în discutarea și planificarea propriului parcurs de studiu nu s-a îmbunătățit deloc. Menținerea aceluiași nivel sugerează că mecanismele de consultare și participare a elevilor în procesul de alegere a disciplinelor opționale sunt încă insuficient dezvoltate sau nu sunt percepute de elevi ca fiind autentice și relevante pentru nevoile și interesele lor educaționale. Acest domeniu reprezintă o lacună persistentă și o prioritate pentru intervenții viitoare.

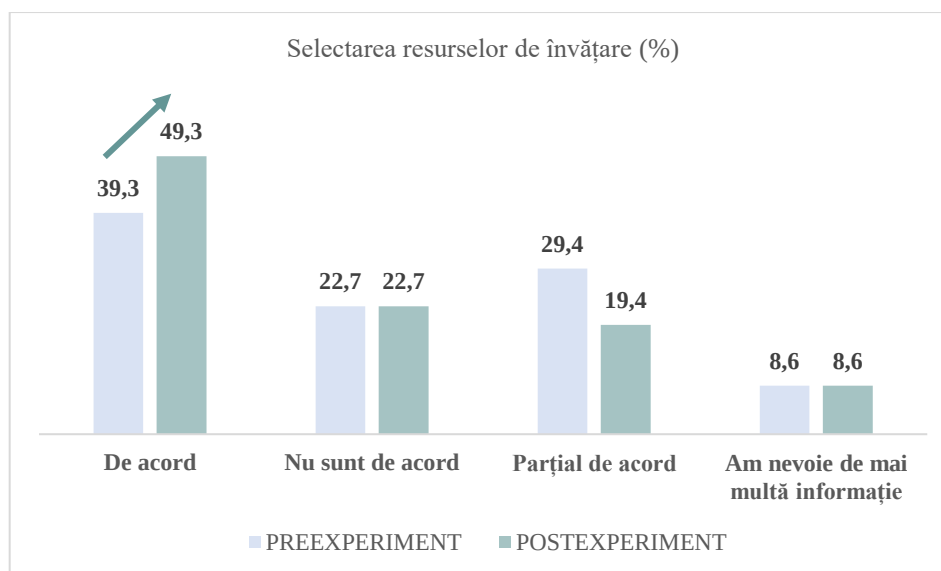
Fig. 3.15. Opinii ale elevilor referitoare la disciplinele opționale

Se observă că procentul celor „de acord” pentru „Selectarea metodelor de învățare” scade ușor, de la 44% la 42%, ceea ce poate sugera o ușoară reevaluare critică după experiment. În schimb, categoria celor care raportează că sunt „parțial de acord” crește de la 26.9% la 28.9%, indicând că mai mulți participanți adoptă poziții diferite – nu complet favorabile, dar nici negative. Categoria respondenților care susțin că „nu sunt de acord” rămâne constantă numeric (25.5%), iar nevoia de informații suplimentare nu se modifică (3.6%), ceea ce probează stabilitate în aceste opinii. În ansamblu, datele sugerează o ușoară deplasare de la „acord” ferm spre o atitudine mai rezervată și reflexivă, după experiment (Fig. 3.16).

Fig. 3.16. Opinii ale elevilor referitoare la selectarea metodelor de învățare

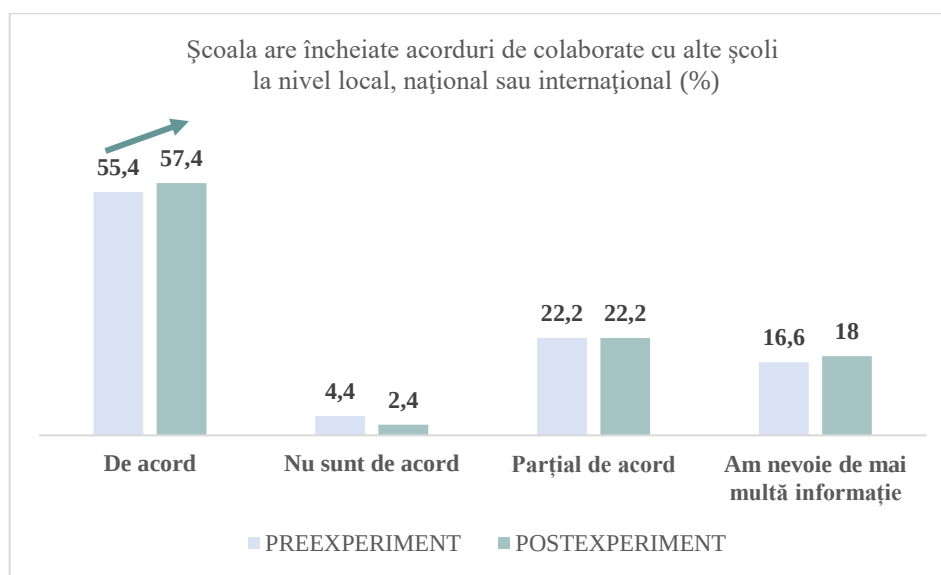
Pentru „Selectarea resurselor de învățare”, se observă o creștere semnificativă a numărului persoanelor care sunt „de acord”, de la 39.3% în preexperiment la 49.3% în postexperiment, ceea ce sugerează că intervenția a avut impact pozitiv asupra modului în care participanții percep selectarea resurselor de învățare. În același timp, procentul celor care sunt „parțial de acord” scade considerabil (de la 29.4% la 19.4%), ceea ce arată o trecere de la poziții ezitante spre unele mai ferme. Numărul respondenților din categoria „nu sunt de acord” rămâne, practic, neschimbat (22.7%), iar nevoia de informații suplimentare se menține constant (8.6%). În ansamblu, datele sugerează o consolidare a acordului și o clarificare a opiniilor după experiment, participanții devenind mai încrezători în selectarea resurselor de învățare (Fig. 3.17).

Fig. 3.17. Opinii ale elevilor privind resursele utilizate

Percepția asupra afirmației „Școala are încheiate acorduri de colaborare cu alte școli la nivel local” a crescut nesemnificativ, de la 55.4% la **57.4%**, sugerând că acest aspect nu a fost un scop major al formării sau impactul său direct asupra elevilor este mai puțin vizibil. În același timp, categoria „nu sunt de acord” scade de la 4.4% la 2.4%, indicând diminuarea numărului de opinii negative. Categoria „parțial de acord” rămâne constantă numeric (22.2%), ceea ce probează stabilitatea în rândul respondenților cu opinii rezervate. Totuși, se observă o ușoară creștere a numărului respondenților care afirmă că „au nevoie de mai multă informație” (de la 16.6% la 18%), acest lucru sugerând că, deși percepția generală este pozitivă, există încă un segment de subiecți care resimte lipsa de claritate sau comunicare.

În ansamblu, rezultatele reflectă o ușoară îmbunătățire a nivelului de încredere și reducerea dezacordului, dar și necesitatea unei mai bune informări privind aceste colaborări (Fig. 3.18).

Fig. 3.18. Opinii ale elevilor privind existența acordurilor încheiate cu alte instituții de învățământ

În sinteză, datele confirmă că Programul de formare a cadrelor didactice demonstrează:
–Impact pozitiv asupra dezvoltării civice a elevilor. Datele indică o creștere semnificativă a percepției elevilor privind învățarea cetățeniei active și încurajarea participării în viața școlii (de la ~76% la ~88%), ceea ce confirmă că formarea profesorilor a influențat direct modul în care elevii resimt implicarea școlii în formarea lor democratică.

–*Întărirea valorilor și a practicilor democratice.* Creșterea procentelor pentru afirmațiile privind împărtășirea ideilor democratice (49.6% → 72%) și implicarea colectivului în luarea deciziilor (64.3% → 77.7%) demonstrează o integrare mai eficientă a principiilor de participare și incluziune în viața școlii.

–*Sporirea sentimentului de echitate și apartenență.* Elevii au raportat o mai bună percepție privind oportunitățile egale de a fi aleși în Consiliul Elevilor (77.3% → 82.3%) și un efort comun al școlii, profesorilor și părinților pentru implicarea copiilor (73.4% → 83.4%). Acest lucru sugerează că programul a consolidat cultura colaborativă și participativă la nivel instituțional.

–*Creșterea autonomiei elevilor în alegeri curriculare.* Procentul celor care simt că pot alege discipline opționale sau la alegere a crescut vizibil (aproximativ zece puncte procentuale). Cel mai mare salt s-a înregistrat la itemul „Ești încurajat să identifici ce dorești să studiezi” (60.9% → 85.8%), ceea ce arată o schimbare considerabilă în practicile profesorilor de sprijin și orientare educațională.

– *Persistența unor lacune în autonomia reală a elevilor.* În pofida progreselor, domeniul implicării elevilor în selectarea disciplinelor opționale și alegerea metodelor de învățare rămâne deficitar. Acest fapt sugerează că autonomia elevilor este încă percepută ca fiind limitată la opțiuni predefinite, necesitând intervenții suplimentare.

Analiza eficienței modelului pedagogic nu s-a limitat la interpretarea rezultatelor obținute prin aplicarea chestionarelor privind percepția elevilor asupra participării, ci a fost completată prin observarea sistematică a comportamentelor participative manifestate de elevi pe parcursul implementării experimentului pedagogic. Această abordare a permis evidențierea modificărilor produse la nivelul comportamentelor concrete ale elevilor în contexte autentice de participare și implicare în procesele decizionale democratice din viața școlii.

Rezultatele observațiilor sistematice indică faptul că 84,2% dintre elevii participanți au manifestat, la finalul experimentului, inițiativă în exprimarea opiniilor și formularea de propuneri privind activitățile educaționale și viața clasei, comparativ cu 46,8% în etapa inițială. Elevii au intervenit mai frecvent în discuții fără a fi solicitați direct de cadrul didactic, au adresat întrebări, au formulat sugestii și au inițiat teme de reflecție privind organizarea activităților școlare și extracurriculare.

Un comportament participativ dezvoltat în mod evident a fost implicarea în elaborarea și revizuirea regulilor clasei. Observațiile au arătat că 81,7% dintre elevi au participat activ la identificarea regulilor de funcționare a colectivului, la argumentarea necesității acestora și la

negocierea variantelor propuse. Comparativ cu etapa de constatare, s-a observat o asumare mai responsabilă a regulilor stabilite în comun și o reducere a situațiilor de nerespectare a acestora.

În cadrul activităților colaborative și al dezbaterilor organizate în timpul experimentului, 86,5% dintre elevi au demonstrat comportamente specifice dialogului democratic, manifestând capacitatea de a-și argumenta opiniile, de a asculta activ punctele de vedere ale colegilor și de a contribui la identificarea unor soluții acceptate de grup. Totodată, frecvența participării pasive s-a diminuat semnificativ, fiind înlocuită de implicarea activă în procesele deliberative.

În ceea ce privește participarea prin structurile reprezentative ale elevilor, 78,9% dintre reprezentanții claselor și membrii Consiliului Elevilor au demonstrat comportamente specifice reprezentării democratice, consultând colegii înaintea ședințelor, colectând opinii și prezentând propuneri formulate la nivelul claselor. În instituțiile participante au fost inițiate consultări privind organizarea activităților tematice, selectarea activităților extracurriculare și amenajarea unor spații educaționale, iar propunerile elevilor au fost analizate împreună cu administrația școlii și cadrele didactice.

Un alt comportament participativ consolidat a fost asumarea responsabilității pentru implementarea deciziilor adoptate. Datele observaționale arată că 82,4% dintre elevi și-au asumat responsabilități concrete în organizarea activităților, distribuirea sarcinilor în cadrul echipelor, monitorizarea realizării acestora și evaluarea rezultatelor. Participarea nu s-a limitat la exprimarea opiniilor, ci s-a extins asupra implicării directe în punerea în practică a deciziilor colective.

Observațiile au evidențiat, de asemenea, dezvoltarea comportamentelor specifice comunicării democratice. La finalul experimentului, 88,1% dintre elevi au utilizat argumente raportate la interesele și nevoile colectivului, au respectat regulile dialogului, au manifestat toleranță față de opiniile divergente și au demonstrat disponibilitate pentru negociere și identificarea consensului. În activitățile de reflecție și autoevaluare, 80,6% dintre elevi au analizat critic propriile contribuții și au evidențiat responsabilitatea personală pentru impactul deciziilor asupra comunității școlare.

Analiza integrată a datelor relevă că 85,3% dintre elevi au demonstrat comportamente participative corespunzătoare nivelului „bine” și „foarte bine” în ceea ce privește accesarea informației relevante, participarea la procesele de consultare, exprimarea argumentată a opiniilor, implicarea în adoptarea și implementarea deciziilor și asumarea responsabilității pentru rezultatele acestora.

În ansamblu, rezultatele observațiilor sistematice completează datele obținute prin chestionare și demonstrează că Programul de formare al cadrelor didactice, ca element al Modelului pedagogic, a contribuit la formarea sistemului de competențe specifice ale cadrelor didactice, care, la rândul său, a determinat comportamente participative stabile ale elevilor.

În ansamblu, Programul a avut impact formativ clar și considerabil asupra percepției elevilor privind cetățenia activă, participarea și echitatea. Totuși, implicarea elevilor în decizii curriculare și autonomie reală în procesul de învățare rămân provocări majore, care trebuie luate în calcul în etapele viitoare de dezvoltare a Programului. Aplicarea chestionarelor postexperiment adresate îngrijitorilor și părinților nu a fost realizată, întrucât timpul disponibil a fost limitat, iar această etapă nu a constituit un obiectiv al experimentului propus.

3.4. Concluzii la capitolul 3

1. Experimentul pedagogic a avut drept criteriu de bază formarea competenței cadrelor didactice *de implicare a elevilor în procesele decizionale democratice în învățământul general*. La etapa *de constatare*, s-a conturat o reală nesiguranță în diversele aspecte ale competenței *de implicare a elevilor în viața instituției de învățământ*. Răspunsurile subiecților denotă nesiguranță în diversele aspecte ale conceptului de „participare”, în delimitarea standardelor de participare, a condițiilor ce asigură buna participare a elevilor; multe răspunsuri sunt nereușite și relevă că subiecții cunosc puțin domeniul și nu răspund la cerințele stipulate în chestionar.

2. Se constată superficialitate în formularea răspunsurilor în cazurile sarcinilor cu dificultate sporită; este relevantă disonanța cognitivă a subiecților; uneori, ei nu demonstrează responsabilitate față de răspunsul formulat. Cele mai problematice aspecte, conform răspunsurilor, sunt următoarele: strategiile de motivare a elevilor pentru participarea lor în învățământul general, condițiile de asigurare a participării semnificative a elevilor în viața școlii, parteneriatele între elev și profesor. Rezultatele evidențiate au condus la ideea oportunității abordării acestor probleme în procesul de formare profesională a managerilor școlari și a cadrelor didactice.

3. *Faza de formare* a experimentului s-a întemeiat pe *Programul de formare a competențelor specifice ale cadrelor didactice în domeniul participării elevilor în învățământul general și pe Demersul acțional al formării competențelor cadrelor didactice în domeniul participării elevilor în procesele decizionale democratice*.

4. Rezultatele obținute în *faza de postformare a experimentului* demonstrează că programul de formare continuă desfășurat satisface necesitățile profesionale ale cadrelor didactice în domeniul participării elevilor, realizează efectiv obiectivele de formare stipulate în *Constructul curricular*.

5. S-a constatat că în grupul experimental numărul cadrelor didactice care se încadrează la Nivelul înalt I a crescut de la 33 (26.0%) în etapa de pre-formare la 49 (39%) în etapa de post-formare. La Nivelul mediu II, numărul respondenților a înregistrat de asemenea o creștere, de la 46 la 58 (26.1%). În mod corelativ, la Nivelul mai jos de mediu III se observă o reducere substanțială, de la 47 la doar 19 (-59.8%) de cadre didactice. Regrese și situații de staționare nu sunt înregistrate. Cadrele didactice demonstrează înțelegerea și valorizarea profundă a conceptului de „participare” a elevilor, recunoscând beneficiile sale extinse. Deși prezintă un nivel înalt de implicare în activități extracurriculare și în anumite procese decizionale, există conștientizarea barierelor și a necesității de a aprofunda autonomia elevilor în procesul de învățământ. După implementarea programului formativ, datele evidențiază o creștere a ponderii elevilor care apreciază favorabil această dimensiune a participării. Evoluția este compatibilă cu efectul așteptat al intervenției și susține relevanța praxiologică a programului. Totuși, implicarea elevilor în decizii curriculare și în autonomia reală în procesul de învățare rămân provocări majore, care trebuie luate în calcul în etapele viitoare de dezvoltare a Programului.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Referințele de valorizare a problemei anunțate în titlu, complexitatea ei teoretico-metodologică, antrenarea unor repere adecvate de validare experimentală, furnizarea unor repere teoretico-metodologice autentice și relevante pentru *participarea elevilor în procesele decizionale democratice în învățământul general*, logica internă și externă a investigațiilor ne-au condus spre următoarele concluzii:

1. S-a demonstrat analitic că participarea elevilor în procesele decizionale democratice constituie un concept complex, multidimensional, fundamentat juridic, axiologic, pedagogic și psihosocial. S-a confirmat axioma recunoașterii participării elevului ca drept fundamental și a fost relevată legătura directă dintre participare, dezvoltarea personalității elevului, formarea competențelor civice și consolidarea culturii democratice în instituțiile educaționale.
2. Clarificarea delimitărilor conceptuale referitoare la implicare, consultare, participare și co-decizie a permis evidențierea nivelurilor distincte de angajare a elevilor în viața școlii și a demonstrat că participarea autentică presupune nu doar exprimarea opiniei, ci și influență reală asupra procesului decizional. Totodată, analiza modelelor teoretice consacrate a arătat că utilizarea ambiguă a acestor concepte în discursul educațional conduce frecvent, în practică, la forme de participare predominant formală, simbolică sau consultativă [45].
3. În baza studiului teoretic, a fost definit *procesul decizional democratic în instituția de învățământ general* ca un proces deliberativ și participativ, prin care actorii comunității școlare contribuie la formularea, adoptarea și implementarea deciziilor care influențează organizarea vieții școlare, dezvoltarea curriculumului și configurarea climatului educațional, în condiții de transparență, reprezentativitate, responsabilitate partajată și influență reală a elevilor asupra rezultatelor deciziei. Astfel, democratizarea procesului decizional școlar reprezintă și un mecanism important de formare a competențelor de cetățenie democratică la elevi.
4. Examinarea valorii formative a participării a demonstrat că aceasta reprezintă un factor de bază în dezvoltarea autonomiei, responsabilității, competențelor sociale, stimei de sine și a identității civice a elevilor. În același timp, analiza a evidențiat că efectele formative ale participării nu sunt inerente participării în sine, ci depind de calitatea cadrului didactic, de cultura instituțională și de competența cadrelor didactice de a facilita procese participative autentice [46].

5. Rezultatele analizei teoretico-metodologice au demonstrat că participarea autentică a elevilor nu poate fi redusă la simple mecanisme formale de consultare, ci presupune un sistem coerent de valori, principii, condiții și standarde de implementare. În acest sens, participarea elevilor a fost fundamentată nu doar ca un drept educațional, ci și ca un mecanism de democratizare a guvernantei școlare, de formare a competențelor civice și de consolidare a culturii instituționale participative [49].
6. În plan axiologic, au fost argumentate valorile-nucleu care susțin participarea elevilor în procesele decizionale democratice: demnitatea elevului ca subiect de drept; recunoașterea și ascultarea autentică a opiniei elevului; responsabilitatea partajată; încrederea, ca fundament al cooperării democratice, și autonomia elevului în exprimarea și asumarea deciziilor. Aceste valori constituie fundamentul axiologic al modelului pedagogic elaborat.
7. În plan normativ, s-a demonstrat că participarea elevilor în procesele decizionale democratice reprezintă o dimensiune structurală a guvernantei educaționale democratice. Principii precum echitatea, calitatea, relevanța, centrarea educației pe beneficiar, respectarea dreptului la opinie, transparența și parteneriatul educațional legitimează și susțin implicarea elevilor ca actori activi în viața instituției de învățământ.
8. În plan operațional, au fost identificate condițiile de bază care susțin implicarea elevilor în procesele decizionale democratice, grupate pe dimensiuni axiologice, pedagogice, instituționale și profesionale. S-a demonstrat că participarea elevilor devine funcțională doar în prezența unui cadru normativ explicit, a unei culturi instituționale bazate pe încredere, dialog și respect reciproc, a unor structuri participative legitime și funcționale, a unor resurse adecvate și a unui corp profesoral pregătit să faciliteze procese participative autentice. În lipsa acestor condiții, participarea rămâne ocazională, dependentă de voința adulților și lipsită de impact formativ real [47].
9. Un rezultat important al cercetării îl constituie elaborarea *Standardelor participării elevilor în procesele decizionale democratice în învățământul general*, cu valoare de referențial pentru dezvoltarea strategică a instituției școlare, pentru planificarea și evaluarea participării elevilor, pentru operaționalizarea politicii instituționale în domeniu și pentru proiectarea programelor de formare a managerilor și cadrelor didactice.
10. În baza analizei consolidate a fundamentelor teoretice și normative, a argumentării sistemului de valori, principii și condiții ale participării elevilor în procesele decizionale democratice, a fost elaborat *Modelul pedagogic contextualizat al participării elevilor în procesele decizionale*

democratice în învățământul general. Modelul elaborat reprezintă un sistem integrat, axiologic fundamentat și operațional structurat, care oferă un cadru pedagogic și operațional pentru susținerea trecerii de la forme predominant formale sau consultative către forme autentice de participare, prin corelarea coerentă a valorilor, principiilor, condițiilor și a standardelor de implementare în practica educațională.

11. Experimentul pedagogic a avut drept criteriu de bază formarea competenței cadrelor didactice în domeniul participării elevilor în procesele decizionale democratice. Rezultatele obținute în faza de postformare au demonstrat eficiența programului de formare continuă, confirmând satisfacerea necesităților profesionale ale cadrelor didactice și realizarea obiectivelor de formare. Cadrele didactice au demonstrat o înțelegere mai profundă a conceptului de „participare”, au valorizat beneficiile acesteia și au început să creeze contexte mai favorabile pentru participarea elevilor. Totodată, cercetarea a evidențiat că participarea elevilor în deciziile curriculare și autonomia reală în procesul de învățare rămân provocări importante, care necesită continuarea și extinderea demersurilor formative și instituționale [49].

În acest temei, **problema științifică importantă soluționată în cercetare** rezidă în: fundamentarea teoretico-metodologică a participării elevilor în procesele decizionale democratice din învățământul general, prin elaborarea și validarea modelului pedagogic contextualizat, bazat pe un sistem de valori și principii autentice, însoțit de standarde de implementare și de un program de formare a competențelor cadrelor didactice, fapt care a permis clarificarea conceptuală și operaționalizarea participării elevilor în viața instituției școlare, asigurând baza teoretico-metodologică pentru participarea autentică a elevilor în procesele decizionale democratice din învățământul general.

Investigația își definește *identitatea științifică* prin:

- fundamentarea teoretico-metodologică integrată a participării elevilor în procesele decizionale democratice, prin delimitarea conceptelor conexe („implicare”, „consultare”, „co-decizie”), a dimensiunilor și a nivelurilor participării în context educațional;
- clarificarea și operaționalizarea conceptului de „proces decizional democratic școlar”, prin identificarea formelor și a mecanismelor concrete de participare a elevilor în învățământul general;
- valorificarea critică și sistematizarea modelelor teoretice ale participării elevilor, prin integrarea acestora într-un cadru conceptual unitar, relevant pentru mediul educațional;

- argumentarea participării elevilor în calitate de mecanism pedagogic cu valoare formativă în dezvoltarea personalității și a competențelor democratice;
- elaborarea modelului pedagogic contextualizat al participării elevilor în procesele decizionale democratice, fundamentat pe un sistem integrat de valori, principii și condiții pedagogice, adaptat la specificul învățământului general din Republica Moldova;
- operaționalizarea modelului pedagogic, prin elaborarea Standardelor participării elevilor, ca instrument de implementare, monitorizare și evaluare a participării în instituțiile de învățământ;
- validarea experimentală a modelului pedagogic din perspectiva eficienței acestuia în creșterea nivelului de participare a elevilor în procesele decizionale democratice.

Prin aceste contribuții, cercetarea realizează o sistematizare teoretico-praxiologică complexă a participării elevilor în procesele decizionale democratice în învățământul general din Republica Moldova, oferind un cadru conceptual, metodologic și aplicativ pentru participarea autentică a elevilor în procesele decizionale democratice din învățământul general.

Pe baza rezultatelor obținute în cadrul cercetării, se conturează un set de recomandări relevante pentru dezvoltarea și îmbunătățirea practicilor existente:

1) Recomandări pentru Ministerul Educației și Cercetării al Republicii Moldova

1. Integrarea subiectului participării elevilor în programele de formare inițială și continuă a cadrelor didactice și a managerilor școlari, cu accent pe dezvoltarea competențelor de facilitare a proceselor participative și de gestionare a dialogului democratic în mediul educațional.
2. Susținerea inițiativelor de dezvoltare a culturii participative în școli, prin programe naționale, proiecte educaționale și parteneriate cu organizații internaționale și organizații ale societății civile care promovează educația democratică.

2) Recomandări pentru instituțiile de învățământ general

1. Integrarea participării elevilor în documentele strategice ale instituției, în special în Planul de dezvoltare instituțională și în planurile operaționale anuale, prin formularea unor obiective și acțiuni concrete privind participarea elevilor în procesele decizionale.
2. Dezvoltarea, consolidarea structurilor democratice de participare a elevilor, precum consiliile elevilor, consiliile de clasă și forumurile consultative, asigurând funcționarea acestora pe baza unor proceduri transparente și democratice.

3. Crearea unui climat instituțional participativ, caracterizat prin respect reciproc, dialog deschis, transparență decizională și recunoașterea elevilor ca parteneri ai procesului educațional.
4. Diversificarea mecanismelor de consultare a elevilor, prin utilizarea unor instrumente precum chestionare, focus-grupuri, platforme digitale de feedback, forumuri de discuții și întâlniri periodice între elevi, profesori și conducerea instituției.
5. Monitorizarea și evaluarea participării elevilor, prin colectarea sistematică a datelor privind implicarea acestora în viața instituției și utilizarea rezultatelor pentru îmbunătățirea continuă a practicilor participative.

3) Recomandări pentru managerii școlari

1. Promovarea culturii organizaționale democratice, în care elevii sunt recunoscuți ca actori activi ai vieții școlare și sunt implicați în procesele decizionale care îi vizează direct.
2. Asigurarea unui cadru instituțional favorabil participării elevilor, prin elaborarea și implementarea unor proceduri clare de consultare, deliberare și co-decizie între elevi și personalul didactic și managerial al instituției.
3. Susținerea dezvoltării competențelor cadrelor didactice, prin organizarea programelor de formare, schimburi de bune practici și comunități profesionale de învățare în domeniul participării elevilor în procesele democratice.
4. Facilitarea dialogului între elevi, profesori și comunitatea educațională, prin organizarea periodică a unor spații de consultare și deliberare colectivă privind problemele și prioritățile instituției.
5. Asigurarea transparenței procesului decizional, prin comunicarea clară și accesibilă a deciziilor instituționale și prin oferirea de feedback elevilor cu privire la modul în care opiniile și propunerile lor au fost valorificate.

4) Recomandări pentru cadrele didactice

1. Integrarea metodelor participative în procesul didactic, prin utilizarea strategiilor interactive de predare-învățare, precum dezbaterile, învățarea bazată pe proiecte, simulările de procese democratice și activitățile de deliberare colectivă. Crearea unui mediu educațional sigur și deschis pentru exprimarea opiniilor, în care elevii se simt respectați, ascultați și încurajați să-și exprime punctele de vedere.

2. Dezvoltarea competențelor civice și sociale ale elevilor, prin activități curriculare și extracurriculare care stimulează gândirea critică, responsabilitatea, cooperarea și implicarea în viața comunității.
3. Implicarea elevilor în procesul de evaluare și reflecție asupra învățării, prin utilizarea autoevaluării, evaluării reciproce și a instrumentelor de feedback participativ.
4. Promovarea parteneriatului pedagogic elev-profesor, bazat pe dialog, respect reciproc și responsabilitate partajată în procesul educațional. Consolidarea dimensiunii intersectoriale prin dezvoltarea și implementarea unor mecanisme de colaborare între educație, protecția socială și sănătate, care să favorizeze participarea activă a elevilor în procesele decizionale.

Implementarea acestor recomandări va contribui la dezvoltarea unei culturi educaționale participative, în care elevii sunt recunoscuți ca parteneri ai procesului educațional și ca actori ai managementului democratic al școlii. În acest mod, participarea elevilor în procesele decizionale democratice devine nu doar un principiu declarativ al politicilor educaționale, ci o autentică practică pedagogică, capabilă să contribuie la formarea cetățenilor activi și responsabili într-o societate democratică.

BIBLIOGRAFIE

(în limba română)

1. *Analiza Consiliilor Elevilor: evaluarea eficienței, structurii, cadrului legal ce încadrează Consiliile Elevilor și propuneri de îmbunătățire*. Chișinău: CNTM, 2023. Disponibil: <https://cntm.md/wp-content/uploads/2023/06/Analiza-Consiliilor-Elevilor-1.pdf>.
2. ANDRIȚCHI, V., GREMALSCHI, A., MARIN, M., VELIȘCO, N., ȚÎBULEAC, A.. *Cadrul de referință al Curriculumului Național*, Ministerul Educației și Cercetării al Republicii Moldova. Aprobă prin Ordinul ministrului nr. 1272 din 23 iulie 2025.
3. ANDRIȚCHI, V., *Valorile – sistem de referință al cadrelor didactice în activitatea și dezvoltarea profesională*. Univers Pedagogic, 2018, nr. 2(58), pp. 3–11. ISSN 1811-5470.
4. *Barometrul Școlar 2026: sondaj național reprezentativ în școli*. Ministerul Educației și Cercetării al Republicii Moldova. Chișinău, 2026. Disponibil: <https://www.unicef.org/moldova/media/20896/file/Barometrul%20%C8%98colar%20.pdf>. Accesat la: 8.04.2026
5. BÎRZEA, C., *Educația pentru cetățenie democratică. O perspectivă a învățării permanente*. Strasbourg: Editura Consiliului Europei, 2000. 92 p. ISBN 92-871-4217-1.
6. BOGUȘ, M. CHIȘ, V.FERENZI, I. IONESCU, M. *Didactica modernă*. Ediția a 2-a, revizuită. Coord.: M. Miron Ionescu, Ioan Radu. Cluj-Napoca: Editura Dacia, 2001.p.424. ISBN 973-35-1084-X.
7. *Carta Consiliului Europei privind educația pentru cetățenie democratică și educația pentru drepturile omului*. Strasbourg: Căsuil Europei, 2010, p. 10. disponibil la: (<https://www.coe.int/en/web/edc/charter-on-education-for-democratic-citizenship-and-human-rights-education>. ISBN 978-92-871-6898-6.
8. *Codul educației al Republicii Moldova*: nr.152 din 17.07.2014. În: Monitorul Oficial, 24.10.2014, nr.319-324. MODIFICAT [LP21 din 26.02.26](#), [MO108-111/06.03.26 art.85](#); în [vigoare 01.01.27](#).
9. CONSTANTINESCU, M. *Sociologia familiei*. Pitești: Ed. Universității, 2004. 241 p. ISBN 973-690-347-8.
10. *Convenția ONU cu privire la drepturile copilului*. Adoptată la 20 noiembrie 1989, ratificată prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr. 52. Publicată la 30 decembrie 1998 în Tratat

- Internațională, nr. 1, art. Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=115568&lang=ro.
11. CRISTEI, A., TERZI BARBĂROȘIE, D., *Evaluarea blocajelor și barierelor de participare ale tinerilor și adolescenților din Republica Moldova în procesele de luare a deciziilor*. Chișinău: Institutul de Politici Publice, 2023. Raport elaborat pentru UNICEF Moldova, p. 22-48.
  12. *Dicționar de sociologie*. Iași: Polirom: Știință & Tehnică, 1998. 255 p. ISBN 973-683-054-3.
  13. *Dicționar enciclopedic de psihologie*. București: Editura Babel, 1997. 740 p. ISBN 973-48-1027-8.
  14. *Dicționarul explicativ al limbii române*. Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2016. 1376 p. ISBN 978-606-704-161-3
  15. DINESCU, C., *Valorile morale*. Pitești: Editura Universității din Pitești, 2005. 184 p. ISBN 973-690-392-3.
  16. GAVRILIUC, C., (coord.). *Viața în ochii copilului: Studiu privind drepturile copilului în Republica Moldova*. Chișinău: Centrul de Informare și Documentare privind Drepturile Copilului, 2008, p. 26–31.
  17. *Ghid pentru participarea tinerilor în comunitate*. Consiliul național al tinerilor din Moldova; UNICEF. Chișinău, 2019, p.15. Disponibil: https://cntm.md/sites/default/files/Ghid%20participarea%20elevilor_compressed.pdf. Accesat la 20.06.2026
  18. GOLLOB, R., KRAPF, P., ÓLAFSDÓTTIR, Ó., WEIDINGER, W., *Educație pentru democrație*. Belgia: Consiliul Europei, 2010. Versiunea în limba română, 2016. 132 p. ISBN 978-92-871-6920-4.
  19. *Guvernanța democratică a școlii în Republica Moldova. Ghid metodologic*. Consiliul Europei 2021. 52 p. [online]. Disponibil: <https://rm.coe.int/ghid-metodologic-ro/1680a5b008>. Accesat: 05.03.2026.
  20. *Hotărârea Guvernului nr. 114 din 07 martie 2023, Strategia de dezvoltare „Educația 2030”* Chișinău: Ministerul Educației și Cercetării; Disponibil: https://mecc.gov.md/sites/default/files/strategia_22_11_2022.doc. Accesat: 13.07.2026.
  21. ILUȚ, P., *Valori, atitudini și comportamente sociale: teme actuale de psihosociologie*. Iași: Polirom, 2014, p. 256. ISBN 973-681-763-6.
  22. ILUȚ, P., *Psihologie socială și sociopsihologie: teme recurente și noi viziuni*. Iași: Polirom, 2009. 627 p. ISBN 978-973-46-1520-9.

23. IONESCU, M., CHIȘ, V. *Strategii de predare și învățare*. București: Editura Științifică, 1992, p. 63. ISBN 973-44-0101-7.
24. IOSIFESCU, Ș. *Management educațional*. București: ProGnosis, 2000.
25. JINGA, I. *Managementul învățământului*. București: Editura Academiei de Studii Economice, 2003, p. 137. ISBN 973-594-288-7.
26. JOIȚA, E. *Profesorul și alternativa constructivistă a instruirii*. Material – suport pedagogic pentru studenți– viitori profesori, 2007, p. 220. Disponibil: [https://cis01.ucv.ro/DPPD/profesorul%20 si alternativa constructivistă a instruirii.pdf](https://cis01.ucv.ro/DPPD/profesorul%20si%20alternativa%20constructivistă%20a%20instruirii.pdf). Accesat la 14.05.2026
27. MILICENCO, S., SEMENIUC, N. *Modele și practici de participare a copiilor la viața socială. Studia Universitatis Moldaviae. Seria „Științe sociale”*, 2010, nr. 3(33), p. 27–34. ISSN 1857-2081.
28. NEACȘU, I., *Metode și tehnici de învățare eficientă: Fundamente și practici de succes* [online]. Iași: Polirom, 2015. 320 p. ISBN 978-973-46-5259-4.
29. *Participarea copiilor și tinerilor: ghid*. Centrul de Informare și Documentare privind Drepturile Copilului. Chișinău: CIDDC, 2014. 56 p. ISBN 978-9975-4241-2-7. Disponibil: https://drepturilecopilului.md/files/publications/Participare_ghid.pdf. Accesat: 13.07.2026.
30. PUIU, Al. *Management – analize și studii comparative*. Pitești: Independența Economică, 2007, p. 66. ISBN 978-973-7732-61-3.
31. PUTNAM, R., NANETTI, R. Y. *Cum funcționează democrația?* Iași: Polirom, 2001, p. 288 p. ISBN 973-683-774-5.
32. RAMBU, N. *Tirania valorilor: studii de filosofie a culturii și axiologie*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 2006. 420 p. ISBN 978-973-30-1211-5.
33. *Raport privind respectarea drepturilor copilului în Republica Moldova în anul 2016*. Chișinău: Oficiul Avocatului Poporului, 2017. Disponibil: https://ombudsman.md/wp-content/uploads/2018/10/raport_anual_copii_2016.pd. Accesat: 13.07.2026.
34. *Raport privind respectarea drepturilor copilului în Republica Moldova în anul 2021*. Chișinău: Oficiul Avocatului Poporului, 2022. Disponibil: <https://ombudsman.md>. Accesat: 13.07.2026.
35. *Raport privind respectarea drepturilor copilului în Republica Moldova în anul 2023*. Chișinău: Oficiul Avocatului Poporului, 2024. Disponibil: <https://ombudsman.md>. Accesat: 13.07.2026.
36. *Raport: Participarea elevilor în procesul educațional*. București: UNICEF România, 2025. Disponibil:

- <https://www.unicef.org/romania/media/18451/file/Rezultate%202025%20UNICEF%20Romani a.pdf>. Accesat: 13.07.2026.
37. *Raportul-privind-implementarea-statutului-elevului-la-nivel-national.pdf* Disponibil: <https://consiliulelevilor.ro/wp-content/uploads/2024/11/RAPORTUL-PRIVIND-IMPLEMENTAREA-STATUTULUI-ELEVULUI-LA-NIVEL-NATIONAL.pdf>. Accesat: 13.07.2026.
38. *Recomandarea CM/Rec(2012)2 a Comitetului de Miniștri privind participarea copiilor și a tinerilor cu vârsta sub 18 ani*. Strasbourg: Council of Europe, 2012.
39. *Recomandarea nr. 1/2022 din 22 august 2022 privind Programul de asociere UE–Republica Moldova*. Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, p. 14 (citat: Capitolul I, punctul 7).
40. *Recomandarea privind competențele-cheie pentru învățarea pe tot parcursul vieții*. Bruxelles: Consiliul Uniunii Europene, 2018. Disponibil: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)&](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604(01)&). Accesat: 13.07.2026
41. *Regulamentul-cadru cu privire la funcționarea Consiliului de administrație din instituția de învățământ general*: aprobat prin Ordinul nr. 269 din 09.03.2020, Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova, Chișinău, 2020.
42. REID, A, JENSEN, B, NIKEL, J și SIMOVSKA, V (eds.). *Participation and Learning: Perspectives on Education and the Environment, Health and Sustainability*. Dordrecht: Springer, 2008. 345 p. ISBN 978-1-4020-6416-6. DOI: 10.1007/978-1-4020-6416-6.
43. SEMENIUC, N. Democratic organizational culture in the school environment: theoretical foundations and implications for the participation of educational stakeholders. *Univers Pedagogic*, nr. 3, 2026. <https://up.upsc.md/>
44. SEMENIUC, N., BOB, M. *Ghid practic pentru constituirea Consiliilor Consultative ale Copiilor pe lângă structurile teritoriale de asistență socială*. Chișinău, 2026. ISBN 978-5-86654-671-8.
45. SEMENIUC, N. Evoluția conceptului de participare și implementarea acestuia în educație: de la teorie la aplicare. În: *Cercetare – Inovare – Dezvoltare*: Materialele Conferinței științifice. Chișinău: Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”, 2025, p. 37–45. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/volumul_2_2025_compressed%2B%281%29.pdf?utm_source=chatgpt.com.

46. **SEMENIUC, N.**, Values and principles of student participation in democratic decision-making processes. În: *Acta et Commentationes, Sciences of Education*, Vol. 44, No 2, 2026. ISSN 1857-0623 E-ISSN 2587-3636, Disponibil: https://revistaust.upsc.md/index.php/acta_educatie/article/view/1245/1217.
47. **SEMENIUC, N.** Conditions that facilitate student participation in democratic decision-making processes. În: *Studia Universitatis Moldaviae, Seria Științe ale Educației*, nr. 5(195), 2026. ISSN 1857-2103 Categoria B. Disponibil: https://educational.studiamsu.md/wpcontent/uploads/2026/06/31_Semeniuc.pdf.
48. **SEMENIUC, N.**, Participarea copiilor în procesele decizionale din școală: esență și valoare. *Cercetare – Inovare – Dezvoltare: Conferința Științifică Anuală a doctoranzilor cu participare internațională*. Vol. II. Chișinău: CEP UPSC, 2024, p. 143-148. Disponibil: <https://drive.google.com/file/d/1MjuUvJ5kp4K1UHaOizt9nFdCXsKOPbhy/view>.
49. **SEMENIUC, N.**, BOB, M. Aspecte privind participarea elevilor în procesul decizional în cadrul instituțiilor școlare. *Didactica Pro...*, nr. 1 (149), 2025, p. 29-32. ISSN 1810-6455
50. *Standardele de calitate pentru instituțiile de învățământ primar și secundar general din perspectiva școlii prietenoase copilului*: aprobate prin Ordinul nr. 970 din 11.10.2013. Ministerul Educației al Republicii Moldova. Chișinău, 2013.
51. *Strategia Europeană pentru Tineret 2019–2027*, p. 14. Disponibil la: <https://fitt.ro/obiectivele-europene-de-tineret/>. Accesat: 20.06.2026.
52. *Strategia UE privind drepturile copilului și Garanția europeană pentru copii (2021–2024)*, p. 5. Disponibil la: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/rights-child/eu-strategy-rights-child-and-european-child-guarantee_ro. Accesat: 20.06.2026.
53. *Studiul KAP privind participarea tinerilor în procesele decizionale publice*. Chișinău: CNTM, 2024. Disponibil: <https://cntm.md/resurse/studiul-kap-evaluarea-participarii-tinerilor-in-deciziile-publice/>. Accesat: 20.06.2026.
54. ȚONCU, A. Educația pentru valori. In: *Didactica Pro*, 2005, nr. 5 – 6 (33 -34), pp. 76-78. ISSN 1810-6455.
55. VELEA, L., TODERAȘ, M., IONESCU, M. *Participarea elevilor în școală și în comunitate: ghid pentru profesori și elevi*. Botoșani: Agata, 2006, p. 29. ISBN 973-7707-29-X.

56. VIANU, T., *Introducere în teoria valorilor*. București, Albatros, 1997. 136 p. ISBN 973-240441-8.
57. VIANU, T., *Filosofia culturii și teoria valorilor*. București, Nemira, 1998. 671 p. ISBN 973569-276-4.

(în limba engleză)

58. APPLE, M. W.; BEANE, J. A., *Democratic Schools: Lessons in Powerful Education*. Portsmouth, NH: Heinemann, 1995.
59. ARNSTEIN, Sh., *A ladder of citizen participation*. Journal of the American Planning Association, 1969, vol. 35, nr. 4, pp. 216–224.
60. AUDIGIER, F., *Basic concepts and core competencies for education for democratic citizenship*. Strasbourg: Council of Europe, 2000. 32 p.
61. BÄCKMAN E., TRAFFORD B. *Democratic Governance of Schools*. Consiliul Europei: Strasbourg 2007, p. 150.
62. BÄCKMAN, E., TRAFFORD, B., *Democratic governance of schools*. Strasbourg: Council of Europe, 2007, p. 26. ISBN 978-92-871-6088-1
63. BANDURA, A. *Self-Efficacy: The Exercise of Control*. New York: W. H. Freeman and Company, 1997. 604 p. ISBN 978-0716726265.
64. BANDURA, A. *Social Foundations of Thought and Action: A Social Cognitive Theory*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall, 1986. 617 p. ISBN 978-0138156145.
65. BIESTA, Gert J. J. *Learning Democracy in School and Society: Education, Lifelong Learning, and the Politics of Citizenship*. Rotterdam: Sense Publishers, 2011. 118 p. ISBN 978-94-6091-512-3.
66. BRONFENBRENNER, U., *The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1979. 330 p. ISBN 978-0674224575.
67. BRUNER, J., *Acts of Meaning*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1990. 179 p. ISBN 978-0674003606.
68. CHAWLA, L., (ed.). *Growing Up in an Urbanising World*. London: Earthscan Publications; Paris: UNESCO Publishing, 2002, p. 131-142. ISBN 978-1853838286.
69. *Child Friendly Schools Manual*. Program Division / Education. UNICEF. Disponibil: https://www.unicef.org/publications/files/Child_Friendly_Schools_Manual_EN_040809.pdf.

70. *Child participation in schools: a guide for teachers and school leaders*. Geneva: UNICEF Office of Research, 2018.
71. *Child participation assessment tool*. Strasbourg: Council of Europe, 2010. 62 p. ISBN 978-92-871-6945-7. Disponibil:
<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806482d9>
72. *Children's participation in decision-making*. Dublin: Ombudsman for Children's Office, 2018. Disponibil la: https://www.oco.ie/app/uploads/2018/12/OCO_Participation-Guidelines_English_WEB.pdf.
73. *Citizenship Education at School in Europe*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2017. EURYDICE. Disponibil:
<https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/publications/citizenship-education-school-europe-2017>
74. *Citizenship Education in Europe*. Brussels: European Commission, 2012. EURYDICE. Disponibil: https://ec.europa.eu/citizenship/pdf/citizenship_education_in_europe_en.pdf.
75. COMER, James P. *Waiting for a Miracle: Why Our Schools Can't Solve Our Problems—and How We Can*. New York: Dutton, 1997. 256 p. ISBN 0-525-94144-8.
76. COMER, James P. *School Power: Implications of an Intervention Project*. New York: Free Press, 1980. 277 p. ISBN 002874053X.
77. *Competences for democratic culture: living together as equals in culturally diverse democratic societies*. Strasbourg: Council of Europe, 2016. 76 p. ISBN 978-92-871-8237-1. Disponibil:
https://www.coe.int/en/web/education/-/competences-for-democratic-culture?utm_source=chatgpt.com. Accesat: 13.07.2026.
78. COOK-SATHER, A., *Creating Spaces for Students to Speak Up: A Response to Problems with „Student Voice”*. In: *Curriculum Inquiry*. 2006, vol. 36, nr. 4, p. 359–390. ISSN 0362-6784. DOI: 10.1111/j.1467-873X.2006.00363.x.
79. COOK-SATHER, A., *Authorizing Students' Perspectives: Toward Trust, Dialogue, and Genuine Collaboration in School*. In: *Curriculum Inquiry*. 2002, vol. 32, nr. 4, p. 359–414. ISSN 0362-6784. DOI: 10.1111/1467-873X.00234.
80. COOK-SATHER, A., BOVILL, C., FELTEN, P., *Engaging Students as Partners in Learning and Teaching: A Guide for Faculty*. San Francisco: Jossey-Bass, 2014. 214 p. ISBN 978-1-118-43458-1.

81. CORSARO, W. A., *The Sociology of Childhood*. 2nd ed. Thousand Oaks, California: Pine Forge Press, 2005. 384 p. ISBN 0-7619-8751-7.
82. CRICK, B., (coord.). *Education for citizenship and the teaching of democracy in schools: Final report of the Advisory Group on Citizenship*. London: Qualifications and Curriculum Authority (QCA), 1998. 84 p. Disponibil la: <https://dera.ioe.ac.uk/id/eprint/4385/1/crickreport1998.pdf> .
83. CZERNIAWSKI, G., WEIGAND, W. (coord.). *Student Voice Research: Theory, Methods and Practice*. London: SAGE Publications, 2020. 176 p. ISBN 978-1-5264-8979-8.
84. DAVIDSON, S., *Spinning the wheel of empowerment*. In: *Planning*. 3 April 1998, vol. 1262, p. 14–15. ISSN 0300-3426.
85. DAVIES, Tim. *International public participation models*. 2009. Disponibil la: <https://granicus.com/blog/international-public-participation-models>.
86. *Democratic governance of schools*. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2015.
87. DEWEY, J., *Democracy and Education: An Introduction to the Philosophy of Education*. New York: Macmillan, 1916. 434 p.
88. DEWEY, John. *My pedagogic creed*. The School Journal, 1897, vol. 54, nr. 3, pp. 77–80.
89. DRISKELL, D., NEEMA, K., *Creating space for participation: the role of organizational practice in structuring youth participation in community development*. In: ANDERSSON, David Emanuel, ANDERSSON, Åke E. și MELLANDER, Charlotta (coord.). *Handbook of Creative Cities*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2011, p. 377–396. ISBN 978-1-84844-367-9.
90. DURKHEIM, Émile. *The Division of Labour in Society*. Traducere de W.D. Halls. New York: Free Press, 1995. 352 p. ISBN 0-02-907961-0.
91. DÜRR, Karlheinz. *The School as a Democratic Learning Community: The All-European Study on Pupil Participation in Schools*. Strasbourg: Council of Europe, 1997. 52 p. Document DECS/EDU/CIT (97) 21.
92. DÜRR, Karlheinz. *The School: A Democratic Learning Community. The All-European Study on Pupils' Participation in School*. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2005. 56 p. ISBN 978-92-871-5926-7.
93. DWECK, Carol S. *Mindset: the new psychology of success*. New York: Random House, 2006, p. 38. ISBN 978-1-4000-6275-1.

94. *Education for All 2000–2015: achievements and challenges*. Paris: UNESCO, Global education monitoring report team. Publishing, 2015. 499 p. ISBN 978-92-3-100085-0. DOI: <https://doi.org/10.54676/LBSF6974>
95. *Education for all: trends and status*. Paris: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, 1993. ISSN 1020-0908.
96. *Education for global competence*. Paris: OECD Publishing, 2020.
97. *Empowering learners, transforming schools*: UNESCO, 2025. Disponibil: <https://www.unesco.org/sdg4education2030/en/articles/empowering-learners-transforming-schools-new-unesco-handbook-puts-youth-voices-heart-education>.
98. *EU strategy on the rights of the child*. Bruxelles, 2021.
99. *European Child Guarantee*. Bruxelles: Concil of Europe, 2021.
100. FEINSTEIN, C., O’KANE, C. *Children’s and Adolescents’ Participation and Protection from Sexual Abuse and Exploitation*. Florence: UNICEF Office of Research – Innocenti, 2009.
101. FIELDING, M., și MOSS, P., *Radical Education and the Common School: A Democratic Alternative*. London: Routledge, 2011. 192 p. ISBN 978-0-415-49477-9.
102. FLETCHER, A., *Student Voice Revolution: The Meaningful Student Involvement Handbook*. Olympia, WA: Common Action Publishing, 2017. 142 p. ISBN 978-1-365-81203-2.
103. *Free to Speak, Safe to Learn – Democratic Schools for All*. Strasbourg: Council of Europe, 2023. Disponibil: <https://www.coe.int/en/web/education/free-to-speak-safe-to-learn>
104. FREIRE, P., *Pedagogy of the Oppressed*. Traducere de Myra Bergman Ramos. New York: Continuum, 1970. 186 p. ISBN 0-8264-0047-7.
105. GAVENTA, J., *Finding the spaces for change: a power analysis*. In: *IDS Bulletin*. 2006, vol. 37, nr. 6, p. 23–33. ISSN 0265-5012. DOI: 10.1111/j.1759-5436.2006.tb00320.x.
106. *Global citizenship education: preparing learners for the challenges of the 21st century*. UNESCO, Paris, Disponibil: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000227729>.
107. *Global citizenship education: topics and learning objectives*. Paris: UNESCO, 2015.
108. *Global Education Monitoring Report*. Paris: UNIESCO, Global education monitoring report team 2002–prezent. Disponibil: <https://www.un-ilibrary.org/content/periodicals/26180693>.
109. GOTTSCHALK, F., BORHAN, H. *Child participation in decision making: implications for education and beyond*. OECD Education Working Papers, nr. 301. Paris: OECD, 2023.

110. HALL, S., DUGAY, P., (coord.). *Questions of Cultural Identity*. London: SAGE Publications, 1996. 176 p. ISBN 0-8039-7883-9.
111. HART, R. A., *Children's participation: from tokenism to citizenship*. Florence: UNICEF Innocenti Research Centre, 1992. 44 p. Innocenti Essays, nr. 4. ISSN 1014-7829. ISBN 92-806-1461-2.
112. HART, R. A., *Children's Participation: The theory and practice of involving young citizens in community development and environmental care*. London: Earthscan Publications, 1997. 222 p. ISBN 1-85383-322-3.
113. HELD, D., *Models of Democracy*. 3rd ed. Stanford: Stanford University Press, 2006. 352 p. ISBN 978-0-8047-5472-9.
114. HELKER, K., WOSNITZA, M., *What does child empowerment mean today? Implications for education and well-being*. Paris: OECD Publishing, 2021. 43 p. OECD Education Working Papers, nr. 246. DOI: 10.1787/d207d2f4-en.
115. HOSKINS, B., DEAKIN CRICK, R. *Competences for learning to learn and active citizenship: different currencies or two sides of the same coin?* European Journal of Education, 2010, vol. 45, nr. 1, pp. 121–137.
116. JOHN-AKINOLA, Y., NIC-GABHAINN, S. *Children's Participation in School: A Pathway to Well-being*. *Child Indicators Research*, vol. 7, nr. 2, 2014, p. 389–406.
117. JOHNSON, David W.; JOHNSON, Roger T.; HOLUBEC, Edythe J. *Cooperation in the classroom*. Edina, MN: Interaction Book Company, 2008. Issn Print: 1554-0138
118. KARSTEN, A. *Models of Participation & Empowerment*. Version 1. [PDF]. July 2011. Disponibil: https://www.nonformality.org/wpcontent/uploads/2011/07/Participation-Models-20110703.pdf?utm_source=chatgpt.com. Accesat la 10.05.2026
119. KURT, D.B., JANS, M. *Youth (-work) and social participation: elements for a practical theory*. In: *Tijdschrift voor Jeugdonderzoek*. 2002, vol. 1, nr. 1, p. 43–62. ISSN 1379-3047.
120. LANSDOWN, G., *Children's participation: from tokenism to empowerment revisited*. Florence: UNICEF Office of Research – Innocenti, 2019. 48 p. Research Report, nr. 2019-01.
121. LANSDOWN, G., *Every child's right to be heard: a resource guide on the UN Committee on the Rights of the Child General Comment No. 12*. London: Save the Children; UNICEF, 2011.
122. LANSDOWN, G., *Promoting children's participation in democratic decision-making*. Florence: UNICEF Innocenti Research Centre, 2001. ISBN: 8885401732

123. LOSITO, B., *Educating for democracy in a changing democratic society: the possible role of schools in the civic education of students*. Civic Education in Italy - OJSSE 2/2003. Roma, Italia, 2003, p. 15.
124. LUNDY, L. *Children's rights and research processes: assisting children to (in)formed views*. Childhood, 2012, vol. 19, nr. 1, p. 129–144. DOI: 10.1177/0907568211409078.
125. LUNDY, L. 'Voice' is not enough: conceptualising Article 12 of the United Nations Convention on the Rights of the Child. British Educational Research Journal, 2007, vol. 33, nr. 6, pp. 927–942.
126. MANNION, G., HADDAD, G. *The Routledge International Handbook of Student Voice in Educational Decision-Making*. London: Routledge, 2024. 464 p. ISBN 978-0-367-74224-9.
127. MITRA, D. *Student voice in school reform: building youth–adult partnerships that strengthen schools and empower youth*. New York: Teachers College Press, 2008. 176 p. ISBN 978-0-8077-4866-4.
128. NIGEL, Th. *Towards a theory of children's participation*. International Journal of Children's Rights, 2007, vol. 15, p. 215
129. NUSSBAUM, M. *Political emotions: why love matters for justice*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 2013. 472 p. ISBN 978-0-674-72465-5.
130. OSLER, A., STARKEY, H., *Citizenship and language learning: international perspectives*. British Library Catalogue, 2005, p. 174. ISBN-13:978-1-85856-334-3.
131. PARSONS, T. *The social system*. New York: Free Press, 1951. Stoke-on-Trent: Trentham Books, 2005. 174 p. ISBN 978-1-85856-334-3.
132. PERCY-SMITH, B.; THOMAS, N. *A handbook of children and young people's participation: perspectives from theory and practice*. London: Routledge, 2010, p.367. ISBN 0-203-87107-3.
133. PIAGET, J. The construction of reality in the child, Great Britain, 1954, p. 380. Basic Books Inc. ISBN 0415-21000-3.
134. PRINT, M. *Citizenship education and youth participation in democracy*. Paris: UNESCO, 2007.
135. QUAGLIA, R.J., CORSO, M.J. *Student voice: the instrument of change*. 1st ed. Thousand Oaks, CA: Corwin Press, 2014.

136. *Reference Framework of Competences for Democratic Culture*. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2018. ISBN 978-92-871-8573-0.
137. ROKEACH, M. *The nature of human values*. New York: Free Press, 1973. 438 p
138. RUCK, M. D.; PETERSON-BADALI, M. (eds.). *Child participation in local governance*. London: Taylor & Francis, 2017.
139. RUDDUCK, J., McINTYRE, D. *Improving learning through consulting pupils*. London: Routledge, 2007. ISBN 0-203-93532-2
140. SARGEANT, J. *Towards voice-inclusive practice: finding the sustainability of participation in realizing the child's rights in education*. *Children & Society*, 2017, vol. 32, nr. 4, p. 314–324.
141. SCHWARTZ, S.H. *Universals in the content and structure of values: theoretical advances and empirical tests*. *Advances in Experimental Social Psychology*, 1992, vol. 25, pp. 1–65.
142. SHIER, HARRY. *Pathways to participation: openings, opportunities and obligations*. *Children & Society*, 2001, vol. 15, nr. 2, p. 107–117. DOI: 10.1002/chi.617. disponibil: https://www.researchgate.net/publication/233551300_Pathways_to_participation_Openings_o_pportunities_and_obligations.
143. SHIRLEY, D., HARGREAVES, A. *Five paths of student engagement*. Bloomington, IN: Solution Tree Press, 2009, p. 184. ISBN 978-1942496687.
144. SMITH, A. D. *Nationalism: theory, ideology, history*. Cambridge: Polity Press, 2001.
145. *Strategy for the Rights of the Child (2022–2027)*. Strasbourg: Council of Europe, 2022.
146. *Student Engagement at School: A Sense of Belonging and Participation*. Paris: OECD Publishing, 2023, p. 41.
147. *Students' Well-Being: Key Messages from the PISA 2015 Results*. Paris: OECD Publishing, 2017.
148. *The participation rights of adolescents: a strategic approach*. UNICEF Working Paper Series, 2001.
149. TRAFFORD, B.; GRIFFITHS, B. *How do student councils encourage student participation?* *Education Review*, 2005. vol. 18, nr. 1, p. 90–95.
150. *Voices for impact: meaningful youth engagement in the multilateral system*. Florence: UNICEF Innocenti, September 2024, p. 9.
151. VYGOTSKY, Lev S. *Mind in society: the development of higher psychological processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1978, p. 87. ISBN 0-674-57628-4

152. WANG, Ming-Te; ECCLES, Jacquelynne S. Social support matters: Longitudinal effects of social support on three dimensions of school engagement from middle to high school. *Child Development*, 2012, vol. 83, nr. 3, p. 877–895. Inc. 0009-3920/2012/8303-0011
153. WHITE, Sarah. *Depoliticizing development: the uses and abuses of participation*. Development in Practice, 1996, vol. 6.
154. WICKLIN, Richard. *How does participation in social media vary with age?* 2010. Disponibil: <https://blogs.sas.com/content/iml/2010/12/03/how-does-participation-in-social-media-vary-with-age.html>
155. *Youth and skills: putting education to work. EFA global monitoring report 2012*. Paris: UNESCO, Global education monitoring report team 2012. 480 p. ISBN 978-92-3-104240-9. DOI: <https://doi.org/10.54676/LIIT3478>.
156. ZIMMERMAN, Barry J. *Becoming a self-regulated learner: an overview*. *Theory into Practice*, 2002, vol. 41, nr. 2, pp. 64–70.

ANEXE

Anexa 1. Chestionar de opinii pentru elevi

Localitatea

Instituția

Clasa

		De acord	Nu sunt de acord	Parțial de acord	Am nevoie de mai multe informații	Comentarii
1.	Prin frecventarea școlii TU înveți să devii un cetățean active?					
2.	TU înveți cum să împărtășești ideile democratice?					
3.	Tu consideri că școala ta încurajează participarea?					
4.	Cunoști că există o procedură instituționalizată de implicare a întregii școli într-un proces de votare privind problemele importante în școală?					
5.	Toți elevii au oportunitatea de a fi implicați în Consiliul Școlar?					
6.	TU consideri că școala, angajații și părinții/îngrijitorii întreprind măsuri pentru participarea elevilor în procesele decizionale?					
7.	În școala ta elevii învață să fie cetățeni activi unul de la altul, precum și de la adulți?					
8.	Școala are încheiate acorduri de colaborare cu alte școli la nivel local, național sau internațional					
9.	Tu înveți cum pot fi exercitate drepturilor democratice					
10.	Copiii studiază care este activitatea Consiliului local și a Guvernului Republicii Moldova?					

Anexa 2. Chestionar de opinii pentru cadrele didactice/manageri școlari

Localitatea

Instituția

Cadru didactic/manager școlar

		De acord	Nu sunt de acord	Parțial de acord	Am nevoie de mai multe informații	Comentarii
1.	Participarea copiilor în sălile de clasă, cancelarie, terenurile școlare, înainte și după ore, la evenimentele școlare este evidentă					
2.	Există o procedură instituționalizată de implicare a întregii școli într-un proces de votare privind problemele importante pentru școală					
3.	Toți ceilalți au oportunitatea de a fi aleși și să participe în componența Consiliului Elevilor (conform Regulamentului)					
4.	Există un plan de dezvoltare pentru școală și pentru împrejurimile școlii care este bine știut și aprobat de către elevi					
5.	Opiniile elevilor cu privire la modul în care școala ar putea fi îmbunătățită sunt solicitate					
6.	Elevii sunt de părere că procesul de consultare a elevilor este un aspect firesc al implicării lor în viața școlară					
7.	Școala deține un cadru comun de valori inclusive pentru elevi					
8.	Cadrul de valori este împărtășit de adulți pentru a spori participarea elevilor în dezvoltarea școlii lor					
9.	Elevii sunt încurajați să identifice tot ce își doresc să studieze					
10.	Sunt multiple ocazii în care elevii aleg singuri ce vor să studieze					
11.	Planurile de studii sunt discutate cu elevii, astfel încât ei să poată alege ce teme să fie studiate succint și care să fie studiate în detaliu					
12.	Elevii sunt implicați în selectarea metodelor de învățare					
13.	Elevii participă în procesul de selecție a resurselor de învățare					
14.	Elevii participă în activități extracurriculare, cercuri pe interese					
15.	Elevii sunt încadrați la identificarea unor soluții de depășire a problemelor proprii sau ale altora în procesul de studiere.					
16.	Elevilor li se oferă oportunități de alegere a disciplinelor opționale					
17.	Elevilor li se oferă oportunități de exprimare a intereselor în procesul de selecție a disciplinelor la alegere					

Anexa 3. Chestionar de opinii pentru părinți/îngrijitori

Localitatea

Instituția

Clasa

		De acord	Nu sunt de acord	Parțial de acord	Am nevoie de mai multe informații	Comentarii
1.	Există o varietate de oportunități pentru părinți/îngrijitori să se implice în viața școlii					
2.	Există un schimb periodic de informații între familie și școală					
3.	Părinții cunosc exact cum pot ei să sprijine învățarea copiilor lor în mediul familial					
4.	În cadrul adunărilor cu părinții sunt împărtășite informații despre copii în mod bilateral, în loc să se transmită doar informații de la personalul didactic la părinți					
5.	Există un loc unde părinții/îngrijitorii se pot întâlni, face schimb de idei și unde pot să-și prepare o ceașcă de ceai/cafea sau o băutură răcoritoare					
6.	Incluziunea este parte din procesul educațional în care participarea copiilor precum și a adulților este prezentă					
7.	Incluziunea se referă la toți, nu doar la copiii cu dizabilități sau cei văzuți ca având "cerințe educaționale speciale"					
8.	Barierile în învățare și participare sunt văzute ca provenind din reglementările politicilor naționale, normele culturilor și valorilor locale/naționale sau alte tipuri de constrângeri din afara școlii					
9.	Există o hotărâre comună privind minimalizarea inegalităților de oportunități în școală					
10.	Membrii comunității locale contribuie la realizarea procesului de educație					
11.	Membrii comunității, părinți/reprezentanții legali și alți actori sociali susțin procesul de educație din cadrul școlii					
12.	Pentru organizarea procesului de studiere în afara claselor și școlii este acordat suport din partea organizațiilor comunitare					

Anexa 4. Chestionar pentru cadrele didactice (pre/post experiment)

*Chestionar
pentru cadrele didactice și manageriale
privind determinarea gradului de înțelegere și percepție
a conceptului de participare a copiilor în cadrul școlii*

1. Cum definiți conceptul de "participare a elevilor în viața școlii"?

---

2. Ce dimensiuni include acest concept din perspectiva dumneavoastră?

---

3. Care considerați că sunt principalele beneficii ale participării elevilor în viața școlii atât pentru elevi, cât și pentru comunitatea școlară?

---

4. Ce bariere sau obstacole întâmpinați în promovarea și implementarea unor practici de participare a elevilor în școală?

---

5. Care este importanța pe care o acordați participării elevilor în viața școlii în activitatea dumneavoastră profesională?

---

6. În ce măsură considerați că elevii ar trebui să aibă un cuvânt de spus în deciziile care îi privesc direct?

---

7. Cum credeți că ar putea fi îmbunătățită cultura participativă în școală?

---

8. Ce strategii și metode utilizați pentru a încuraja și facilita participarea elevilor în activitățile școlare?

---

9. Cum evaluați nivelul de implicare al elevilor în viața școlii din instituția în care lucrați? Ce indicatori utilizați?

---

10. Ce competențe considerați că sunt esențiale pentru un profesionist care dorește să promoveze participarea elevilor?

Anexa 5. Graficul activităților realizate cu cadrele didactice în cadrul experimentului

Graficul activităților

desfășurate în cadrul experimentului

Nr. activității	Data	Tematica	Nr. de ore
1.	12-14 februarie 2025	Introducere în conceptul de participare al elevilor	4
2.	11-13 martie 2025	Standarde ale participării	6
3.	19-21 martie 2025	Beneficii și obstacole privind participarea elevilor în viața școlii	4
4.	8-10 aprilie 2025	Competențele cadrului didactic pentru susținerea participării	6
5.	11-14 aprilie 2025	Metode și strategii de motivare a participării elevilor în viața școlii	6
6.	23 -25aprilie 2025	Modalități de îmbunătățire a culturii participării la nivel de școală	6
7.	13 -15mai 2025	Evaluarea participării elevilor	4
8.	20-22 mai 2025	Reflecție și evaluare	4
		Total:	40

40 – contact direct

120 – contact indirect

Total: 160 ore

Anexa 6. Agende de formare pentru cadrele didactice utilizate în cadrul experimentului

Agenda de formare pentru cadre didactice (1) Participarea elevilor în procesele decizionale ale școlii

Scop: Dezvoltarea competențelor cadrelor didactice pentru a promova și susține participarea activă a elevilor în procesele decizionale la nivel de școală.

Obiective specifice:

- Înțelegerea conceptului de participare a elevilor și a dimensiunilor sale.
- Identificarea beneficiilor și obstacolelor participării elevilor.

nr.	Scop	Activitatea	Resurse	Timp
1.	Salutul. Prezentarea Activitate de spargere a gheții "Obiectul care mă reprezintă" Ajută participanții să se exprime creativ și să împărtășească aspecte ale personalității lor. În contextul participării, poate oferi indicii despre interesele și valorile elevilor, despre ceea ce îi motivează să se implice.	Fiecare participant identifică un obiect personal care îl reprezintă într-un fel sau altul (poate fi un obiect fizic sau o imagine pe telefon). Pe rând, fiecare își prezintă obiectul și explică de ce l-a ales.	Obiectele participanților	20 min.
2.	Să reflecteze asupra propriilor experiențe și convingeri legate de participare.	Brainstorming „Ce reprezintă pentru dvs. participarea ?” Participanții notează pe post-it-uri ideile și le fixează pe tablă Se citesc câteva, apoi se prezintă PPT cu Info la subiect	Post-it-uri PPT	40 min
3.	Stimulează dezbateră și îi ajută pe participanți să își clarifice propriile convingeri legate de participarea elevilor. Poate genera discuții interesante și poate oferi perspective diferite asupra acestui subiect.	Sunt de acord/Nu sunt de acord Facilitatorul prezintă o serie de afirmații legate de participarea elevilor (de exemplu, "Elevii ar trebui să aibă un cuvânt de spus în luarea deciziilor la nivel de școală", "Este important ca elevii să se simtă confortabil să își exprime opiniile în clasă" etc.). Participanții se poziționează fizic în spațiul de lucru în funcție de gradul lor de acord cu afirmația respectivă (de acord, neutru, nu sunt de acord). Apoi, sunt invitați să își argumenteze poziția. Exemple de afirmații: Elevii au dreptul de a fi consultați în legătură cu deciziile care îi afectează. Elevii ar trebui să aibă un cuvânt de spus	Fișe – De acord/nu sunt de acord Fișa cu afirmații	30 -40 min

		în elaborarea regulamentului școlar. Elevii ar trebui să aibă reprezentanți în Consiliul de administrație al școlii. Elevii ar trebui să aibă dreptul de a-și exprima liber opiniile în cadrul școlii. Participarea la ore este o responsabilitate a elevilor, nu doar un drept. Elevii ar trebui să se implice activ în procesul lor de învățare. Părinții ar trebui să sprijine și să încurajeze participarea copiilor lor la școală. Comunitatea are un rol important în crearea unui mediu în care participarea elevilor este valorizată. Profesorii ar trebui să ofere feedback constructiv și specific elevilor care participă. Elevii ar trebui să fie încurajați să își exprime opiniile chiar dacă nu sunt siguri că sunt corecte. Profesorii ar trebui să utilizeze o varietate de strategii pentru a încuraja participarea, cum ar fi întrebări deschise, dezbateri, discuții în grup etc. Elevii ar trebui să fie recompensați pentru participarea lor, nu doar pentru răspunsurile corecte. Este important ca elevii să învețe să asculte activ și să respecte opiniile celorlalți.		
4.	Să identifice avantajele și barierele participării	Activitatea Parașuta participării Ce înseamnă participarea copiilor? Care sunt standardele de participare ale copiilor? Care sunt beneficiile participării elevilor? Care sunt obstacolele participării elevilor?	Poster cu desenul Parașutei	40 -60min
5.	Să identifice aspecte cheie legate de participarea elevilor și să își exprime preocupările. Poate servi drept punct de plecare pentru discuții mai profunde în cadrul viitoarelor seminare	Fiecare participant scrie pe o foaie de hârtie o întrebare legată de participarea elevilor care îl frământă sau care i-ar plăcea să fie discutată în cadrul seminarului. La ședința următoare întrebările sunt amestecate, apoi fiecare participant trage o întrebare la întâmplare și o citește cu voce tare. Întrebarea este apoi discutată în grup.	Post-it-uri	10 -20min
6.		Reflecții de final: Bagajul	Fișa bagajul	10 min

		să respecte standardele de participare a copiilor.		
3.	Reflecția	Ce am învățat? Participanților li se solicită să noteze individual, pe o fișă de reflecție, trei lucruri pe care le-au învățat în timpul seminarului și două idei pe care doresc să le aplice în activitatea lor. Invitați câțiva participanți să împărtășească reflecțiile lor.	Fișe	20 min

Studii de caz de utilizat în cadrul activității

Studiul de caz 1: Consiliul Elevilor

- **Descriere:** Într-o școală, există Consiliu al Elevilor care se întâlnește lunar pentru a discuta problemele elevilor și pentru a propune soluții. Cu toate acestea, deciziile Consiliului sunt rareori implementate, iar elevii simt că vocea lor nu este luată în serios.
- **Întrebări pentru analiză:**
  - Ce standarde de participare sunt aplicate sau încălcate în acest caz?
  - Cum ar putea școala să îmbunătățească participarea elevilor în Consiliu?
  - Ce rol ar trebui să aibă adulții (profesorii, directorul) în acest proces?

Studiul de caz 2: Proiectul de mediu

- **Descriere:** Un grup de elevi din clasa a V-a este implicat într-un proiect de mediu, având ca scop îmbunătățirea spațiului verde din curtea școlii. Profesorul coordonator le permite elevilor să aleagă ce tip de activități vor desfășura, dar le oferă și îndrumare și resurse.
- **Întrebări pentru analiză:**
  - Cum se reflectă standardele de participare în acest proiect?
  - Ce beneficii aduce acest tip de activitate pentru elevi?
  - Cum ar putea fi evaluată eficiența participării elevilor în acest proiect?

Studiul de caz 3: Regulamentul școlar

- **Descriere:** Școala a elaborat un nou regulament școlar cu privire la utilizarea telefoanelor mobile în instituție, fără a consulta elevii. Unii elevi consideră că regulamentul este prea strict și că nu ține cont de nevoile lor.
- **Întrebări pentru analiză:**
  - Ce standarde de participare au fost încălcate în acest caz?
  - Cum ar putea școala să implice elevii în procesul de elaborare a regulamentului?
  - Ce impact are lipsa de participare a elevilor asupra climatului școlar?

Studiul de caz 4: Ora de consiliere

- **Descriere:** În cadrul orelor de consiliere, profesorul organizează discuții despre problemele cu care se confruntă elevii. Cu toate acestea, unii elevi se simt intimidați și nu îndrăznesc să-și exprime opiniile.
- **Întrebări pentru analiză:**
  - Ce standard reflectate în acest studiu de caz?
  - Cum poate profesorul să creeze un mediu sigur și incluziv pentru toți elevii?
  - Ce tehnici de comunicare ar putea utiliza pentru a încuraja participarea activă?
  - Cum poate asigura confidențialitatea informațiilor împărtășite de elevi?

Studiul de caz 5: Proiectul comunitar

- **Descriere:** Un grup de elevi de liceu dorește să inițieze un proiect comunitar pentru a ajuta persoanele vârstnice din localitate. Ei au idei, dar nu știu cum să le pună în practică și nu primesc sprijin din partea adulților.
- **Întrebări pentru analiză:**
  - Ce standarde de participare sunt aplicate sau încălcate în acest caz?
  - Ce tip de sprijin ar trebui să ofere adulții acestor elevi?
  - Cum pot elevii să-și dezvolte abilitățile de leadership și de organizare?
  - Cum pot colabora cu alte organizații sau instituții pentru a-și atinge obiectivele?

Opțional

Studiul de caz 1: Decizia privind uniforma școlară

- **Descriere:**
  - O școală decide să schimbe uniforma școlară.
  - **Scenariul A (Aplicare):** Școala organizează consultări cu elevii, părinții și profesorii, luând în considerare opiniile tuturor părților interesate. Se organizează ateliere de lucru în care elevii pot propune modele, culori și materiale. Decizia finală este luată în urma unui vot democratic.
  - **Scenariul B (Încălcare):** Școala impune o nouă uniformă fără a consulta elevii. Mulți elevi se simt nemulțumiți și dezavantajați, deoarece noua uniformă este incomodă sau costisitoare.
- **Analiza:**
  - Scenariul A respectă standardele de transparență, relevanță, incluziune și responsabilitate.
  - Scenariul B încalcă standardele de voluntariat, respect, transparență și relevanță.

Studiul de caz 2: Proiectul de îmbunătățire a curții școlii

- **Descriere:**
  - Un grup de elevi dorește să îmbunătățească curtea școlii, transformând-o într-un spațiu verde.

- **Scenariul A (Aplicare):** Elevii sunt implicați în toate etapele proiectului, de la planificare și proiectare până la implementare și evaluare. Ei primesc sprijin din partea profesorilor și a părinților, dar deciziile finale sunt luate de ei.
- **Scenariul B (Încălcare):** Profesorii preiau controlul proiectului, iar elevii sunt reduși la rolul de executanți. Opiniile și ideile lor sunt ignorate sau minimizate.
- **Analiza:**
  - Scenariul A reflectă aplicarea standardelor de voluntariat, responsabilitate, sprijin din partea adulților instruiți, relevanță și prietenie.
  - Scenariul B reflectă încălcarea standardelor de voluntariat, responsabilitate, respect și relevanță.

Studiul de caz 3: Organizarea unui eveniment școlar

- **Descriere:**
  - Școala organizează un eveniment festiv pentru a marca Ziua Copilului.
  - **Scenariul A (Aplicare):** Elevii sunt implicați în organizarea evenimentului, de la alegerea temei și a activităților până la promovare și logistică. Ei sunt încurajați să-și exprime creativitatea și să-și asume responsabilități.
  - **Scenariul B (Încălcare):** Profesorii organizează evenimentul fără a consulta elevii, impunând activități care nu sunt relevante sau interesante pentru ei. Mulți elevi se simt plictisiți și dezinteresați.
- **Analiza:**
  - Scenariul A respectă standardele de relevanță, incluziune, prietenie și responsabilitate.
  - Scenariul B încalcă standardele de relevanță, voluntariat și respect.

Lista de întrebări

de analiză care pot fi utilizate pentru a analiza studiile de caz prezentate anterior, grupate pe standardele de participare a copiilor:

Siguranță:

- Copiii se simt în siguranță fizică și emoțională în această situație?
- Există măsuri de protecție împotriva abuzului, discriminării sau violenței?
- Cum se asigură confidențialitatea informațiilor împărtășite de copii?

Voluntariat:

- Participarea copiilor este liberă și voluntară?
- Există vreo formă de presiune sau constrângere asupra copiilor?
- Copiii au posibilitatea de a se retrage din activitate în orice moment?

Responsabilitate:

- Copiii își asumă responsabilități adecvate vârstei și capacităților lor?
- Sunt copiii implicați în luarea deciziilor și în implementarea lor?
- Există un echilibru între drepturile și responsabilitățile copiilor?

Respect:

- Opiniile și ideile copiilor sunt luate în serios și valorizate?
- Există respect pentru diversitatea de opinii și pentru diferențele individuale?
- Copiii sunt tratați cu demnitate și respect de către adulți și de către ceilalți copii?

Transparență:

- Copiii au acces la informații clare și accesibile despre activități și decizii?
- Procesul de luare a deciziilor este transparent și deschis?
- Copiii sunt informați despre modul în care opiniile lor sunt luate în considerare.

Sprijin din partea adulților instruiți:

- Adulții oferă sprijin și îndrumare adecvată copiilor?
- Adulții au competențele necesare pentru a facilita participarea copiilor?
- Adulții respectă autonomia și independența copiilor.

Incluziune:

- Toți copiii, indiferent de vârstă, sex, etnie, dizabilități sau alte caracteristici, sunt incluși în activitate?
- Se iau măsuri pentru a asigura participarea copiilor care se confruntă cu dificultăți?
- Se promovează un mediu de învățare incluziv și nediscriminatoriu?

Prietenie:

- Activitatea promovează relații pozitive și de prietenie între copii?
- Copiii au oportunități de a colabora și de a se ajuta reciproc?
- Se creează un mediu social pozitiv și de susținere?

Relevanță:

- Activitatea este relevantă pentru interesele, nevoile și experiențele copiilor?
- Copiii consideră că activitatea este importantă și utilă pentru ei?
- Activitatea contribuie la dezvoltarea personală și socială a copiilor?

Întrebări suplimentare:

- Ce drepturi ale copilului sunt respectate sau încălcate în acest caz?
- Ce impact are această situație asupra dezvoltării și stării de bine a copiilor?
- Ce măsuri pot fi luate pentru a îmbunătăți participarea copiilor în această situație?

- Cum pot fi implicați părinții și comunitatea locală în promovarea participării copiilor?

Agenda de formare pentru cadrele didactice (3-4) Participarea elevilor în procesele decizionale ale școlii

Scop: Dezvoltarea competențelor cadrelor didactice pentru a promova și susține participarea activă a elevilor în procesele decizionale la nivel de școală.

Obiective specifice:

- Identifice beneficiile implicării elevilor în procesele decizionale școlare.
- Înțeleagă factorii care motivează sau demotivează participarea elevilor.
- Cunoască și să aplice diverse strategii pentru a crește motivația elevilor de a participa.
- Descopere și să implementeze metode concrete și eficiente de participare a elevilor la nivel școlar.
- Dezvolte un plan de acțiune inițial pentru a încuraja participarea elevilor în propriul lor context școlar.

Nr. d/o	Scop	Activitatea	Resurse	Timp
1.	Salutul. Prezentarea Activitate de spargere a gheții De ce să implicăm elevii? Beneficii și Factori (Activitate Interactivă și Discuție Moderată)	Activitate individuală "Gândiți-Perechi-Partajați": Gândiți (2 minute): Fiecare formabil/ă este invitat/ă să se gândească la minim două beneficii concrete ale implicării elevilor în deciziile școlii (de exemplu, creșterea motivației, dezvoltarea abilităților de leadership, îmbunătățirea climatului școlar). Perechi (5 minute): Profesorii se grupează în perechi și discută ideile lor, selectând cele mai relevante. Partajați (8 minute): Formatorul invită câteva perechi să prezinte ideile lor în plen. Se notează ideile principale. Discuție moderată (5 minute): formatorul provoacă o scurtă discuție despre factorii care pot motiva sau demotiva elevii să participe (de exemplu, sentimentul de a fi ascultat, relevanța deciziilor, teama de a fi judecat, lipsa de informații), în baza grilei de întrebări de mai jos. Întrebări: Factori Motivatori: ✓ Ce anume credeți că îi face pe elevi să dorească să se implice în deciziile școlii? ✓ Cum influențează sentimentul de a fi ascultat și luat în serios dorința unui elev de a participa? Exemplificați? ✓ În ce măsură relevanța deciziilor pentru viața lor de zi cu zi îi motivează pe elevi să se implice? Cum putem face deciziile mai relevante pentru ei? ✓ Cum poate sentimentul de apartenență la comunitatea școlară să stimuleze participarea elevilor? ✓ Ce importanță are posibilitatea de a vedea un	Pix caiet	20 min.

		impact concret al contribuției lor în creșterea motivației? ✓ Cum putem aprecia și recunoaște aportul elevilor pentru a-i încuraja să participe în continuare? ✓ În ce fel, oportunitatea de a învăța abilități noi (comunicare, leadership) prin participare, poate fi un factor motivator? Factori Demotivatori: Care credeți că sunt principalele bariere sau motive pentru care unii elevi ezită să participe la deciziile școlii? ✓ În ce mod teama de a fi judecat sau criticat de colegi sau profesori poate descuraja participarea? Cum putem crea un mediu mai sigur din acest punct de vedere? ✓ Cum influențează lipsa de informații clare despre problemele discutate sau despre procesul decizional dorința elevilor de a se implica? Cum putem îmbunătăți comunicarea? ✓ În ce măsură percepția că participarea lor nu are un impact real (că deciziile sunt deja luate) poate demotiva elevii? ✓ Cum poate lipsa de timp sau presiunea academică să limiteze implicarea elevilor în activități participative? ✓ Există diferențe între grupurile de elevi (vârstă, gen, interese) în ceea ce privește factorii care îi demotivează? Dacă da, care sunt acestea? ✓ Cum putem aborda sentimentul de descurajare sau de lipsă de încredere în propria capacitate de a influența deciziile? Întrebări Generale pentru Discuție: ✓ Cum putem crea un echilibru între a oferi oportunități de participare și a nu supraîncărca elevii? ✓ Care sunt cele mai eficiente strategii pe care le-ați observat sau implementat pentru a crește motivația elevilor de a participa? ✓ Cum putem evalua impactul eforturilor noastre de a motiva participarea elevilor? ✓ Ce rol ar trebui să aibă profesorii și conducerea școlii în încurajarea și susținerea participării elevilor?		
2.	Prezentarea Strategiilor		Post-it-uri	20 min

	de Motivare a Participării Elevilor.	Prezentarea strategiilor: Facilitatorul prezintă diverse strategii de motivare, ilustrând fiecare strategie cu exemple concrete aplicabile în contextul școlar: Exemple concrete și studii de caz scurte : Facilitatorul prezintă scurte exemple de școli sau proiecte care au implementat cu succes strategii de motivare a participării elevilor. Activitate de grup "Brainstorming pe strategii" : Participanții se împart în grupuri mici (3-4 persoane) și sunt invitați să genereze idei concrete de aplicare a strategiilor discutate în propriul lor context școlar. Fiecare grup alege o strategie și dezvoltă 2-3 idei practice.	PPT cu strategiile de motivare a participării	
3.	Prezentarea metodelor de participare	Facilitatorul prezintă o varietate de metode concrete prin care elevii pot participa la procesele decizionale. Solicită analiza lor, identificând beneficiile și limitele lor. Cu ce ar îmbunătăți/ cum ar face altfel? ✓ Consiliul Elevilor activ și reprezentativ: Structură, roluri, funcționare eficientă. ✓ Chestionare și sondaje periodice: Colectarea opiniilor pe teme specifice. ✓ Grupuri de lucru și comitete mixte (elevi-profesori): Implicarea în proiecte concrete (organizare evenimente, îmbunătățirea spațiilor, regulamente). ✓ Ședințe deschise sau forumuri de discuție: Oferirea unui spațiu pentru exprimarea liberă a ideilor. ✓ Platforme online de feedback și sugestii: Utilizarea tehnologiei pentru a facilita comunicarea. ✓ Proiecte inițiate de elevi cu susținerea profesorilor: Încurajarea inițiativei și a leadershipului. ✓ Consultări specifice pe teme relevante pentru elevi (de exemplu, regulamentul școlar, activități extrașcolare). ✓ Etc. (vezi prezentare)	PPT cu metodele de participare	20 min
4.	Crearea unui plan de participare"	Grupurile formate anterior sunt invitate să aleagă o metodă de participare prezentată și să elaboreze un plan succint de implementare la nivelul școlii lor. Planul ar trebui să includă: ✓ Obiectivul specific al participării. ✓ Pașii concreți de implementare. ✓ Resursele necesare (umane, materiale, timp). ✓ Modalități de comunicare cu elevii și profesorii. ✓ Modalități de evaluare a impactului.	Foi flipchart Model de plan (vezi anexa)	30 min

5.	Reflecția	Bagajul – o idee pe care o luați în bagajul profesional Masina de spălat – o idee pe care o veți cizela/adapta/implementa altfel Coșul de gunoi – o idee pe care o crezi inutilă/n-o acceptați/...	Post-it-uri	10 min

Strategii de participare

Crearea unui climat de încredere și respect: Importanța ascultării active, validării opiniilor elevilor, evitării judecăților.

Oferirea de oportunități autentice de participare: Asigurarea că implicarea elevilor are un impact real și vizibil.

Comunicarea clară a importanței participării: Explicarea beneficiilor pentru elevi și pentru școală.

Recunoașterea și valorizarea contribuțiilor elevilor: Oferirea de feedback pozitiv, celebrarea succeselor.

Adaptarea metodelor de participare la vârsta și interesele elevilor: Utilizarea unor abordări variate și atractive.

Implicarea liderilor elevi (Consiliul Elevilor): Oferirea de suport și autonomie.

Conectarea deciziilor școlare cu experiențele și preocupările elevilor: Asigurarea relevanței.

Metode de participare

- ✓ Consiliul Elevilor activ și reprezentativ: Structură, roluri, funcționare eficientă.
- ✓ Chestionare și sondaje periodice: Colectarea opiniilor pe teme specifice.
- ✓ Grupuri de lucru și comitete mixte (elevi-profesori): Implicarea în proiecte concrete (organizare evenimente, îmbunătățirea spațiilor, regulamente).
- ✓ Ședințe deschise sau forumuri de discuție: Oferirea unui spațiu pentru exprimarea liberă a ideilor.
- ✓ Platforme online de feedback și sugestii: Utilizarea tehnologiei pentru a facilita comunicarea.
- ✓ Proiecte inițiate de elevi cu susținerea profesorilor: Încurajarea inițiativei și a leadershipului.
- ✓ Consultări specifice pe teme relevante pentru elevi (de exemplu, regulamentul școlar, activități extrașcolare).
- ✓ Mini-referendumuri școlare: Organizarea unor votări pe teme specifice care îi privesc direct (de exemplu, alegerea culorii pentru băncile din curte, numele mascotei școlii, activități pentru o zi tematică). Acestea oferă o experiență practică de democrație și arată că opinia lor contează.
- ✓ "Masa Rotundă" elev-profesor-conducere: Organizarea unor întâlniri periodice, cu un număr limitat de participanți din fiecare categorie, pentru a discuta deschis probleme și propuneri.

Acest format permite un dialog mai direct și o înțelegere mai profundă a diferitelor perspective.

- ✓ Crearea de conținut media de către elevi pentru școală: Implicarea elevilor în crearea de postere, videoclipuri, articole pentru site-ul școlii sau pentru rețelele sociale ale școlii, prin care să își exprime opiniile sau să promoveze inițiativele elevilor.
- ✓ "Audieri Publice" școlare: Organizarea unor evenimente în care elevii pot prezenta argumente pro sau contra unor propuneri în fața unui panel (format din profesori, elevi, părinți). Acest format dezvoltă abilitățile de argumentare și de prezentare.
- ✓ Parteneriate cu alte școli pentru proiecte comune: Colaborarea cu elevii din alte școli pentru a lucra la proiecte comune (de exemplu, campanii de mediu, evenimente culturale). Acest lucru lărgeste orizontul și oferă perspective diverse;
- ✓ Implicarea în procesul de evaluare a activităților școlare: Invitarea elevilor să ofere feedback structurat despre anumite activități, evenimente sau chiar aspecte ale procesului de predare-învățare (prin chestionare sau discuții focus grup).
- ✓ "Bugetare Participativă" la nivel mic: Alocarea unei sume mici de bani pe care elevii, prin vot sau prin propuneri și votare, decid cum să fie cheltuită pentru îmbunătățiri concrete ale școlii (de exemplu, achiziționarea de echipamente sportive, cărți pentru bibliotecă, jocuri pentru pauză).
- ✓ Crearea de "Cluburi de Inițiativă Cetățenească": Încurajarea elevilor să formeze cluburi axate pe identificarea și rezolvarea unor probleme specifice din școală sau comunitate, oferindu-le autonomie și sprijin pentru a-și pune în practică ideile.
- ✓ Sistem de "Credite de Participare": Se pot acorda puncte sau recunoaștere simbolică elevilor care se implică activ în diverse inițiative (prezență la ședințe, contribuții valoroase, inițierea de proiecte). Aceste "credite" ar putea fi luate în considerare în evaluarea comportamentului sau ar putea oferi beneficii simbolice (de exemplu, prioritate la anumite activități).
- ✓ "Cutia de Idei" Digitală sau Fizică cu Feedback Public: O platformă unde elevii pot depune anonim sau cu nume idei și sugestii. Periodic, o comisie (inclusiv elevi) analizează propunerile, iar răspunsurile sau stadiul implementării sunt făcute publice, arătând că ideile sunt luate în serios.
- ✓ Parteneriate cu Comunitatea Locală: Implicarea elevilor în proiecte care au un impact real în comunitate (ecologizare, ajutor pentru vârstnici) le poate oferi un sentiment de scop și relevanță, motivându-i să se implice și în deciziile școlii, văzând utilitatea acțiunilor lor.
- ✓ "Ziua Schimbării conduse de Elevi": O zi dedicată în care elevii preiau anumite roluri (simbolice sau cu responsabilități limitate) în conducerea școlii sau în luarea deciziilor pe anumite aspecte, oferindu-le o perspectivă directă asupra proceselor.
- ✓ Organizarea de Competiții de Idei sau "Hackathoane" Școlare: Lansarea unor provocări sau teme specifice și invitarea elevilor să propună soluții inovatoare. Cele mai bune idei pot fi premiate și luate în considerare pentru implementare.

- ✓ Utilizarea Elementelor de Joc (Gamification): Introducerea unor elemente specifice jocurilor (puncte, badge-uri, clasamente) în procesul de participare poate crește angajamentul și motivația, transformând implicarea într-o activitate mai atractivă.
- ✓ Crearea de "Ambasadori ai Participării" în fiecare clasă: Identificarea unor elevi entuziaști și comunicativi care să acționeze ca puncte de contact și promotori ai participării în rândul colegilor lor;
- ✓ Oferirea de Formare Specifică pe Tema Deciziei: Organizarea unor scurte sesiuni în care elevii învață despre procesul decizional, despre cum să formuleze argumente, cum să negocieze și cum să ajungă la un consens. Acest lucru îi poate face să se simtă mai competenți și mai încrezători în a participa.

Model de Plan de Participare - Ambasadorii Participării

<i>Etapa</i>	<i>Activitatea</i>	<i>Responsabili</i>	<i>Termen</i>	<i>Resurse necesare</i>	<i>Indicatori de succes</i>
<i>Inițierea și Promovarea (Săptămâna 1-2)</i>	Prezentarea conceptului "Ambasadorii Participării" elevilor, profesorilor și conducerii școlii.	Profesor coordonator, Consiliul Elevilor (dacă există), Conducerea școlii	<i>Săptămâna 1</i>	Afișe informative, anunțuri în clase, pe site-ul școlii	Nivelul de conștientizare a programului în rândul elevilor și profesorilor.
	Lansarea procesului de înscriere/nominalizare pentru rolul de ambasador.	Profesor coordonator, Consiliul Elevilor	Săptămâna 2	Formular de înscriere/nominalizare (online/fizic), criterii clare de selecție	Numărul de elevi care aplică/sunt nominalizați
<i>2. Selecția și Formarea (Săptămâna 3)</i>	Evaluarea aplicațiilor/nominalizărilor și selectarea ambasadorilor (urmărind reprezentativitate pe clase/nivele).	Comitet de selecție (profesori, elevi), Profesor coordonator	Săptămâna 3	Timp alocat pentru evaluare, criterii de selecție aplicate consecvent	Selectarea unui grup divers și entuziast de ambasadori
	Organizarea sesiunii inițiale de formare pentru ambasadori: roluri,	Profesor coordonator, eventual	Săptămâna 3	Sală de clasă, materiale informative,	Înțelegerea clară a rolului și a

	responsabilități, metode de colectare a opiniilor, canale de comunicare.	experți invitați		instrumente de colectare a feedback-ului (chestionare simple, ghid de interviu)	metodelor de lucru de către ambasadori.
3. Operaționalizarea și Colectarea (Săptămânile 4-Continuu)	<i>Ambasadorii colectează opiniile colegilor pe teme relevante (sugestii, probleme, idei pentru îmbunătățiri).</i>	<i>Ambasadorii participării</i>	<i>Săptămânal/Bisăptămânal</i>	<i>Timp alocat de ambasadori, instrumente de colectare a feedback-ului</i>	<i>Cantitatea și diversitatea opiniilor colectate.</i>
	Ambasadorii comunică regulat cu profesorul coordonator și/sau Consiliul Elevilor, transmițând opiniile colectate.	Ambasadorii participării, Profesor coordonator, Consiliul Elevilor	Săptămânal	Ședințe scurte, platformă online (dacă există)	Regularitate a și claritatea comunicării.
4. Analiza și Transmiterea (Periodic)	Centralizarea și analiza opiniilor colectate de ambasadori	Profesor coordonator, echipa desemnată (poate include ambasadori)	Lunar/Triestrial	Instrumente de analiză (simple, tabele, software de sondare - opțional)	Identificare a tendințelor și a ideilor principale.
	Prezentarea sintezei opiniilor și a recomandărilor către conducerea școlii/organele decizionale relevante.	Reprezentanți ai ambasadorilor, Profesor coordonator	Lunar/Triestrial	Rapoarte scrise, prezentări orale	Luarea în considerare a opiniilor elevilor în procesul decizional.
5. Feedback și Evaluare (Periodic)	Comunicarea către elevi (prin ambasadori și alte canale) a modului în care opiniile lor au fost luate în considerare și a rezultatelor deciziilor.	Conducerea școlii, Profesor coordonator, Ambasadorii participării	După fiecare decizie relevantă	Diverse canale de comunicare (anunțuri, ședințe, site-ul școlii)	Nivelul de satisfacție al elevilor cu procesul de participare și cu rezultatele.

	Evaluarea anuală a eficienței programului "Ambasadorii Participării"	(elevi, ambasadori, profesori, conducere)	Anual	Chestionare de feedback, discuții de grup	Îmbunătățirea continuă a programului și creșterea impactului participării elevilor

Agenda de formare pentru cadrele didactice (5-6): Participarea elevilor în procesele decizionale ale școlii

Scop: Dezvoltarea competențelor cadrelor didactice pentru a promova și susține participarea activă a elevilor în procesele decizionale la nivel de școală.

Obiective specifice: La finalul acestui seminar, participanții vor fi capabili să:

- Argumenteze importanța evaluării participării elevilor în procesul de învățare.
- Diferențieze și să aplice diverse metode practice de evaluare a participării.
- Definească și să utilizeze criterii clare și observabile pentru evaluarea participării.
- Proiecteze și să utilizeze instrumente concrete de evaluare a participării, adaptate contextului lor specific.
- Reflecteze asupra propriilor practici de evaluare și să identifice modalități de îmbunătățire.

Nr. d/o	Scop	Activitatea	Resurse	Timp
1.	Salut și activitate de conectare	Activitatea 1: "Un cuvânt despre participare". Fiecare participant este invitat să scrie pe o foaie un cuvânt care îi vine în minte când se gândește la "participarea activă" a elevilor. Apoi, se formează perechi și se discută scurt despre alegerile făcute. Se colectează câteva idei de la nivelul grupului.	Foaie A4, pix	20 min.
2.	Prezentarea temei și a obiectivelor	Facilitatorul prezintă scopul seminarului și obiectivele concrete.		05 min
3.	Discuție interactivă	De ce evaluăm participarea?		15 min
4.	Brainstorming în perechi - Importanța evaluării	Activitatea 2: În perechi, participanții discută și notează cel puțin trei motive pentru care consideră importantă evaluarea participării elevilor. Schimb de idei: Fiecare pereche împărtășește un motiv, iar facilitatorul notează ideile pe flipchart, grupându-le pe categorii: • Monitorizarea progresului elevilor:		30 min

		Exemple concrete de cum evaluarea ne arată evoluția implicării. • Identificarea dificultăților: Cum observarea participării ne ajută să depistăm elevii care au rețineri sau probleme. • Ajustarea strategiilor de predare: Cum informațiile despre participare influențează modul în care proiectăm activitățile.		
5.	Explorarea Metodelor de Evaluare - PPT	Activitatea 3: Prezentarea metodelor: Facilitatorul prezintă succint diverse metode de evaluare, oferind exemple concrete pentru fiecare (Anexa 1)	PPT	15 min
6.	Caruselul metodelor	Activitatea 4: • Se formează 6 grupuri, fiecare grup primind o fișă detaliată cu una dintre metodele de evaluare (avantaje, dezavantaje, exemple de aplicare). • Fiecare grup discută metoda alocată timp de 5 minute și notează 2-3 idei principale. • La semnal, grupurile rotesc la următoarea metodă, citesc informațiile și adaugă 1-2 idei noi (diferite de cele deja notate). • După ce toate grupurile au trecut prin toate metodele, se revine la grupul inițial pentru o scurtă sinteză a ideilor colectate.		30 min
7.	Discuție plenară	Discuție plenară: Alegerea metodei potrivite: Se discută despre factorii care influențează alegerea unei anumite metode (tipul de activitate, vârsta elevilor, obiectivele urmărite).		15 min.
8.	Definirea criteriilor de evaluare	Prezentarea criteriilor cheie (10 minute): Facilitatorul reiterează importanța unor criterii clare și observabile: <i>Implicarea în activități (frecvența, inițiativa).</i> <i>Calitatea contribuțiilor (relevanța, originalitatea, claritatea).</i> <i>Respectarea regulilor (ascultare, așteptare, limbaj).</i> <i>Colaborarea cu colegii (disponibilitate, contribuție la grup, oferire de ajutor).</i>		10 min.
	Activitatea: De la general la specific	Activitatea 5: " Se formează 4 grupuri, fiecare grup primind unul dintre criteriile de evaluare. Sarcina: Fiecare grup trebuie să "traducă" criteriul general în cel puțin 3 indicatori comportamentali specifici și observabili. ○ Exemplu pentru "Implicarea în		30 min.

		activități": ▪ Ridică mâna pentru a răspunde/întreba de cel puțin două ori pe parcursul activității. ▪ Inițiază o idee/un comentariu relevant pentru sarcină. ▪ Rămâne concentrat pe sarcină pe toată durata ei (observabil prin contact vizual, manipularea materialelor). După 20 de minute, fiecare grup prezintă indicatorii elaborați. Se discută în plen despre claritatea și observabilitatea indicatorilor propuși. <i>Sinteză și importanța indicatorilor clari:</i> Facilitatorul subliniază cum indicatorii specifici facilitează o evaluare mai obiectivă și mai transparentă.		
	Elaborarea unui Instrument de Evaluare a Participării	Activitatea 6 Introducere la activitate (5 minute): Se prezintă scopul acestei sesiuni – crearea unui instrument practic pe care participanții să îl poată utiliza în clasă. Se încurajează adaptarea instrumentului la specificul disciplinei și al elevilor Lucru individual sau în perechi (40 minute): Participanții aleg o metodă de evaluare discutată anterior (observație, autoevaluare, feedback colegial - se pot oferi template-uri simple ca punct de plecare). Sarcina: Elaborarea unui instrument concret de evaluare a participării, care să include (exemplu anexa 2): ▪ Metoda de evaluare aleasă. ▪ Criteriile de evaluare relevante pentru contextul lor. ▪ Indicatorii comportamentali specifici pentru fiecare criteriu. ▪ O scală de evaluare clară (ex: Nu se observă, Observat parțial, Observat frecvent; sau o scală numerică/descriptivă). ▪ Un spațiu pentru notițe/comentarii suplimentare.		60 min.

		Facilitatorul oferă consultanță individuală și răspunde la întrebări. Schimb de idei și feedback (15 minute): Voluntarii (2-3 perechi/indivizi) își prezintă instrumentele elaborate. Se oferă feedback constructiv din partea celorlalți participanți, focusându-se pe claritate, aplicabilitate și relevanță.		
	Concluzii și Reflecție	Recapitularea ideilor principale (5 minute): Se sintetizează importanța evaluării, varietatea metodelor și necesitatea unor criterii clare și a instrumentelor practice. - Reflecție individuală: "Un pas concret" (5 minute): Fiecare participant este invitat să noteze un pas concret pe care intenționează să îl facă în următoarea perioadă pentru a îmbunătăți evaluarea participării elevilor în clasa sa. - Împărtășire opțională și încheiere (5 minute): Câțiva participanți pot împărtăși ideile lor, iar facilitatorul încheie seminarul, încurajând aplicarea celor învățate.		15 min.

1. Observarea Comportamentului Elevilor (cu focus pe aspecte observabile):

Ce se observă:

Frecvența intervențiilor: Cât de des ridică mâna pentru a răspunde sau a întreba.

Timul de răspuns: Cât de repede răspund la întrebări adresate întregii clase.

Inițiativa: Dacă propun idei noi, aduc exemple suplimentare sau extind discuția.

Contactul vizual: Dacă mențin contactul vizual cu vorbitorul (profesor sau coleg).

Limbajul nonverbal: Postura corpului (orientat spre activitate), mimica (expresii de interes sau confuzie).

Respectarea timpului alocat: Dacă se încadrează în timpul dat pentru activități individuale sau de grup.

Utilizarea materialelor: Modul în care manipulează materialele didactice (cu atenție, implicat).

Interacțiunea cu colegii (în activități de grup): Dacă inițiază discuții, oferă ajutor, ascultă activ.

- **Instrumente simple de observare:**

Listă de verificare (checklist): Profesorul bifează prezența sau absența anumitor comportamente observabile în timpul unei activități.

Exemplu:

Ridică mâna de cel puțin 2 ori.

Oferă o idee originală.

Ascultă activ un coleg.

Fișă de observare cu scară de apreciere: Profesorul evaluează frecvența sau intensitatea unui comportament pe o scară (ex: Niciodată - Rareori - Ocazional - Frecvent - Foarte frecvent).

Exemplu:

Inițiază întrebări relevante: 1 (Niciodată) - 2 - 3 - 4 - 5 (Foarte frecvent)

Note de teren: Profesorul ia notițe scurte despre comportamente specifice observate la anumiți elevi în timpul activității.

2. Analiza Produselor Activității Lor (nu doar răspunsuri corecte, ci și întrebări, idei):

Ce se analizează:

Calitatea întrebărilor formulate de elevi: Dacă sunt pertinente, clar formulate, denotă o înțelegere profundă sau o încercare de a clarifica aspecte dificile.

Originalitatea ideilor propuse: Dacă aduc perspective noi, soluții creative sau conexiuni neașteptate.

Argumentarea răspunsurilor: Nu doar răspunsul corect, ci și modul în care își susțin ideile, cu exemple sau raționamente logice.

Contribuțiile la discuții (în format scris): Postări pe forumuri online, jurnale de învățare, reflecții scrise care demonstrează implicare și gândire critică.

Elaborarea de proiecte: Modul în care își asumă roluri, contribuția individuală la sarcină, calitatea ideilor implementate.

Rezumatul informațiilor: Capacitatea de a sintetiza idei complexe în propriile cuvinte, evidențiind aspectele esențiale.

Exemple de analiză:

Evaluarea întrebărilor din timpul unei sesiuni de Q&A: Profesorul notează calitatea și relevanța întrebărilor adresate de elevi.

Analiza jurnalelor de învățare: Se caută reflecții personale, conexiuni cu alte subiecte, întrebări generate de propria învățare.

***Evaluarea contribuțiilor la un proiect de grup:** Se analizează partea individuală a fiecărui elev, ideile propuse și modul în care au fost implementate.*

3. Autoevaluarea (rolul reflecției):

Focus pe: Conștientizarea propriului proces de învățare și a nivelului de implicare.

Exemple de întrebări de autoevaluare:

Cât de pregătit m-am simțit pentru această activitate?

În ce măsură am fost implicat activ în sarcină? (Ex: Am contribuit cu idei, am pus întrebări, am ascultat cu atenție)

Care a fost contribuția mea la discuțiile de grup?

Ce am învățat din această activitate despre participarea mea?

Ce aş putea face diferit data viitoare pentru a participa mai eficient?

Cum mi-am gestionat timpul în timpul activității?

Cât de bine am colaborat cu colegii mei?

Ce aspect al participării mele sunt mulțumit și ce aş vrea să îmbunătățesc?

Formate de autoevaluare:

Chestionare cu scale de apreciere: Elevii evaluează propriul nivel de acord cu afirmații despre participarea lor (ex: "Am contribuit activ la discuții": Total dezacord - Dezacord - Neutru - Acord - Total acord).

Jurnale de reflecție structurate: Elevii răspund la întrebări specifice despre participarea lor după o activitate.

Rubrici de autoevaluare: Elevii își evaluează performanța în raport cu criterii clare stabilite de profesor.

4. Feedback-ul Colegilor (importanța stabilirii unor reguli clare):

Reguli esențiale pentru un feedback constructiv:

Focus pe comportament, nu pe persoană: "Ai oferit idei clare și relevante" în loc de "Ești un elev bun".

Specificitate: Oferă exemple concrete ale comportamentului observat.

Orientare spre îmbunătățire: Sugerează modalități de a participa mai eficient pe viitor.

Respect și amabilitate: Tonul feedback-ului trebuie să fie pozitiv și încurajator.

Confidențialitate (dacă este cazul): Asigură elevii că feedback-ul va fi folosit pentru învățare, nu pentru judecată.

Cadru structurat: Oferă elevilor un format clar pentru a oferi feedback.

Exemple de întrebări/formulare pentru feedback-ul colegilor:

Un aspect în care [Numele colegului] a participat bine a fost... (oferă un exemplu concret).

O sugestie pentru ca [Numele colegului] să participe și mai bine data viitoare ar fi...

Cât de bine a colaborat [Numele colegului] cu echipa noastră? (Scala de apreciere)

[Numele colegului] a fost atent/ă când alții au vorbit. (Da/Nu/Uneori)

O contribuție valoroasă pe care [Numele colegului] a adus-o a fost...

5. Chestionare (tipuri de întrebări relevante):

Tipuri de întrebări:

Întrebări închise (cu scale de apreciere): Măsurați frecvența, nivelul de acord etc. (Ex: "Cât de des îți exprimi opinia în timpul orei?": Niciodată - Rareori - Ocazional - Frecvent - Foarte frecvent).

Întrebări semi-închise: Oferă opțiuni de răspuns, dar permit și adăugarea altor răspunsuri (Ex: "Care sunt motivele pentru care uneori nu participi activ?": Mă simt timid/ă; Nu am idei; Nu sunt sigur/ă de răspuns; Altceva: _____).

Întrebări deschise: Invită la răspunsuri detaliate și personale (Ex: "Ce te ajută cel mai mult să te simți confortabil să participi la lecție?", "Cum crezi că ai putea contribui mai mult la discuțiile din clasă?").

Exemple de întrebări:

Mă simt încurajat/ă să-mi exprim ideile în această clasă. (Total dezacord - Total acord)

Îmi este clar ce se așteaptă de la mine în ceea ce privește participarea. (Total dezacord - Total acord)

Consider că opinia mea este luată în serios în timpul activităților. (Total dezacord - Total acord)

Ce tip de activități te fac să te simți mai confortabil să participi?

Există ceva ce profesorul ar putea face pentru a te ajuta să participi mai mult?

6. Interviu (structura și tipuri de întrebări):

Structura unui interviu:

Introducere: Crearea unei atmosfere relaxate și explicarea scopului interviului.

Întrebări de deschidere: Întrebări generale pentru a sparge gheața (Ex: "Cum te simți în general în timpul lecțiilor?", "Ce îți place cel mai mult la această materie?").

Întrebări specifice despre participare:

Despre frecvență și tipuri de participare: "Cât de des simți nevoia să intervii în timpul lecției?", "În ce mod preferi să participi (să răspunzi la întrebări, să propui idei, să lucrezi în grup)?".

Despre factori care influențează participarea: "Ce te încurajează să participi?", "Există ceva ce te împiedică să participi mai mult?", "Cum te simți când greșești un răspuns?".

Despre percepția propriei participări: "Cum crezi că participi în comparație cu alți colegi?", "Ești mulțumit/ă de nivelul tău de implicare?".

Despre sugestii de îmbunătățire: "Ce ar putea face profesorul sau colegii pentru a te ajuta să participi mai mult?".

Întrebări de încheiere: Oferirea posibilității de a adăuga alte comentarii și mulțumirea pentru participare.

- **Tipuri de întrebări:**

Întrebări deschise: Invită la răspunsuri detaliate (Ex: "Povestește-mi despre o situație în care te-ai simțit confortabil să participi.").

Întrebări de sondare (probing questions): Pentru a obține mai multe detalii sau clarificări (Ex: "Poți să-mi spui mai multe despre asta?", "Ce ai simțit atunci?").

Anexa 7. Instrument de evaluare a participării elevilor în timpul activităților de grup

Instrument de Evaluare a Participării Elevilor în Timpul Activităților de Grup

Data: (Se completează)

Activitatea: (Se descrie pe scurt activitatea de grup)

Metoda de Evaluare: Observarea structurată

Criterii de Evaluare și Indicatori Comportamentali:

Criteriu	Indicatori Comportamentali Specifici (Se observă dacă elevul...)
1. Implicarea în activitate	a) Inițiază sarcini sau preia roluri în cadrul grupului fără a fi solicitat direct.
	b) Contribuie activ la discuțiile de grup, oferind idei și sugestii relevante pentru sarcină.
	c) Rămâne concentrat pe sarcină pe toată durata activității (manifestat prin atenție, interacțiune relevantă cu colegii, manipularea materialelor).
2. Calitatea contribuțiilor	a) Ideile/sugestiile oferite sunt relevante pentru sarcină și demonstrează înțelegerea conceptelor discutate.
	b) Argumentează propriile idei și răspunde la argumentele colegilor în mod constructiv.
	c) Construiește pe ideile altora, adăugând informații noi sau perspective diferite.
	c) Construiește pe ideile altora, adăugând informații noi sau perspective diferite.
3. Colaborarea cu colegii	a) Ascultă activ opiniile colegilor, chiar dacă nu este de acord cu ele (manifestat prin contact vizual, reacții verbale sau nonverbale care indică înțelegere).
	b) Oferă ajutor și sprijin colegilor atunci când este nevoie.
	c) Respectă opiniile diferite și contribuie la crearea unui climat de lucru pozitiv în grup (evită monopolizarea discuției, criticile neconstructive).

Grila de Evaluare:

- **0 - Nu se observă:** Comportamentul specific nu a fost observat în timpul activității.
- **1 - Observat parțial:** Comportamentul specific a fost observat o singură dată sau manifestat într-o măsură limitată.
- **2 - Observat frecvent:** Comportamentul specific a fost observat de mai multe ori pe parcursul activității.

Anexa 8. Instrument de autoevaluare a participării elevului în timpul activităților de grup

Instrument de Autoevaluare a Participării Mele în Timpul Activităților de Grup

Disciplina: (Se completează)

Data: (Se completează)

Activitatea: (Se descrie pe scurt activitatea de grup)

Metoda de Evaluare: Autoevaluarea

Criterii de Evaluare și Indicatori Comportamentali (Mă gândesc dacă am...):

Criteriu	Indicatori
1. Implicarea în activitate	a) ...inițiat sarcini sau mi-am asumat roluri în cadrul grupului fără să mi se ceară direct
	b) ...contribuit activ la discuțiile de grup, oferind idei și sugestii relevante pentru sarcină
	c) ...rămas concentrat pe sarcină pe toată durata activității (am fost atent, am interacționat cu colegii, am folosit materialele).
2. Calitatea contribuțiilor	a) ...ideile/sugestiile mele au fost relevante pentru sarcină și au arătat că am înțeles ce se discută.
	b) ...mi-am argumentat propriile idei și am răspuns la argumentele colegilor în mod respectuos.
	c) ...am construit pe ideile altora, adăugând informații noi sau spunând lucrurile dintr-o altă perspectivă.
3. Colaborarea cu colegii	a) ...ascultat cu atenție ce au spus colegii, chiar dacă nu am fost mereu de acord (am fost atent la ce au spus, am reacționat prin cuvinte sau prin felul în care m-am uitat).
	b) ...oferit ajutor și sprijin colegilor când au avut nevoie.
	c) ...respectat opiniile diferite și am ajutat la crearea unei atmosfere bune de lucru în grup (nu am vorbit tot timpul, nu am criticat fără motiv).

Grila de Autoevaluare:

- 0 - Nu prea: Nu cred că am făcut asta sau am făcut-o foarte puțin.
- 1 - Parțial: Am făcut asta, dar nu de fiecare dată sau nu în totalitate.
- 2 - Frecvent: Am făcut asta de multe ori pe parcursul activității.

DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII

Subsemnata Semeniuc Natalia, doctorandă în cadrul Școlii Doctorale „Științe ale Educației”, a Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, declar pe proprie răspundere că materialele prezentate în teza de doctorat cu tema „Contextualizarea participării elevului în procesele decizionale democratice în învățământul general”, sunt rezultatul propriilor cercetări și realizări științifice. Conștientizez că, în caz contrar, urmează să suport consecințele în conformitate cu legislația în vigoare.

Semeniuc Natalia _____

Data 28.09.2026

CV-UL CANDIDATULUI

Nume, Prenume   **Natalia Semeniuc**

Data nașterii   **06 Septembrie 1973**

Naționalitate   **Republica Moldova**

Educație

1988–1992	Colegiul pedagogic, Republica Moldova, diplomă de învățător învățământul primar
1992–1997	Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea de psihologie, licențiată în psihologie
2008–2009	Universitatea de Stat din Moldova, master în drepturile copilului
2022–prezent	Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”, doctorandă

Alte cursuri de instruire:

- Participarea copiilor la luarea deciziilor care îi privesc, Fundația OAK, Bulgaria (2020);
- Instruire în drepturile copilului, Consiliul Europei (2021);
- Monitorizarea și evaluarea serviciilor pentru copii și familii, USAID, „Protejarea copiilor de separarea familială, violență, abuz, neglijare și exploatare în Moldova” (2020);
- Consolidarea factorilor de protecție ai familiilor, Strengthening Families, SUA;
- Delincvența juvenilă – asistență socială pentru minori aflați în conflict cu legea, UNICEF Moldova;
- Mediere în cauze penale ale minorilor, Institutul Național al Justiției;
- Vocea copilului în procesul de recuperare: strategii de intervenție informate de traumă pentru copii, tineri și familiile lor, KCA, Marea Britanie;
- Program psihopedagogic pentru copii ai căror părinți sunt afectați de consumul de alcool, Ersta Värnplikten, Suedia;

- Management de proiect pentru implicarea comunității: abordări noi pentru co-crearea unei misiuni, viziuni și plan prin inteligență colectivă, Fundația Erste și Universitatea de Economie și Afaceri din Viena, Austria (2023);
- Managementul proiectelor 2.0: actualizare & ingredientul secret, România, București (2024);
- Leadership participativ în ONG-uri: cum să îți dezvolti propriul stil de a ghida, motiva și implica oamenii în decizii , Viena, Austria (2024);
- Managementul și coordonarea echipelor de voluntari, Shkoder, Albania (2025);
- Negociere strategică pentru ONG-uri: cum să comunici eficient cu finanțatorii și autoritățile, București, România (2025).

Limbi:

Limba maternă:	Româna				
Alte limbi:	ÎNȚELEGERE		VORBIT		SCRIS
	Ascultare	Citire	Interacțiune	Reproducere	
Engleza	C1	C1	C1	C1	C1
Franceza	B2	C1	B2	B2	C1
Rusa	C2	C2	C2	C2	C2

Niveluri: A1/A2: de bază - B1/B2: intermediar - C1/C2 fluent
Cadrul European Comun de Referință pentru Limbi Străine

Experiență profesională

Moldova, Kyrgyzstan, Guatemala

Data	Mai 2005 - prezent
Angajator	A.O. Parteneriate pentru fiecare copil
Locație	Moldova
Funcția deținută	Coordonator de proiect. Consultant în participarea copiilor
Responsabilități	Mentorat și asistență tehnică pentru autoritățile naționale și locale în vederea dezvoltării și consolidării mecanismelor de participare a copiilor. Sprijin pentru consultarea copiilor și adolescenților în procesele de elaborare a politicilor și serviciilor sociale pentru familiile cu copii, inclusiv prin dezvoltarea și consolidarea Consiliilor Consultative ale Copiilor la nivelul structurilor teritoriale de asistență socială.
Data	Aprilie 2024- august 2024
Angajator	Maestral International
Locație	Moldova
Funcția deținută	Consultant pentru influența regională în Europa de Est
Responsabilități	Elaborarea unui document cuprinzător, „Profilul național de îngrijire a copilului”, bazat pe legislația relevantă, documentele oficiale și evoluția istorică a sistemului

de protecție a copilului în Republica Moldova. Abordarea modelului de participare a copiilor în domeniul social.

Data	Martie 2020 – septembrie 2023
Angajator	Palladium International, LLC
Locație	Moldova
Funcția deținută	Consultantă în utilizarea datelor pentru fundamentarea deciziilor în domeniul protecției copilului.
Responsabilități	Sprijinirea autorităților locale și a Agenției Naționale pentru Asistență Socială în consolidarea utilizării datelor pentru fundamentarea deciziilor în domeniul protecției copilului. Coordonarea și monitorizarea pilotării indicatorilor de protecție a copilului. Analiza rezultatelor pilotării și elaborarea rapoartelor de progres, inclusiv identificarea provocărilor și lecțiilor învățate. Formularea de recomandări pentru revizuirea indicatorilor și extinderea implementării la nivel national.
Data	Mai 2019 - iunie 2021
Angajator	Parteneriate pentru fiecare copil
Locație	Kyrgyzstan
Funcția deținută	Expert în dezvoltare de servicii sociale pentru familiile cu copii
Responsabilități	Evaluarea serviciilor existente la nivel local și elaborarea modelelor de sisteme integrate de servicii sociale; dezvoltarea metodologiilor pentru serviciile sociale, susținerea autorităților centrale și locale în dezvoltarea politicilor și strategiilor necesare pentru reforma protecției sociale. Oferire de instruiți factorilor de decizie în participarea copiilor în procesele decizionale ce le vizează viața.
Data	Septembrie 2017 – ianuarie 2018
Angajator	Parteneriate pentru fiecare copil
Locație	R. Moldova
Funcția deținută	Expert în formare
Responsabilități	Prestare de instruiți pentru dezvoltarea și implementarea programelor de intervenție timpurie destinate copiilor cu nevoi speciale, la nivel național și local, inclusiv în instituții educaționale. Instruirea profesioniștilor în utilizarea metodologiilor Makaton, Portage, terapie prin muzică și Mellow Parenting pentru sprijinirea dezvoltării și incluziunii copiilor.
Data	Septembrie 2001 – mai 2005
Angajator	Direcția Generală pentru Protecția Drepturilor Copilului, Chișinău
Locație	R. Moldova
Funcția deținută	Specialist principal în analiză, monitorizare și strategii
Responsabilități	Elaborarea strategiilor și programelor anuale privind protecția copiilor aflați în risc și coordonarea implementării acestora la nivel municipal. Monitorizarea și evaluarea situației copiilor și a activității DGPDC. Organizarea de instruiți pentru specialiști în domeniul protecției copilului, inclusiv dezvoltarea metodologiilor, programelor și materialelor de formare. Pregătirea rapoartelor trimestriale și anuale privind activitățile desfășurate, rezultatele și recomandările de îmbunătățire.
Data	Septembrie 1997 – septembrie 1998
Angajator	Instituția publică, liceul theoretic din Stăuceni, r-nul Criuleni
Locație	R. Moldova
Funcția deținută	Director adjunct pentru probleme educaționale
Responsabilități	Coordonarea și organizarea procesului educațional.

Participări la manifestări științifice:

1. Conferința Științifică Anuală a Doctoranzilor “CERCETARE, INOVARE, DEZVOLTARE”, tema comunicării “Participarea copiilor în procesele decizionale din școală: esență și valoare”, 19 aprilie 2024
2. Conferința Științifică Anuală a Doctoranzilor “CERCETARE, INOVARE, DEZVOLTARE”, tema comunicării “*Evoluția conceptului de participare și implementarea acestuia în educație: de la teorie la aplicare*”, 4 aprilie 2025.
3. International Conference „Toghether for families”, tema comunicării “From Consultation to Co-Decision: Rethinking Children’s Role in Democratic Processes”, Guatemala, iulie 2023.
4. Webinar global, Inițiativa Changing the Way We Care, tema comunicării „Participarea semnificativă vs. participarea formală a copiilor în procesele democratice. ”, 2024.
5. International Conference “Managing and Leading Teams of Volunteers”, tema comunicării “Leading team of volunteers. Experience of Moldova ”, Albania, Shkoder 20-21 mai 2024.
6. International Virtual Conference “Toghether for Families”, tema comunicării “ Rolul adulților ca facilitatori în procesul de participare a copiilor.” 22-24 October 2024
7. Forumului global de la Beijing, China: “Rolul asistentului social în susținerea copiilor rămași fără îngrijire părintească” , titlul comunicării: “Participarea copiilor în procesele decizionale, experiența Moldovei”; 30.11 – 01.12.2024, Beijing, China, Universitatea din Beijing și Universitatea Politehnică din Hong Kong.
8. Program de formare a formatorilor naționali “Managementul de caz aplicat în domeniul protecției copilului și familiei. Importanța participării copiilor în proces”, certificat de formator național, Universitatea de Stat din Moldova, 7-9 iulie 2025.
9. Strengthening the Social Service Workforce for Family Care: Global Insights Confirmation, tema comunicării “Motivarea copiilor să participe în procesele decizionale”, 10 iunie 2025.
10. Program de Învățare mai bună pentru copii și tineri, Formator național, Consiliul Norvegian pentru Refugiați, Ministerul Educației și Cercetării RM, 8-10 aprilie 2025.
11. International Conference: Education in the Digital Era organized by Teacher Training Department of Danubius International University Galati, Romania, tema comunicării: Participarea elevilor în medii virtuale de învățare. 23-24 iulie 2026.